



FLIEGAUF GERGELY – SÓFI GYULA: A személyi szabadság megvonásának élménye
Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése

AMBRUSZ ALÍZ – BORBÉLY ZSUZSANNA – MALÉT-SZABÓ ERIKA: A kiégés vizsgálata a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állományja körében

KALMÁR ÁDÁM: Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égíse alatt

PÉK RICHÁRD TAMÁS: Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban

NÉMETH VIKTOR: A mediáció szabályozásának története

PAPP DÁVID – MAJOR RÓBERT: A körzeti megbízott közlekedérendészeti feladatainak története

KRAUZER ERNŐ: A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete

FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. száma elé

**BACSÓ BERNADETT – BÁNÁTI TIBOR – BEKE JÓZSEF – HERCZEG MÓNICA –
KAKÓCZ KRISZTIÁN – MOLNÁR TAMÁS:** Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.

KÖNYVISMERTETÉS: Minősített élet elleni bűncselekmények nyomában
Kriminálisztikai esettanulmány-gyűjtemény a Kádár-korszakból

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA



70. ÉVFOLYAM

2022/12. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatechnika elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
Prof. dr. Patyi András, a Kúria elnökhelyettese, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója
Dr. Ciprian Maftci, belügyi attasé, Románia Magyarországi Nagykövetsége

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Halmosi Zsolt r. altábornagy, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bünt megelőzési Tanács elnöke
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlézője

Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos
Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ	Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES	Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
FELELŐS SZERKESZTŐ	Dr. Németh Viktor PhD
OLVASÓSZERKESZTŐ	Végh Zsuzsanna
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR	Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
FŐMUNKATÁRSÁK	Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes Csala Károly r. ezredes
MUNKATÁRSÁK	Luda Henrietta Varga Anita
SZERKESZTŐSÉG	2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3. Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600 szerkesztoseg@belugyiszemle.hu www.belugyiszemle.hu
ISSN	ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) ISSN 2677-1632 (Online) LXX. évfolyam
FELELŐS KIADÓ	Belügyminisztérium www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium 1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
NYOMDA	Duna-Mix Kft.
FELELŐS VEZETŐ	Halászi Attila, ügyvezető Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	2543
	TANULMÁNYOK	
FLIEGAUF GERGELY – SÓFI GYULA	A személyi szabadság megvonásának élménye Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése	2545
AMBRUSZ ALÍZ – BORBÉLY ZSUZSANNA – MALÉT-SZABÓ ERIKA	A kiegész vizsgálata a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állománya körében	2569
KALMÁR ÁDÁM	Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égisze alatt	2591
PÉK RICHÁRD TAMÁS	Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban	2611
NÉMETH VIKTOR	A mediáció szabályozásának története	2631
PAPP DÁVID – MAJOR RÓBERT	A körzeti megbízott közlekedésrendészeti feladatainak története	2645
KRAUZER ERNŐ	A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete	2663
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. száma elé	2681
BACSÓ BERNADETT – BÁNÁTI TIBOR – BEKE JÓZSEF – HERCZEG MÓNICA – KAKÓCZ KRISZTIÁN – MOLNÁR TAMÁS	Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.	2685
	KÖNYVISMERTETÉS	
BARÁTH NOÉMI EMŐKE	Minősített élet elleni bűncselekmények nyomában Kriminálisztikai esettanulmány-gyűjtemény a Kádár-korszakból	2705
	A Belügyi Szemle 70. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke	2711

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

*„A kutatás vagy fejlesztés célratörő tanulás
és kreatív munka összehangolt egysége.”*

Simonyi Károly

Decemberi lapszámunkban összehasonlító elemzések, kutatások, tanulmányok és természetesen a megszokott könyvismertető kapott helyet. A cikkeket elsősorban a jog és a rendészetvédelem területéről válogattuk. Írásaink, bár különböző témákat érintenek, mégis közös bennük a fejlesztés, a szakmai innováció kiemelkedő szerepe. A fejlesztések csak folyamatos kutatások, elemzések révén jöhetnek létre – ezt támasztják alá tudományos írásaikkal e havi szerzőink, és ennek szellemében ajánljuk aktuális cikkeinket önöknek.

Pék Richárd Tamás összehasonlító kutatása a hazai és nemzetközi terrorizmus definíciók heterogenitását mutatja be különböző szakterületeken *„Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban”* címmel. A cikk részletesen indokolja a nemzetközileg is egységes definiálás sürgető szükségességét, melyet az egyes országok büntető jogrendszerei is azonos módon alkalmazhatnának.

„A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete” című cikkében Krauzer Ernő az alkalmazott didaktikai módszereket és azok fejleszthetőségét tárja az olvasó elé. Mindezt grandiózus kvantitatív kutatása eredményeinek ismertetésével, melynek során a kérdőíves kutatásban nem kevesebb mint 1 421 fő vett részt. Eredményeit a nemzetközi gyakorlatban alkalmazott módszertannal is összevetve teszi még átláthatóbbá.

„A kiegészítő vizsgálata a Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állomány körében” az Ambrusz Aliz – Borbély Zsuzsanna – Malét Szabó Erika által jegyzett kvantitatív kutatás a rendőri állomány kiegészítésének okait vizsgálja. Az adatgyűjtés kérdőíves módszerrel került felvételre, melynek kiértékelése jelentős megállapításokat tartalmaz a mentális egészség változásainak hatásairól az állomány körében.

„Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égisze alatt” címmel készült Kalmár Ádám cikke egy nemzetközi együttműködés részleteit ismerteti a magyar tapasztalatok alapján. A szerző a kvalitatív kutatási módszertan klasszikus eszközeivel felvett adatokat elemezte az olvasók számára.

Nyolcadik alkalommal jelenik meg a Nemzetközi Rendészeti Figyelő, amely Finszter Géza és Korinek László professzorok által írt ajánlójában a rendészet-tudomány önállóságáról, az emberkereskedelemről, a kihallgatástaktika módszertanáról, az anyagi kártalanítás megállapításainak nehézségeiről, valamint a kriminalisztikai módszertani követelményekről, az úgy nevezett Daubert kritériumokról is olvashatunk.

Decemberi könyvismertetőnket Baráth Noémi Emőke készítette. A Cser Kiadó gondozásában, 2021-ben megjelent „*Gyilkosság a panel tetején. Minősített élet elleni bűncselekmények a Kádár-korszakban*” című könyve kerül bemutatásra, melynek szerzője Dulai Péter. Az esettanulmány-gyűjtemény a kor legérdeke-
sebb eseteit mutatja be az olvasók számára.

Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését decemberi számunk cik-
kei iránt, melyekhez jó olvasást kívánunk!

A közelgő ünnepekre tekintettel kívánunk minden kedves olvasónknak áldott
karácsonyt és egészségben, szerencsében gazdag új esztendőt!!

Szerkesztőség



A személyi szabadság megvonásának élménye Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése

Experience of deprivation of liberty: Comparative analysis of symbols of graffiti in a child psychiatric ward and in prisons

Fliegauf Gergely

Dr. PhD, pszichológus
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Osztály
gergely.fliegauf@gmail.com



Sófi Gyula

Dr. osztályvezető főorvos, igazságügyi
gyermekpszichiáter és gyermekgyógyász szakértő
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Osztály
drsofigyula@gmail.com



Absztrakt

Cél: Alapvető motivációnk a pszichiátriai osztályon felbukkanó falfirkák kategorizálása volt. A börtönökben korábban feltárt megnyilvánulásokat tartalmi és szimbolikus szempontok szerint vetettük egybe a pszichiátrián gyűjtött adatainkkal. A pszichopatológiai és kriminológiai fejlődési útvonalak közötti metszéspontokra utaló bizonyítékokat is fel kívántunk tárn.

Módszertan: Kutatásunkban több száz börtönben és pszichiátriai osztályon készült falfirka által közvetített szimbólumrendszert hasonlítottunk össze. Első lépésként a pszichiátriai osztályos falfirkákat csoportosítottuk a tartalmuk szerint, majd kísérletet tettünk arra, hogy e szimbólumok párját a börtönbeli graffitiken is megtaláljuk. Egy alkalommal kitértünk a falfirka anyagának elemzésére is: mindkét helyen találtunk vérrel írt falfirkát.

Megállapítások: Az összesen 18 azonosított motívum közül csupán egy olyat találtunk, amely a börtönben nem volt fellelhető. Ez a segítségkérés jelzése volt. A két falfirkatípus közötti egyértelmű különbségként mutatkozott meg a pszichiátriai beteg serdülők körében tapasztalható erélyesebb szimbolizációs tendencia. Ez azt jelentheti, hogy az elnyomott impulzivitás a kamaszokban könnyebben válik egy olyan sűrített szimbólummá, ami helyettesíti a gondolati tartalmat és az azt aláfestő magasabb aktivációs szintet.



Érték: Egyáltalán nem állítjuk, hogy a pszichiátriai osztályra került összes gyermek deviálódik vagy bűnelkövetői útra lép, de ennek a lehetőségét nem zárjuk ki, ugyanígy a bezártság élményét sem látjuk teljesen azonosnak. Eredményeink megvilágítják, hogy a deviálódási folyamatokat pszichopatológiai és kriminológiai látószögből is lehet értelmezni. Kimutattuk, hogy miért lehet káros a pszichiátriai osztályon fent hagyott falfirka, de arra utaltunk, hogy ezekből milyen információkat lehet kinyerni.

Kulcsszavak: börtön, pszichiátria, serdülők, falfirka, szimbólumok

Abstract

Aim: Our basic motivation was to classify the graffiti that appearing in our psychiatric ward. We matched the manifestations previously identified in prisons with the data collected in the psychiatric ward according to content and symbolic criteria. We also aimed to uncover evidence of intersections between psychopathological and criminological developmental pathways.

Methodology: In our research, we compared symbol systems transmitted by hundreds of graffiti from prisons and psychiatric wards. As a first step, we classified the psychiatric ward graffiti according to their content, and then attempted to find a counterpart of these symbols in prison graffiti. At one point we also analysed the graffiti material: in both places we found graffiti written in blood.

Findings: Out of a total of 18 motifs identified, only one was not found in prisons. This was the sign for a call for help. The clear difference between the two types of graffiti was the stronger tendency for symbolism among adolescents with psychiatric disorders. This may mean that repressed impulsivity in adolescents more easily becomes a condensed symbol that substitutes for cognitive content and the underlying higher activation level.

Value: We are by no means claiming that all children admitted to psychiatric wards deviate or become delinquent, but we do not exclude the possibility, nor do we see the experience of confinement as being entirely the same. Our results shed light on the fact that deviance processes can be interpreted from both a psychopathological and a criminological perspective. We have shown why wall scribbles left in psychiatric wards can be harmful, but we have also indicated what information can be extracted from them.

Keywords: prison, psychiatry, adolescents, graffiti, symbols

Bevezetés

A falfirka olyan írásos vagy szimbolikus üzenet, amely általában engedély nélkül jelenik meg egy fal- vagy más felületen, olyan módon, hogy azt több ember lássa. Funkcióját tekintve a graffiti lehet a gyermekből felnőtté válás csoportos kinyilatkoztatása (Hedegaard, 2014). Ilyen szempontból a falfirka mindenképpen egyfajta sajátos, sűrített kommunikáció. Nem került el a figyelmünket az a tény, hogy a pszichiátriai osztályon megforduló serdülőknél nagyon gyakori a deviálódás kockázata, az antiszociális normák kialakulását facilitáló familiáris környezet, valamint az illegitim szerfogyasztás (Sófi & Farkas, 2021; Farkas & Sófi 2021). A korábbi börtönbeli kutatások (Fliegauf, 2012) alapján a zárt intézetekben megjelenő falfikák témái csoportosíthatók. Pszichodinamikai szempontból a tetoválás, az önkárosítás, a scatolia (székletkenés) és a falfirka között érdekes motívumok, hasonlóságok, rendszertani metszetek azonosíthatók: lázadás (Jóvér, 2020), menekülés, önkifejezés, feszültségcsökkentés. Ezt egy interjúkra alapozó és a résztvevő megfigyelő módszertanra épülő kutatás (Monto, Machelek & Anderson, 2013) is alátámasztja, amelyben a graffiti főbb motívumai a bátorság, a kockázatkeresés, az eredetiség, a határozottság és az áldozatvállalás voltak. A vandalizmusnak mondható graffiti motivációs háttérében egy olasz felmérés szerint az ürességérzet, az unalom, a magány, a belső referencia hiánya, a kényszer és az azonnali jutalom iránti igény áll (Pani & Sagliaschi, 2009). A fogvatartási helyeken a gyermekgraffiti motivációja a trauma, a szenvedésnyomás és az elidegenedés is lehet egy ausztrál kutatás szerint (Parr, 2005). A motiváció mellett a serdülők számára fontos a falfirka által megszilárduló csoportidentitás, valamint a más, korábban bejárt helyek és átélt időszakok közötti feszültség kifejezése (Watzlawick, 2014). Mivel a pszichiátriai osztályon és börtönben is elemzésre kerültek mindkét nem által készített graffitik, fontos kiemelni, hogy egy új-zélandi kutatás szerint (Green, 2003) a női firkák inkább udvariasak és interaktívak, míg a férfiak inkább konfrontatív és negatív firkákat készítenek. Egy másik, nemek közötti különbségre fókuszáló brazil kutatás (Otta et al., 1996) szerint a női firkák inkább romantikus üzeneteket tartalmaznak, azonban a szexuális tartalmú firkák mindkét nemnél gyakoriak.

A falfirka és művészet kapcsolatáról sem szabad elfelejtkezni (Korinek, 2020), mert a művészet is jelenségszinten ábrázolja a társadalmi mobilizációs igény szimbólumrendszerét, mint a graffiti (Weill, 2022). A graffiti tageket pedig a kalligráfiához is lehet hasonlítani, mert a betűket ugyanúgy módosítják, vagy a kompozíció egésze érdekében el is torzítják a készítő (Chamberlain, Mullin, Berio, Leymarie & Wagemans, 2022).

Módszertan

A graffiti kutatása ellentmondásos lehet, de elterjedt vizuális kriminológiai módszer, amely leginkább etnográfiai színezetű (Fine, 1999) eszközöket használ (Kindynis, 2019). Ez utóbbi a kulturális kriminológia fontos és megkerülhetetlen módszere (Marsh, 2016), néha spekulatív, de mindenképpen tudományos alaposságú, hiszen nem várható el, hogy a múltból a falfirkák készítőit in vivo előhalásszuk. A módszer tehát nem nevezhető pszichodiagnosztikai rajzvizsgálatnak (Vass, 2006), bár kétségkívül merítettünk ebből a forrásból is a munkánk során.

Az adatgyűjtés és az elemzés több évet vett igénybe. A 2005 és 2012 között a börtönökben felkutatott és lefényképezett falfirkák szimbólumelemzésével és ikonográfiájával (Rafter, 2014) konkrétan mondható tartalomtípusok bontakoztak ki (a szabadulás vágya, gyógyszeréhség, kábítószer, társas izoláció, szexuális depriváció, egzisztenciális kérdések, útmutatás, perzekutoros tendenciák stb.). A Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet pszichiátriai osztályán zömében 2016-ban készült fényképeket elemeztük hasonló módszerrel, és hasonlítottuk össze a börtönbeli falfirkák tartalmi-gondolati elemeivel. Az adatgyűjtés folyamata alatt a falakról készült fényképeket egy számítógépes szoftver (Photoscape X) segítségével darabokra vágtuk, hogy az egymást fedő falfirkákat el tudjuk különíteni egymástól. Ahol szükséges volt, a képeket felerősítettük, hogy a firkák jobban láthatók legyenek. Egyes falfirkák jelentéseit az interneten kutattuk fel (például dalszövegek azonosítása), a szimbólumok tekintetében néha a tetoválások és egyéb falrajzok és graffitik szimbólumrendszerére kerestünk rá. Ezek után témák szerint osztályoztuk a rajzokat, kategóriákba osztottuk be, és megállapítottuk a börtönben talált firkákkal való tartalmi egyezést. Eredményeinket a Magyar Gyermek- és Ifjúságpszichiátria és Társszakmák Társasága (MAGYIPETT) 45. kongresszusán is közzétettük. Kutatásunk korlátja, hogy a börtönbeli falfirkákat több helyről, a pszichiátriai osztályos firkákat pedig egyetlen helyről gyűjtöttük össze; valamint az, hogy a pszichiátriai mintában többnyire serdülők szerepeltek.

A falfirkákon megjelenő szimbólumok elemzése

A pszichiátriai osztályos falfirkák halmazát néhány kórterem összes falán, 2016-ban megtalálható rajzok és íráskok képezték. Ezek nagy részét színes zsírkrétával készítették a kamaszok, de sokat ceruzával és golyóstollal is. A firkák készítését az osztály akkori vezetése engedélyezte egy olyan felületen, ahol a falra

felfestették, hogy „*Ide firkáld!*”. A gyermekek azonban a szobák többi falát is teledíszítették. A falfirkák között természetesen átfedések voltak, és egyes firkákat a gyermekek többször meg is erősítettek vagy módosítottak. A pszichiátriai osztályos falfirkákról dokumentációs céllal készültek fényképek. A börtönbeli falfirkákat kutatási célból fotóztuk le. A börtönbeli firkák golyóstollal, ceruzával vagy filctollal készültek, de viszonylag gyakori volt a vésés is. A börtönrajzokon is voltak átfedések, javítások és kiegészítések.

Arcok

Az arcunkon van a két szemünk, az orrunk és a szánk, és ez tesz minket egyedivé, a mimikánkkal festjük alá a verbális közlendőnket, vagy sok esetben a mimika szavak nélkül is sokat elárul a közlendőnkől, illetve az érzelmeinkről (Andronikof & Weinberger 2012). A torz arc rémisztő lehet és traumákra utalhat. A szép arc az énéideált manifesztálja, és talán jobban jellemző a serdülő lányokra. Sok arcra rajzon lehet érzékelni a médiabefolyást is. A serdülők falrajzain az alábbi arctípusok jelentek meg:

- női, ideálarc,
- közvetlenül a szemlélőre tekintő arc,
- a szemlélő felé forduló, de oldalra tekintő arc,
- fejjel lefelé ábrázolt arc,
- üres tekintetű arc (a szemek üresek vagy ki vannak satírozva, csak a szemüreg látszik),
- profil,
- rémült vagy unott arc.

A fenti felsorolásból látjuk, hogy mennyire fontos a szemek ábrázolása az arcon belül. A serdülők rajzai között néhány kifejezetten művészi ábrázolás is felbukkant, amely érzelmeket fejezett ki: leginkább rémületet, kételyt vagy unalmat. Ez utóbbiak nyilvánvalóan a status quo visszatükröződései, azaz a gyermek felfogja, hogy hol van és mi történik vele, és kifejezi, hogy nincs kibékülve a helyzettel. A fejjel lefelé ábrázolt arc a helyzet bizarrságának lehet a reprezentációja, de szélsőséges esetben akár a tévpercepciók manifesztálódása is lehet. A profil ábrázolása az adott helyzetből való kifordulást jelentheti. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az arc lehet maszk is, azaz a gyermek rejtőzködésére is utalhat. Ilyen szempontból az azonos helyen és azonos időben jelenlévő arcábrázolások egy dialógus részei, és ezek az interakciók mítoszokról és archetípusokról szólnak, azaz a gyermekek a rajzolt arcok útján is térben és időben kommunikálnak egymással.

A börtönben is megtalálható az arc szimbóluma a falfirkákon. Ezek traumákra és szexuális deprivációra utalnak. Az emberi arcok a férfi börtönökben jelennek meg, és a legtöbbször nőket ábrázolnak, máskor pedig családtagokat. Értelem-szerűen ritkább a börtönökben a mesék szimbólumrendszerével összeolvadó arcábrázolás. A trauma azonban jelen van, egy börtönbeli falfirkán (Fliegauf, 2011) például a fegyházbüntetés megkapásának élménye rémületként érzékelhető.

Állatokat ábrázoló rajzok

A serdülők rajzain az alábbi állatok szerepeltek: kismaci, unikornis, pillangó, madár, malac, farkas, cápa, pandamaci. Az állatok szinte egységes módon mitológiai vagy meseszerű alakban jelentek meg. Az unikornis és a pillangó ábrázolása feltehetően a serdülő lányok képzeletvilágához köthető, míg a cápa és a malac ábrázolása inkább a fiúk fantáziájára utal. Az állatok lehetnek kis kedvencek, képzelt barátok vagy átmeneti tárgyak a fejlődépszichológia nyelvzetével. Ezek a szimbólumok szintén a szeretet megvonására utalnak. Pár állatábrázolás mellett szexuális tartalmú rajzkiegészítések is megjelentek. Ez arra utalhat, hogy a serdülők mintegy meg akarják semmisíteni a bennük rejlő gyermeket. A serdülők rajzain tehát érezhető a médiabefolyás, a nemek közötti különbség, illetve hangsúlyosak az életkori sajátosságok is.

A börtönbeli falfirkák között ritkán bukkantak fel az állatok. Jellemzőbben fiatalkorúak fogvatartási helyein jelentek meg, és a fentiekhez nagyon hasonló jelentésrétegeket hordoznak magukban. A börtönbeli állatábrázolásokon feltűnő volt a szexuális tartalmú rajzkiegészítés. Ezek az ábrázolások a börtön fogdahelyiségeiben készültek, azaz olyan helyeken, ahol a személyi szabadságuktól megfosztott személyeket még inkább szegregálták, izolálták. Feltehető, hogy ebben a helyzetben a fogdára került személyek regrediált énvédő mechanizmushoz folyamodtak, azaz gyermeki fantáziák jelentek meg náluk.

Csillagok és horogkeresztek

Sokkoló módon a pszichiátriai osztály falain is megjelentek az önkényuralmi jelképek, horogkeresztek és vörös csillagok. Úgy gondoljuk, hogy a horogkereszt értelmezése – bár a szvasztika szimbóluma jóval összetettebb, mint a náci jelképe – egyszerűbb. Itt egyértelműen etnikai jellegű konfliktusról van szó. Egy falfirkán a horogkeresztek mellett a „*fuck cigányok, fasz geci*” felirat is megjelent, New York-i betűstílusban (Bombingscience, 2020). Ez nyílt rasszizmus, és talán a futballhuliganizmushoz is köthető megnyilatkozás. Ezért is született meg az a döntés, hogy a falfirkákat a kórtermekből el kell távolítani. Ezen

túl olyan falrajzot is találtunk egy ajtó felett, ami egy vörös csillagot ábrázolt és mellette volt a „fuck you” felirat. Az ötágú csillagok (pentagrammák) más konnotációban is felbukkantak: szerelmesek nevei mellett vagy meseszerűen ábrázolt egyéb csillagok vagy virágok környezetében. Ebből megállapíthatjuk, hogy a csillag jelentése szerteágazóbb, mint a horogkereszté. Az osztály falain hatalmas méretű Dávid csillagokat (hexagrammák) is sikerült kimutatnunk. Ezeknek a jelentése jóval konkrétabb, mint az ötágú csillagoké, és elképzelhető, hogy a transzgenerációs traumatizációt ábrázolják, de lehetnek érélyes identitásjelképek is.

A börtönben a horogkereszt és az ötágú csillag nagyobb hangsúllyal és méretekben jelentek meg, és a valós etnikai konfliktust, a politikai szélsőségek közötti rivalizációt közvetítették. Itt is azt látjuk, hogy ami a börtönben megszilárdul és konkretizálódik, az a serdülők falfirkáiban csak jóval szimbolikusabban érhető tetten. A társadalmi szerepek kialakulásáról, azaz morális előjel nélküli szocializációs folyamatról van szó.

Drogok

A pszichiátriai osztály falán felfedeztünk a „SMOKE WEED EVERYDAY” (szívj fűvet minden nap) feliratot, ami feltehetőleg a 2000-ben keletkezett, ikonikusnak mondható, mémként terjedő (gi97ol, 2012) *The next episode* című Dr. Dre – Snoop Doggy Dog – Nate Dogg – Kuruft dal utolsó sorára utal. Ebben a dalban szimbólumként a kaliforniai West Coast hip-hop életstílus, a partizás, a csajozás, a kábítószerelés és a lazaság szerepelnek. Az írás nagy betűkből állt, és hivalkodónak tűnt. Több hasonló jellegű firka is volt az osztály falain. Ez arra utal, hogy a serdülők között, akik bekerülnek a pszichiátriára, a drogfogyasztói szubkulturális elemek referenciapontként jelennek meg. Itt kell felhívni a figyelmet a cannabishasználat által okozott szomatikus jellegű veszélyekre és a szerhasználat kiváltotta pszichotikus zavarokra. Ezek kriminológiai hatása és szerepe sem jelentéktelen. Mivel a fűfogyasztói szubkultúra némely serdülő megélése szerint „menő” vagy „cool”, bármilyen gyógyító beavatkozás veszíthet a hatékonyságából.

A börtönben is megjelent a droggal kapcsolatos falfirka azzal a momentummal kiegészülve, hogy a készítőik szerint a drognak három negatív hatása van: tönkreteszi az ember életét (börtönbe lehet kerülni), alássa az egészséget, és megrontja az emberi kapcsolatokat. Úgy tűnik, hogy ezek a börtönbeli falfirkák inkább edukációs vagy önreflektív jellegűek.

Emberalak

Bármilyen emberábrázolás, amely nem tömegekben gyártott (például az illemhelyek szimbólumai), minden esetben visszatükrözi a készítő érzelmi állapotát, vagy – képzőművészeti alkotások esetén – hangulatot kíván kelteni. A Mérei-féle Rorschach-próba (Mérei, 2002, 318) értelmezés szerint az emberalak a képzetáramlásban az emberi dolgok iránti érdeklődést, belső szabadságot és az önismeret igényét jelenti. Minden bizonnyal az emberábrázolás a serdülőknél a kapcsolatkészséget is manifesztálja (Mérei, 2002). Az emberi test a barlangrajzokon is megjelenő egyik legősibb szimbólum, azaz az emberi test ábrázolása az emberi lényegünket is kifejezi. A gyermekeknél az is kiemelendő, hogy az emberrajzon általában a legfontosabb személy jelenik meg (Vass, 2006), aki leggyakrabban önmaga, de ez csak fő szabály. A serdülők által rajzolt – emberi testet ábrázoló – firkák a következők voltak:

- angyalábrázolás, háttal áll,
- pálcikaemberek,
- bezárt ember,
- csonkolt testű vagy hiányosan megrajzolt emberalakok,
- ágyban fekvő ember, feltehetőleg rögzített ember „ez én vagyok” felirattal,
- fekvő testhelyzetben lévő ember,
- királylány,
- ember fegyverekkel,
- manószerű ember,
- kétségbeesett, meghajlott ember,
- hátat fordító focista.

A fenti listából látható, hogy a serdülők kifejezik az érdeklődésüket, a lelki állapotukat és a hangulatukat is a falfirkákon. Két motívumot kiemelnénk. Az egyik a bezárt és rögzített ember ábrázolása, ami arra az élményre utal, hogy a serdülők a pszichiátrián meg vannak fosztva a személyes szabadságuktól, esetleg a mozgásuk is korlátozható, és ez megjelenik az élményfeldolgozásukban. A másik az emberábrázolásokon megjelenő nemi különbségek; nyilvánvaló, hogy inkább a lányok rajzolnak királylányt, a fiúk focidrukkert. A rajzolt alakok testpozíciója is informatív (fekszik, meghajlik, hátat fordít), az az adott helyzethez való viszonyulást (tehetetlenség, megtörtség, érdektelenség) szimbolizálja. A fegyverekkel a kezében hadonászó alak ábrázolása rendkívül részletes volt, ez agresszióra, indulatra utal. Több alakon fel lehet fedezni itt is a médiahatást, azaz a mém jellegű szimbólumokkal való kommunikációt és az utalást.

A börtönbeli falfirkákon is megjelennek az emberalakok, itt is jellemző a csonkolás és a hiányos ábrázolás. Ez utóbbi több dologra utalhat: egyszerűen azt is jelentheti, hogy az illető kevésbé tud bizonyos testrészeket lerajzolni, de az is lehet, hogy a teljes ember a falra nem fért ki. Az agresszív és maszkulin jellegek szembeötlők a börtönbeli firkákon, és a fogdahelyiségben készült rajzokon ismételtelen felfedezhető a rajzkészség regressziója.

Emodzsik

Nehéz elválasztani az emodzsikát az arcoktól és néha a két-három éves gyermekek emberábrázolásától is, amelyek a fejet és a végtagokat ábrázolják. Vitathatatlan azonban, hogy az emodzsik a 21. század alapvető kommunikációs elemeivé, karaktereivé váltak a webes felületeken (Logi & Zappavigna, 2021). Rajzokban, falfirkákban az írásjelekkel azonos funkciókkal bírnak. Hangulatjeleknek is nevezik őket, mert a leírt üzenetet kiszínezhetik, más értelmezést is lehetővé tesznek. A pszichiátriai osztályon főleg smiley-k jelentek meg, de írásjelekből összerakott emotikonok is [például :-)]. A smiley-k között láttunk x-szeműt, ami a halálra utal, kinyújtott nyelvűt, ami csúfolódik, vidámat és szomorút egyaránt. Az emodzsik használata a falfirkákon nyilvánvalóan generációs jelenség is, azonban kifejezi a lényegét is: a készítő alapvető hangulatát.

Ez a típusú falfirka a börtönmintában rendkívül ritkán jelenik meg, ami egyszerűen csak arra utalhat, hogy a börtönökben tíz évvel ezelőtt készítettük a fényképeket.

„Help”

A korábbi pszichiátriai osztályos falfirkák között az angol „help” szó többször szerepelt, míg a jelenlegi, 2022-es falfirkák között. Az osztályon egyértelműen ez a leggyakoribb tartalom. Nem szükséges ezt a jelenséget túlmagyarázni: a pszichiátriai osztályra olyan serdülők érkeznek, akik krízisben vannak, segítségre szorulnak vagy közvetlen veszélyeztető tünetet mutatnak. Ebben a helyzetben kognitív és emocionális síkon a segítségkeresés alapvető motívum, és ez manifesztálódik a falakon. Szuicidológiai szempontból a serdülők öngyilkossági kísérletei mögött szinte mindig a szolidaritás észlelésének hiánya áll (Hunter, 1988). Természetesen még egyéb tényezők is fontos szerephez jutnak: a családi kötelékek erodálódása, a stabil családi élet lebomlása, a bullying, az iskolai teljesítménykényszer, a traumák, a szerelmi csalódások, a biztonságérzet csökkenése és így tovább. A lényeg mindezek mögött a kiszolgáltatottság és a megküzdési stratégia inkompetenciája. Az osztályra érkező gyermekek

gyakran nem tudják megmondani, hogy miért követtek el öngyilkossági kísérletet, vagy sokszor fogalmazzák meg a kimerülést is: „*Annyi minden összejött mostanában*”.

A börtönben nem találtunk hasonló falfirkát. Ez volt az egyetlen kategória, aminek nem találtuk meg a börtönbeli mását. Ez talán azzal magyarázható, hogy a börtönben tabunak számít a gyengeség kommunikációja.

Helységnevek

Rendkívül jellemző falfirkák minden elzárt helyen, ahol a készítő hangsúlyozni akarja, hogy honnan érkezett. Ahogy a bevezetőben említettük, a falfirkáknak kapcsolatteremtő funkciója is van. A helységnevek szempontjából ez azt jelenti, hogy a készítő azokkal szeretne kapcsolatba lépni, akik azonos lokációból érkeztek az adott zárt helyre, de azt is jelentheti, hogy a helységnevek említésével megerősíti az identitását. A helységnevek falra írása kiemelten jellemző a börtönkörnyezetben, így keresik a fogvatartottak a földieiket. Ők azok a személyek, akikkel általában a gyermek- és serdülőkorukat együtt töltötték egy földrajzilag körülírható területen vagy esetleg intézményekben. A börtönbeli helységnevek falfirkák tehát a geng-szerveződés jelei.

Nem állítjuk, hogy ez feltétlenül igaz lenne minden olyan serdülőre is, aki a pszichiátriára kerül, de a trend fenomenológiai értelemben azonos lehet. Nem tagadjuk azt sem, hogy a pszichiátriai osztályra gyakran deviálódott fiatalok kerülnek. Hangsúlyozni kell, hogy a lokalizációk felbukkanása a pszichiátrián sokkal ritkább, mint a börtönökben. A pszichiátrián találtunk egy „gettó” feliratot is, ez szinte biztosan a marginalizációra utal, lehetséges, hogy egy médiahatásos áttételen keresztül, azaz elképzelhető a serdülő látta vagy hallotta, hogy a gettó mit jelent a bűnözés szempontjából, és csupán vagánykodni akart.

Hierarchia

A pszichiátria falain is megjelennek a nevek, becenevek, álnevek, és az alapvető üzenet is, hogy „itt járt” vagy „itt jártam”. E mellett pár serdülő fontosnak tartotta, hogy önmagát felsőbbrendűnek tüntesse fel. Ez a nárcisztikus önkifejezés nem ritka a más helyeken található falfirkákon sem. Néha teljes nevek jelennek meg. A lánynevek inkább csoportban láthatók, felsorolásszerűen, míg a fiúnevek mellett szerepel a „király” vagy a „king” szó. Nem zárható ki, hogy ezeket a szimbólumokat a serdülők a médián keresztül építették be a kommunikációjukba.

A börtönben ezzel szemben a hierarchia manifeszt, a falfirkákon is a hatalomgyakorlás szimbóluma. Olyan írásokat találtunk a falakon, mint „*r-ék kemények*”

vagy a „*Lauondák királya vagyok*”. Ezek valós, geng-kapcsolatokra utaló kommunikációk és egyben fenyegetések, nemcsak nárcizmusról van szó, hanem igazi, csoportok közötti konfliktusos súrlódásról. Ezeknek csak a nyomai vagy csírái jelennek meg a pszichiátriai osztály falain. A börtönbeli mentalitás pedig érdekes módon a médiára van befolyással, modellt teremt a dalszövegeknek és a kriminológiai témájú filmeknek ([URL1](#)).

Káromkodás

A káromkodás egyfajta verbális agresszió, ami a falfirka formájában nem ér el közvetlenül a címzettjéhez, de mások által hosszabb ideig olvasható. A börtönben az ilyen típusú firka a fogvatartott társak vagy az őrök ellen irányul. Kifejezetten ilyen falfirkát a pszichiátrian nem találtunk. A köcsög szó használata a börtönben szinte hétköznapi, és a szó vulgáris jelentése szinte biztosan a börtönből ered. A börtönőri narratívák szerint a köcsög (edény) belső formája a végbélhez, a benne lévő krémes anyag keltette hanghatás a kopulációhoz hasonlít. A szó maga rendkívül sértő és objektifikáló, a nyolevnanas évek közepétől kezdett pauperizálódni, és a köznyelvben is megjelenni.

A szó felbukkant a pszichiátriai osztályos falfirkák között, olyan szavak mellett, mint „kurva”, „bitch”, „faszfej”, „faszom”, „fuck”, „geci”, „szar”. Ezeknek a szavaknak is megalázó, de egyben szexuális töltete is van. Mindenképpen érezhető itt is a médiahatás, ami a dalszövegekből vagy a mozifilmekből eredhet, de az is feltehető, hogy a serdülők csupán utánózni próbálják a deviálódott értékrendű felnőtteket. Ezt a szlengben menőzésnek nevezik, a szociálpszichológia pedig szelf prezentációnak, azaz én-bemutatásnak hívja a jelenséget. Riasztó lehet azt látni, hogy egyes serdülők számára a deviálódott személyek képezhetnek referenciát, de ne feledkezzünk meg arról, hogy az adolescens lét elemi része a lázadás, a megbotránkoztatás és a generációs ellentétek kiéleződése, azaz a szülők generációjának tekintélyvesztése. Mindazonáltal a serdülők csúnya szavai szimbolikusabbak a falfirkákon, mint a rabok konkrét átkai és szitkai, mint például „a бүдös köcsög őrök”. Figyelemreméltó az is, hogy a serdülők falfirkái között nem találtunk a pszichiátriai osztályon dolgozók elleni durva vagy obszcén tartalmú megjegyzéseket.

Kötődés: szeretet és család

A pszichiátriai osztályon a szeretethez kapcsolódóan az alábbi motívumok mentén találtunk falfirkákat:

- rajzolt szív (cordiform szimbólum), ami üresen áll vagy ki van színezve, a körvonala gyakran meg van erősítve,
- valamilyen sérülést elszenvedett szív (például át van szúrva valamivel, el van repedve, vagy vérzik),
- a „szeretek” szó mellett megjelenő szív,
- a szülők megszólítása mellett szereplő szív,
- homoszexualitásra utaló bullying és a szív együttes ábrázolása.

Ezekből arra következtethetünk, hogy a serdülő gyermekekben még intenzíven tetten érhető a szülők iránti gyermeki kötődés, de megjelenik a szenvedélyes szerelem kifejeződése is, méghozzá igen hangsúlyosan. Látható továbbá, hogy a gyermekek kötődéseikhez trauma is társul. A szeretet kifejezése és bizonyos nevek és szerepek együttes ábrázolása deprivációs helyzetről árulkodik, ami a bezártság élményére utal. A pszichiátrián ez a gyermekek szeretett személyektől (például a családtól) való elszakadását jelzi, de ez az érzés többnyire hangsúlyozottan ambivalens, hiszen a serdülő gyermekek nagyon gyakori problémája éppen a miliókonfliktus és a közeli hozzátartozók abuzív viselkedése. A bullying mint a barátságot és meghitt kapcsolatot megtörő társas folyamat is manifesztálódik a serdülők firkáin.

A börtönbeli falfirkákon is találunk szíveket, bár jóval kevesebbet. Itt a gyermekek iránt érzett szeretet szimbólumaként jelenik meg a szív, illetve szakrális jelentést hordoz magában.

Nonfiguratív firkák

A pszichiátriai osztályon pár tetoválásra vagy zenekarok logóira emlékeztető nonfiguratív firkát vagy rajzot találtunk. A börtönök falain ez csak elvétve jelent meg, azonban ez a börtöntetoválások egyik leggyakoribb szimbóluma. Formát nem öltött rajzok ezek, amelyek a pszichiátrián a falakra írt betűk köré csoportosultak. Az ilyen fajta díszítés vagy ornamentika készítése segít abban, hogy az idő jobban teljen. A nonfiguratív firkák szimbolikája a metamorfózissal lehet analóg, ami átalakulást, változást jelent, és a központi értelme mitológiai mélységű. Gyakran nevezik az ilyen formákat „tribális” (Zestcott, Bean & Stone, 2017) mintáknak, és sajnos ezek tetoválásként ellenszenvet is kelthetnek. Ezek a szövvényes fogak, tüskék, horgok, fullánkok, kígyózó- és csigavonalak a hatalmasságot és az ősi eredetet is jelenthetik, azonban mindenképpen agresszív töltetűek, közösségellenesek (Mihalik-Dobi, 2018) és destruktívak is lehetnek (Hárdi, 2015).

Szemek

Óriási és többször átdolgozott, vagy éppen halvány, önálló szemek bukkantak fel a kamaszok rajzai között. Több szem egy talpára fordított háromszögben jelent meg, ami a mindent látó szemet, azaz a gondviselést, és a hatalmat jelenti. A Bibliában számtalan utalást találunk arra, hogy Isten szeme mindent lát, például: „*Mindenen rajta tartja szemét az Úr.*” (Példabeszédek 15; 3). Azonban feltehető, hogy ez a jelkép inkább médiahatáson keresztül került a serdülők képzetei közé. Pszichiátriai és pszichológiai szempontból a „megfigyelés” a paranoid pszichotikus zavarral vagy paranoid személyiségzavarral hozható összefüggésbe. Mivel maga a pszichiátria és a pszichológia egyik legfontosabb eszköze az egyén viselkedésének megfigyelése, dekódolása és leírása, lehet, hogy pusztán arról van szó, hogy a serdülő a megfigyelést így éli meg. Ilyen szempontból a mindent látó szem szimbóluma a pszichiátriai osztályon tapasztalt élményeket tükrözheti vissza. A szem azonban nemcsak ebben a konnotációban jelent meg óriási méretben, hanem egy „*I see you*” felirat felett is. Mindez azt is jelentheti, hogy a serdülő inkább üldöző, nem az üldözött, akár a szerelmével is üldözheti a másik személyt, de az üzenet egyszerűen sugallhatja az empátiát is ([URL2](#)).

A börtönben is felbukkant a mindent látó szem szimbóluma. A piramis ezen a falrajzon belül piros, vér csepeg ki belőle, és egy szörnyszerű, karmos kéz igyekszik megkapaszkodni a talpzatában. Olyan, mintha a szem és a mancs a fal másik oldalán lenne. Ezt a több jelentéssel felruházható rajzot veszi körbe a talpzatára állított háromszög. Kétségtelen, hogy paranoid képzetek lehetnek e rajz jelentésében is. A börtönben a megfigyelés egészen más természetű, mint a pszichiátrián, sokkal inkább korlátozó, és kevésbé gondoskodó jellegű, azonban talán a megélést tekintve azonos mértékben intruzív.

Szex

Az explicit szexuális tartalmakat és a nemi szerveket ábrázoló rajzok voltak talán a leggyakoribb szimbólumok a pszichiátriai osztály falain. Különböző nagyságban készültek ezek a rajzok és feliratok. A rajzok túlnyomó többsége péniszt ábrázolt, de elfordult a nő nemi szerv, a mell, a meztelen női torzó és a női fenék is. Több helyen szerepelt a serdülők rajzai között olyan „nyuszifej”, amely péniszből lett átalakítva viccesnek szánt állattá. A péniszek nem tűntek realiztikusnak, hanem inkább szimbolikusnak. A serdülők rajzai között nem jelent meg coitus vagy bármilyen más szexuális érintkezés, ugyanakkor írásban megjelentek az explicit szexualitásra utaló szavak. A serdülők szexuális jellegű

firkái tehát inkább szimbolikusabbak, feltehetőleg többségében nem valós tapasztalaton alapszanak. Egyetlen alkalommal találtunk olyan rajzot, ami a vulvát és a péniszt együtt ábrázolja, de itt sincs érintkezés.

Ezzel szemben a börtönökben anatómiai részletességgel megrajzolt nemi szerveket és számos explicit szexjelenetet ábrázoló falrajzot lehetett felkutatni. A börtönrajzokon ábrázolt női torzókon a másodlagos nemi jellegek úgy elvannak torzulva, mint a Willendorfi vénusz (Balsam, 2019) szobron, de itt nem a termékenységéről, hanem a női test szexuális tárgyá válásáról van szó. Ilyen mértékű torzulás és objektifikáció (Bareket & Shnabel, 2020) a pszichiátriai osztályos rajzokon nem jelent meg. Érdekes, hogy a serdülők a nemi szerveket vagy azok szimbólumait a szőrökkel együtt ábrázolják. Ez aktuálisan megélt nemi érés élményének elaborációja lehet. Ugyanakkor a börtönbeli rajzok explicitiségéhez a szőrtelenség is hozzájárul, ami a pornográfiai és divattrendek visszatükröződése lehet, de akár pornifikációról (Csányi, Dés & Gregor, 2022) is beszélhetünk. Az érem másik oldala, hogy a börtönben a szexuális depriváció gyötrelmet okoz a fogvatartottaknak, így az is lehetséges, hogy explicit rajzok a szenvedésnyomás manifesztumai. Meg kell említeni – bár a kutatásunkból ilyen mélységű következtetést levonni a priori nem lehet –, hogy a serdülők nemi szerv ábrázolása elszenvedett szexuális abúzusra is utalhat.

Szörnyek

A pszichiátriai falfirkákon szörnyábrázolások is megjelentek: szarvak, koponyák, vámpírok, csontok, illetve ezek kombinációi. A koponyák gyakran egymás mellett foglaltak helyet, olyan módon, hogy középen egy nagyobb volt belőlük látható. Néha a vámpírok és a koponyák egyaránt szarvakat viseltek. Ezek jelentése a gonoszság és az agresszió kultusza. A csoportosan ábrázolt koponyák lehetséges, hogy geng-identitásra utalnak, mert ezek a motoros gengek szimbólumai is. Szinte biztosra tehető, hogy ezeket a rajzokat deviálódott kamasz fiúk készítették. Meg kell említeni, hogy a koponya a goth szubkultúra fontos szimbóluma is, ilyenkor inkább depresszióra utal, azonban ilyen konnotációban nem jelent meg a falrajzokon. Megjegyezzük, hogy a geng és a goth szubkultúra koponyaszimbólumában közös elem a trauma. Az első esetben túlkompenzálásról beszélhetünk, a második esetben megélésről.

A szörnyek természetesen a falra rajzolt börtönjelképek szerves elemei. A serdülők rajzaival ellentétben azonban inkább az elmúlásról és a reménytelenségről szólnak, talán meglepő módon kevésbé agresszívek. Itt rá kell világítani arra, hogy a felnőtt személyek az agressziót kifinomultabban tudják kifejezni zárt közegben, mint a fiatalok.

Üzenetek – az intézmény(ek) működésével kapcsolatban

Az osztályos falfirkák között jelentős számban bukkantak fel olyan üzenetek, amelyek a rendszer működésével voltak kapcsolatosak, vélekedések, figyelmeztetések vagy kinyilatkoztatások formájában. Pár példát itt felsorolunk:

- itt figyelnek minket mindig,
- átraktak a figyelőbe,
- nyugtató van a teában,
- hashajtó van a teában,
- méreg van a teában,
- a párizsi emberből van,
- jó itt,
- itt rohadok két hete, és még van,
- szörnyű hely,
- what???,
- itt az élet nem élet,
- utálok itt lenni,
- haza akarok menni,
- I need oxygen,
- az Alföldi geci rákos,
- ACAB (all cops are bastards),
- fuck cops.

Némely üzenet a készítő patológiájáról is árulkodhat, különösen azok, amelyek a mérgezésről és a megfigyelésről szólnak. Több olyan jellegű üzenet bukkant fel, amely a helyet nyomasztónak találja és menekülési motívumot tartalmaz, de jó pár jelezte azt is, hogy az osztály jó hely. Pár üzenetben más szerveket (például rendőrség, gyermekotthonok) szidnak a serdülők a falakon. Ez utóbbi véleménynyilvánítás természetesen leginkább megélésalapú, de lehet figyelemfelhívó, hivatkozó is ([URL3](#)).

A börtönökben is megjelennek az igazságszolgáltatás kritikájáról szóló gondolatok a falakon, de sokkal konkrétan: „*Ez a börtön tiszta szégyen*”, „*Emberen nem segít, ez egy élő temető*”. Megfigyelhető, hogy a serdülők kevésbé értik a szélesebb, nagyobb látószögű társadalmi folyamatokat, a személyes sértettség kézzel foghatóbb.

Üzenetek – életbölcösségek

A falakon olyan gondolatok is megjelentek a pszichiátriai osztályon, amelyek az életről szólnak: „*Az élet egy kísérlet...*”, „*Ha a hülyeség fájna, fakir lennék*”,

„Egy másik nő szépsége nem a tiéd hiánya”, „A rák megeszi a gyöngéket” stb. Ezek a velős gondolatok meglehetősen tömörek, nem feltétlenül eredetiek, inkább elvontak, ironikusak és néha kuszák, máskor kifejezetten részletesek, hoszszúak és logorrhea jellegűek.

A börtönökben is megjelennek hasonló üzenetek: „*Megölni megtudtok, de megtörni soha*”, „*Kurvák, a ti halálotok az én életem*”, „*A fiatalok 50%-a optimistán tekint a jövőbe, a másik felének nincs pénze drogra*” stb. Ezek az üzenetek sem mentesek a médiahatástól és – nem meglepően – mélyebben involválódnak a kriminalitásba.

Üzenetek – versek

A pszichiátriai osztály egyik kórtermének falán nagy, körülbelül tíz centis betűkkel írva, József Attila *Tiszta szívvel* című versének első versszakára bukkanunk. A strófa utolsó két sora felcserélődött a firkán, valamint a készítő csupa nagybetűvel írta az üzenetet és kihagyta a vesszőket. A vers dalszerű, a hangzását tekintve a harmadik és a negyedik sor felcserélése nem jelent nagyobb változást. A költő a csók és szerető szimbólumát hagyja utoljára, a pszichiátriai osztályon lévő serdülő pedig a bölcső és a szemfedő jelképét. József Attila húszévesen írta ezt a verset és a verssel botrányt okozott (Szeged.hu, 2018) a szegedi egyetemen. Három lényeges, fejlődés pszichopatológiai szempontból releváns motívumra hívnánk fel a figyelmet: a tagadás mint elhárító mechanizmus, a tagadás mint a kötődés ambivalenciája, valamint a botrányokozás és lázadás (Meeus, 1988) mint a serdülőkor egyik normatív krízise.

A börtönben is találtunk verseket a falakon. József Attilától ezúttal a *Tedd a kezed* című vers jelenik meg a falakon, Nagy László *Ki viszi át a szerelmet* című remekműve és Sven Hassel *Lánctalpak* című könyvének bevezető sorai között. Mindhárom idézet nagyobb élettapasztalatról, bölcsességről és inkább életigenlésről árulkodik. Mind a négy verssel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy gyakran lehet találkozni azzal a sztereotip vélekedéssel (Walter & Rosen, 1997), hogy a zárt intézményekben lakók körében alacsony igény van a kultúrára. Ezek a falfirkák a sokak által hamisan észlelt valóság ellenkezőjéről árulkodnak.

Vér

Aki pszichiátrián vagy börtönben dolgozik, tudja, hogy a zárt lételekben előfordulhat az is, hogy a bent lévő személyek vérrel írnak a falra (Groves, 2004). Az öncsonkítás vagy az önkárosítás, szélsőséges esetben pedig az öngyilkosság

bizarr formája ez. Az önkifejezés mellett természetesen a rendszer elleni lázadásnak, a türelmetlenségnek, a frusztrációnak és a rossz bánásmódnak is szerepe van az ilyen aktusok mögött (Harris, 2000). Az önkárosítás egyik legszembevetőbb manifesztációs eleme a bőr megvágása, ez a trend a fiatalok körében a 2000-es évek elejétől együtt jár a nu metal és az emo zenekarok térhódításával (Millard, 2013). A mindennapi tapasztalatunk is ez a pszichiátriai osztályon, azonban azóta is eltelt már két évtized, és az önkárosítás (a falcolás) megmaradt. Úgy tűnik, hogy ez a szükséglet (autoagresszív önkifejezés) az adolescens évekre jellemző, a zenei és szubkulturális aláfestés pedig mindig változik. Kvalitatív kutatások szerint a szubkulturális önkárosítás összefüggésbe hozható a drogfogyasztással, a gender-diverzitással, a társadalmi nemhez kötött erőszakkal (gender-based violence), valamint a chemsexszel (Pires, Gomes, Caldas & Cunha, 2022). A chemsex a szintetikus kábítószeres és a szexuális élet együttes élvezetét és az azzal kapcsolatos életstílust jelenti. A pszichiátriai osztályon egyetlen alkalommal találtunk vérrel írt graffitit: egy gyermek azt írta vérével az egyik ablakpárkányra, hogy „*Bassza meg a pszichiátria*”, azaz, ha pusztán az írás tartalmát elemezzünk, akkor a lázadás motívuma kerül előtérbe, azonban az eszköz választása a mentális fűkrendszer hiányosságára és traumatizációra utal. A serdülő célja a feszültség levezetése lehetett (URL4).

A börtönben egy alkalommal a „*Nem tudok tovább vele élni, sajnálom*” vérrel írt felirat volt egy befejezett öngyilkosság helyszínén. Az elhunyt személy nem tudta feldolgozni a szerelme – általa okozott – súlyos közlekedési balesetét, és a börtönben végzett magával. A két esetet dinamikai szempontból nem lehet egymással összehasonlítani. Közös vonás azonban az üzenethagyás és az adott esetekben a nem hatékony kommunikáció, ami mögött feldolgozatlan trauma állhatott. Természetesen észre lehet venni a serdülő impulzivitását, valamint a felnőtt belenyugvását, de mivel az ilyen falfirka szerencsére rendkívül ritka, korrekt összehasonlítást nem lehet tenni.

Virág

Feltűnően sok falfirka ábrázolt virágot a pszichiátriai osztályos graffitik között. Margarétaszzerű szirmos virágoktól kezdve, a csillag alakú szirmokon át, egészen a rózsáig és a szélben meghajló tulipánokig. Szinte biztos, hogy ezeket a virágokat serdülő lányok rajzolták. A lányok feminin rajzai nagy általánosságban korrelálnak az önbecsüléssel (Delatte, 1985), ami kifejezetten progresszív mutató egy pszichiátrián. Az ősi női szimbólumok előtérbe kerülése a gyengédség iránti igényt is szimbolizálhatják, de ugyanúgy árulkodhatnak az áldozati szerep megéléséről.

Ennek kapcsán némileg meglepő volt, hogy a börtönökben is felbukkantak virágok a falakon. Az egyik ilyen rajz felett „*A rózsza, ami egyszer elhervad*” felirat szerepelt, majd egy nyolc évet átölelő időszakra és a börtön városára történik utalás. Ebből arra következtethetünk, hogy rózsza az ifjúság hiábavaló elmúlását jelentheti.

Zenekarok

A pszichiátriai osztályon elsősorban magyar pop/hip-hop zenekarok nevei és dalszövegei bukkantak fel a falakon. Ezek a dalszövegek a partizásról, a bulizásról szólnak, de detektálható volt a szuicidiummal és a halál tematikájával foglalkozó szóképek jelenléte is. A külföldi zenék preferenciája inkább a rockzene irányában toldott el, de itt is előtérbe került a halál és az öngyilkosság, mint téma. A szuicid tematikájú zenék hallgatása nem feltétlenül indukálja az önsértést, hanem éppen ellenkezőleg, az emocionális impulzusok elleni elhárító mechanizmusok aktivációjára is utalhat (Till, Tran, Voracek & Niederkroenthaler, 2016).

A börtönbeli falfirkák szinte kizárólag a gangsta rap kedveléséről szóltak. A gangsta hip-hop általános tematikája a rendvédelmi erőkkal való szembehegyezkedés, a tehetetlenség és az igazságtalanság témái köré összpontosul (Steinmetz & Henderson, 2012), érdekes, hogy ezt a valóságfelfogást a börtön farfirkái is visszatükrözik. A serdülők gondolatait inkább a hedonizmus uralja ilyen szempontból.

Összefoglalás

A börtön és a pszichiátria két merőben eltérő közeg, de mindkettő zárt. A felnőttek és a gyermekek két különböző csoportot képeznek. Mindezek ellenére személyi szabadságuktól megfosztott emberek megnyilvánulásait és gondolatait láthattuk a fegyintézetek és a kórház belső falain is. A hasonlóságok tekintetében a zárt intézményekben a falakon megjelenő firkák egyik szerepe a figyelemelterelés is lehet. Több szempontból regressziós jegyeket lehet felfedezni ezeken a falfirkákon, azaz a szimbólumok kivitelezése fejlődéslélektani szempontból minőségileg is más, mint egy rajzé. Szembetűnő, hogy az alexithymia és a zárt intézményi falfirka (és más normasértőnek mondható szimbolikus manifestáció) aktusa között is figyelemreméltó analógiák észlelhetők: az érzelmek azonosítása és a tudatosításuk nehézsége, a társas kötődés maladaptív kifejeződése, a személyközi kapcsolatok deviálódása, és a beszéd mint kommunikáció

frusztrációja. Ezek feltűnő egyezőséget mutattak a börtönbeli és a pszichiátriai firkákon. Arra következtethetünk, hogy a bezártság élménye fokozza az ilyen megnyilvánulásokat. A pszichiátriai osztályon készült firkák között is találtunk énközpontú, rosszindulatú, az általánosan elfogadott normáktól eltérő tartalmakat, valamint olyan megnyilvánulásokat, amelyek az impulzuskontroll nehézségeiről árulkodtak. Ezek a tényezők sajnos a patológiás mellett akár kriminális személyiségfejlődésre is utalhatnak.

A média hatása sem volt elhanyagolható tényező a zárt intézményi falfirkákon, mintha a filmek, versek vagy dalszövegek üzenetei és szimbólumai az adott egyénen keresztül kerültek volna a falra, ahol a másik ember elolvashatta azokat, és a két ember között így jött volna létre könnyebben a kapcsolat. A média által közvetített üzenetek és az identitás metszéspontja a graffiti tartalmában és szimbolikájában érhető tetten.

A zárt intézményekben készült falfirkák közötti kategorikus eltérések jóval szerteágazóbbak, a gyermeki és a felnőtt lélek közötti különbségre, valamint a deviálódás foka közötti különbségre is utalnak. Úgy véljük, hogy ezek a csomópontok azért fontosak, mert egy másik dimenzióból is engedik meglátni a fejlődés-pszichopatológiai állomásokat. Ez a látószög pedig a fejlődés-kriminológiai szempontokra hívhatja fel a figyelmünket.

A mesék motívumai jóval erőteljesebbek voltak a serdülőknél. Számos esetben egyes konfliktusokra utaló jegyek a gyermekek firkáiban elvontabb, inkább szimbolikus értelemben jelentek meg; ezek voltak az etnikai konfliktusok, a hierarchia, a káromkodás és a szexualitás motívumai. Kötődés szempontjából a serdülők inkább a szüleikhez ragaszkodnak a firkáik alapján, míg a börtönlakók a gyermekeikhez. A tizenéveseknél hangsúlyosabban volt jelen az átalakulás vágya. A felnőtt raboknál a megfigyeltség reflexiója volt erősebb, míg emellett a gyermekekénél az odaadó és önzetlen megfigyelés igénye is jelen volt. A szexuális érintkezés a serdülők firkáin idealisztikus volt, és inkább a nemi éréssel való szembesülés élményével párosult. A felnőtt rabok szex rajzai ezzel szemben explicitebbnek mutatkoztak. A rabok szörnyeket ábrázoló alkotásai az elmúlás élményével voltak kapcsolatba hozhatók, míg a kamaszok rajzai nyílt agresszióra utaltak. Ez utóbbi azzal magyarázható, hogy a pszichiátrián elhelyezett serdülők lobbanékonyabbak, a rabok pedig reménytelenek. Ez a különbség az üzenetek jelentése terén is megmutatkozott. A fiatalos lázadás és a felnőtti lemondás közötti különbség a vérről írt falfirkák mondanivalójában is megmutatkozott. Ugyanezt az eltérést figyelhettük meg a virágábrázolások elemzése során is. A zenék preferenciája a serdülőknél hedonizmusról és szuicid tendenciákról árulkodott, a rabok esetében pedig a kriminalizálódásról. Szembetűnő különbség volt a firkák között a segítségkérés szimbóluma, ami nem bukkant fel a börtönökben.

Tanulságok és alkalmazhatóság

A falfirkák engedélyezése a pszichiátriai osztályon a felbukkanó rasszista, szexista és önkényuralmi szimbólumok miatt nem javasolt, eltávolításuk indokolt. Egyes firkák az illegális szerek fogyasztására is ösztökéltek, ezek nemcsak kriminológiai, hanem addiktológiai szempontból is veszélyt jelentenek. A nyílt szexuális tartalmak provokatívak, és a szemlélőben visszatetszést, riadalmat kelthetnek. A művészi megnyilvánulások és a vandalizmus között rendkívül nehéz különbséget tenni, azonban a firkák inkább destruktívak az osztály esztétikai igényeinek szempontjából. Egyes firkák pszichiátriai tünetek megnyilvánulásai lehetnek (például mindenlátó szem), és ugyanígy egyes firkák tévpercepciókat generálhatnak.

Mindezen, fentebb felsorolt aggodalmak mellett az osztály falain megjelenő falfirkák informatívak, és a belőlük kinyert tartalmak és szimbólumok elősegítik a terápiás, a diagnosztikus, a prevenciós és a szociális munkát.

Hasznos lehet a falfirkák tanulmányozása a következő szempontok miatt:

- felderíthetjük a csoportdinamikát, a hierarchiát, esetleg a betegek közötti konfliktusokat, vonzalmakat;
- következtethetünk a gyermekek belső pszichológiai dinamikájára is;
- az osztály működésével kapcsolatos véleményüket is megismerhetjük;
- feltérképezhetjük a gyermekek lakhelyét, azaz olyan környékeket, ahol szívesen tartózkodnak;
- benyomást szerezhethetünk az addikció fokáról;
- megismerhetünk egyes szubkulturákat, amelyek hatással vannak a fiatalokra;
- szuicid készítéseket detektálhatunk;
- bepillantást nyerhetünk a fiatalok ízlésvilágába és értékeibe.

Felhasznált irodalom

- Andronikof, A. & Weinberger, Y. (2012). Human Face Response: A reconsideration. *Rorschachiana Journal of the International Society for the Rorschach*, 33, 23–48. <https://doi.org/10.1027/1192-5604/a000026>
- Balsam, R. H. (2019). On the Natal Body and Its Confusing Place in Mental Life. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 67(1), 15–36. <https://doi.org/10.1177/0003065119831767>
- Bareket, O. & Shnabel, N. (2020). Domination and Objectification: Men's Motivation for Dominance Over Women Affects Their Tendency to Sexually Objectify Women. *Psychology of Women Quarterly*, 44(1), 28–49. <https://doi.org/10.1177/0361684319871913>

- Chamberlain, R., Mullin, C., Berio, D., Leymarie, F. F. & Wagemans, J. (2022). Aesthetics of Graffiti: Comparison to Text-Based and Pictorial Artforms. *Empirical Studies of the Arts*, 40(1), 21–36. <https://doi.org/10.1177/0276237420951415>
- Csányi, G., Dés, F. & Gregor, A. (2022). Pornification as Westernization on the semi-periphery: The history of the Hungarian ‘porn boom’ in the 1990s. *Sexualities*. <https://doi.org/10.1177/13634607221092651>
- Delatte, J. G. (1985). Significance of Femininity in Human Figure Drawings of Girls. *Psychological Reports*, 56(1), 165–166. <https://doi.org/10.2466/pr0.1985.56.1.165>
- Farkas, J., & Sófi, G. (2021). Main Characteristics of Juvenile Psychopathy in Law Enforcement Aspects. *Security Horizons*, 2(5), 237–244.
- Fine, G. A. (1999). Field labor and ethnographic reality. *Journal of Contemporary Ethnography*, 28(5), 532–539. <https://doi.org/10.1177/089124199129023523>
- Fliegauf G. (2012). Fogvatartotti alkotások kvalitatív tartalomelemzése. *Börtönügyi Szemle*, 31(3), 17–32.
- Fliegauf G. (2012). Fogvatartotti alkotások kvalitatív tartalomelemzése – kriminológiai és pönelológiai vonatkozások. *Börtönügyi Szemle*, (32)3, 19–32.
- Green, J. A. (2003). The Writing on the Stall: Gender and Graffiti. *Journal of Language and Social Psychology*, 22(3), 282–296. <https://doi.org/10.1177/0261927X03255380>
- Groves, A. (2004). Blood on the Walls: Self-mutilation in Prisons. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 37(1), 49–64. <https://doi.org/10.1375/acri.37.1.49>
- Hárdi I. (2015). A falfirkától az utcai művészetig. A graffiti pszichológiájáról. *Magyar Tudomány*, 7, 837–842.
- Harris, J. (2000). Self-Harm: Cutting the Bad out of Me. *Qualitative Health Research*, 10(2), 164–173. <https://doi.org/10.1177/104973200129118345>
- Hedegaard, M. (2014). Exploring tension and contradictions in youth’s activity of painting graffiti. *Culture & Psychology*, 20(3), 387–403. <https://doi.org/10.1177/1354067X14542526>
- Hunter, B. E. (1988). Adolescent Suicide: Cries for Help. *NASSP Bulletin*, 72(510), 92–94. <https://doi.org/10.1177/019263658807251017>
- Jóvér V. (2020). Hatalmi játszma a falakon, avagy az utcai művészet „alkímiaja”, *Tér és Társadalom*, 34(3), 264–280.
- Kindynis, T. (2019). Excavating ghosts: Urban exploration as graffiti archaeology. *Crime, Media, Culture*, 15(1), 25–45. <https://doi.org/10.1177/1741659017730435>
- Korinek L. (2020). Ment-e a kriminológia által a világ elébb? *Kriminológiai Tanulmányok*, 57, 20–38.
- Levi-Strauss, C. (1968). *The savage mind*. University of Chicago Press.
- Logi, L. & Zappavigna, M. (2021). A social semiotic perspective on emoji: How emoji and language interact to make meaning in digital messages. *New Media & Society*. <https://doi.org/10.1177/14614448211032965>
- Marsh, B. (2016). Book review: Men, Masculinities and Violence: An Ethnographic Study. *Criminology & Criminal Justice*, 16(4), 513–515. <https://doi.org/10.1177/1748895816655026>

- Meeus, W. (1988). Adolescent Rebellion and Politics. *Youth & Society*, 19(4), 426–434. <https://doi.org/10.1177/0044118X88019004004>
- Mérei F. (2002). *A Rorschach-próba*. Medicina Könyvkiadó Rt.
- Mihalik-Dobi A. (2018). A graffiti módszerével megvalósuló bűncselekmények felderítése. *Belügyi Szemle*, 66(11), 125–138. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.11>
- Millard, C. (2013). Making the cut: The production of ‘self-harm’ in post-1945 Anglo-Saxon psychiatry. *History of the Human Sciences*, 26(2), 126–150. <https://doi.org/10.1177/0952695112473619>
- Monto, M. A., Machalek, J., & Anderson, T. L. (2013). Boys Doing Art: The Construction of Outlaw Masculinity in a Portland, Oregon, Graffiti Crew. *Journal of Contemporary Ethnography*, 42(3), 259–290. <https://doi.org/10.1177/0891241612465981>
- Otta, E., Santana, P. R., Lafraia, L. M., Hoshino, R. L., Teixeira, R. P. & Vallochi, S. L. (1996). Musa Latrinalis: Gender Differences in Restroom Graffiti. *Psychological Reports*, 78(3), 871–880. <https://doi.org/10.2466/pr0.1996.78.3.871>
- Pani, R. & Sagliaschi, S. (2009). Psychopathology of Excitatory and Compulsive Aspects of Vandalistic Graffiti. *Psychological Reports*, 105(3_suppl), 1027–1038. <https://doi.org/10.2466/PR0.105.F.1027-1038>
- Parr, A. (2005). The Deterritorializing Language of Child Detainees: Self-harm or embodied graffiti? *Childhood*, 12(3), 281–299. <https://doi.org/10.1177/0907568205054923>
- Pires, C. V., Gomes, F. C., Caldas, J. & Cunha, M. (2022). Chemsex in Lisbon? Self-Reflexivity to Uncover the Scene and Discuss the Creation of Community-Led Harm Reduction Responses Targeting Chemsex Practitioners. *Contemporary Drug Problems*. <https://doi.org/10.1177/00914509221094893>
- Rafter, N. (2014). Introduction to special issue on Visual Culture and the Iconography of Crime and Punishment. *Theoretical Criminology*, 18(2), 127–133. <https://doi.org/10.1177/1362480613510547>
- Sófi, G. & Farkas, J. (2021). Gyermekpszichiátriai osztályos felvételt igénylő fiatalok bűnelkövetők pszichiátriai profilja. In *MAGYIPETT 44. Kongresszusa Változó Világ* (pp. 5–6).
- Steinmetz, K. F. & Henderson, H. (2012). Hip-Hop and Procedural Justice: Hip-Hop Artists’ Perceptions of Criminal Justice. *Race and Justice*, 2(3), 155–178. <https://doi.org/10.1177/2153368712443969>
- Till, B., Tran, U. S., Voracek, M. & Niederkrotenthaler, T. (2016). Music and Suicidality: A Study on Associations Between Music Preferences and Risk Factors of Suicide. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 72(4), 340–356. <https://doi.org/10.1177/0030222815575284>
- Vass, Z. (2006). *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai. Projekció, kifejezés, mintázatok*. Flaccus Kiadó.
- Walter, G. & Rosen, A. (1997). Psychiatric Stigma and the Role of the Psychiatrist. *Australasian Psychiatry*, 5(2), 72–74. <https://doi.org/10.3109/10398569709082096>
- Watzlawik, M. (2014). The “art” of identity development—Graffiti painters moving through time and space. *Culture & Psychology*, 20(3), 404–415. <https://doi.org/10.1177/1354067X14542531>

Weill, P. E. (2022). From the Train Yard to the Auction House: Connecting the Graffiti Subculture to the Art Market. *Cultural Sociology*, 16(1), 45–67. <https://doi.org/10.1177/17499755211021315>

Zestcott, C. A., Bean, M. G. & Stone, J. (2017). Evidence of negative implicit attitudes toward individuals with a tattoo near the face. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(2), 186–201. <https://doi.org/10.1177/1368430215603459>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *(Fegyház) 51. kép szörny*. <http://bortonblog3.blogspot.com/2011/07/fegyhazi-51-kep-szorny.html>

URL2: *Smoke weed everyday*. <https://knowyourmeme.com/memes/smoke-weed-every-day>

URL3: *93 éve jelent meg a Tiszta szívvel*. <https://szeged.hu/cikk/93-eve-jelent-meg-a-tiszta-szivvel>

URL4: *Graffiti Letters: 61 Graffiti Artists Share Their Styles*. <https://www.bombingscience.com/graffiti-letters-61-graffiti-artists-share-their-styles/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fliegauf G. & Sófi Gy. (2022). A személyi szabadság megvonásának élménye. Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2545–2567. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.1>



A kiégés vizsgálata a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állománya körében

An examination of burnout among police officers of the Szabolcs-Szatmár-Bereg County Police Headquarters

Ambrusz Alíz

klinikai szakpszichológus,
pszichoterapeuta
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei
Rendőr-főkapitányság,
Humánigazgatási Szolgálat
Egészségügyi és Pszichológiai Alosztály
aliz.ambrusz@gmail.com



Borbély Zsuzsanna

pszichológus, doktorandusz
Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
borbely.zsuzsanna@uni-nke.hu



Malét-Szabó Erika

Dr. PhD, főtanácsadó, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Közszolgálat-fejlesztési és Stratégiai
Főosztály
erika.malet-szabo@bm.gov.hu



Absztrakt

Cél: A kiégés sokat kutatott terület, hiszen a munka hatékonyságát csökkenti, a fluktuációt növeli, az egyén egészségi állapotát veszélyezteti. Jelen cikkünkben a fókusz a rendvédelemben dolgozóakra helyezük. E területen végzett kiégéssel kapcsolatos kutatási eredményeinket ismertetjük, összevetve a szociodemográfiai adatokkal, a szubjektív egészségi állapottal és a mozgással.

Módszertan: Kutatásunk során egy kérdőívet állítottunk össze, mely tartalmazza a szolgálati helyet, a munkaidőt, az állományban eltöltött időt, a kiégés felmérését célzó kérdőívet, valamint szubjektív egészségi állapotra vonatkozó skálát, és felmértük a testmozgást. A Maslach Kiégés Kérdőív segítségével mértük föl a kiégés szintjét. A kérdőívet a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányságon dolgozó hivatásos állomány körében vettük fel, összesen 783 fővel.

Megállapítások: Magas érzelmi kimerültség az állomány 4,6%-nál található. A deperszonalizáció magas foka 6%-ban jelentkezik, míg ehhez képest az állomány mintegy 30%-a mutat kimagasló értéket a személyes teljesítmény csökkenésben. A nemek szerinti összehasonlítás esetében a mintában az érzelmi kimerülés területén mutatkozott statisztikailag is jelentős eltérés a férfiak és a nők között – a nők jellemzően magasabb szintű érzelmi kimerültségről számoltak be férfi kollégáikhoz képest Szignifikáns együttjárás tapasztalható



a rendszeres mozgás és deperszonalizáció és a személyes teljesítménycsökkenés alacsonyabb szintjével.

Érték: E cikk elősegítheti, hogy középpontba helyeződjön a rendvédelemben dolgozók mentális egészsége, hiszen a kiégés az egyik legjelentősebb megbetegítő faktor.

Kulcsszavak: Maslach Kiégés Kérdőív, rendvédelem, egészség, szubjektív egészség, sport

Abstract

Aim: Burnout has been the subject of a wide range of research over the years. It reduces work efficiency, increases staff turnover and holds risks for health. This article first gives a theoretical overview of burnout. We focused on police officers and the purpose of this study was to examine the relationship between burnout and sociodemographic data, subjective health status and physical activity.

Methodology: In our research, we compiled a questionnaire that includes place of work, working hours, the Maslach Burnout Inventory, a scale for subjective health status, and physical activity. A total of 783 police officers of the Szabolcs-Szatmár-Bereg County Police Headquarters were surveyed.

Findings: High emotional exhaustion is found in 4,6% of the workforce surveyed. A high degree of depersonalization occurs in 6%. Considering personal performance, 30% of those surveyed present critical values. Female police officers report statistically higher levels of emotional exhaustion compared to that of male officers. There is a significant correlation between regular physical activity and the levels of depersonalization and personal performance.

Value: Our review focuses on the burnout of police officers. It may help to focus attention on the mental health of law enforcement personnel because burnout is one of the most significant contributors to ill health.

Keywords: Maslach Burnout Inventory, the police force, health, subjective health status, sport

Bevezetés

Ki ne szeretne olyan rendőrökkel együtt dolgozni, akik magas szakmai kompetenciával, testi és lelki energiájuk teljében dolgoznak, elkötelezetten, elhivatottan a rendőrség felé, megélve azt, hogy munkájuk értéket képvisel. Félő azonban, hogy a mindennapok feladatellátásai során inkább találkozunk megfáradt,

lelkesedésében megtört, cinikus rendőrökkel. Az alább bemutatott kutatás célja, hogy reálisan lássuk, milyen mértékben tapasztalhatók kiégési tünetek a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állománya körében.

A kiégés

Már az 1950-es évektől a megfigyelések középpontjában van a kiégés. A kiégés fogalmának meghatározása Freudenberger nevéhez fűződik. 1974-ben ő fogalmazta meg a kiégési vagy más néven burnout szindrómát. Ő a krónikusan fennálló megterhelések következtében fellépő fizikai, érzelmi és mentális kimerülés állapotaként írta le, amit a saját magára, a munkára, illetve másokra irányuló negatív attitűd jellemez (Freudenberger, 1974; Fekete, 1991).

Freudenbergerrel szinte egy időben Maslach és Jackson (1976) is leírta a kiégés elméletét, mely szerint a kiégés egy multidimenzionális jelenség. Maslach és munkacsoportja volt az első, akik kidolgozták ennek legátfogóbb és legismertebb elméleti hátterét. Szerintük a kiégés egy háromdimenziós szindróma, amely azokat a munkavállalókat érinti, akiknek munkaköri feladatai főleg más személyeknek nyújtott segítségnyújtáshoz és ellátáshoz kapcsolódnak. A kiégés három dimenziója: *érzelmi kimerültség* (fáradtság és erőtlenség, hogy több támogatást nyújtson másoknak), *deperszonalizáció vagy elszemélytelenedés* (elzárt, cinikus, hideg és nem szimpatikus hozzáállás, különösen azokhoz, akik segítséget keresnek vagy szolgáltatásokat kérnek) és az *alacsony szakmai teljesítmény* (személyes és szakmai alkalmatlanság érzése, és nagyobb valószínűséggel hibázik a munkafeladatok során, megkérdőjelezi a saját hatékonyságát) (Maslach & Leiter, 1997; Maslach, Schaufeli & Leiter, 2001; Leiter & Maslach, 2005).

Ők alkották meg a Maslach-féle kiégés leltárt (Emilia, Extremera, Pecino & De La Fuente, 2013), mely a mai napig „arany standardnak” minősül a kiégés mérésében.

Maslach a kiégés tüneteit öt csoportba osztotta (Maslach & Jackson, 1976):

- Pszichés tünetek: emocionális tünetek tartoznak ebbe a csoportba, mint például a reményvesztettség, a lelkesedés hiánya, fásultság, ingerlékenység, depresszió.
- Fiziológiai tünetek: folyamatosan fennálló testi feszültség, fejfájás, alvászavarok, gasztrointesztinális panaszok, magas vérnyomás, immunitás csökkenése, izomfeszülés stb.
- Magatartásbeli tünetek: kontrollálatlan dühkitörések, agresszív megnyilvánulások gyakorivá válása, teljesítőképesség csökkenése, kezdeményezőkézség

visszaesése (csak utasításra cselekszik, minden lelkesedés és sokszor kreativitás nélkül).

- Szociális magatartásban megjelenő változások: munkatársakkal való kapcsolat intenzitásának és mélységének csökkenése, visszahúzódás, távolságtartás, izoláció (nemcsak a munkatársaktól, hanem gyakran a barátoktól, családtól is), korábbi szabadidős hobbitevékenységek (mint például a mozgás) feladása is lehetséges.
- Problematikus viselkedésformák megjelenése: cinizmus, pesszimizmus figyelhető meg a személy megnyilvánulásaiban, továbbá káros egészségmagatartási formák is kialakulhatnak, mint például az alkoholfogyasztás, dohányzás (ha korábban már dohányzott, akkor most fokozódik), gyógyszerek vagy drogok fogyasztása.

Maslach és munkatársai (1997) a tünetek megjelenése, a kiegészítés hátterében a személyes és munkahelyi tényezők össze nem illését feltételezik, melyeknek hat típusát különböztetik meg:

- 1) Az első terület a *munkaterhelés területe*, a munka mennyisége, komplexitása és időtartamának nem megfelelőse, hiszen mind a fokozott, mind pedig a túl kevés munkaterhelés a munka jutalomértékének devalválódásához vezet.
- 2) Az *optimális kontroll* érzése egy-egy munkafolyamat, szituáció felett szintén fontos összetevője annak, hogy a munkáját az egyén kielégítőnek tartsa.
- 3) A *munkavégzéshez kapcsolódó jutalom*, elismerés elmaradása kiábrándultsághoz vezet, demotiválttá teszi a dolgozót.
- 4) Az egyén és a szervezet szempontjából is igen fontos a *munkahelyi közösségek* szerepe. A problémákkal terhelt munkatársi kapcsolatok elfordulást, ellenségességet válthatnak ki.
- 5) Szervezeti szinten nagyon fontos a *becsületesség* kérdésköre. Ha az egyén igazságtalanságot tapasztal, elveszíti hitét.
- 6) A kiegészítés utolsó okaként az *egyéni és a munkahelyi értékeinek disszonanciáját* nevezik meg.

Az össze nem illés eredményeként az egyén egyre frusztráltabb és ellenségesebb lesz, mely megnehezíti a másokkal való együttműködést. Ez a folyamat egy idő után fenntartja önmagát és egyre erősebbé válik, kiegészítést eredményezve (Maslach & Leiter, 1997; Maslach, Schaufeli & Leiter, 2001; Leiter & Maslach, 2005).

Az elvégzendő munka mennyiségéhez köthető a kimerültség, a cinizmus viszont a munkahelyi szociális légkörből következik (Maslach & Leiter, 2016). A rossz munkatársi kapcsolatok hozzájárulnak magukkal a rossz információáramlást, melynek az eredménye a nem kielégítő munkavégzés. A személyes teljesítménycsökkenés

megélése háttérben a tehetetlenség, sikertelenség megélése és az elismerés hiánya áll (Csehák & Papp, 2006).

Azokon a munkahelyeken, ahol magas a stressz, ott nagyobb lesz a hiányzási arány, magasabb a dolgozói fluktuáció (Pikó & Piczil, 1998).

A kiégés fontossága

García-Rivera és munkatársai (2020) szerint a kiégés a néma ellenség, amely hatással van az egész szervezetre, csökkenti a teljesítményt, a munka minőségét, és megakadályozza, hogy a dolgozó hatékonyan teljesítsen. A kiégés tünetei individuális szinten szembetűnőbbek, de következményei szervezeti szinten fokozottan jelentkeznek.

A kiégés a munkavállalókat és szervezeteket egyaránt terheli, így társadalmi jelentősége is hatalmas. Az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért 2018. szeptemberi (Aumayr-Pintar, Cerf & Parent-Thirion, 2018) jelentése szerint a kiégés az Európai Unióban jelentős probléma, szintjének felmérésére vonatkozó intézkedésekre van szükség.

A rendvédelem területén Solymosi is felhívja a figyelmet arra, hogy Nyugat-Európában a vezető veszélyforrások között szerepel az állomány kiégése, melynek prevenciójára komplex akciótervek születtek (Solymosi, 2013).

Kiégés a rendőrségen

A rendvédelem területét sem kerüli el a munkahelyi stressz, és ezzel párhuzamosan a munkahelyi kiégés. Abdollahi (2002) a rendvédelem területén a kiégés bejósói közül hat munkafolyamathoz kapcsolódó faktort emel ki: az igazságszolgáltatási rendszerrel (ügyészség-bíróság) való együttműködés; a média szerepe és a nyilvánosság figyelme; a lőfegyverhasználat; találkozás, kapcsolatba kerülés a bűncselekmények és halálos balesetek áldozataival (különösen gyerekek esetében); közösségi kapcsolatok, erőszakos, bejósolhatatlan eseményekkel való találkozás; szerepképtéltetés.

Abdollahi (2002) a rendőri stresszre vonatkozó kutatások irányait összegző, átfogó írása, valamint Kapade-Nikham és Shaikh (2014) rendőri stresszről, kiégésről és az ezekkel való megküzdésről szóló tanulmányok szisztematikus áttekintése alapján a kiégés prediktoraként megjelenő, szervezetből eredő stresszorok az alábbiak:

- a váltott műszakokban végzett munka;
- a vezetői segítségnyújtás inadekvát volta szakmai kérdésekben;

- a tény, hogy a rendőrök gyakran kénytelenek megélni, hogy a fejük felett hoznak döntéseket róluk, s noha mindez a parancsuralmi rend sajátos velejárójaként eredendően természetes, bizonyos helyzetekben nagyon demoralizáló lehet;
- az adminisztratív támogatottság hiányosságai;
- nem megfelelő fizetés és anyagi források hiányosságai;
- a szerepkonfliktusok (egyszerre rendőr és szociális munkás egyes helyzetekben például);
- az izoláció (Borbély, 2019).

Magyarország

A magyar rendőrségen Szabó Erika (2009) a 2001 és 2008 közötti időszakban mintegy 3980 kérdőív adatainak az elemzésével igazolta a rendvédelemben dolgozók fokozott stresszterhelését. A munkahelyi stressz fogalmát – Levi nyomán – Szabó és Rigó (2008) mint az egyénnek a munka, a munkahelyi környezet, valamint a munkaszervezet ártalmas, kellemetlen jellegére adott érzelmi, kognitív, viselkedési és élettani válaszát határozták meg. Alapvetően kutatásuk során szem előtt tartották a stressz komplexitását. A munkahely, a munkaköri tevékenység és a szervezeti tényezőkön túl a megküzdési módok, a stresszoldóképesség hatékonysága is elemzésük tárgyát képezte. A stresszterheltség szubjektív megítélésének jellegzetességei adta a stresszterhelési profilt. Eredményeik alapján a stresszterheltség fordított kapcsolatban áll a motivációval, az aktivitással. A stresszterheltség növekedése pedig magával hozza az egészségi állapot romlását is (Szabó & Rigó, 2008).

Magyarországon viszonylag kevés tanulmány született a rendvédelem területén dolgozók kiégésével kapcsolatban. A Váci Fegyház és Börtönben a hivatásos állományú dolgozók körében végzett felmérés felhívja a figyelmet a kiégés szindróma és a magas vérnyomás összefüggéseire (Nagy & Bénik, 2013).

Szintén a büntetés-végrehajtásban dolgozókkal készült 2004–2005-ös vizsgálat eredménye szerint a fogvatartottakkal végzett munka során a dolgozók – a munkájuk megterhelő volta miatt – kevésbé érzik magukat kompetensnek, sikeresnek, a végzett munka nem okoz saját teljesítményükkel való elégedettséget, ami szintén a kiégés jeleként értelmezhető (Bíró, 2009).

A Soproni Rendőrkapitányságon, mintegy 100 fős minta alapján végzett kutatómunka eredménye szerint a vizsgált állomány kiégése közepes, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a szerző nem a pszichés alkalmasságvizsgálatok során használtak szerinti alacsony–közepes–magas kategóriákat alkalmazta, hanem statisztikai alapon az elérhető legalacsonyabb és legmagasabb pontérték közötti

tartományt harmadolta. A férfiak és nők viszonylatában a nőknek alacsonyabban a kiégési mutatói. A vezető és a magasabb beosztásúak között az emocionális kimerülés és a deperszonalizáció kisebb, míg a személyes teljesítménycsökkenés faktora magasabb. Az alacsonyabb beosztású kollégák kiégés szintje összességében magasabb (Németh, 2013).

Külföldi viszonylat

Aguaayo és munkatársai 2017-ben nemzetközi internetes adatbázisból több, rendőri kiégéssel kapcsolatos tanulmányt érintő metaanalízisükben a kiégés és a szociodemográfiai tényezők kapcsolatát vizsgálták. A szociodemográfiai tényezők között az életkor, a nem, a családi állapot és a gyermekek száma szerepelt. A Maslach-féle kiégés leltárt alkalmazták a tanulmányokban. Aguaayo, arra a következtetésre jutott, hogy a fiatalabbak hajlamosabbak az elszemélytelenedésre, mint idősebb társaik. A nők az érzelmi kimerülésre fogékonyabbak, mely háttérben az valószínűsíthető, hogy a munkahelyen és a családban betöltött szerepeknek is meg kell felelni, miközben a férfiakat a család megvédi, protektív tényezőként hat a kiégéssel szemben. Az életkor önmagában nem jelent rizikótényezőt. Valószínűleg a rendőrségi munka jellege és azok a stresszorok, amelyekkel a tisztek (különösen a legalacsonyabb rangúak) szembesülnek a napi munkában, azt okozzák, hogy a társadalmi-demográfiai tényezők irrelevánsak a kiégés kialakulása szempontjából (Aguaayo, Vargas, Cañadas & De la Fuente, 2017). Amerikai rendőröknél folytatott kutatás során McCarty és munkatársai (2019) megállapították, hogy e mintán az állomány 19%-a szenvedett érzelmi kimerültségtől, 13%-a pedig elszemélytelenedéstől.

Queirós 2020-ban publikált adatai szerint portugál rendőrségi mintájuk mérsékelt kiégési értékeket mutatott. A résztvevők 11%-a kritikus értékeket mutatott a kiégés szempontjából. Egy másik portugál felmérés (Queirós et al., 2020) a kiégés és az agresszió kapcsolatára hívja fel a figyelmet. Kutatásuk során agresszivitás kérdőívet használtak, mely a fizikai- és verbális agressziót, a haragot, és az ellenségességet mérte. Az elemzés azt mutatja, hogy a kiégés az agresszivitás 13–22%-át vetíti előre. Különösen a magas deperszonalizáció és az alacsony személyes teljesítmény dimenziói magyarázzák a haragot és az agresszivitást. Az életkor és az évek tapasztalata negatívan korrelált érzelmi kimerültséggel, és pozitívan az ellenségeskedéssel (Queirós, Kaiseler & da Silva, 2013). Az egészség és kiégés viszonylatában is készültek felmérések, melyek közül egy berlini rendőrkapitányságon készült tanulmány (Santa, Wolter, Gusy, Kleiber & Renneberg, 2019) az egészségorientált vezetés hatását vizsgálta a rendőrök mentális és fizikai egészségére. A kutatás során a vezetők egészségspecifikus

orientációját (egészségmagatartás, egészségtudatosság, az egészség értéként való közvetítése) és a beosztottak egészségspecifikus sajátosságait vizsgálták. Az eredmények azt mutatták, hogy az egészségorientált vezetés negatívan kapcsolódik a kiégés, a depresszió és a fizikai panaszok szintjéhez, és pozitívan kapcsolódik a közérzetükhöz. Az eredmények hangsúlyozták a vezetés fontosságát a beosztottak egészsége szempontjából, és felhívták a figyelmet a vezetésfejlesztés fontosságára a rendőrségi munka rendszerében.

Rivera (2020) a testmozgás és a szabadidős tevékenyének viszonylatában végzett kutatást. Mexikóban végzett kutatásának eredményei azt mutatták, hogy nagyszámú rendőrnek volt magas a kiégése és magas a mentális kimerültsége, illetve, hogy a testmozgás pozitív és szignifikáns kapcsolatban állt az alacsonyabb kiégési kockázattal. Jelentős különbség van a kiégés gyakoriságában a férfiak és a nők között. A férfiak nagyobb kockázatot mutattak, mint a nők. A rendőröknél 40%-ban jelentek meg a kiégés szindróma figyelmeztető jelei, ők többnyire alacsonyabb beosztásban voltak, és nagyobb fokú mentális kimerültség volt megállapítható náluk. Rivera hangsúlyozza, hogy a sport- és szabadidős tevékenységek gyakorlása napi szinten prioritásnak kell lennie a rendőrök számára, hiszen ezeknek a tevékenységeknek jelentős a stressz- és kiégés csökkentő szerepük.

Vizsgálat

Eljárás és vizsgálati minta

A vizsgálati mintába az aktív, 2020-ban a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányságon dolgozó hivatásos állomány tagjai kerültek be, akiknek ez évben volt esedékes a kötelező időszakos alkalmassági vizsgálata. E vizsgálat során vettük fel a kérdőívet. A 2020-as évben végeztük el a vizsgálatot, ami a COVID-19-járvány első éve volt. A vizsgálat 2020 márciusától tartott, addig, amíg a járványügyi helyzet lehetővé tette az alkalmassági vizsgálatokat, a személyes megjelenést. Összesen 892 kérdőívet osztottunk ki a vizsgálat során, melyből 783 kérdőív hasznosítható. A válaszadók 13%-a hiányosan töltötte ki a kérdőívet. A kérdőív kitöltése körülbelül 20 percet vett igénybe.

A minta nemi megoszlása tekintetében elmondható, hogy 681 fő (86,97%) férfi és 101 fő (12,9%) női válaszadó töltötte ki a kérdőívet. A minta átlagéletkora 38,67 év – a legfiatalabb válaszadó 22, a legidősebb 62 éves volt.

Mérőeszköz

Maslach és munkacsoportja dolgozta ki a Kiegész Kérdőívet (Maslach Burnout Inventory, a továbbiakban: MBI) (Maslach, Jackson & Leiter, 1996), ami a világon leggyakrabban használt kiegész mérő eszköz. A kiegész szerintük alapvetően három dimenzió nyugszik: érzelmi kimerülés; deperszonalizáció; személyes teljesítmény csökkenés. Ezen három dimenzióra épül a kérdőív összeállítása. Az egyes itemek gyakoriságának megítélése egy hétfokú Likert skálán (0 = soha, 6 = minden nap) történt.

Az általunk összeállított kérdőívben mindezek mellett az alábbi, munkához kapcsolódó tényezők kerültek megkérdezésre:

- szolgálati hely;
- iskolai végzettség (válaszlehetőségek: középiskola, rendészeti, főiskola, egyetem, egyéb);
- mennyi ideje van állományban (0–5 év, 5–10 év 10–15 év, 15–20 év, 20–25 év, 25–30 év, 30 évnél régebben);
- hány órát dolgozik átlagosan egy héten;
- milyen munkarendben dolgozik (hivatali, vezényléses, 12/24 váltásos, 24/72 váltásos).

Az egészséggel kapcsolatosan az egészségi állapot minősítése került megkérdezésre, amelyet a válaszadók egy ötfokú Likert skálán válaszolhattak meg (1 = nagyon rossz, 5 = kiváló). Emellett az étellel való elégedettség és a boldogság is felmérésre került egy-egy kérdésben, ahol tízfokú Likert skálán (1 = teljesen elégedetlen, 10 = teljesen elégedett) ítélték meg a válaszadók ezen tényezőkkel kapcsolatos véleményüket. Megkérdeztük továbbá azt is, hogy milyen gyakran sportol, illetve milyen gyakran végez egyéb fizikai aktivitást. A kérdések a következőképpen hangzottak: „*Milyen gyakran sportol, például úszik, fut, kerékpározik, focizik, aerobikozik vagy végez más testmozgást?*”, illetve „*Milyen gyakran végez a sportoláson kívül olyan fizikai aktivitást, például kerti munkát, építkezést, ahol legalább 10 percen keresztül gyorsabban ver a szíve, kimelegszik, megizzad?*”. A sportolás kapcsán négyféle gyakoriság közül választhattak a résztvevők (1 = soha, 4 = hetente többször), míg az egyéb fizikai aktivitás kapcsán három lehetséges gyakoriság szerepelt a válaszok között (1 = soha, 3 = hetente többször).

Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a kiegész szintje mennyiben változik a szolgálati helyek és a rendvédelemben eltöltött évek függvényében, illetve milyen összefüggés tárható föl a kiegész szintje és a szubjektív egészségi állapot között. A rendszeres testmozgás együtt jár-e alacsonyabb kiegészzinttel. Ezen

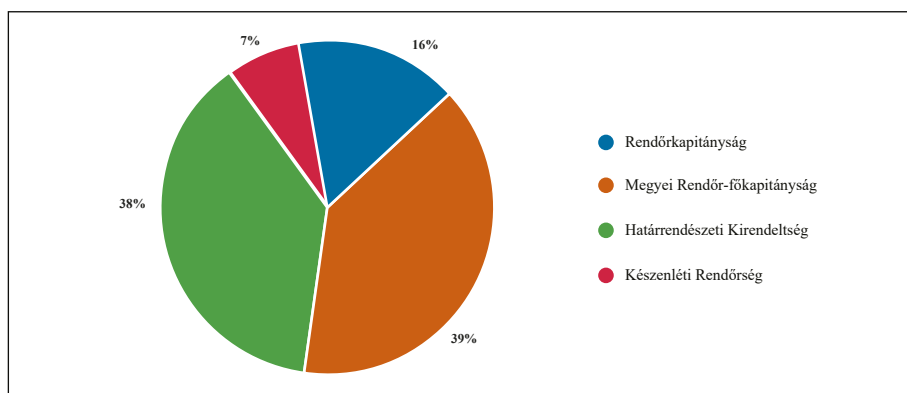
kérdések, a vonatkozó szakirodalom áttekintése után, a hazai gyakorlat figyelembevételével kerültek megalkotásra. Az adatok statisztikai elemzése az SPSS 21 programcsomaggal készült.

Eredmények

A minta alapstatisztikája

A mintában az egyes szolgálati helyekről résztvevők aránya az 1. számú ábrán látható.

1. számú ábra: Résztvevők aránya a szolgálati helyek vonatkozásában

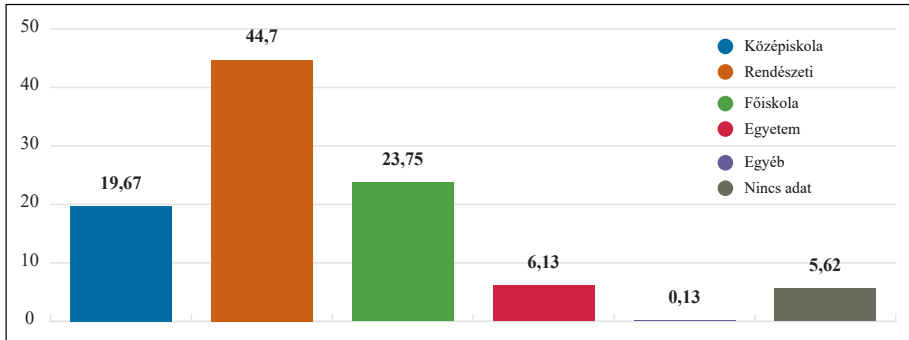


Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A legtöbb válaszadó az MRFK állományának tagja, ezt szorosan követi a határrendészeti kirendeltségeken dolgozók aránya 38%-kal. A rendőrkapitányságok dolgozói a minta 16%-át adták, míg a Készenléti Rendőrség Nyírbátori Kirendeltségéhez tartozóan szolgálatot teljesítő állomány tagjai a minta 7%-a.

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettségét tekintve: 154 fő rendelkezett általános, nem rendvédelmi középiskolai végzettséggel, 350 fő rendészeti szak-középiskolát végzett. Főiskolát 186 fő végzett, míg egyetemi szintű végzettséggel 48 fő bírt, illetve 1 fő egyéb képesítéssel rendelkezett. Mindezek mellett 44 fő esetében nem rendelkezünk adattal az iskolai végzettség tekintetében. Mindezeket a 2. számú ábrán láthatjuk.

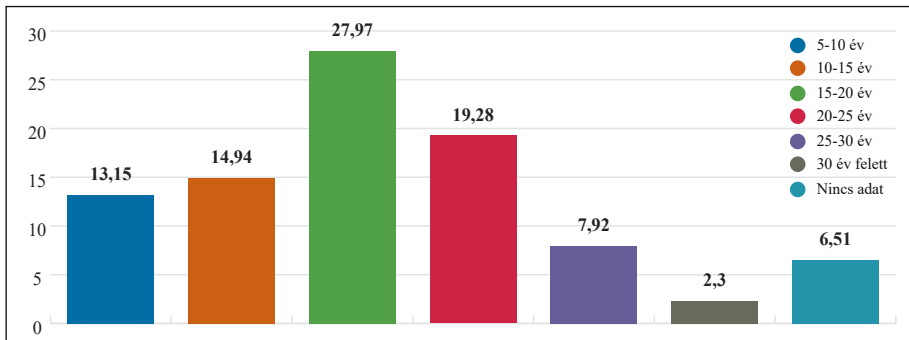
2. számú ábra: Iskolai végzettségek a mintában



Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Szolgálati időt tekintve (3. számú ábra) mindenképpen kiemelendő, hogy a legnagyobb arányban a mintában a 15–20 éve hivatásos állományban lévők szerepelnek, amely összhangban áll a minta átlagéletkorával is, mint ahogyan az is, hogy a második legnagyobb létszámú csoport a 20–25 éve hivatásos állományúaké. Mindez felhívja a figyelmet az állomány öregedésének jelenségére is. A 30 évnél régebben hivatásos állományuként dolgozók a vizsgálati minta 2,30%-át teszik ki.

3. számú ábra: Szolgálati idő megoszlása a mintában



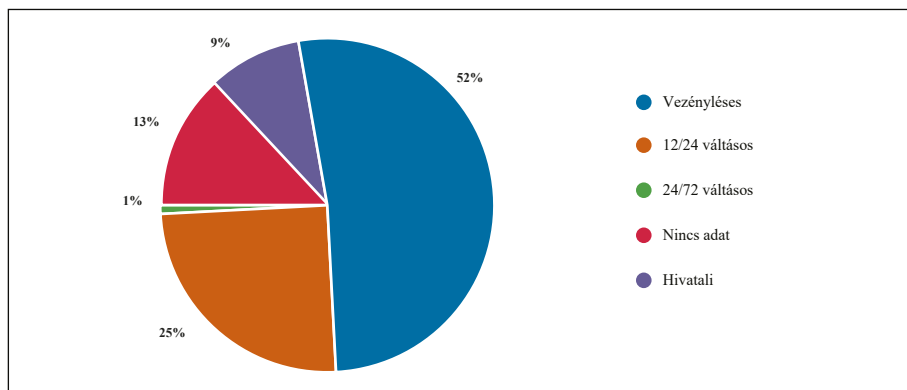
Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A heti átlagos munkaidő is megkérdezésre került, ennek eredményeként elmondható, hogy a válaszadók átlagosan 43,06 órát ($\pm 8,82$ óra) dolgoznak egy héten.

A munkarendet tekintve (4. számú ábra) a legtöbben, a válaszadók 52,23%-a (409 fő) vezényléses munkarendben teljesít szolgálatot, 24,90% (195 fő) pedig

12/24 váltásos munkarendben dolgozik. Ezen két csoport együtt a minta háromnegyedét jelenti.

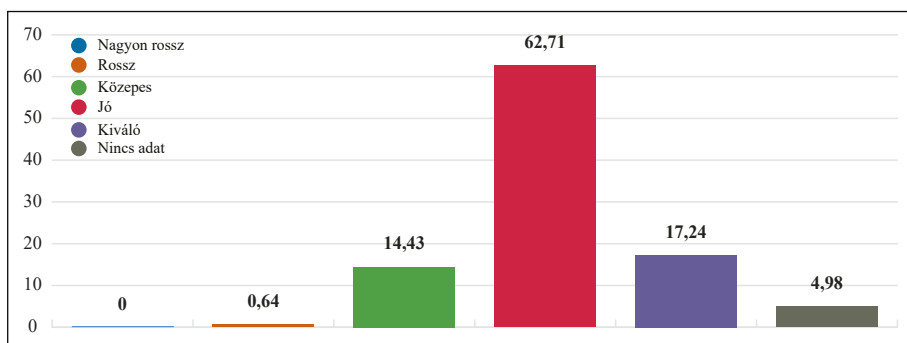
4. számú ábra: Az egyes munkarendek eloszlási aránya a mintában



Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A szubjektív egészségi állapot felmérése során egy 1–5-ig tartó skálán kellett értékelniük az egészségi állapotukat (1 = rossz, 5 = kiváló). A mintában az egészségi állapot tekintetében senki nem tartotta az egészségi állapotát nagyon rossznak, míg a legtöbben (491 fő, vagyis 62,71%) jó egészségi állapotúnak vallotta magát (5. számú ábra). Az egészségi állapot átlagos értéke a mintában 4,01 (szórás: $\pm 0,62$) volt.

5. számú ábra: Az egészségi állapot minősítése a mintában

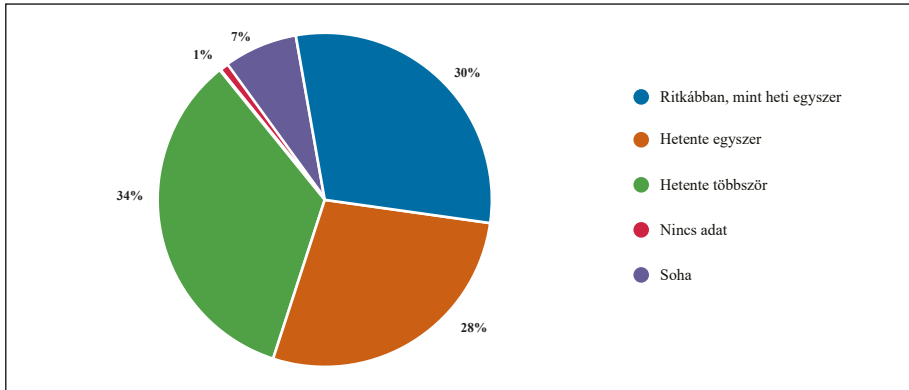


Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A mozgás kapcsán a rendszeres mozgás mintabeli alakulását mutatja a 6. számú ábra, míg a fizikai aktivitását a 7. számú ábra. A rendszeres mozgás tekintetében

a hetente többszöri mozgásról számoltak be a legtöbben, a minta 34,23%-a (azaz 268 fő). Hetente egyszer 28,48% (223 fő), heti alkalomnál ritkábban 30,14% (236 fő) sportol, míg soha nem sportolónak vallotta magát 6,64% (52 fő).

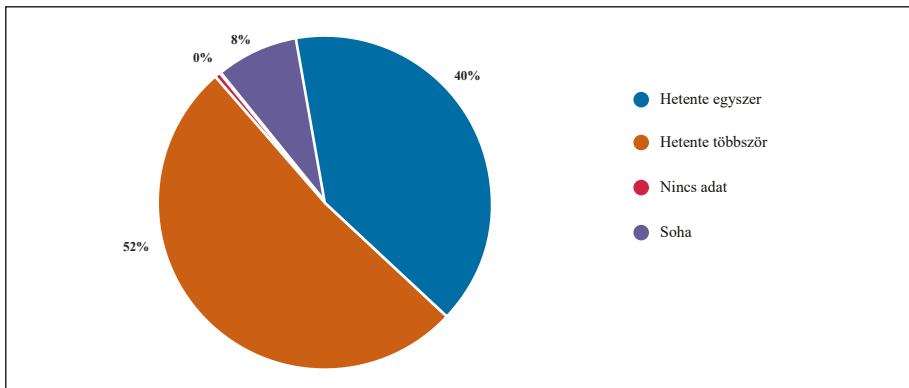
6. számú ábra: *A rendszeres mozgás gyakorisága a mintában*



Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A fizikai aktivitás kapcsán a legtöbben (51,98%, 407 fő) hetente többször is végeznek olyan sportoláson kívüli fizikai aktivitást, ahol legalább 10 percen keresztül gyorsabban ver a szívük, kimelegszenek vagy megizzadnak. Hetente egyszer 39,46% (309 fő), míg soha nem 8,17% (64 fő) végez ilyen jellegű aktivitást (7. számú ábra).

7. számú ábra: *A fizikai aktivitása gyakorisága a mintában*



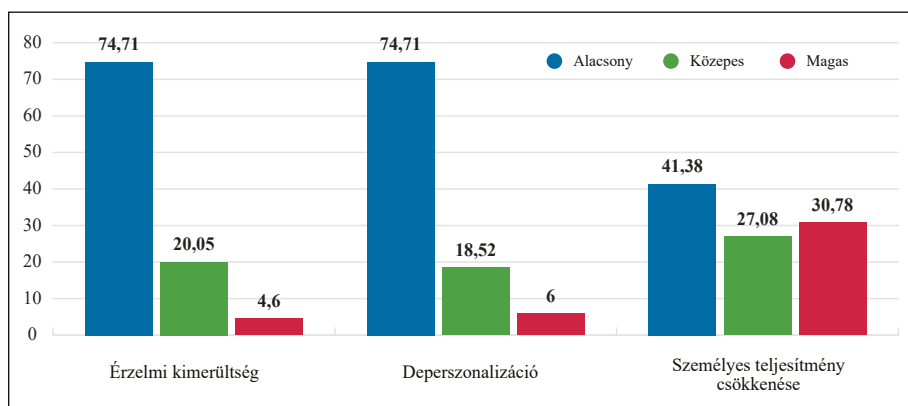
Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A kiégéssel kapcsolatos eredmények

A kiégés kapcsán alacsony, közepes és magas kiégésszintet különböztettünk meg. Ezen besorolásokat alkalmazva az egyes skálák mentén a következő eredmények születtek (8. számú ábra):

- Az érzelmi kimerültség a legtöbb válaszadó esetében, vagyis 74,71% körében alacsony szintet ért el, a közepes szintet 20,05% érte el, de 4,6% esetében magas lett ez a mutató. A skála átlaga $12,29 \pm 8,64$ lett.
- A deperszonalizáció esetében hasonlóan alakultak az arányok, vagyis a döntő többség, azaz 74,71% esetében alacsony szintű elszemélytelenedést láthatunk, míg közepes értéket 18,52% ért el, de 6% esetében magas érték mutatkozott. A skála átlaga $3,55 \pm 4,13$ lett.
- A személyes teljesítmény csökkenése már más eloszlást mutat, itt ugyanis alacsony értéket 41,38%, közepes értéket 27,08%, míg magas értéket a válaszadók 30,78%-a mutatott. A skálaátlag $36,48 \pm 7,92$ lett.

8. számú ábra: Az MBI skáláinak kategóriánkénti alakulása a mintában

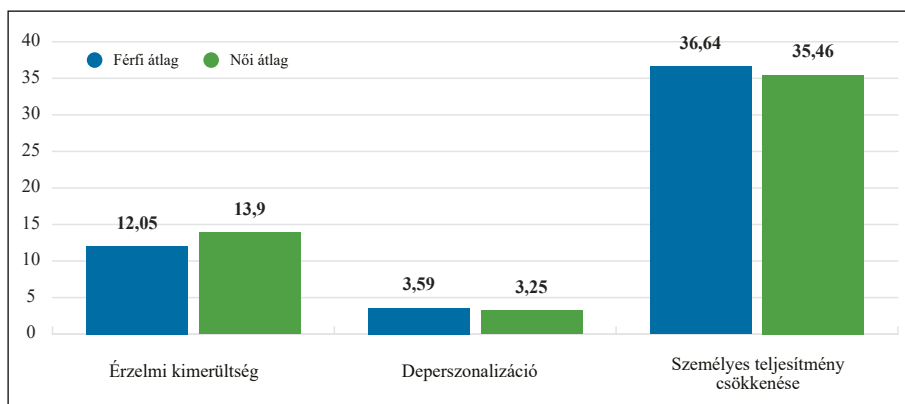


Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Az egyes csoportosítások mentén történő összehasonlításokat megelőzően a minta normalitásának megfelelően kerültek alkalmazásra a próbák.

A kiégéssel kapcsolatos mutatók nemenkénti alakulását foglalja össze a 9. számú ábra.

9. számú ábra: Az MBI skálaátlagainak nemenkénti alakulása a mintában



Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A kiegészés mintánkban megmutatókozó nemi különbségeinek tekintetében a két nem nagy létszámbeli eltérése, valamint a kiegészéssel kapcsolatos skálák normál eloszlástól való eltérése miatt Mann–Whitney próba került elvégzésre. Ezen szempont mentén az érzelmi kimerülés esetében mutatkozott szignifikáns eltérés a nemek között: a mintában szereplő nők statisztikailag jelentősen gyakrabban számoltak be érzelmi kimerülésről, mint férfi kollégáik ($p = 0,03$).

Az egyes szolgálati helyek esetében a skálaátlagokat az 1. számú táblázat foglalja össze. A kiegészés és a szolgálati hely kapcsolata nem mutatott normál eloszlást, ennek megfelelő statisztikai próbát (Kruskal–Wallis próba) alkalmaztunk.

1. számú táblázat: Az MBI skálák átlagértékei szolgálati helyenként

Szolgálati hely	MBI skálák					
	Érzelmi kimerültség		Deperszonalizáció		Személyes teljesítmény csökkenése	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Rendőrkapitányságok	13,97	8,87	4,23	3,99	34,80	8,64
Megyei Rendőr-főkapitányság	12,60	7,98	3,55	4,20	37,30	6,90
Határrendészeti kirendeltség	11,85	8,81	3,51	4,18	36,26	8,40
Készenléti Rendőrség	9,20	9,91	2,22	3,47	36,98	8,36

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A Kruskal–Wallis próba eredményét tekintve elmondható, hogy a személyes teljesítmény csökkenését [$H(3) = 6,40$; $p = 0,09$] leszámítva szignifikáns különbség mutatkozott az egyes szolgálati helyek között: az érzelmi kimerültség esetében $H(3) = 22,46$; $p = 0,00$ szinten szignifikáns a különbség a szolgálati helyek között, míg a deperszonalizáció esetében $H(3) = 15,87$; $p = 0,00$ szinten. Mind az érzelmi kimerültség, mind a deperszonalizáció esetében a legmagasabb átlagértéket a rendőrkapitányságok állománya érte el, őket követte a megyei rendőr-főkapitányság állományában szolgálók, őket pedig a határrendészeti kirendeltségek állománya, míg legalacsonyabb értékkel a Készenléti Rendőrség állománya rendelkezett a vizsgált mintában.

Az állományban eltöltött idő esetében az egyes csoportok tekintetében kapott eredményeket áttekintve elmondható, hogy egyik esetben sem volt szignifikáns különbség a csoportok között.

Az MBI skálák és az egészségi állapot kapcsolatának vizsgálatára korrelációs elemzést végeztünk. Ennek eredményeként elmondhatjuk, hogy mind az érzelmi kimerültség ($r = -0,28$; $p = 0,00$), mind az elszemélytelenedés ($r = -0,21$; $p = 0,00$), mind pedig a személyes teljesítmény csökkenése ($r = 0,31$; $p = 0,00$) esetében a rosszabb egészségi állapot a kiegészítés mérésére használt MBI skáláinak magasabb szintjével jár együtt.

A mozgás kapcsán mind a rendszeres mozgás, mind a fizikai aktivitásra nézve az egyes csoportok tekintetében kapott skálaátlagokat mutatja a 2. számú táblázat. Míg a fizikai aktivitás nem mutatott összefüggést az MBI skálaértékeivel, addig a rendszeres mozgást végzők esetében a deperszonalizáció [$H(3) = 3,69$; $p = 0,30$] és a személyes teljesítmény csökkenése [$H(3) = 28,67$; $p = 0,00$] esetében szignifikáns eltérés mutatkozott a csoportok között. Minél gyakoribb mozgásról számoltak be a résztvevők, annál alacsonyabb értékeket mutattak a személyes teljesítmény csökkenésében. Ugyanakkor az elszemélytelenedés tekintetében a ritkábban edzők körében mutatkozott a legmagasabb érték, a hente többször edzők körében pedig a legalacsonyabb.

2. számú táblázat: A kiégéssel kapcsolatos eredmények a rendszeres mozgás tekintetében

Mozgás		MBI skálák					
		Érzelmi kimerültség		Deperszonalizáció		Személyes teljesítmény csökkenése	
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Rendszeres mozgás	Soha (n=52)	12,67	9,41	3,56	4,33	33,92	8,19
	Ritkábban, mint hetente egyszer (n = 234)	12,87	8,52	4,12	4,28	34,91	7,73
	Hetente egyszer (n = 222)	12,55	9,21	3,48	4,34	37,19	7,44
	Hetente többször (n = 266)	11,47	8,12	3,02	3,63	37,77	8,16
	Kruskal–Wallis	H(3) = 3,69 (p = 0,30)		H(3) = 9,79 (p = 0,02)		H(3) = 28,67 (p = 0,00)	
Fizikai aktivitás	Soha (n = 64)	13,06	9,83	3,95	4,71	37,03	8,41
	Hetente egyszer (n = 304)	12,35	8,27	3,41	3,87	36,15	7,70
	Hetente többször (n = 405)	12,12	8,76	3,55	4,19	36,64	8,04
	Kruskal–Wallis	H(2) = 0,566 (p = 0,75)		H(2) = 0,361 (p = 0,84)		H(2) = 2,023 (p = 0,36)	

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Diszkusszió

Kiemelendő, hogy a hazai rendvédelemben ilyen nagy elemszámmal még nem került publikálásra kiégéssel kapcsolatos vizsgálati eredmény.

A konkrétumok tekintetében érdekesség, hogy az állomány körében az érzelmi kimerültség és az elszemélytelenedés mértéke meglehetősen csekély, a személyes teljesítmény csökkenése viszont ezzel szemben nagy arányban van jelen a vizsgálati mintában. Amíg megfelelő érzelmi bázissal, odafordulással igyekeznek ellátni mindennapi feladataikat, addig saját szakmai kompetenciájukat megkérdőjelezzik, sikertelenséget, hatékonyságuk csökkenését élik meg. Munkájuk során sokszor megtapasztalják a tehetetlenség érzését és az elismerés hiányát. Maslach elméleti keretében gondolkodva valószínűsíthető, hogy disszonancia áll fenn a munkavégzés okozta terhek és a munkavégzéshez kapcsolódó jutalom között. Vélhetően az optimális munkaterhelés és a munka fölött érzett kontroll növekedése hozzájárulna a pszichés egyensúly megtartásához. Minde mellett a szervezeti igazságosság megélése feltételezhetően szintén növelhetné a lelki jóllétet (Szilas, 2012; Kovács & Tózsér, 2017; Tózsér 2019).

Adataink nemzetközi adatokkal való összevetése kapcsán elmondható, hogy az érzelmi kimerültség magas értéket mutató 4,6%-a McCarty eredményeihez

viszonyítva alacsonyabb, hiszen az ő vizsgálatában ez az érték 19% volt. A McCarty vizsgálatában az elszemélytelenedés a minta 19%-át érintette, ami a mi esetünkben 6% volt (McCarty, Aldirawi, Dewald & Palacios, 2019). Az általunk vizsgált állomány közel 30%-a érintett a kiégés valamely területét illetően. Ezzel szemben Querós mintájában csak a résztvevők 11%-a mutatott kritikus értéket (Querós, 2013). Rivera kutatásában viszont 40%-os volt a figyelmeztető jelek jelenléte (Rivera, 2020). Nemzetközi összehasonlításban az eredményeink az mutatják, hogy az érzelmi kimerültség és az elszemélytelenedtség alacsonyabb szintű, ám a személyes teljesítménycsökkenés magas értéke érintettebbé teszi az állomány tagjait a kiégésre.

A nemek szerinti összehasonlítás esetében a mintában az érzelmi kimerülés területén mutatkozott statisztikailag is jelentős eltérés a férfiak és a nők között – a nők jellemzően magasabb szintű érzelmi kimerültségről számoltak be férfi kollégáikhoz képest. Ezen eredmény összhangban áll Aguaayo 2017-es, több tanulmányt érintő metaanalízisével (Aguaayo et al., 2017). A Soproni BV vizsgálat során viszont azt állapították meg, hogy a nőknek alacsonyabbak a kiégés mutatói (Németh, 2013). Ahogy a fentiekből látszik a mi vizsgálatunk ezt nem tudta egyértelműen alátámasztani, hiszen szignifikáns különbség csak az érzelmi kimerülés tekintetében mutatható ki, mely a nők magasabb fokú érzelmi kimerültségét jelzi.

A szolgálati helyek esetében mindenképpen kiemelendő, hogy az ezen összehasonlításban mutatkozó szignifikáns eltérések lehetőséget adnak a terheltebb, veszélyeztetettebb szervezeti egységek azonosítására, s jelzik, hol lehet szükség komolyabb beavatkozásra.

A hivatásos állományban eltöltött idő mentén végzett összehasonlítás esetében talált eredményeink – miszerint nem mutatkozott szignifikáns eltérés az egyes csoportok között – azt is jelzik, hogy a kiégés megjelenése nem függ a szolgálati időtől, az már egészen a rendőri pályafutás elején is kialakulhat, ugyanúgy, mint a régóta hivatásos szolgálatot teljesítők körében. Minden korosztályt érintő problémáról van szó, állományban eltöltött időtől függetlenül.

Az egészségi állapot megítélésével ugyanakkor jellemzően szignifikáns, habár gyenge erősségű együttjárás mutatkozott az MBI mért skálái mentén. Megjegyzendő, hogy Magyarország lakosságának az egészség szubjektív megítélésében a jó, illetve nagyon jó egészségűek aránya 58% (URL1), ami a mi mintánkban 80%, így egyértelműen elmondható, hogy a magyar, 15 év fölötti népesség átlagához képest jobbak a mutatóink

Rivera (2020) kutatási eredménye szerint a testmozgás pozitív és szignifikáns kapcsolatban áll az alacsony kiégési kockázattal. A mozgás kapcsán a rendszeres mozgás, sportolás tekintetében a deperszonalizáció és a személyes teljesítmény

csökkenése esetében jelentkezett szignifikáns eltérés az egyes csoportok között, mely eredmény valószínűsíti, hogy a rendszeres testmozgás hozzájárul a kiégés prevenciójához, súlyosságának csökkentéséhez.

Mint látjuk a kiégés egy olyan tényezője a munkahelyi egészségnek, amely fokozott odafigyelést igényel. Cherniss (1980) modelljében a stressz az élet, így a munka velejárója. A túl sok stressz és a hajszolt munka hatására azonban a hajdanán elkötelezett szakember eltávolodik a munkájától. A sikeres megküzdéshez elengedhetetlen az egyén megküzdési módjainak segítése, erőforrásainak aktivizálása, de ha a munkakörnyezeti tényezőket figyelmen kívül hagyjuk, akkor a kiégés nem orvosolható hatékonyan.

A rendvédelmen belül kifejezetten fontos a megfelelő stresszkezelés, hiszen a rend őrei számára fokozottan fontos a megfelelő fizikai és mentális egészségi állapot, hiszen egy eljárás során mind fizikai erejünkkel, mind pedig stressztűrő képességünkkel helyt kell állni, elkerülvén egy esetleges intézkedési kudarcot, vagy egy acting out jellegű cselekvést.

A dolgozók egészségéért hozott áldozatok nem kiadások, hanem befektetések a jövőbe, megéri lemondani a jelenlegi kisebb haszonról a jövőbeli nagyobb haszon javára. Egy jól működő szervezet alapja az elkötelezett realista, lelkiismeretes, megfelelő szociális kompetenciákkal és kellő tapasztalattal rendelkező munkaerő (Kollár 2014).

Mindezek fényében a fentebbi eredményekre érdemes egy kezdő állomásként tekinteni a kiégés elleni küzdelemben: a jelenség alapos feltérképezése, a befolyásoló tényezők azonosítása az első lépés lehet ebben a folyamatban.

Felhasznált irodalom

- Abdollahi, M. K. (2002). Understanding Police Stress Research. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 2(2), 1–24. https://doi.org/10.1300/J158v02n02_01
- Aguayo, R., Vargas, C., Cañadas, G. R. & De la Fuente, E. I. (2017). Are socio-demographic factors associated to burnout syndrome in police officers? A correlational meta-analysis. *Anales de Psicología/Annals of Psychology*, 33(2), 383–392. <https://doi.org/10.6018/analesps.33.2.260391>
- Aumayr-Pintar, C., Cerf, C. & Parent-Thirion, A. (2018). *Burnout in the Workplace: A Review of the Data and Policy Responses in the EU*. Burnout in the workplace: A review of data and policy responses in the EU.
- Bíró M. (2009). A stressz és a kiégés vizsgálata a büntetés-végrehajtás dolgozói körében. *Börtönügyi Szemle*, 28(1), 11–30.
- Borbély Zs. (2019). Egészségmagatartás és mentális egészség – nemi különbségek a munkahelyi stressz megélésében. *Belügyi Szemle*, 67(7-8), 37–50. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.3>

- Cherniss, C. (1980). *Staff Burnout: Job stress in Human Services*. Sage.
- Csehák, A. & Papp, A. (2006). A kiégés, mint valós veszély: adalékok a kiégés szindróma kutatásához. *Acta Sana, 1*(1), 12–18.
- Emilia, I., Extremera, R. A., Pecino, C. V. & De La Fuente, G. R. C. (2013). Prevalence and risk factors of burnout syndrome among Spanish police officers. *Psicothema, 25*(4), 488–493.
- Fekete S. (1991). Segítő foglalkozások kockázatai – Helfer szindróma és Burnout jelenség. *Psychiatria Hungarica, 1*, 17–29.
- Freudenberger, H. (1974). Staff Burnout. *Journal of Social Issues, 30*, 159–165. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1974.tb00706.x>
- García-Rivera, B. R., Olguin-Tiznado, J. E., Aranibar, M. F., Ramírez-Barón, M. C., Camargo-Wilson, C., López-Barreras, J. A. & García-Alcaraz, J. L. (2020). Burnout syndrome in police officers and its relationship with physical and leisure activities. *International journal of environmental research and public health, 17*(15), 5586. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155586>
- Kovács G. & Tózsér E. (2017) A vezetői attitűdök, vezetői stílusok és a dolgozói elégedettség összefüggéseinek vizsgálata egy megyei rendőr-főkapitányságon. *Magyar Közigazgatás, (2)*, 138–157.
- Kapade-Nikham, P. & Shaikh, M. (2014). Occupational Stress, Burnout and Coping in Police Personnel: Findings from a Systematic Review. *American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences, 6*(2), 144–148.
- Kollár Cs. (2014). A munkahelyi kiégés (burnout szindróma) elméleti megközelítése, kutatási irányai és közgazdaságtudományi aspektusa. *Fluentum, 1*(3), 1–18.
- Leiter, M. P. & Maslach, C. (2005). *Banishing burnout: Six strategies for improving your relationship with work*. John Wiley & Sons.
- Maslach C. & Leiter, M. P. (2016). Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry, 15*(2), 103–111. <https://doi.org/10.1002/wps.20311>
- Maslach, C. & Jackson, S. (1976). Burned-out. *Human Behaviour, 5*(9). 16–22.
- Maslach, C. & Leiter, M. P. (1997). *The Truth About Burnout – How Organizations Cause Personal Stress and What to Do About It*. Jossey-Bass Publisher.
- Maslach, C., Jackson, S. E. & Leiter, M. P. (1996). *Maslach Burnout Inventory Manual, (Third edition)*. Consulting Psychologists Press.
- Maslach, C., Schaufeli, B. W. & Leiter, M. (2001). Job Burnout. *Annual Review Psychology, 52*, 397–422. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397>
- Mccarty, W. P., Aldirawi, H., Dewald, S. & Palacios, M. (2019). Burnout in blue: an analysis of the extent and primary predictors of burnout among law enforcement officers in the United States. *Police quarterly, 22*(3), 278–304. <https://doi.org/10.1177/1098611119828038>
- Nagy I. & Bénék Gy. (2013). A büntetés-végrehajtási intézetek hivatásos állományú tagjainál jelentkező burn-out szindróma és a hipertónia gyakoriságának összefüggései. In *A rendvédelem és a honvédelem területén végzett orvosi és pszichológiai tevékenység kihívásai napjainkban*. Tudományos-szakmai konferencia. Tanulmánykötet. Belügyminisztérium.

- Németh Cs. (2013). A burn-out jelensége a soproni rendőrkapitányságon. In *Válogatás a Benedek Elek Pedagógiai Kar szociálpedagógiai szakos hallgatóinak XXXI. OTDK-ra benyújtott dolgozataiból*. Nyugat-Magyarországi Egyetem.
- Pikó B. & Piczil M. (1998). Az elégedettség és elégedetlenség szociológiai vizsgálata a nővéri hivatásban. *Lege Artis Medicinae*, 8(10), 728–734.
- Queirós C., Kaiseler, M. & da Silva, A. L. (2013). Burnout as predictor of aggressivity among police officers. *European Journal of Policing Studies*, 1(2), 110–135.
- Queirós, C., Passos, F., Bártolo, A., Marques, A. J., da Silva, C. F. & Pereira, A. (2020). Burnout and stress measurement in police officers: Literature review and a study with the operational police stress questionnaire. *Frontiers in psychology*, 11, 1–19. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00587>
- Santa M. A., Wolter, C., Gusy, B., Kleiber, D. & Renneberg, B. (2019). The impact of health-oriented leadership on police officers' physical health, burnout, depression and well-being. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 13(2), 186–200. <https://doi.org/10.1093/police/pay067>
- Solymosi K. (2013). Burn"-rejtély: gondolatok a rendészeti vezetők kiégés-veszélyeztetettségéről és a megoldás lehetséges irányairól. *Hadtudományi Szemle*, 6(4), 90–95.
- Szabó E. & Rigó B. (2008). A munkahelyi stressz megterhelés sajátosságai a rendőrség hivatásos állományának körében. *Alkalmazott Pszichológia*, (1-2), 15–29.
- Szabó E. (2009). *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei-különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében* (PhD értekezés). Debreceni Egyetem.
- Szilas R. (2012) *Munkahelyi stressz és szervezeti igazságosság* (PhD értekezés). Budapesti Corvinus Egyetem.
- Tózsér E. (2019). Két városi rendőrkapitányság szervezetpszichológiai vizsgálata 2018-ban. *Belügyi szemle*, 67(12), 69–93.

A cikkben szereplő online hivatkozás

URL1: Egészségügyi Helyzetkép (2019). *Központi Statisztikai Hivatal*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/egeszsegugyi_helyzetkep_2019.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Ambrusz A., Borbély Zs. & Malét-Szabó E. (2022). A kiégés vizsgálata a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állománya körében. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2569–2589. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.2>



Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égisze alatt¹

Law enforcement cooperation in the framework of the Danube Strategy

Kalmár Ádám

osztályvezető, doktorandusz, rendőr alezredes
Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság,
Idegenrendészeti Osztály

Absztrakt

Cél: A tanulmány Magyarország nézőpontjából feltárja, milyen a Duna régió országainak rendészeti együttműködése, megfelelő alapot jelent-e a Duna Stratégia a közös munkában, és melyek a további fejlesztési lehetőségek a vízi közlekedéssel összefüggő biztonság megerősítése érdekében.

Módszertan: A kutatás félig strukturált interjúkészítés módszerével a Belügyminisztérium és a rendőrség e témában jártas tisztségviselőinek bevonásával készült. A szerző rögzített interjúk elemzése során vonta le következtetéseit, emellett dokumentumelemzés módszerével feldolgozta a stratégia „Biztonság” prioritási területe irányító testületének angol nyelvű jegyzőkönyveit.

Megállapítások: A Duna Stratégia eddig végrehajtott biztonsági projektjei nem nyújtottak kielégítő megoldást a vízi határforgalomban rejlő bűnüldözési kihívásokra, bár abban hazánk jelentős eredményeket ért el. A biztonság erősítésére a dunai államok rendészeti együttműködésének további fokozása ad választ. A magyar dunai rendészeti szervek látenciával küzdenek a hajókon történő árucsempészet valós mértéke terén, és ez súlytalanná teheti politikai szinten a kezdeményezéseket, így azokra kevesebb forrás is allokálható. Folytatni kell egy állandó, a Dunai Rendészeti Koordinációs Központ felállításával kapcsolatos munkát és a vízi mobilitást segítő adminisztratív akadályok csökkentését

¹ A publikáció alapját képező kutatást a szerző a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatójaként, a Belügyminisztériummal kötött BMSZÚ/1576/2021. számú szerződés alapján, a minisztérium Európai Együttműködési Főosztály, Rendőri Együttműködés és Határigazgatási Osztályán és a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányságon 2021. szeptember 1-je és 2022. február 28-a között hajtotta végre.



is, hiszen a rendészeti szervezetek egyfajta szolgáltatást kell nyújtani a vízi személy- és teherfuvarozók részére.

Érték: A Duna közvetlenül tíz európai országot köt össze, de a Duna Stratégiában tizennégy ország vesz részt, így a régió folyami biztonsága szempontjából kiemelten fontos a rendészeti együttműködés fokozása. Magyarország az egyetlen schengeni külső vízi határral rendelkező ország, melynek a Fekete-tenger felől érkező veszélyek időbeni felismerése is feladata. A tanulmány magyar nézőpontból emeli ki az együttműködés legjelentősebb hátráltató tényezőit és a jövőbeni lehetséges megoldásokat.

Kulcsszavak: Duna Stratégia, biztonság, együttműködés, koordináció

Abstract

Aim: The study explores from the Hungarian perspective how the countries of the Danube Region cooperate in the field of law enforcement, whether the Danube Strategy is an appropriate basis for joint work and what should be the further development opportunities for strengthening waterway security.

Methodology: The research was carried out using a semi-structured interview method, with the involvement of officials from the Ministry of Interior and the Police who are experts in this field. The author has drawn conclusions from the analysis of recorded interviews and also used document analysis to process the English-language minutes of the Steering Group of the Strategy's Priority Area 'Security'.

Findings: The security projects implemented so far under the Danube Strategy have not provided a satisfactory solution to the law enforcement challenges of water border traffic, although Hungary has made significant progress in this area. The further enhancement of police cooperation between the Danube States is the answer to strengthen security. Hungarian Danube law enforcement agencies experience a latency in establishing real scale of smuggling of goods by vessels, which can make initiatives at the political level less effective and less resource efficient. Work should also be continued on setting up a permanent Danube Law Enforcement Coordination Centre and on reducing administrative obstacles to waterway mobility, because law enforcement agencies need to provide a service to waterway passenger and cargo carriers.

Value: The Danube directly connects ten European countries, but fourteen countries participate in the Danube Strategy, so enhancing law enforcement cooperation is of great importance for security of the river in the region. Hungary is the only country with a Schengen external water border and is also responsible for the timely detection of threats coming from the Black Sea. The

study highlights the most important obstacles to cooperation and possible future solutions from a Hungarian perspective.

Keywords: Danube Strategy, security, cooperation, coordination

Bevezetés

Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) több mint egy évtizeddel ezelőtt felismerte, hogy a Duna folyam – mint Európa második leghosszabb és térségünk legjelentősebb vízi útja a Volga után – a szállítás, a kereskedelem, az energiatermelés, a természetes élőhelyek és kulturális cserekapcsolatok biztosítása mellett fontos integrációs és kohéziós erővel bír, amely egyúttal természetes teret is biztosít az együttműködésre. Jelentőségét egy sor ténnyel lehet alátámasztani, amelyek arra ösztönözték az EU-t, hogy 2011-ben elindítsa a Dunára vonatkozó makroregionális fejlesztési koncepcióját. Az EU Duna Régió Stratégia (a továbbiakban: Duna Stratégia vagy röviden Stratégia) elindításában az EU soros elnökségét betöltő Magyarországnak is kiemelkedő szerepe volt (Gazdag, 2011).

A globalizációs folyamatok, a gazdasági integráció növekedése és a fokozódó, határokon átnyúló kereskedelem annak a veszélyét hordozza magában, hogy a régióban nőhet a határon átnyúló szervezett bűnözés és a súlyos bűncselekmények száma, ideértve az embercsempészt és árucsempészt, valamint további gazdasági bűncselekményeket is. A szervezett bűnözés, amellett, hogy társadalmi károkat okoz, hátráltathatja az üzleti fejlődést, és korlátozhatja a további gazdasági növekedést is (Répási, 2021). A közelmúlt történelmi eseményei és a Duna régió országainak különböző szakaszokban megvalósuló uniós és schengeni integrációja különösen megnehezíti a határokon átnyúló rendészeti tevékenységek összehangolását, amely elősegítheti a szervezett bűnözés kialakulását és a súlyos bűncselekmények elkövetését. Az ilyen jellegű jogsértő cselekmények megakadályozása érdekében meg kell erősíteni a nemzetközi együttműködési kereteket, és össze kell hangolni a meglévő bűnügyi és rendészeti célú közös kezdeményezéseket. A Stratégia többek között a dunai rendészeti együttműködés egyik meghatározó európai kerete lett.

A tanulmány arra keresi a választ, hogy milyen kihívásokkal szembesülnek a dunai rendészeti szervek, megfelelő alapot jelent-e a Stratégia az ezek elleni küzdelemben, milyen eredményeket ért el a közös európai munka ezen a területen, és melyek a további fejlesztési lehetőségek a régió vízi közlekedéssel összefüggő biztonsági helyzetének megerősítése érdekében.

A dunai rendészeti együttműködés háttere

A Duna közvetlenül tíz európai országot – Németországot, Ausztriát, a Szlovák Köztársaságot, Magyarországot, Horvátországot, Szerbiát, Romániát, Bulgáriát, a Moldovai Köztársaságot és Ukrajnát – köt össze, de vízgyűjtő területe miatt a Stratégia végrehajtásához tartozik még a Cseh Köztársaság, Szlovénia, Bosznia-Hercegovina és Montenegró is. Az országok közül kilenc uniós tagállam (ebből hat a Schengeni Egyezmény teljes jogú tagja), öt szomszédos ország, az államok különböző státusza pedig nem segíti, inkább hátráltatja a rendészeti együttműködést (1. számú ábra).

1. számú ábra: A Duna régió országai



Forrás: URL1.

A Duna, a Rajna–Majna–Duna-csatornát is beleértve az Északi-tengertől, Rotterdamtól a Fekete-tengeri Constanta kikötőjéig állandó vízi utat biztosít Európán keresztül, ez a VII. számú páneurópai közlekedési folyosó, mely a Balkán egyik kapuja (Fleischer, 2007), s ez nemcsak gazdasági és közlekedési, de rendészeti jelentőségét is növeli. A Duna-medence továbbá fontos keresztezési pont az EU kohéziós politikájának programjai és a szomszédságpolitikában részt vevő országokra vonatkozó programok, illetve a potenciális tagjelölt országok között. Fontos szempont volt a Duna Stratégia kialakításakor, hogy

az jelentősen hozzájárulhat a Duna régióban működő regionális, helyi hatóságok és szervezetek, így a rendészet területén működő tagállami és nemzetközi szervezetek közötti együttműködés javításához is. A Duna régióban egyébiránt hosszú múltra tekint vissza az együttműködés. Az 1856. március 30-án alapított Duna Bizottság az egyik első európai intézménynek számít, és jelenleg Budapesten van a központja (URL2).

Az EU Tanácsa 2009. június 18–19-i ülésén felkérte az Európai Bizottságot (továbbiakban: Bizottság), hogy készítse el a Stratégia tervezetét. A Bizottság javaslata egy tucat cselekvési területet jelölt meg a régió gazdaságának, versenyképességének, polgárai jólétének és fenntartható fejlődésének elősegítése érdekében (URL3). A dokumentum készítői felismerték azt is, hogy a régió államai békén, szabadságon, biztonságon, a jog érvényesülésén alapuló fejlődésének előfeltétele a jogrend megszilárdítása, a korrupció, a szervezett bűnözés és a súlyos bűncselekmények elleni küzdelem, nem utolsósorban a szoros határigazgatási együttműködés a Duna régióban. E kihívások kezelése érdekében jött létre 2010 decemberében a Bizottság uniós intézményeknek szóló közleménye (URL4), mely maga a Stratégia alapidokumentuma, illetve a közleményt kísérő cselekvési terv. A 2010-es cselekvési tervben intézkedések és projektjavaslatok kerültek be négy pillérbe (a Duna régió összekapcsolása, a környezet védelme, a jólét építése a régióban és a Duna régió megerősítése címűekbe), melyeket az érintett országoknak és érdekelt feleknek végre kell hajtaniuk. A dunai rendészeti együttműködés terén kiemelt jelentőséggel bír a „*A Duna régió megerősítése*” elnevezésű pillér, mely az intézményi együttműködés mellett a korrupció elleni küzdelemre, a szervezett és súlyos bűnözésre, az illegális határátlépés megakadályozására is kiterjed. Ebben a pillérben hozták létre a 11. számú „*Együttműködés a biztonság előmozdítása, valamint a szervezett és súlyos bűnözés elleni küzdelem érdekében*” című (a továbbiakban „Biztonság”) prioritási területet, mely a vízi úton történő és ahhoz kapcsolódó szervezett bűnözés rendészeti szakmai együttműködését elősegítő tevékenységeket szolgálja, és ezek megvalósítására projektpéldákat sorol fel (URL5). A Stratégia végrehajtásában a 2011–2014 közötti időszakban folyamatosan növekedett a prioritás végrehajtása során a biztonságot növelő projektek száma. Számos szimpóziumot és együttműködési projekteket hajtottak végre a kiberbűnözés, a korrupciós bűncselekmények, a kábítószer-csempészet elleni hatékonyabb fellépés, valamint a rendőrségi folyami információs szolgáltatások összehangolása érdekében (Koev, 2014). A lezárt pályázatok száma ebben a három évben kimondottan magas volt, és a pályázatok végrehajtói látható eredményeket értek el, az azonban vitathatatlan, hogy a Stratégia ambiciózus projektjeinek sikere a részt vevő államok és intézményeik, valamint a célok elérése érdekében

megvalósítandó közös fellépésen múltott (Chitiba & Dunarintu, 2016), amelyben hazánkra mint jelentős schengeni külső határokkal rendelkező országra szintén nagy szerep hárult.

Az elmúlt tíz évben a folyami biztonsággal foglalkozó rendészeti gondolkodás tárgya, hogy a Duna milyen mértékű biztonsági kihívásokat jelent a rendészeti szervek számára. Az Európai Rendőrségi Hivatal (a továbbiakban: Europol) 2011-ben a Dunát az embercsempészás, az illegális migráció, az árucsempészet, a drog- és fegyverkereskedelem veszélye miatt kiemelten veszélyeztetett területnek értékelte (Berta, 2015), de ezt a hazai rendészeti mutatók számszerűen azóta sem támasztották alá. Mivel Horvátország, Románia és Bulgária még nem teljes jogú tagja a schengeni térségnek, így a Dunán csak Magyarország rendelkezik schengeni külső határral. Magyarország a balkáni útvonal felől a schengeni térség kapuja, ezért kiemelt feladata a schengeni joganyagban leírtak szerinti magas szintű határrendészeti ellenőrzés végrehajtása, ezáltal kiemelkedő szerepe van a Stratégia biztonságot érintő céljait támogató projekteknél való részvételben.

A Stratégia 2020-ban megújult cselekvési terve a „Biztonság” prioritási területen az alábbi jól elhatárolható célokat sorolja fel:

- 1) A rendőrségi együttműködés erősítése, a biztonság javítása, a súlyos és szervezett bűnözés elleni fellépés (csempészás, emberkereskedelem, jövedéktermék- és lőfegyver-kereskedelem) érdekében, illetve a terrorizmus veszélye elleni intézkedések.
- 2) Hosszú távú stratégiai együttműködés előmozdítása a Duna folyam menti rendészeti szervek között az együttműködés fejlesztésével.
- 3) A határellenőrzés, okmányellenőrzési rendszerek és konzuli együttműködés fejlesztése.
- 4) Adminisztratív együttműködés elősegítése és a korrupcióellenes küzdelem támogatása.
- 5) A Dunai Folyami Fórum kereteinek kialakítása (A 2013–2015 közötti „DARIF” nevű magyar stratégiai projekt folytatása, éves közös rendészeti akciónapok szervezése).
- 6) Közös munka a „Vízi mobilitás” prioritási területtel, melynek célja a harmonizáció és a folyami eljárások gyorsítása, a duplikációk megszüntetése az érintett országok között.
- 7) Minisztériumi konferencia megrendezése háromévente ([URL6](#)).

A Stratégia első 10 évének végrehajtásában Magyarország tevékenyen vett részt – többek között – a biztonság javítását célzó együttműködés prioritása terén. Elsősorban a cselekvési terv ötödik pontjában is kiemelt DARIF (a továbbiakban

a betűszavak elkerülése érdekében: magyar projekt) sikeres végrehajtása váltott ki nagy elismerést a tagállamokból és a nemzetközi szervezetekből. Végrehajtásának két éve alatt valóban fokozta a határon átnyúló rendészeti szakmai együttműködést a szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében (URL7). Ennek befejezése óta azonban hasonlóan jelentős és komplex rendészeti pályázatot ebben a prioritásban nem bonyolítottak le. Ennek hátterére és okaira részben a Belügyminisztériumban eltöltött gyakornoki időszak alatt, részben a rendőrségnél készített interjúk világíthatnak rá. A téma aktualitását a felgyorsult információalapú világunkban a térség országainak biztonság iránti növekvő igénye, a Dunán zajló vízi közlekedés felélénkülése, a vízi szállítás és a turizmus folyamatos növekedése, valamint ezek határon átnyúló szervezett bűnözésre gyakorolt hatása adja. A jelenleg zajló orosz-ukrán háború miatt fontos kiemelni, hogy a tanulmány nem érint katonai biztonsági kérdéseket, a vizsgálat alapját kizárólag a határbiztonság megteremtése adta.

Kutatásmódszertan

A tanulmány célja, hogy feltárja, milyen jelenleg a Duna régió országainak, elsősorban a Duna-menti államok és az érintett bűnüldözéssel foglalkozó nemzetközi szervezetek két- illetve többoldalú rendészeti együttműködése, és hogy milyen irányban halad a Stratégia „Biztonság” prioritási területén végzett munka, valamint, hogy melyek az együttműködés továbbfejlesztésének lehetséges területei, módszerei, eszközei a vízi és határbiztonság növelése érdekében? Ezeket a kérdéseket kvalitatív kutatási módszerekkel kívántam megválaszolni, melyhez félig strukturált interjúkat alkalmaztam (Yin, 2014), melyet a Belügyminisztérium és a rendőrség összesen hat tisztségviselőjének bevonásával végeztem. Közülük hárman részt vesznek a Stratégia „Biztonság” prioritási területének koordinációs munkájában, hárman pedig annak rendőrségi végrehajtásában. Az interjúkat önállóan összeállított interjú-vezérfonal alapján, a bevezető demográfiai kérdéseket követően két fő témakörbe rendezett 10 nyitott kérdés segítségével hajtottam végre. A tisztségviselők 30–54 év közötti, határrendészeti szakmai tapasztalattal rendelkező személyek, akik az interjút önként vállalták. Az interjúkérdések első csoportja az intézményre, az interjúalany munkakörére és szakmai tapasztalatára vonatkozott, második csoportja a Duna régió megerősítésére és biztonsági problémáira koncentrált, míg a harmadik kérdéscsoport a dunai határellenőrzés, rendészeti együttműködés és a Stratégia „Biztonság” prioritási területén elért eredményekre, jövőbeni lehetőségekre helyezte a hangsúlyt. A 45–60 perces interjúk magyar nyelven, anonim módon készültek az érintett

belügyi szerv engedélyével, diktafonos rögzítéssel. A rögzített interjúkból szó szerinti átiratok készültek, majd azokból egyéni eseti adatelemzést végeztem, fő témákra bontottam és elemeztem a kapott válaszokat, végül levontam a következtetéseket. Emellett a Stratégia „Biztonság” prioritási területén zajló folyamatok feltérképezése érdekében az irányító testület üléseinek angol nyelvű jegyzőkönyvei tartalmát vontam dokumentumelemzés alá.

A kvalitatív kutatás eredménye

A kvalitatív kutatás során végrehajtott félig strukturált interjúk első része a Duna régió megerősítésével foglalkozott nemzetközi kitekintésben. Része volt a régió határbiztonsági jellemzése, az azt meghatározó tényezők (például a csempészet) helyzete, a Stratégia cselekvési tervében meghatározott prioritások végrehajtása.

A kérdésekre adott válaszok közös pontja, hogy a régió határbiztonságát elsősorban a geopolitikai helyzet határozza meg, annak pedig a Duna Fekete-tengeri kifolyásához legközelebb eső, az európai irreguláris migrációs folyamatokban legnagyobb szerepet játszó Törökország helyzete az alapja. Hazánk Törökországba kiküldött egyik összekötő tisztje egy, a közelmúltban tartott konferencián elmondta, hogy bár az ország komoly intézkedéseket tett a határőrizet terén a keleti, elsősorban az iráni határán, és a mélységben is nagy hatásokkal fogja el az irreguláris migránsokat, számuk azonban folyamatosan emelkedik. Az elmúlt évi adatok szerint összesen 4,5 millióan lehetnek, ezen felül az átmeneti védelem alatt álló szír állampolgárok száma 3,7 millióra, az afgánoké fél millióra rúg. Bár az embercsempészés büntetési tétele elvben magas (3–8 év), de a gyakorlatban meglehetősen enyhe büntetéseket szabnak ki, így kicsi a kockázat, amit a török csempészek ki is használnak (Ormai, 2021).

A török helyzet kapcsolódását a dunai biztonsághoz egy korábban szintén Isztambulba kiküldött, okmányszakértőként, majd vízumkonzulként dolgozó interjúalanyom foglalta össze, megerősítve a fentieket. „*Törökországról azt kell tudni, hogy nekik a tengeri kereskedelem elképesztően fontos [...] és ahol ez ilyen nagy volumenű, oda rátelepszik az illegális cselekmények nagy része legyen az áru, kábítószer, embercsempészés. Azt látjuk az illegális migrációs jelentésekből, hogy az Égei-tengeren Olaszország, illetve más Földközi-tengeri partszakasszal rendelkező uniós tagországok felé mennek a csempészek, de mivel tudják, hogy ezekre súlyoznak, illetve akár Frontex akciót, akár más uniós műveletet hajtanak végre ott, ezért megpróbálják új csatornákon ezen illegális tevékenységeket elindítani. Ilyen a román-bolgár Fekete-tengeri Duna-delta helyszín is, ahol ezeken túl még az áru csempészet és más illegális cselekmények is megvalósulhatnak.*”

A Duna-delta térségében a Törökország felől érkező csempészet és irreguláris migráció miatt a Duna régióban elsősorban a tengeri tapasztalattal is rendelkező Románia helyzete hangsúlyos. Román szakértők szerint a Közel-Keletről Európába irányuló migráns áradat szempontjából Románia tranzitország, beleértve a Duna bulgáriai oldala felől az államhatárt illegálisan átlépőket. A Duna-deltában fekvő Tulcea (Tulcsa) szerepel a Szíriából, Afganisztánból és Irakból be-csempésztett migránsok térképén, de a Román Határrendőrség nagy erőfeszítéseket tesz, hogy a tenger felől érkező migránsokat segítő, Romániában működő embercsempész csoportokat beazonosítsa, tagjait letartóztassa. A migráció kezelésében nemzeti szinten (kormányzati intézmények, NGO-k részéről egyaránt) valamennyi érdekelt fél részéről összehangolt erőfeszítések, cselekvési tervek kidolgozása és a gyengeségek azonosítása, valamint azok kijavítására történő optimális megoldások kidolgozása szükséges Romániában. A román hatóságoknak nemcsak hazai, de EU szinten is proaktív, előrelátóan cselekvő migrációs politikát kell folytatnia a régió biztonságának megerősítéséhez (Dumitriche & Schiopiu, 2016). Az ambiciózus románoktól hazánk elmaradni látszik.

A Duna régió tagállamai a rendészeti és bűnüldözési együttműködésben látják a megoldást a biztonság megerősítésére. A biztonsági szempontból történő együttműködésről feltett kérdésre a megkérdezett interjú alanyok egyike a kétoldalútól a többoldalú együttműködés felé történő elmozdulást emelte ki. *„A régióban történő együttműködés viszonylag régóta működik bilaterális alapon. De az, hogy ez régiós szinten ne csak a közvetlen szomszédos államok között valósuljon meg, az valójában 2010-től vált hivatalossá. Ekkor indult el egy folyamat az Európai Unió, és a régióban lévő más harmadik országok között, ami arra irányult, hogy próbáljuk meg áthidalni azokat a társadalmi, gazdasági, és egyéb különbségeket, amely ezek között az országok között jelentkeznek.”*

De hátráltató tényezők is azonosíthatók. Ugyanez a szakértő rámutatott a dunai államok különböző státuszára is. *„A határellenőrzést az EU-ban a tagállamok részére közös szabályrendszer határozza meg, míg a harmadik országokban ezek az uniós jogszabályok nem érvényesek. Több harmadik ország is igyekszik harmonizálni az unióval a feladat ellátására vonatkozó normákat. De ez még nem tart abban a fázisban, hogy a hatóságok teljesen együtt tudjanak működni.”*

Abban a kérdésben, hogy a súlyos és szervezett bűnözés jelen van-e a Duna régióban, azon belül a folyami személy- és áruszállításban, minden interjúalany egyet értett. A legnagyobb biztonsági kihívásnak a csempészetet, ezen belül az ember- és árucsempészetet jelölték meg, emellett más jogellenes cselekmények is jellemzők. *„Azt gondolom, hogy addig, amíg nem kezdődött el a (...2015 évi.) migrációs válság, addig jellemzően a Dunához köthető jogellenes cselekmények nagy része az árucsempészethez kötődött. De gondolok*

itt, akár hajók üzemanyag felhasználásával kapcsolatos jogsértésekre, akár a szállított árukkal kapcsolatos ÁFA csalásokra is. Mindenképpen fontos lenne figyelemmel kísérni, és nagyobb hangsúlyt fektetni ebben az illegális migrációval terhelt időszakban az embercsempészés lehetőségének a vizsgálatára.” Több szakértő is kiemelte a hajókon történő embercsempésztést mint fennálló lehetőséget a Dunán. *„Most, hogy a szárazföldi határzár rendszer, ami kamerákkal is meg van erősítve felépült, egyre fontosabb lenne koncentrálni a vízi utakra. Hiszen ami nem tud a szárazföldön átjutni a fizikai akadályok miatt, az áttevéődhetett a vízi szakaszokra...”* Dunai hajón előfordult embercsempészsére a schengeni csatlakozás óta nincs hazai publikált adat, elsősorban árucsempészet felderítése jellemző.

A biztonságot meghatározó tényezők helyzetét elemző kérdésre adott válaszaikban az interjú alanyok a látencia, vagyis a nem ismert, de a regisztráltnál feltehetően magasabb szintű jogellenes cselekményi tendenciák meglétére hívták fel a figyelmet a dunai hajózásban. Kiemelték; *„A rendelkezésre álló adatok ugyan nem igazán támasztják alá, de nagyon sok szakember úgy vélekedik, hogy hatalmas a látencia a Dunához köthető határokon átnyúló bűncselekményekkel kapcsolatban...”* Ennek az lehet az oka, hogy a rendőrség és a vámhivatal munkatársai részéről a hatalmas méretű hajótestek teljes körű átkutatása nem lehetséges, ahhoz nem használhatók a közúti vagy vasúti átkelőhelyeken már jól bevált technikai eszközök (például átvilágító röntgenberendezések) sem. Ezt persze a hajósok is tudják, az egyik interjú alany szerint; *„Egy kapitány, aki ismeri a saját hajóját tudja, hogy melyek azok a területek, ahol soha semmit nem fog megtalálni az ellenőrző hatóság, vagy ha mégis megtalál, olyan hosszú időbe telne azon a helyen az ellenőrzés, ami nem fér bele a szolgálati idejébe.”* Persze a technikai eszközök fejlődnek, mégsem fogják a jó szakembereket teljesen helyettesíteni, jelezte egy szakértő: *„A humán erőforrás a legfontosabb. Egy tapasztalt határrendészt, rendőrt, vagy vámtisztet, aki már évek, vagy évtizedek óta teljesít szolgálatot a vízi határátkelőhelyen és fejből tudja hol lehet a hajón kialakított rejtekhely, nem lehet helyettesíteni önmagában technikai eszközökkel.”*

A hajós csempészetben jelen lévő látenciáról elmondható, hogy a schengeni vízi határon a Szerbiából belépő hajókon a magyar vámszervek mindig is foglaltak le jövedéki termékeket, azon belül elsősorban – a főként ukrán és az uniós árszínvonal különbségéből adódóan – csempésztett cigarettát. Egy rendőr interjúalany megerősítette: *„Ami felmerül a folyami átkelőhelyen, az a jövedéki termék csempészete. Ennek a nagy része nem feltétlenül haszonszerzési céllal működik, egész egyszerűen a hajó személyzete megpróbálja a saját szükségleteit úgy kielégíteni, hogy az olcsóbb cigarettát behozza.”*

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) 2020-ban országosan összesen 44 185 576 db cigarettát foglalt le (URL8). A dunai szállításban felmerülő látenciát – vagyis azt, hogy feltehetően csak a „jéghegy csúcsát” látjuk a hajókon elrejtett csempészáru mennyiségében – megerősíti egy, a közelmúltban történt cigarettacsempészet felderítése, ahol egy ügyben ezt meghaladó mennyiség jött össze. A kiemelkedő felderítéshez a szerencse segítette hozzá a magyar vámhatóságot Pakson, vagyis már a mohácsi vízi határon történt belépés után. Erről a sajtó is beszámolt. *„Egy ukrán teherhajóról, valamint egy Pest megyei raktárból összesen 2,8 millió doboz, vagyis 57 millió szál adózatlan cigarettát foglalt le a NAV. A csaknem 5,5 milliárdos – Magyarországon eddig példátlan értékű – fogás után négyen kerültek letartóztatásba. A csempészek hajója papíron bálás sót szállított a Dunán, ám az ellenőrzéskor kiderült, hogy az egyenként 1300 kilós zsákok a só mellett több mint 2,3 millió doboz zárjegy nélküli cigarettát rejtnek. A NAV kollégái a helyszíni információk elemzésével gyorsan eljutottak egy Pest megyei telephelyhez is, ahol hasonló körülmények között – sóval álcázva – további majd félmillió csomag csempészcigit találtak. Az ukrán származású magyar állampolgárokból álló szervezett csoport az elcsalt áfával és jövedéki adóval csaknem 4 milliárd forint kárt okozott a költségvetésnek”* (URL9). Erre a csoportra az ukrajnai Izmail kikötővárosában másnap az ottani rendvédelmi szervek csaptak le.

A bűnüldözési kihívásokra a fokozott rendészeti együttműködés lehet a válasz, ezért az interjúk második része olyan kérdésekkel foglalkozott, hogy melyek a nemzetközi rendészeti együttműködés fokozásának irányai és milyen eredményeket könyvelhet el hazánk ezen a területen. A kérdések kitértek arra, hogy a Stratégia akciótervében megtalálható egyes prioritások (például rendészeti kontaktpontok hálózatának kialakítása a Duna teljes szakaszán, információáramlás, az együttműködés erősítése a legfontosabb nemzetközi rendészeti ügynökségekkel és szervezetekkel, a határellenőrzés és közös képzések fejlesztése, a korábban végrehajtott projekt során elkezdett közös rendészeti műveletek végrehajtása) terén végzett munka milyen eredményekkel járt. A legfontosabb azonban, hogy pótolhatják-e a Stratégia „Biztonság” területén folyó együttműködések egy jelenleg gyakorlatban nem funkcionáló Dunai Rendészeti Fórum munkáját?

A dunai rendőri-határrendészeti együttműködésben a kétoldalú kapcsolatok mellett kevés olyan fórum vagy adatcsererendszer működik vagy működött, mely elősegítette volna a biztonság növelését. Magyarország tevékenysége a Stratégia „Biztonság” prioritási területén hozott ugyan komoly eredményeket (ilyen volt a DARIF nevű magyar projekt), ezzel ellentétben egy, a cselekvési tervben is kiemelt, folyamatosan működő Dunai Rendészeti Koordinációs

Központ – bár a jogi alapja létezik² – máig nem jött létre Mohácson a vízi határátkelőhely épületében (2. számú ábra).

2. számú ábra: A Mohács Vízi Határátkelőhely épülete



Forrás: A szerző saját készítésű fényképe.

A késlekedés okai többszintűek. A problémák terén az interjúalanyok egyet értettek abban, hogy a Duna Stratégiában a döntéshozatal lassú, és ezek politikai, nem szakmai jellegűek. Egyikük elmondta; „*A Duna Stratégiában évente van két Irányító Tanácsi ülés ott hozzák meg a szakmai döntéseket. Majd ezeket különböző prioritási területeken pontosítják, utána implementálják.*” Az egyik legfontosabb intézkedés a régió tagállamai közötti rendészeti együttműködési és kontaktpontok hálózatának kialakítása annak ellenére nem történt meg, hogy azt a magyar projekt záró nyilatkozatában is deklarálták a részt vevő államok képviselői (URL10). Az egyik interjúalany több fontos problémát is megjelöl az elmaradás okaként; „*Azt gondolom, hogy itt a politikai érdekek voltak azok, amelyek egy kicsit megakasztották ezt a folyamatot (hazánknak – Romániával ellentétben például – nincs tengeri hajózási tapasztalata). A másik fontos probléma pedig maga a pénz kérdése. Hiszen tudjuk, hogy egy állandó központ létrehozása nem kevés költséggel jár.*” Emellett egy már érintett problémát is

2 Magyarország Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a Dunai Rendészeti Koordinációs Központ működtetéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről szóló 2012 évi CLXXI. törvény.

megfogalmaz; „*Csak feltételezni tudjuk a látencia mértékét nincsenek egzakt adatok arra vonatkozóan, hogy egy ilyen központ létrehozása megérné-e vajon a ráfordított pénzt, erőt, eszközt, és energiát.*”

Arra a kérdésre, hogy a dunai rendészet mennyire kelti fel a nemzetközi szervezetek – vagyis az Europol, a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezete (továbbiakban: Interpol) vagy az Európai Határ- és Partiőrség (továbbiakban: Frontex) – figyelmét, a szakértők egyet értettek abban, hogy jelenleg mindössze az évi egy műveleti akcióhéten csatlakoznak a dunai rendészeti hatóságokhoz. Kiemelték, hogy velük erősebb együttműködést kellene kialakítani és fenntartani. Megfogalmazásuk szerint: „*Éves közös műveletekre minden esetben meghívást kap a Frontex, az Europol, és az Interpol is azért, hogy a rendelkezésükre álló információkkal támogassák a dunai rendészeti műveletben részt vevő hatóságok tevékenységét.*” „*Az egyik legfontosabb lenne a hosszú távú együttműködésben a Frontexet becsatornázni ebbe a folyamatba.*” A szorosabb együttműködés elmaradásában egy szakértő a súlypont máshol történő megjelenését emeli ki: „*Ha fel is kelti (a nemzetközi szervezetek érdeklődését a Duna), akkor nagyon minimális szinten, mert máshova kell súlyozniuk. Az Égei-tengeri cselekmények, illetve a Földközi-tenger nyugati partjainál Spanyol- vagy Olaszországban bekövetkező migráció elleni küzdelemre súlyoz a Frontex most, és az Europol is rögtön a török-görög határra küldött egységeket.*”

Az EU a Duna Stratégia „Biztonság” prioritási területének akciótervében leírt válasz lépéseket eszközöket és kezdeményezéseket tartja fontosnak a rendőri együttműködés terén. Azonban az interjúalanyok abban is egyet értettek, hogy ez nem elegendő, további kiaknázatlan lehetőségek vannak politikailag és szakmailag is ezen a területen. A szervezett bűnözés elleni harc egyik legfontosabb, két vagy több ország közötti gyors rendőrségi (esetenként vámigazgatási) információcserét biztosító csatorna a Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely, vagyis rövidítve a KKSZH (Kemény, 2020). Ezek segítségével a dunai rendészeti információ is kicserélhető, de mivel nem specifikus, nem erre dedikált csatorna, lassabban működhet, mint egy kizárólag dunai információcsere hálózat. Az egyik szakértő utal is erre; „*Az Európai Uniónak is elsősorban a már meglévő csatornákat kellene jobban kihasználni, és azok hatáskörét kellene inkább kibővíteni ahelyett, hogy új kapcsolattartási pontokat alakítanánk ki. Hosszú távon viszont érdemes lenne kifejezetten a dunai rendészeti együttműködés fokozására kapcsolattartási pontot kijelölni, hiszen azok a kapcsolattartási pontok működnek jól, amelynek a területei jól le vannak határolva.*”

A fentiek megteremtéséhez új projektekre volna szükség a „Biztonság” fejezetben belül, azokhoz pedig uniós forrásokra. A Stratégia irányító testületi üléseinek döntései azonban ehhez kevésnek bizonyulnak egy szakértő szerint:

„Itt stratégiai döntések születnek, de konkrét projektek végrehajtására vonatkozóan itt nem születik döntés. A másik probléma, hogy nincs ezekre önálló forrás. Tehát erős politikai akarat, döntés, illetve forrás hiányában jelenleg nem tud előre mozdulni az együttműködés.”

Az interjúalanyok azonban egyetértettek abban, hogy hazánkban olyan schengeni határellenőrzés és korábbi dunai projekt tapasztalata van, amely miatt szükséges lenne, hogy a vízi biztonsággal kapcsolatos javaslatokat, új projektelképzeléseket dolgozzon ki, és azok megvalósításához forrásokat nyerjen el. Sajnos a Stratégia első időszakához képest minden dunai államban érezhető a kapcsolódó munka lassulása. A Duna Stratégia végrehajtásában az egyik legnagyobb – a Bizottság által is azonosított – fékező erő azonban mégis a politikai lendület nemzeti szintű alábbhagyása. A cselekvési tervek felülvizsgálata során is foglalkoztak a politikai elkötelezettség hiányával, erre a regionális politikáért felelős biztos is felhívta az uniós Stratégia koordinátorainak figyelmét a 2018. júniusi közös ülésen (URL11). Az interjúkat követően a további célkitűzések megvalósításhoz szükséges volt az elmúlt időszakban elért eredmények számbavétele.

Az elmúlt években megvalósult fejlesztések és további célkitűzések

A Stratégia „Biztonság” prioritási területén zajló folyamatok és annak elmúlt három évében elért eredményei az irányító testület üléseinek angol nyelvű jegyzőkönyvei elemzése alapján váltak világossá. Ezek tanulsága szerint az egyik legfontosabb eredménynek a Stratégia felülvizsgált cselekvési tervének 2020. áprilisi elfogadását tartják, melyben a már felsorolt új intézkedések is helyet kaptak. A „Biztonság” prioritás legújabb intézkedése a bűnüldöző és biztonsági szolgálatok közötti, a hibrid fenyegetések elleni együttműködés kialakítására vonatkozik, azonban ezt még nem illesztették bele a cselekvési tervbe, arról intenzív vita folyik.

A jelenlegi időszakban a másik legjelentősebb projektalapú tevékenységcsoport az osztrák közlekedési minisztérium által alapított Viadonau GmbH irányítása alatt álló „Vízi mobilitás” prioritás és a „Biztonság” prioritási terület közötti közös horizontális együttműködés. Ez az elmúlt évek során kiemelten intenzív volt, több gyakorlati hasznosítású eredményt ért el, és ezzel egyfajta „zászlóshajó” folyamattá, platformmá vált. Fő célja, hogy olyan lépéseket tegyen, amelyekkel a hajósok és a rendészeti szervek is gyorsabb és biztonságosabb ellenőrzési eljárásokhoz juthatnak a Duna mentén. Az adminisztratív akadályok sokasága Európában korlátozza a belvízi szállításban mint fenntartható közlekedési módban rejlő gazdasági és környezeti lehetőségeket. Ezek az

adminisztratív akadályok például a hajózási hatóságok és a Duna menti országok között jelentősen eltérő jelentéstételi követelményekből állnak. Leggyakrabban a hajósok által benyújtott jelentések vagy adatok nem használhatók fel több országban, vagy nem állnak rendelkezésre, ami a teherszállítók részéről további inputot vagy további jelentéstételi tevékenységet igényel – állapította meg egy, a vízi teherfuvarozók körében végzett kérdőíves és fókuszcsoportos kutatás. Egyértelmű volt, hogy a legtöbb hiányosság és párhuzamosság a dunai államok határforgalom-ellenőrzésében rejlik. Megoldásként adódik a forgalomirányítási eljárások és hajósok által a rendészeti szerveknek leadott dokumentumok egységesítése, majd digitalizálása. A belvízi közlekedés digitális interfészei átjárhatóságának javítása is hatékony intézkedés e tekintetben. Az egyablakos ügyintézés kialakítása a vízi szállító vállalatok részére hatékony intézkedés, hiszen lehetővé teszi számukra, hogy minden információt és szolgáltatást egyetlen kapcsolattartási ponton keresztül kapjanak meg, ami megkönnyíti a kereskedelmi ügyintézkedést (Pfosser, Jung & Putz, 2018).

A Stratégiában a „Vízi mobilitás” és a „Biztonság” prioritás területek közös tevékenysége – a fenti kutatás megállapításaival összhangban – három célt tűzött ki, úgymint: a határforgalom-ellenőrzési eljárások egyszerűsítését, a harmonizálást és a digitalizációt. Már 2016-ban megszülettek az első javaslatok a dunai határellenőrzés fejlesztésére (URL12), majd kiadtak egy Dunai Határellenőrzési Gyakorlati kézikönyvet (URL13). Ezt követően elkészültek a tagállamok mindegyike által elfogadott egységes hajózási formanyomtatványok, vagyis az utas- és személyzeti listák, érkezési-indulási jelentés (URL14).

A jelenlegi közös munka az alább felsorolt nyolc intézkedést foglalja magába, amelyeket különböző projektek segítségével 2025 végéig kell végrehajtani.

- 1) Az elérhető három egységes dunai formanyomtatvány bevezetése az összes dunai országban (1. fázisban Magyarország, Horvátország és a Szerb Köztársaság vezette be 2020 első negyedévében, majd a 2. szakasz országai – Románia, Bulgária, Moldova és Ukrajna – ezekben az országokban jogszabály módosításokra volt szükség).
- 2) A formanyomtatványok többnyelvű elektronikus kitöltésének lehetővé tétele az osztrák hajózási hatóság internetes portálján, mely egy ideiglenes megoldás azok digitalizálására.
- 3) A formanyomtatványok teljes digitalizálása a „Közép- és Kelet-Európai Jelentési Információs Rendszer” segítségével.
- 4) Elektronikus regisztrációs és időgazdálkodási eszköz bevezetése a hajók ellenőrzési pontokra való érkezésének és indulásának ütemezésére, valamint a határellenőrzésekhez szükséges időkeretek kijelölésére. Ez az intézkedés egyrészt a hajóipart segíti, másrészt a határellenőrző hatóságoknak

- is segít abban, hogy tudják, kik érkeznek az adott kikötőkbe, és a hajók csoportosulásának elkerülése révén jobban tudják ütemezni munkájukat.
- 5) A Dunai Határellenőrzési Gyakorlati kézikönyv kétévente történő frissítése.
 - 6) Az Európai Vízirendészeti Szervezet már meglévő adatbázisának területi kiterjesztése az összes dunai államra a belvízi hajózás hajóellenőrzési eredményeinek összegyűjtése céljából.
 - 7) Közös transznacionális platform létrehozása az ellenőrző szervek számára a szakmai ismeretek és a legjobb gyakorlatok cseréje, valamint a Duna régióban harmonizált ellenőrzési mechanizmusok kialakítása érdekében.
 - 8) A dunai hajózás problémáinak kezelésével foglalkozó független, egyablakos ügyintézési pont létrehozása, amely összegyűjti és aktívan felméri a hajózási társaságok visszajelzéseit a határ- és hajózási ellenőrzésekkel kapcsolatban.

Hazánk számára a jövőben az együttműködés továbbfejlesztésének egyik legfontosabb rövid távú feladata 2022-ben a felsoroltakon kívül a kilencedik dunai közös művelet végrehajtása lesz, hiszen a COVID-19 pandémia miatt az utolsó ilyen, a Duna szakasszal rendelkező tagországok rendészeti szerveit és a Frontex kockázatelemzőjét, az Europol és az Interpol elemző tisztjeit bevonó akcióhétre 2019. szeptember 30. és október 4. között került sor (3. számú ábra, [URL15](#)).

3. számú ábra: Akcióban az osztrák vízirendészet a DARIF művelet során



Forrás: A bécsi vízirendészet fényképe.

A művelet során várhatóan újra lehetőség nyílik a Mohácson berendezett Ideiglenes Koordinációs Központ megnyitására is, mely gyors és hatékony információcserét fog megvalósítani a bűnüldöző szervek között.

Következtetések és záró gondolatok

A Dunán a vízi mobilitás és a turizmus fellendülése hozzájárult a hajóforgalom növekedéséhez, ezáltal az potenciális csempészeti útvonalként is szolgál. A 2010-es évek kezdetétől a térség geopolitikai kihívásai, a Fekete-tengeri térségből az EU felé irányuló növekvő illegális migráció, az egyre újabb módszereket alkalmazó, határokon átnyúló szervezett bűnözés is fontos üttörést talált a dunai hajózásban, mely indukálta a Duna Stratégia biztonsággal kapcsolatos tevékenységeit, melyek mégsem tudják pótolni teljeskörűen a magyar DARIF projektben létrehozott Dunak Rendészeti Fórumot. A készített interjúk alapján az egyik legnagyobb problémaként azonosítható, hogy nehezen mérhető fel a dunai hajózásban rejlő szervezett bűnözéssel kapcsolatos veszély valós mértéke, hiszen Magyarország rendészeti szervei látenciával küzdenek a hajókon történő csempészet mértékének azonosítása terén, és ez súlytalanná teheti politikai szinten a területet, így arra kevesebb forrás is allokálható.

A rendészeti együttműködés fokozása (beleértve a közös kockázatelemzést, képzéseket és tapasztalatcseréket) az egyik legfontosabb intézkedés a dunai biztonság erősítésére, ez a fenti problémára is választ adhat, hiszen időszerű információcserével egyes súlyos bűncselekmények bekövetkezése, szervezett bűnözői csoportok elfogása nemcsak megelőzhető lenne, de a statisztikai adatszere a látenciát is csökkentené. Bár hazánk Horvátországgal a jogi keretét megteremtette a Dunai Rendészeti Koordinációs Központnak – melynek égisze alatt mindez megvalósulna –, az mégsem működik folyamatosan, mivel a többi dunai állam politikai, pénzügyi okból nem csatlakozott az alapját nyújtó nemzetközi egyezményhez. Egy állandó koordinációs központ hiánya biztonsági deficitet eredményezhet a schengeni külső határon. Az összehangolt rendészeti fellépés egy kis szeletét nyújtja azonban, hogy Magyarország évente szervez összehangolt vízi- és határrendészeti, vámhatósági, katasztrófavédelmi akciókat a Dunán, mely eléggé gyakorlatias és eredményorientált ahhoz, hogy a dunai államok és a Frontex, az Europol és az Interpol is csatlakozzon.

A rendészeti problémákra – a lassú döntéshozatali mechanizmusok miatt korlátozott, de mégis adekvát – megoldást jelent a Duna Stratégia „Biztonság” prioritási területén folyó projekteken történő folyamatos és aktív részvétel, mely hazánknak kiemelten fontos, és abban vezető szerepet kell vállalnia. Emellett

folytatni kell a vízi mobilitást segítő adminisztratív akadályok csökkentését célzó pályázatokban történő aktív részvételt, hiszen a rendészeti szervezetek egyfajta szolgáltatást kell nyújtani a vízi személy- és teherfuvarozók részére, érdekeiket nem hagyhatják figyelmen kívül. Az erre szolgáló megoldásokat kidolgozandó projektek formájában az EU új 2021–2027-es költségvetési időszakának forrásai biztosíthatják.

Felhasznált irodalom

- Berta K. (2015). Előszó. In Herczeg M. (Szerk.), *A Dunai Folyami Fórum Struktúrájának létrehozása, DARIF*. (p. 6). Belügyminisztérium.
- Chitîba, C. & Dunarintu, A. (2016). „European Union Strategy For The Danube Region,” *Knowledge Horizons - Economics. Faculty of Finance, Banking and Accountancy Bucharest, "Dimitrie Cantemir" Christian University Bucharest*, 8(4), 11–15.
- Dumitrache, A. A. I. & Schiopu, O. I. (2016). Migrants’ Smuggling is Knocking at the Danube’s Door. Threats at the Romanian State Border. *Journal of Danubian Studies and Research*, 6(2), 320–333.
- Fleischer T. (2007). Transzeurópai folyosók: A meglévők hosszabbítgatása, vagy egy össeurópai hálózat kialakítása? In Glatz F. (Szerk.), *A Balkán és Magyarország: Váltás a külpolitikai gondolkodásban? Magyarország az Ezredfordulón, Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián* (pp. 365-379). MTA Társadalomkutató Központ - Európa Intézet.
- Gazdag F. (2011). Mérlegen a 2011-es magyar EU-elnökség. *Nemzet és Biztonság*, 1, 72–85.
- Kemény G. (2020). Az Egyedüli Kapcsolattartási Pont és a Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely által fogantatosított információcserét befolyásoló környezeti tényezők. *Belügyi Szemle*, 69(1), 107–122. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.1.5>
- Koev, K. (2014). The Cooperation of the Danube Countries within the frames of the Priority Area 11 of the EU Strategy for the Danube Region /EUSDR/. *Journal of Danubian Studies and Research*, 4(2), 22–30.
- Ormai T. Z. (2021). Törökország migrációs helyzetképe. In Teke A. (Szerk.), *A nemzetközi migráció kihívásai és kezelésének módja hazánkban, valamint a balkáni migrációs útvonal államaiban* (pp. 94–99). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Pfoser, S. & Jung, E. & Putz, L.-M. (2018). Same river same rules? – Administrative barriers in the Danube countries. *Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics*, 3(3), 27–37. <https://doi.org/10.14254/jsdtl.2018.3-3.2>
- Répási K. (2021). Szervezett bűnözés. In Tálás P., Csiki V. T., Etl A. & Berzsenyi D. (Szerk.), *A globalizált világ kihívásai* (pp. 301–302). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research Design and Methods* (5th ed.) Thousand Oaks, Sage.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A dunai folyami fórum struktúrájának létrehozása. DARIF. Eredmények és következtetések.* <https://bmprojektek.kormany.hu/download/a/37/f0000/DARIF%20kiadv%C3%A1ny%20-%20Eredm%C3%A9nyek%20%C3%A9s%20K%C3%B6vetkeztet%C3%A9sek%20HU.pdf>
- URL2: *Az Európai Parlament 2010. január 21-i állásfoglalása a Duna-régióra vonatkozó európai stratégiáról. P7_TA(2010)0008.* https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjejc3pkvD2AhUROuwKHfr8AtIQFnOECaCQAQ&url=https%3A%2F%2Fdunaregiostrategia.kormany.hu%2Fdownload%2F6%2Fa9%2F10000%2FDRS_EP_Hatarozat_2011_jan.pdf&usg=AOvVaw0192flapnolGi_znd0EaqR
- URL3: *Duna Régió Stratégia 3 igen a költségvetés célirányos felhasználására, az eredeti ötletek összehangolására, az új szemléletű térségi politikára.* https://dunaregiostrategia.kormany.hu/download/5/a9/10000/Duna_Regio_Strategia_sajtoanyag_0.pdf
- URL4: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiája. Brüsszel, COM(2010) 715/4.* https://dunaregiostrategia.kormany.hu/download/2/a9/10000/com2010_715_danube_hu.pdf
- URL5: *Bizottság 2010: Cselekvési terv, A Bizottság, az Európai Parlament, a Tanács, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Regionális Bizottság közleménye, az Európai Unió Duna-régióra vonatkozó stratégiája című dokumentum kísérő dokumentuma {COM(2010) 715 végleges} {SEC(2010) 1490 végleges} {SEC(2010) 1491 végleges}.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52010SC1489>
- URL6: *Bizottsági szolgálati munkadokumentum. Cselekvési Terv. Felváltja a SEC(2010) 1489 végleges munkadokumentumot. A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Brüsszel, 2020.04.06. SWD(2020) 59 végleges.* <https://dunaregiostrategia.kormany.hu/download/8/ffa2000/Eur%C3%B3pai%20Bizotts%C3%A1g%20Duna%20R%C3%A9gi%C3%B3%20Strat%C3%A9gia%20Cselekv%C3%A9si%20Terve.pdf>
- URL7: *A Belügyminisztérium Európai Uniós és nemzetközi támogatással megvalósuló projektjei: A Dunai Folyami Fórum struktúrájának létrehozása. DARIF.* <https://bmprojektek.kormany.hu/a-dunai-folyami-forum-strukturajanak-letrehozasa-darif>
- URL8: *Dohánygyártmányok lefoglalása.* https://nav.gov.hu/vam/felderitesi_eredmenyek
- URL9: *A tapasztalt nyomozók is megdöbbentek a csempészscigi mennyiségén.* <https://novekedes.hu/nav-infotar/a-tapasztalt-nyomozok-is-megdobbentek-a-csempeszscigi-mennyisegen-video-a-cikkben>
- URL10: *“Setting up the Structure of a Danube River Forum” 17-19 September 2013, Budapest/ Mohács (Hungary) Joint Declaration.* <https://bmprojektek.kormany.hu/download/9/76/80000/DARIF%20Joint%20Declaration%20EN.pdf>

URL11: *A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának Az EU makro regionális stratégiáinak végrehajtásáról {SWD(2019) 6 final}*. https://dunaregiostrategia.kormany.hu/download/e/82/62000/2_implementation_hu.pdf

URL12: *Danube Region Strategy, Priority Area 1a, Water Mobility: Recommendations for improved border controls along the Danube and its navigable tributaries*. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjOpJGbiPD2AhXECOWKHdNABwsQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fnavigation.danube-region.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2Fsites%2F10%2Fsites%2F10%2F2019%2F09%2F2016-03-14_Recommendations_for_improved_border_controls_Danube_final.pdf&usg=AOvVaw0p04ffdrju2a3s0pgtkKLM

URL13: *Danube Region Strategy, Priority Area 1a, Water Mobility: Practical manual on border controls along the Danube and its navigable tributaries*. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjOpJGbiPD2AhXECOWKHdNABwsQFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fnavigation.danube-region.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2Fsites%2F10%2Fsites%2F10%2F2019%2F09%2F20190516_3rd_edition_Manual_on_Border_Controls_compressed.pdf&usg=AOvVaw0BSph16Dgcl037IfQvpDpm

URL14: *Sztenderdizált DAVID formanyomtatványok*. <https://pannonris.hu/szolgalatasok/letolt-heto-bejelentok>

URL15: *8. DARIF Közös Művelet – nemzetközi rendőrségi együttműködés a Dunán*. <https://dunaregiostrategia.kormany.hu/darif>

Alkalmazott jogszabály

Magyarország Kormánya és a Horvát Köztársaság Kormánya között a Dunai Rendészeti Koordinációs Központ működtetéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről szóló 2012 évi CLXXI. törvény

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kalmár Á. (2022). Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égisze alatt. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2591–2610. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.3>



Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban

Overview of problem of terrorism's conceptualization in academical research

Pék Richárd Tamás

Dr. doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
pektamasrichard@gmail.com



Absztrakt

Cél: Annak ellenére, hogy ma a terrorizmus vitathatatlanul a nemzetközi, regionális, nemzeti és humán biztonságot is veszélyeztető egyik veszélyforrás, a tudományos élet is küzd a terrorizmus egységes fogalmának meghatározásával. Az elmúlt évtizedekben a terrorizmussal kapcsolatos kutatások során számos új terrorizmus fogalmat alkottak. Ezek a fogalmak nem tudták létrehozni az egységes, általánosan elfogadott terrorizmus definíciót, és sok esetben csak a terrorizmus jelenségének egy-egy új megjelenési formáját határozták meg. Szinte minden kutató igyekezett saját fogalmat alkotni, melyet nagyban befolyásolt a kutató saját értékrendje, szubjektív megközelítése. A cikk célja, hogy új módon, a fogalmakat a biztonsági tanulmányok Buzan-féle szektorelméletében, az öt szektorba ágyazva bemutassa, megvizsgálja a terrorizmus egységesen elfogadott definiálásának problémáját a hazai és nemzetközi tudományos kutatásokban. Az öt szektor közül külön is kiemelve a társadalmi szektort mint a társadalomtudományokat magában foglalót.

Módszertan: A hazai és nemzetközi kutatások terrorizmus fogalmainak ismertetésével bemutatom, hogy az egységes terrorizmus-definíció megalkotásának, melyek a legfőbb akadályai, és választ adjak azon kérdésekre, hogy a terrorizmust hogyan, milyen formában, korlátok és keretek között lehetne meghatározni. A bemutatás teljesen új megközelítésből történik, mert a terrorizmus fogalmát a szektorelmélet felől keresem.



Megállapítások: Az egyes szektorokban nincsen egységes, mindenki által elfogadott terrorizmus-fogalom.

Érték: A cikk javaslatai új megközelítési módokat mutat be, amelyek szóba jöhetnek olyan terrorizmus-definíciók megalkotásánál, amelyek alapjául szolgálhatnak új és szélesebb körben elfogadott büntetőjogi definíció megalkotása során, és ezek alkalmazhatók a büntetőjog területén.

Kulcsszavak: terrorizmus, definíció, tudományos kutatás, szektorelmélet, büntetőjog

Abstract

Aim: Despite the fact, that terrorism is undisputable one of the most dangerous, domestic, regional, international and human security threat, academical research is struggling with the conceptualization of common accepted definition of terrorism. Several new terrorism definitions have appeared in literature in recent decades. However these definitions could not create the common, generally, by each researcher accepted definition of terrorism and they only defined the new and new forms of phenomenon of terrorism in several cases. Almost each researcher tried to create a new definition, which was affected by the values and subjective aspect of the researcher. The paper's aim is to introduce the problem of the conceptualization of common accepted terrorism's definition in domestic and international academical research from a new aspect, integrated the definitions in the Buzan's five sectors of security study The social sector, which includes the social sciences is stressed.

Methodology: This paper examines the international and domestic terrorism definitions in order to introduce the main obstacles of the conceptualization of common accepted terrorism definition and answer the questions how, in what form, in which framework and besides which obstacles could be defined terrorism. The methodology is from a new aspect presented, because the definition of terrorism is sought in the sector-theory.

Findings: In the sectors there is no common accepted definition of terrorism.

Value: The paper's suggestions shows new approaches at the conceptualization of terrorism's definitions, which could be the sample for the new and widely accepted criminal law definition of terrorism as well and these could be used in the criminal law.

Keywords: terrorism, definition, academical research, sector-theory, criminal law

Bevezetés

A terrorizmus ma és a jövőben ([URL1](#)) is vitathatatlanul a globális, nemzeti és humán biztonságot veszélyeztető egyik veszélyforrás (Gartner, 2013), mellyel vagy közvetve (a telekommunikációs eszközök, média útján) vagy közvetlenül (terrorista cselekmények), annak hatásai elszenvedőjeként szembeülhet bárki. A terrorizmus gyökerei egészen az ókorig nyúlnak vissza (Sinclair, 2003), és azóta a latin *terrere* (megfélemlítés) szóból eredő erőszakos cselekmények részét képezik történelmünknek¹. Ennek ellenére mégsem sikerült egységesen definiálni a terrorizmus szó jelentését sem a nemzetközi, regionális és legtöbb állami büntető anyagi jogban, sem pedig a tanulmány tárgykörét érintő nemzetközi kutatásokban, társadalomtudományokban, pedig arra nagy szükség lenne.

A nemzetközi anyagi büntetőjog világosan deklarált terrorizmus-fogalom nélkül a terrorizmusra vonatkozó nemzetközi egyezményekben részes államok a kriminalizációs kötelezettségüknek sajátos, egyéni terrorizmus-fogalom alkotásával is eleget tehetnek, és a nemzetközi egyezményeket sajátosan értelmezhetik, hajthatják végre. Emiatt a nemzetközi büntetőjogi együttműködés megnehezül, mert adott állam, szervezet vagy képviselője más-más cselekményt, személyt minősíthet terrorista cselekménynek vagy terroristának, és másik oldalon ugyanazon személy akár szabadságharcos is lehet (Ganor, 2010).

A társadalomtudományi kutatásokban a terrorizmus egységes definíciójára azért van szükség, hogy a vizsgálatok, kutatások során azonos eseményeket, személyeket, jelenségeket vonjunk a terrorizmus fogalomkörébe, és vizsgáljuk meg. Az azonos értelmezés alapján azonos adatbázisok, adathalmazok lesznek létrehozhatók, és a vizsgálatok eredménye összemérhető, további kutatáshoz felhasználható lesz. A terrorizmus tudományos kutatásához használt egyik legnagyobb adatbázis és az annak adatai alapján évenként a terrorizmus adataival, adatelemzésével megjelenő Global Terrorism Index maga is úgy fogalmaz: „*nincsen egy nemzetközileg elfogadott definíció, hogy a terrorizmus miből áll és a terrorizmussal foglalkozó irodalom is versengő és különböző tipológiákon alapuló meghatározásoktól hemzseg*” ([URL2](#)), ezért az adatbázis összeállításánál saját meghatározást alkalmaznak.

Az egységes fogalom helyett napjainkban mind a nemzetközi büntetőjog, mind a tudományos kutatásokban a fogalmak növekvő számát tapasztaljuk.

1 A francia forradalom Maximilien de Robespierre által vezetett regime de la terreur kapcsán Edmund Burke használta először a terrorizmus kifejezést a jelenség leírására az 1790. novemberében megjelent „*Reflections on the Revolution in France, And on the Proceedings in Certain Societies in London Relative to that Event. In a Letter Intended to Have Been Sent to a Gentleman in Paris*” című munkájában.

Utóbbiban jelentkező fogalmakat, fogalomalkotási problémákat újító módon, a Barry Buzan által kidolgozott szektorelmélet (Buzan, 1991) szektoraiba besorolva, onnan megközelítve mutatom be. A terrorizmus fogalmának vizsgálatára a szektorelmélet felőli megközelítéssel eddig még nem került sor.

Barry Buzan alkotta meg a biztonsági tanulmányokban a szektorális elméletet, melyben a biztonság kérdésköre öt szektorban (katonai, politikai, társadalmi, gazdasági és környezeti) vizsgálható (Stone, 2009). A katonai szektornál a kutatás tárgya az állam és katonai biztonsága (támadó és védelmi képesség). A politikai szektor az állam és kormányzati rendszer stabilitását helyezi a középpontba. A gazdasági szektor a társadalom jóléthez és az államhatalom szinten tartásához szükséges erőforrásokat, gazdasági elemeket, piacokat, míg a környezeti szektor a környezet és élet fenntartásához szükséges elemeket vizsgálja. A társadalmi szektor mint legszélesebb szektor azt vizsgálja, hogy miként tartható fenn a társadalom alapját képező kultúra, nyelv, vallás és azonosság, azt mi irányítja és mi hat rá (Gazdag & Remek, 2018). Témánk szempontjából mindegyik szektorra igaz, hogy a terrorizmus mint jelenség mindegyiket vesélyezteteti, kihat annak működésére, és harcol a terrorizmus ellen.

Az egyes szektorokban és a kutatások által megalkotott terrorizmus-fogalmakra az jellemző, hogy nem magát a terrorizmust, hanem annak egyes megjelenési formáit, fajtáit határozták meg az egyes tudományágak, szektorok kívánalmainak megfelelően. A fogalmakat még adott szektorban sem használták egységesen, és számos (Coady, 2004), egymással is versengő fogalmat használtak (Schmid, 2004), mint azt a társadalom(tudományi) szektoroknál részletesebben is láthatjuk. A terrorizmus állandóan változó megjelenési alakja, módszerei újabb fogalom megalkotására ösztökél. Az állandó fejlődést a tudomány újabb és újabb fogalmak megalkotásával próbálja „lekövetni”. Abban továbbra sincsen egység, hogy hogyan definiáljuk a vizsgálat tárgyát képező terrorizmust (Schoorman, 2018).

Az egyes fogalmak egységesítése pedig az eltérő tartalmi elemek, szektorális és tudományterületi sajátosságok miatt szinte lehetetlen (Weinberg, Padahzur & Hirsch-Hoefler, 2004). Mindez kiegészül azzal, hogy különféle kutatási irányzatok is kialakultak, amelyek a fogalomalkotást meghatározott elvek figyelembevételével végezték.

Az elsőként megjelentő Old vagy Ortodox Terrorism Study (Régi vagy Ortodox Terrorizmus Tanulmányok, OTS) alapfeltevése az volt, hogy a terrorizmus elkövetője csak nem állami szereplő lehet (Al-Kassimi, 2019). A 2000-es években megjelent Critical Terrorism Study (Kritikai Terrorizmus Tanulmányok, CTS) már abból indult ki, hogy a terrorizmust az állam és állami szereplők is elkövetik (Schmid, 2019). Önmagában az állami vagy képviselője

általi terrorizmus lehetőségének kizárása vagy megengedése már behatárolja a definícióalkotást és annak alkalmazási körét.

A Buzan-féle szektorok a terrorizmus fogalmainak vizsgálatánál úgy alkalmazhatók, hogy az egyes szektorokban meglévő fogalmak megvizsgálására, összevetésére adnak lehetőséget, és egyes elemek ugyan más-más szektorokba átültethetők² és megmutatják, hogy az egyes szektorokra jellemző módszertan, vizsgálódás alapján a megalkotott fogalmak egységesítése vagy közös fogalom bevezetése kizárt-e vagy sem.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy számtalan esetben a terror és terrorizmus fogalmakat is keverve használják (Teichman, 2009), és nem veszik figyelembe, hogy a terrort a címzettek és a politikai cél hiánya határolja el elsődlegesen a terrorizmustól.

A tanulmány módszertana, hogy megvizsgálja a Buzan-féle szektorális felosztást követve az egyes szektorokban meglévő terrorizmus-fogalom meghatározásokat, különösen a társadalmi szektorra fókuszálva, annak érdekében, hogy meghatározza azon elemeket, melyek a terrorizmus esszenciáját alkotják. Mindezt azért, hogy következtetést tudjak levonni arra nézve, hogy egységes terrorizmus-fogalom megalkotható-e és milyen tartalommal? Valamint van-e olyan fogalom, melyet a büntető anyagi jog át tud-e venni saját terrorizmus szabályozásnál? Vagy ennek hiányában a büntető anyagi jognak saját fogalmat kell alkotnia, és ezen fogalomnak milyen főbb elemeket kell tartalmaznia a vizsgált szektorok, tudományterületi fogalmak alapján. A cikk témájából adódóan nem kíván foglalkozni a terrorizmus büntető anyagi jogi szabályozásával, mivel a cikk célja, hogy bemutassa a terrorizmussal kapcsolatos tudományos kutatások során használt terrorizmus-fogalmakat és azon elemeket, melyek egy leendő büntető anyagi jogi szabályozásnál is szerepet kell, hogy kapjanak³.

Előre kell bocsátani, hogy a vizsgált kutatások, tudományágak, szektorokban megalkotott fogalmak mind az adott terület, mind pedig a büntető anyagi jogalkotás számára hasznosak, mert csak ezek által érthető meg maga a terrorizmus lényegi tartalma, és kerülhet az végső soron definiálásra. Az egységes szabályozás pedig lehetőséget ad arra, hogy az egyes megjelenési formák jelöljék a terrorizmuson belül az egyes elkövetési módokat, azonban a büntető-jogi szabályozásnál a terrorizmus egységes fogalmának használata elegendő.

2 A tanulmányom elsősorban a társadalmi szektorra fókuszál és a többi szektort a tanulmány értelmezéséhez szükséges mértékben említem meg.

3 A tanulmány nem törekszik és nem is törekedhet a terrorizmus összes létező fogalmának ismertetésére, csupán példálózásra szorítkozik, mivel a definíciók rendkívül magas száma miatt azok taxatív felsorolása lehetetlen.

Tanulmányom következő fejezetében a terrorizmus szektorokban, egyes társadalomtudományokban megjelenő néhány definícióját emelem ki annak érdekében, hogy bemutassam az egységes fogalomalkotás nehézségeit, rávilágítsak arra, hogy az anyagi büntetőjogban miért szükséges saját, önálló terrorizmus-fogalom megalkotása a máshol nem egységes fogalom hiányában, amit a büntetőjog sem tud átvenni. Az összegzésben néhány megoldási javaslatot kínálok a probléma feloldására, új megközelítésére, mely esélyt adhat az egységes fogalom meghatározásra a büntető anyagi jogban és a szektorokban is.

Szektorális terrorizmus fogalmak

A katonai szektorban mind a tudományban (Krajnc, 2019), mind katonai szervezeteknél, szövetségeknél (például Észak-atlanti Szerződés Szervezete) (URL3) sor került a terrorizmus fogalmának meghatározására. Az sem kérdéses, hogy a terrorizmus ellen a katonaságot és az állam védelmi erőit több fronton (haza védelme támadástól; terrorista támadás megelőzése és az elleni fellépés; katonaság terroristák likvidálásában való részvétele; nemzeti és nemzetközi ügynökségek védelme; baráti államok biztonsági erőinek kiképzése) fel lehet használni, illetve az egyes stratégiai szövetségek biztonságát is fenyegeti terrorizmus (Gartner, 2018).

A politikai szektorban a terrorizmus az államon belüli békét, stabilitást és az állam erősségét aknázhatja alá, végső soron az államhatalom, politikai erők meggyengülését eredményezheti (Akujobi, 2018). Ezért minden állam vagy államok által létrehozott nemzetközi szervezetben felmerül a terrorizmus meghatározásának és az ellene való fellépésnek a szükségessége. A politikai szervezetek, politikusok is szívesen alkotnak saját terrorizmus-fogalmakat. Azok inkább a saját politikai meggyőződésüket, az általuk képviselt értékrendeket tartalmazzák, mintsem a terrorizmus tudományos háttérrel megalapozott, adekvát meghatározását.

A politikai szektor fogalmai meghatározhatják, hogy egy állam mit és hogyan kommunikál valamit terrorizmusnak, és az miként hat a kollektív tudatra. Az emberek hogyan gondolnak valamire úgy, hogy az terrorizmus (Homolar & Rodrigues-Merino, 2019). A politika mint jogalkotó (például kormány, politikai pártok) határozhatja meg a jogszabályokat, és emiatt a büntető anyagi jogi terrorizmus tartalma erősen befolyásolt ezen szektor által. Néhány esetben a társadalomtudományi kutatások terrorizmus meghatározása is függ a politikai szektortól.

A gazdasági szektorban – mely a terrorizmust nem definiálja, mivel inkább annak hatásaival foglalkozik és fogalom meghatározásra emiatt szükség

nincsen – a terrorizmus közvetlen (például emberélet, anyagi kár, csökkent kereskedelmi forgalom) és közvetett (például terrorizmus elleni küzdelem költségei, befektetések vagy jövőbeni vásárlások kiesése) károkat, költségeket (Sandler, 2014) tud okozni. A terrorizmussal való érintettség az adott állam gazdasági és társadalmi jóléti szintjére több irányból hat (például GDP, munkanélküliség, külföldi befektetések nagysága, infrastruktúra és turizmus csökkenhet; a katonai és rendészeti kiadások növelése más területről vonhat el pénzeszközöket) (Bildrici & Gokmenoglu, 2020). A 2001. szeptember 11-i terrortámadás a több mint 3000 halott mellett 430 000 ember munkanélküliségét és 30 milliárd dollár gazdasági veszteséget okozott csak az Amerikai Egyesült Államokban (Trevor & Teitier-Reger, 2019).

A környezeti szektorban – mely a gazdasághoz hasonlóan a terrorizmus hatásával foglalkozik és emiatt terrorizmus fogalmat külön nem alkot – a terrorizmus hatásai magában foglalják a terrorista táborok, bázisok, tréningek szén-dioxid kibocsátását, energia fogyasztását (például főzés, fűtés, áram, benzin) ugyanúgy, mint a fegyvergyártáshoz szükséges fémek, vegyi anyagok felhasználását is, mely természetesen a terrorizmus elleni küzdelemben részt vevő rendészeti és katonai erőknél is megjelenik (Bildrici & Gokmenoglu, 2020). E körben a klímaváltozás–terrorizmus–radikalizáció összefüggései is vizsgálat tárgyát képezik ma már (Telford, 2020).

A társadalmi szektort jelen tanulmányomban kiterjesztően értelmezem, és nem csak a szektorra jellemző nyelvi, kulturális, identitás, nemzeti öntudat elemeit vizsgálom a terrorizmus szemüvegén keresztül, hanem a társadalomtudományok fogalmait is, mely tudományoknak alapvető vizsgálati tárgya a társadalom és így a társadalmi szektor.

Társadalmi(tudomány) szektor fogalmak

A társadalmi szektor és az e körbe vonható tudományok, kutatások évtizedek óta küzdenek a terrorizmus egységes fogalmának meghatározásával. A definíció legfőbb funkciója, hogy a kutatás tárgyát meghatározza nemcsak a fogalmat meghatározó, adott tudományterületet ismerő, hanem a befogadó számára is, akinek ezáltal előképzettség nélkül is lehetősége van arra, hogy a definíció alapján a kutatás tárgyát ismerje és arról képet alkothasson (Sulovic, 2010). Az egységes fogalom pedig segít az egyes kutatási eredmények, elemzések összehasonlásában és ezáltal egységes következtetések levonását teszi lehetővé.

Jeffrey D. Simon már 1994-ben rámutatott arra, hogy a világon közel 212 definíciót használnak a terrorizmusra (Spencer, 2006). A szám azóta csak tovább

nővekedett. A sok definíció az egységes fogalom megalkotása ellen hathat, mert az egyes definíciókat azok eltérő tartalmi elemei miatt nehéz szintetizálni (Weinberg et al., 2004). A fogalomalkotás és a terrorizmus kutatása 2001. szeptember 11-e után újabb lendületet kapott, és ez a szimbolikus nap olyan a terrorizmus-kutatásban, mint az időszámításban Krisztus előtti és utáni korszak (Heath-Kelly & Jarvis, 2017).

Hanna Arendt 1951-es definíciója – „*a terror egy eszköz az emberek tömegeinek szabályozására, akik engedelmeskednek [...] támadás előzetes provokáció nélkül [...] az áldozatok ártatlan emberek [...] van állami terrorizmus pl. náci Németország*” (Arendt, 1951) – még a terrorból indult ki.

Martha Crenshaw (Crenshaw, 1972) 1972-es forradalmi terrorizmus definíciójában már az adott kormány megdöntésére irányuló, politikai célból elkövetett erőszakos, kiválasztott áldozatok és célok ellenében véghezvitt cselekményekben határozta azt meg. Alaptézise az volt, hogy a terrorizmus legfőbb oka, hogy egy adott kisebbséget elnyom a többségi társadalom, és emiatt nincs esélyük a politikai életben való részvételre. Ennek következtében forradalmat indítanak a hatalom megszerzése érdekében, mely során erőszakot alkalmaznak (Crenshaw, 1981).

Brian Jenkins szintén a politikai változás elérése érdekében kifejtett erőszakban találta meg a terrorizmus legfőbb ismervét (Coady, 2004). Elsőként ő jellemezte a terrorizmust színházként, ahol a terroristák szándéka nem a sok halál okozása, hanem, hogy sokan nézzék az előadásukat (Jenkins, 1975). Az ekkoriban irányadó OTS képviselőtében Walter Laquer tagadta az állami terrorizmus létét, mert szerinte alapvető különbség van az állami elnyomás és a politikai terrorizmus között (Laquer, 1986). Utóbbi „*erő törvénytelen alkalmazása politikai célok elérése érdekében, amely során ártatlan emberek a célpontok*” (Coady, 2004).

A 2000-es években számos kutató továbbra is a politikai motivációra alapozta a terrorizmus fogalmának megalkotását. Bruce Hoffmann szerint a terrorizmus „*erőszak és erőszakkal való fenyegetés szándékos használata és a félelem kizsákmányolása politikai változások elérése érdekében*” (URL4). C. A. J. Coadynál (Coady, 2004) a terrorizmus az erőszak szervezett használata politikai szándékból nem harcolók vagy vagyonuk támadása érdekében. A nem harcolók elleni harc mint elem megjelent Tore Bjorgo (Bruce, 2013) fogalmában is.

Jonathan Barker rövid fogalma szerint a terrorizmus „*erőszak vagy azzal való fenyegetés civil célpontok ellen politikai célból*” (Barker, 2003). Marie-Helen Maras ezt azzal egészítette ki, hogy a politikai rendszerre a társadalmi célpontokon keresztül ható erőszak és fenyegetés célja a politikai előny megszerzése (Maras, 2016). A terrorizmus fogalmában megjelent a közvetlen és közvetett célpont elkülönülése. A terrorizmus az erőszakkal, fenyegetéssel érintett

közvetlen célponton keresztül hat a politikai rendszerre, aminek a hatalmát kívánják gyengíteni vagy megszüntetni (Ibrahim, Gujbawu & Abba-Aji, 2019). Enders és Sandler osztotta ezen álláspontot (Sandler, 2014). Ganor a közvetett hatást és civiliket mint célpontokat emelte ki a politikai cél mellett „erőszak szándékos használata vagy azzal való fenyegetés civilekkel vagy civil célpontokkal szemben politikai célok elérése érdekében” (Ganor, 2010), akárcsak Virginia Page Fortna és szerzőitársai is (Fortna, Lotito & Rubin, 2018). Thomas Perry Thornton a politikai viselkedésre ható terrort definiálta (Baseren, 2018) azzal, hogy az szimbolikus akció, és megkülönböztetünk végrehajtási (hatalmon lévő követi el) vagy agitációs (hatalomra vágyó követi el) terrort (Schanzer, 2019). Ekaterina Stepanova ötvözte a fenti elemeket (politikai cél, civilek és nem harcolók elleni támadás, azon keresztül politikai célok elérése) a terrorizmus fogalmába (Stepanova, 2008).

Később a politikai motiváció mellett megjelent már a vallási és ideológia (Forrester, Powell, Nowrasteha & Landgrave, 2019), valamint a szociális (Abadie & Gardenzabal, 2008), szociogazdasági (Ejiogu & Musley, 2017) cél. Az összes cél nem sorolható fel egy fogalomban, ezért bármilyen cél megjelölhető, például Jenny Teichman a politikai ok mellett bármilyen okot is felvett a fogalmába (Teichman, 2011). A szokásosan alkalmazott politikai–vallási–ideológiai cél szűkíti a fogalmat, mert abba nem vonható be az iskolai lövöldözés esete, ahol nem ezen célok játszanak szerepet. Alexander Spencer felvetette, hogy a politikai cél átalakult, hiszen az a terrorista szervezet, terrorcselekményt elkövető személy működési területén hathat csak. Azon kívül nem alkalmas politikai céljainak elérését elősegíteni. Példaként említi az Iszlám állam európai terrorista támadásait, mely a saját kalifátus – mint politikai cél – létrehozását, fenntartását nem befolyásolja közvetlenül, de a támadással a szervezet médiafigyelmet kap, és több személyt tud adott esetben toborozni (Spencer, 2006). A politikai cél, véleményem szerint, bizonyos esetekben lehet adott terrorszervezet, terrorista cselekményt elkövető személy célja, de a terrorizmus egységes fogalmának megalkotásakor a célok esetén a politikai cél csak egy a sok cél közül, és ezért a fogalomnak bármilyen célt kell tartalmaznia. Nyilvánvaló, hogy a 2001. szeptember 11-i terrortámadásnak nemcsak az volt a célja, hogy a terrorszervezet „ellenségét” gyengítse (az amerikai polgárok azt is érezhették, hogy nem tudja őket megvédeni a saját államuk), hanem céljuk volt a gazdasági károkozás (például repülésforgalom korlátozása vagy terrorkiadások növekedése), vagy akár saját támogatóik számának és elkötelezettségének növelései is.

A fogalomalkotást nehezíti, hogy nehéz minden jelenséget egy fogalomba sűríteni és a meglévő fogalmakat szintetizálni. A szakirodalomban két jelentős kutatás is foglalkozott az egyes definíciók elemeinek vizsgálatával, és az alapján

a közös elemek egységes definícióba való olvasztásával. A Weinbergék által létrehozott fogalom a politikai taktikaként felfogott terrorizmust annak pszichikai hatása alapján elemezte, és megállapította, hogy a cél a társadalomra való hatáson keresztül a célok elérése (Weinberg et al., 2017). A Schmid által létrehozott alábbi, 16 elemet tartalmazó fogalom – az egyes elemeket külön jelöltem – legnagyobb problémája, hogy egyrészt minden jelenséget nem fed le. Másrészt a túl részletes fogalom az alkalmazhatóságot sem könnyíti meg, és újra és újra a definíció kiegészítését veti fel a terrorizmus jelenségének változásával: „*A terrorizmus egy szorongást-inspiráló módszere(1) az ismétlődő erőszakos cselekménynek(2), amelyet titkos egyének, csoportok vagy állami szereplők alkalmaznak(3), egyénileg kifejezett, bűnös vagy politikai célból, ahol – a merénnyellett ellentétben – az erőszak közvetlen célpontjai nem a legfőbb célpontok(4). Az erőszak közvetlen emberi áldozatai(5) általánosságban véletlenszerűen (lehetőségek célpontjai)(6) vagy szelektíven (tipikus vagy szimbolikus célpontok)(7) a megcélzott lakosságból és üzenet generátorként szolgálnak. Fenyegetésen és erőszakon alapuló(8) kommunikációs folyamatok a terroristák (szervezetek), (veszélyeztetett) áldozatok és a fő célpontok(9) között, melyeket arra használtak fel, hogy manipulálják(10) a fő célpontot(közönségét) és azt a terror(11) a követelések(12) vagy a figyelem célpontjává(13) alakítsák, függetlenül a megfélemlítéstől(14), kényszerítől(15) vagy a propagandától(16) amit elsődlegesen keres*” (Schmid, 2004).

Schmid fogalma tartalmazza a terrorizmus kommunikációs elemét. A modern világban a telekommunikációs eszközök és a közösségi és tömegmédiá fejlődésével a terroristák és az ellenük harcoló államok az üzeneteiket ezen csatornákon is eljuttatják a közvetett célpontokhoz, és a terrorizmus e körben részben kommunikációs stratégiaként (URL5) is értelmezhető. A tömegmédiá ereje kihat a terrorizmusról alkotott képünkre és így a definíció tárgyára is, mert az általa közvetített információk által ideológiát, értékítéletet is közvetít a terrorizmussal kapcsolatban, melyet a befogadók magukévá is tesznek sok esetben az információ ellenőrzése nélkül (Powell, 2018).

A fogalom rávilágít a terrorizmus sokszínűségére és arra, hogy nehéz minden egyes megjelenési formát egy fogalomba sűríteni. Az állandó változás miatt a terrorizmusnál új részfogalmak is megjelentek, mint például az öngyilkos merénylők terrorizmusának fogalma, melynél a politikai és gazdasági döntések befolyásolása és az ellenségre való nyomáshelyezés a cél (Kecskés, 2013). Weinbergékhez hasonlóan Mohamed-Jebli-Youssef a pszichológiai hatás oldaláról közelíti meg a terrorizmus-fogalmat, mivel az erőszak vagy azzal való fenyegetés célját az egyénben vagy több személyben való pszichológiai félelem keltéseként határozzák meg (Mohamed, Jebli & Youssef, 2019).

A technológiai fejlődés miatt jelent meg a kiberterrorizmus (Lux, 2018) mint elkövetési mód meghatározásának szükségessége, mely alapvetően követte a fizikai térben elkövetett terrorizmus definiálásának elemeit (közvetlen és közvetett célpont, hatásmechanizmus) azzal, hogy a virtuális térbe helyezte át az elkövetés helyszínét – melynek hatása a fizikai térbe is átnyúlhat –, és értelemszerűen különös, újabb elkövetési módokat ölelt fel (Bányász, 2018).

A fogalmakat mindig a nyelv eszközeivel határozzuk meg. Az egyes nyelvészeti, értelmező szótárakban is számtalan terrorizmus fogalmat találhatunk. A latin terreo szóból eredő: ijeszt, megijeszt, elijeszt (Finály, 2005). A terrorizmus az Oxfordi Jogi Szótár szerint erőszak alkalmazása vagy azzal való fenyegetés politikai célból, mely magába foglalja a társadalomban való félelem keltését is (Martin, 2003). Egy másik jogi szótár szerint erőszakos cselekmény alkalmazása (mint politikai okból merénylet vagy bombatámadás), és terrorista az, aki erőszakos cselekményeket követ el politikai célból (Collin, 2004). A terrorizmus az Oxford szótár szerint az erőszak és megfélemlítés jogellenes használata, különösen civilekkel szemben, politikai célok elérése érdekében (URL6). A Cambridge szótár szerint erőszakos cselekménnyel való fenyegetés politikai célok elérése érdekében (URL7). A magyar nyelv értelmező szótára szerint erőszak és megfélemlítés kíméletlen eszközeivel élő hatalmaskodás, erőszakoskodás (URL8).

A pszichológia területén elvégzett kutatások leginkább a terrorizmus hatását, a terroristává válás pszichikai működését vizsgálják, ezért a terrorizmus külön fogalmi meghatározása nem jellemző. A terrorizmus tartalmát a vizsgált személyek érzése adja meg, hogy mit tekintenek terrorizmusnak, illetve milyen okból csatlakoznak terrorista szervezethez. A terrorizmus és az attól való félelem az érintett társadalom tagjaiban szorongást, depressziót, toxikus stresszt, aggodást, viselkedési zavart (Abiola, Udofia, Sheikh & Yusuf, 2017), vagy alvási zavarokat, koncentráció- és motiváció-csökkenést, érzelmi kimerültséget, munkahelyi teljesítménycsökkenést (Raja, Azeem, Haq, Naseer, 2020) okozhat. A terroristává válásnál pszichés tényezőként szerepet játszhat a valahová tartozás érzése, a bosszúvágy, az agresszió kiélése, szükséglet, értékesség és jelentőség érzése (Webber & Kruglanski, 2018). A pszichológián belül a stratégiai és pszichológiai iskola, valamint a szociálpszichológia is más-más nézőpontból vizsgálja ezen kérdéskört (URL9).

A filozófia alapvetően a terrorizmust mint jelenséget, emberi magatartást, társadalmi okait és hatását vizsgálja a maga komplexumában, leíró fogalmakkal, ahogy azt Yuval Noah Harari is tette: „Ahogy az *elnevezés szó szerinti jelentése is mutatja, a terrorizmus olyan katonai stratégia, amely nem anyagi veszteségek okozásával, hanem terror, azaz félelem keltésével igyekszik változtatni a politikai helyzeten*” (Harari, 2018).

A magyar kutatások is egyre többet foglalkoznak a terrorizmussal, melyekből néhány fontosabb személyt emelek ki csupán példálózó jelleggel.

Tálas Péter a terrorizmus alábbi fogalmára hivatkozik: *„általánosságban azt mondhatjuk, hogy amennyiben polgári személyek, megélhetési javaik, életmódjuk és kormányuk a terror célpontjává válik – vagyis az erőszak szélsőséges formájával fenyegetik őket vagy velük szemben az erőszak szélsőséges formáit alkalmazzák valamilyen cél elérése érdekében – akkor azokat, akik elkövetik ezeket a cselekményeket, terroristáknak tekinthetjük, és tevékenységüket pedig, amit folytatnak, terrorizmusnak”* (Vass, 2009).

Boda József 2002-ben azt írta, hogy *„a terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani”* (Boda, 2002). A 2019-ben megjelent Rendészettudományi szaklexikon – melyet Boda József szerkesztett – szerint a terrorizmus *„az erőszak, a megfélemlítés stratégiája, az erőszak vagy az erőszakkal való fenyegetés szándékos alkalmazása meghatározott célok elérése érdekében”* (Boda, 2019).

Horváth Attila a terrorizmus három nagy definíciós elemét határozta meg: erőszak vagy azzal való fenyegetés, továbbá háttérben legyen politikai cél, és civilek személyi és vagyoni biztonsága kerüljön veszélybe (Horváth, 2010).

Barabási Albert-László a terrorizmust a 21. század betegségének nevezte, melynek leküzdésére világszerte sok energiát fordítanak (Barabás, 2017), és ő hálózat kutatás kapcsán elemezte a terrorizmus hálózatát azzal, hogy a terrorizmus hálózati rendszerét állította a középpontba, és ez főleg a terrorista szervezetek működésének lemodellezésére használható.

Korinek László kriminológiában használatos, összegyűjtött elemeket tartalmazó terrorizmus fogalma szerint: *„A terrorizmus eltérő eszmerendszerekből merítő, sajátos logikának engedelmessé, változatos formákat öltő módszeres erőszak-alkalmazás vagy ezzel való fenyegetés, amelynek célja politikai törekvések elérése általa, hogy az áldozatban, a nézőközönségben, az államban, a társadalomban megalkuvó magatartás alakuljon ki. A meghirdetett cél általában politikai, ideológiai, vallási, etnikai stb. tartalmú, radikális változás kikényszerítése, a cél elérésére alkalmazott cselekménysor. Az eszköz viszont jogi lényegét tekintve köztörvényes, erőszakos bűncselekmény. Jellemzője, hogy a terrorista erőszak, értelemszerűen törvénytelen, politikailag pedig szélsőséges. Háttérben általában mozgalom, szervezet húzódik meg. Nagy szerepet kap a tömegtájékoztatóson keresztül megcélzott nyilvánosság is. Terrorizmussá indítékával válik az erőszakos cselekmény általa, hogy a személy vagy a szervezet politikai törekvései érdekében hajítja végre az egyébként köztörvényes büntetett.”* (Korinek, 2010).

Bartkó Róbert kriminológiai terrorizmus-fogalma értelmében „*a terrorizmus egy olyan jellemzően államon belüli, illetve államhatáron átnyúló (transznacionális) társadalmi jelenség, amely a civil szférába tartozó személyek, vagy jelentős értékű javak ellen intézett célzott jogtalan támadással kívánja megvalósítani ideológiai bázisát adó azon társadalmi-politikai célkitűzéseit, melyek egyébként a szervezet valamennyi tagja által alkalmazott erőszak legitimációjául szolgálnak, és amelyet a láthatatlanság, a változatosság, a váratlanság, valamint a nagyfokú mobilitás és a kiváló reprodukációs készség kriminológiai ismertetőjegyei jellemeznek*” (Bartkó, 2011).

A magyar kutatások, fogalomalkotások a nemzetközi szektorális fogalmaknál megjelenő problémákkal küzdenek (például politikai motiváció kizárólagossága, meghatározás terjedelme).

Egységes fogalomalkotás nehézségei

Az egyes szektorokban megjelenő, ismertett fogalmak megismerése után még több kérdés fogalmazódik meg a tekintetben, hogy lehet-e, és ha igen, milyen módon egységes terrorizmus-fogalmat meghatározni.

1) Már az első kérdésnél megosztottság van a kutatók között. Didier Bigo francia politológus szerint a „*terrorizmus nem létezik: vagy még pontosabban, a társadalomtudományban nem használható fogalom*” (Schmid, 2013). Fábíán Ádám a terrorizmust politikai jelenségnek tartja inkább, mintsem pontosan körülhatárolható kategóriának ([URL9](#)). Ezzel szemben állnak azok, akik szerint mindenképpen kell egy terrorizmus-fogalom, akár a büntető anyagi jogban (Barker, 2003) is. A két véglet között pedig azok állnak, akik szerint a terrorizmus állandóan változó természete miatt lehetetlen olyan definíciót alkotni, ami mindent lefed, ezért inkább a politikatudományi, büntetőjogi és kriminológiai fogalomegyüttes kapcsolatainak felismerése vezethet el a jó megoldáshoz (Serbakov, 2019).

A terrorizmus egységes meghatározása mindenképpen szükséges, mert anélkül a kutatások tárgya nincs meghatározva, és összevetésükre sem kerülhet sor. Az egyes szektorokban, tudományokban fennáll annak a veszélye, hogy azt önkényesen határozzák meg, illetve az egyes eltérő fogalmak közül éppen az aktuálisan a saját véleményyt, érvelést alátámasztó kerül kiválasztásra, vagy saját kedvező definíciót alkotnak meg igazolásképpen.

2) A második kérdésként felmerülő, mit tudunk definiálni kérdésre is eltérő válaszok adhatók. Elég csak a két fő kutatási irányzatra (OTS–CTS)

gondolni, ahol sarkalatos kérdés, hogy az állami (állam, állami szereplő által elkövetett, támogatott) terrorizmus a fogalom részét képezi vagy sem?

Gazdag Ferenc és Remek Éva helyesen állapították meg, hogy az állami terrorizmust a szakirodalom és a nemzetközi jog nem használja elsődlegesen a terrorizmus fogalmával kapcsolatos nemzetközi vita elkerülése érdekében, illetve a törvénytelen állami erőszakot az emberiség elleni és háborús bűnök kategóriájában értelmezi (Gazdag & Remek, 2018). Álláspontom szerint azonban mind a legitim, mind az illegitim állami erőszak vagy az államilag támogatott terrorizmus lehet a terrorizmus egyik fajtája és az egységes terrorizmus-definíciónak azt tartalmaznia kell, az anélkül nem alkotható meg. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának 2001. szeptember 28. napján elfogadott S/RES/1373 (2001) határozatának 2. pontja is arra hívta már fel az államokat, hogy tartózkodjanak a terrorizmus bármilyen formájú támogatásától (például ne adjanak a terroristáknak menekült státuszt, vigyék bíróság elé a terroristákat).

- 3) Harmadik kérdésként a definíció terjedelme merül fel? Ahogy azt Alex P. Schmid vagy Korinek László terrorizmus-fogalmánál is láttuk, a definíció túlságosan részletező, minden egyes elemre, megjelenési formára kiterjedő meghatározása alkalmazási nehézséget okozhat. Minél szélesebb egy definíció annál kisebb lehet az elfogadás mértéke, mert annál több olyan elemet tartalmazhat, mely nem elfogadható egyes kutatási irányzatok, szektorok és szereplői számára.

A terjedelemnél fontos megjegyezni, hogy ide tartozik annak elfogadása is, hogy a terror a terrorizmus része, valamint a célok, motiváció, hatásmechanizmus felülvizsgálata szükséges, egyfajta paradigmaváltás. A terrorizmus politikai erőszakként való értelmezését a terrorizmus fejlődéstörténete adja, de mint láthattuk akár Tóth Péternél, akár Jenny Teichmannál a célok nem csak politikai célok lehetnek, és a terrorizmus esszenciája éppen a közvetlen-közvetett célpontokban és azok egymásra hatásában jelenik meg az erőszakos cselekmény vagy fenyegetés következményeként. A terrorizmus nem a politikai erőszak önálló kategóriája, hanem önálló kategória és azon belül van politikai erőszak formája is. A technológia fejlődésével megjelenő kiberterrorizmus fogalomba vonása is szükséges. A virtuális térben elkövetett cselekmény kihat a fizikai térre és erőszakos cselekményt ott is eredményezhet (például dróntámadás, atomerőmű elleni kibertámadás miatt erőmű felrobbanása).

- 4) A negyedik kérdés, a definiáló hatást fontos figyelembe venni. A definiáló hatás alatt azt értem, hogy adott társadalomban ki képes a terrorizmus fogalmát meghatározni. A szektorok között található (például a politikai),

melynek szabályozási képessége és fogalommeghatározása kihat az összes szektorra – gondoljunk itt csak a jogalkotásra –, és így nem mindegy, hogy a fogalmat végső soron ki, milyen módon definiálja, és annak elfogadottsága, társadalmi támogatottsága milyen mértékű?

Összegzés

Az anyagi büntetőjognak más tudományterületen és szektorban meglévő egysége és átvehető terrorizmus-definíció hiányában szüksége van a saját szabályai, rendszere szerinti terrorizmus-definíció megalkotására, hogy a terrorizmus elleni harcban a büntetőjog az ultima ratio szerepét be tudja tölteni. A fogalom megalkotása mint a társadalmi szektor részét képező jogtudományba sorolt büntetőjognak nem lehetetlen, és Jeremy Waldromra utalva megéri vele foglalatoskodni. Waldrom szerint a terrorizmus definiálására irányuló törekvés öncélú, amely, ha csak nem jogi célokból történik, valószínűleg egy olyan vállalkozás, amivel nem éri meg foglalatoskodni (Serbakov, 2019).

A definíció megalkotásánál elsősorban a társadalmi szektor és tudományainak eredményeit kell felhasználni. A társadalmi szektor, a társadalomtudományok a jelen idejű jelenséget írják le, akár a jövőt is előre jelezve vagy utólag elemezve. A büntetőjognak a bekövetkezett eseményre kell azonnal reagálnia. Kell az egységes fogalom a kiszámíthatóság, a jogbiztonság miatt is, és nincsen helye párhuzamos vagy több, egyszerre érvényesülő fogalomnak. A jog ugyan ki van szolgáltatva a politikai szektornak, mert tartalmát végső soron az határozza meg, azonban a szabályozás ennek ellenére megalkotható.

Az egységes fogalom meghatározásánál az állami terrorizmust a szabályozásba be kell vonni, bár e téren is érvényesül, hogy a legtöbb esetben az „*államokat a képtelenségük akadályozza meg a terrorizmus definiálásában és kriminalizálásában*” (Bruce, 2013) globális, regionális és nemzetállami szinten. A terrorizmusnak tartalmaznia kell a terrort is.

Az egységes fogalomnak tömörnek, egyértelműnek – a homályos szövegezés határozatlan értelmezésre adhat alapot – és alkalmasnak kell lennie arra, hogy új fajta cselekmények megjelenése (például kiberterrorizmus) esetén azokra is alkalmazható legyen anélkül, hogy a fogalmat módosítani és újraszabályozni kellene. Ezzel elkerülhető, hogy a büntetőjog az események után kullogjon, és újabb és újabb megjelenési formák esetén állandóan módosításra kerüljön a jogszabály (Cohen & Blanco, 2016), ami a jogbiztonságot és kiszámíthatóságot sértheti. Kerülni kell a túlságosan részletes és minden cselekményre kiterjedő szabályozást, mert az a gyakorlati használatot nehezíti. Hagyni kell, hogy

a jogalkalmazó tartalommal tölthesse ki az új fogalmat és azt bővítse akár értelmezéssel, akár jogesetek révén.

A definiáló hatásnál a már említett politikai szektornak van jogot meghatározó szerepe, melynél különösen figyelni kell arra, hogy a politika ne saját céljaira használja fel a terrorizmus elleni harcot, és emiatt a megalkotott büntetőjogi fogalom ne legyen túlságosan emberi jogot korlátozó és politikai célokra – akár politikai ellenfelek, újságírók ellen⁴ – felhasználható (Workneh, 2019), hanem szakmailag megalapozott és kizárólag a büntetőjogi elveknek feleljen meg.

Remélhetőleg az egységes terrorizmus-fogalom megalkotására sor fog ke-
rülni a közeljövőben.

Felhasznált irodalom

- Abadie, A. & Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and the world economy. *European Economic Review*, 52(1), 1–27. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2007.08.005>
- Abiola, T., Udofia, O., Sheikh, T. L. & Yusuf, D. A. (2017). Fear of future terrorism: Associated psychiatric burden. *Asian Journal of Psychiatry*, 10(38), 53–56. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2017.01.028>
- Akujobi, A. T. (2018). An Assessment of the Nigerian Terrorism Prevention Act and its Impact on National Security. *Global Journal of Human-Social Science*, 18(1), 31–37.
- Al-Kassimi, K. (2019). Critical Terrorism Studies (CTS): (State) (sponsored) terrorism identified in the (militarized) pedagogy of (U.S.) law enforcement agencies. *Cogent Social Science*, 5(1), 1–27. <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1586813>
- Arendt, H. (1951). *The Origins of Totalitarianism*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Barabási, A-L. (2017). *A hálózatok tudománya*. Libri Kiadó.
- Barker, J. (2003). *A terrorizmus*. HVG Kiadói Rt.
- Bartkó, R. (2011). *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései*. Universitas-Győr Nonprofit Kft.
- Baseren, S. H. (2008). Terrorism with its differentiating Aspects. *Defence Against Terrorism Review*, 1(1), 1–11.
- Bányász, P. (2018). Social Media and Terrorism. *Aarms*, 17(3), 47–62. <https://doi.org/10.32565/aarms.2018.3.3>

4 Ahmed Abbat, a Radio France Internationale újságíróját 2017-ben terrorizmus feljelentés elmulasztásáért és terrorista cselekmény előmozdításáért 10 év börtönbüntetésre ítélte a kameruni katonai bíróság a kameruni anti-terrorizmus törvény alapján, melyet politikai célokra és újságírók ellen is használnak. (Journalists Not Terrorists: In Cameroon, anti-terror legislation is used to silence critics and suppress dissent A special report by the Committee to Protect Journalists – [URL10](https://www.cptj.org/2018/07/20/journalists-not-terrorists-in-cameroon-anti-terror-legislation-is-used-to-silence-critics-and-suppress-dissent/)).

- Bildrici, M. & Gokmenoglu, S. M. (2020). The impact of terrorism and FDI on environmental pollution: Evidence from Afghanistan, Iraq, Nigeria, Pakistan, Philippines, Syria, Somalia, Thailand and Yemen. *Environmental Impact Assessment Review*, 21(81), 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2019.106340>
- Boda J. (2002). „A terrorizmus egy volt „terrorista” szemével. *Belügyi Szemle*, 50(6-7), 127–138.
- Boda J. (Szerk.) (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialóg Campus.
- Bruce, G. (2013). Definition of Terrorism Social and Political Effects. *Journal of Military and Veterans' Health*, 21(2), 26–30.
- Burke, E. (1790). *Reflections on the Revolution in France. And on the Proceedings in Certain Societies in London Relative to that Event. In a Letter Intended to Have Been Sent to a Gentleman in Paris*. Pall-Mall.
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 67(3), 431–451. <https://doi.org/10.2307/2621945>
- Coady, C. A. J. (2004). Terrorism and innocence. *The Journal of Ethics*, 8(1), 37–58.
- Cohen, J. & Blanco, J. M. (2016). Knowledge, the Great Challenge to Deal with Terrorism. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*, 2(1), 43–62.
- Collin, P. (2004). *Dictionary of Law*. Bloomberry Reference Book, London.
- Crenshaw, M. (1972). The Concept of Revolutionary Terrorism, *Journal of Conflict Resolution*, 16(3), 383–396.
- Crenshaw, M. (1981). The causes of Terrorism. *The Journal of Comparative Politics*, 13(4), 379–399.
- Ejiogu, K. U. & Mosley, T. S. (2017). Local Neocolonialism and Terrorism in Africa. *Sage Journal*, 7(2), 1–14. <https://doi.org/10.1177/2158244017698529>
- Finály H. (Szerk.) (2005). *A latin nyelv szótára – REPRINT*. Akadémiai Kiadó.
- Forrester, A. C., Powell, B., Nowrasteha, A. & Landgrave, M. (2019). Do immigrants import terrorism? *Journal of Economic Behavior and Organization*, 30(166), 529–543. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2019.07.019>
- Fortna, V. P., Lotito, N. J. & Rubin, M. A. (2018). Don't Bite the Hand that Feeds: Rebel Funding sources and the Use of Terrorism in Civil War. *International Studies Quarterly*, 62(4), 782–794. <https://doi.org/10.1177/0738894220972996>
- Ganor, B. (2010). Defining Terrorism: Is one man's terrorist another man's freedom fighter? *Police Practice and Research*, 3(4), 287–304. <https://doi.org/10.1080/1561426022000032060>
- Gartner, H. (2013). Where is Europe? *Österreichisches Institut für Internationale Politik, Arbeitspapier 69*, 1–21.
- Gartner, H. (2018). Neutrality as a Model for the New Eastern Europe? *Center for Transatlantic Relation*, 1–15.
- Gazdag F. & Remek É. (2018). *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Dialóg Campus Kiadó.
- Harari, Y. N. (2018). *21 lecke a 21. századra*. Central Kiadói Csoport.

- Heath-Kelly, C. & Jarvis, L. (2017). Affecting Terrorism: Laughter, Lamentation and Detestation as Drives to Terrorism Knowledge. *International Political Sociology*, 11(3), 239–256. <https://doi.org/10.1093/ips/olx007>
- Homolar, A. & Rodríguez-Merino, P. A. (2019). Making sense of terrorism: a narrative approach to the study of violent events. *Critical Studies on Terrorism*, 12(4), 561–581. <https://doi.org/10.1080/17539153.2019.1585150>
- Horváth A. (2010). Terrorfenyegetettség: célpontok, nagyvárosok közlekedés. *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, 10(3) 136–152.
- Ibrahim, A. M., Gujbawu, M. & Abba-Aji, N. (2019). New Media and the Challenges of Boko Haram Terrorism: Proposing the Adoption of Human-Wearable Digital Technology. *Malaysian Journal of Communication*, 35(4), 50–68. <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2019-3504-04>
- Jenkins, B. (1975). "International Terrorism: A New Mode of Conflict". In Carlton, D. & Schaffer, C. (Eds.), *International Terrorism and World Security* (p. 16). Croom Helm.
- Kecskés, T. (2013). Women as Suicide Bombers. *Arms*, 12(1), 137–145.
- Korinek L. (2010). *Kriminológia II. kötet*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- Krajnc Z. (Szerk.) (2019). *Hadtudományi Lexikon Új kötet*. Dialóg Campus Kiadó.
- Laquer, W. (1986). Reflection on Terrorism. *Foreign Affairs*, 65(1), 86–100.
- Lux, L. M. (2018). Defining cyberterrorism. *Revista Chilena de derecho y tecnología*, 7(2), 2–25. <https://doi.org/10.5354/0719-2584.2018.51028>
- Maras, M. (2016). *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Antal József Tudásközpont Tanműhely.
- Martin, E. A. (szerk) (2003). *Oxford Dictionary of Law*. Oxford University Press, New York.
- Mohamed, H., Jebli, M. B. & Youssef, S. B. (2019). Renewable and fossil energy, terrorism, economic growth, and trade: Evidence from France. *Renewable Energy*, 19(139), 459–467. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2019.02.096>
- Powell, K. A. (2018). Framing Islam/Creating Fear: An Analysis of U.S. Media Coverage of terrorism from 2011-2016. *Religious*, 9(9), 1–15. <https://doi.org/10.3390/rel9090257>
- Raja, U., Azeem, M. U., Haq, I. U. & Naseer, S. (2020). Perceived threat of terrorism and employee outcomes: The moderating role of negative affectivity and psychological capital. *Journal of Business Research*, 48(110), 316–326. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.01.026>
- Sandler, T. (2014). The analytical study of terrorism: Taking stock. *Journal of Peace Research*, 51(2), 257–271. <https://doi.org/10.1177/0022343313491277>
- Schanzer, J. (2019). Terrorism. *Israel Studies*, 24(2), 52–62. <https://doi.org/10.2979/israelstudies.24.2.05>
- Schmid, A. P. (2004). Terrorism – The Definition Problem. *Journal of International Law*, 36(2) 375–419.
- Schmid, A. P. (2013). Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *ICCT Research paper*; (March), 1–105.
- Schmid, A. P. (2019). Revisiting the definition of terrorism problem. *St. Andrews: CSTPV 25th Anniversary Symposium*, 6-7 November, 1–25.

- Schuurman, B. (2018). Research on Terrorism 2007-2016: A Review of Data, Methods, and Authorship. *Terrorism and Political Violence*, 32(5) 1011–1026. <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1439023>
- Serbakov, M. T. (2019). A terrorizmus definíciójának kérdése. *Büntetőjogi Szemle*, 8(2), 87–100.
- Sinclair, A. (2003). *An Anatomy of Terror – A History of Terrorism*. Macmillan.
- Spencer, A. (2006). Questioning the Concept of 'New Terrorism'. *Peace & Conflict Development*. 5(8), 1–33. <https://doi.org/10.5282/ubm/epub.13769>
- Stepanova, E. (2008). *Terrorism in asymmetrical conflict ideological and structural aspects*. SIPRI Research Report No. 23. Oxford University Press.
- Stone, M. (2009). Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis. *Security discussion paper series 1.*, (Spring), 1–10.
- Sulovic, V. (2010). Meaning of Security and Theory of Securization. Belgrade Center for Security Policy.
- Teichman, J. (2009). How to define terrorism. *Philosophy*, 64(250), 505–517. <https://doi.org/10.1017/S0031819100044260>
- Telford, A. (2020). A climate terrorism assemblage? Exploring the politics of climate change-terrorism-radicalisation relations. *Political Geography*, 18(70), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2020.102150>
- Trevor, T. & Teitier-Regev, S. (2019). The impact of disasters and terrorism on the stock market. *Journal of Disaster Risk Studies*, 11(1), 1–8. <https://doi.org/10.4102/jamba.v11i1.534>
- Vass Gy. (2009). Egységes meghatározás a terrorizmusra. *Hadtudományi Szemle*, 2(4), 10–16.
- Webber, D. & Kruglanski, A. W. (2018). The social psychological makings of a terrorist. *Current Opinion in Psychology*, 5(19), 131–134. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2017.03.024>
- Weinberg, L., Pedahzur, A. & Hirsch-Hoefler, S. (2004). The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 777–794. <https://doi.org/10.1080/095465590899768>
- Workneh, T. W. (2019). Counter-terrorism in Ethiopia: manufacturing insecurity, monopolizing speech. *Internet Policy Review*, 8(1), 1–22. <https://doi.org/10.14763/2019.1.1394>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *National Intelligence Council (2017). Global Trends, Paradox of Progress*. <https://www.dni.gov/files/documents/nic/GT-Full-Report.pdf>

URL2: *Global Terrorism Index 2020*. Institute for Economic & Peace, 2021. <https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>

URL3: *NATO's Military Committee: Concept for Counter Terrorism, MC 0472/1, final decision*, 7. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160817_160106-mc0472-1-final.pdf

URL4: *Our World in Data – Terrorism - Bruce Hoffman definition*. <https://orworldindata.org/terrorism#definitions>

- URL5: European Parliament (2017). *Countering Terrorist Narratives*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596829/IPOL_STU\(2017\)596829_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596829/IPOL_STU(2017)596829_EN.pdf)
- URL6: *Oxford Dictionary online*. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/terrorism>
- URL7: *Cambridge Dictionary online*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/terrorism>
- URL8: *Magyar Elektronikus Könyvtár; Magyar nyelv értelmező szótára*. <http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=terrorizmus>
- URL9: *A dzsihadista terrorizmus szervezeti változásai és pszichológiai háttere*. <http://docplayer.hu/2240420-Biztonsagpolitika-a-dzsihadista-terrorizmus-szervezeti-fabian-adam-valtozasai-es-pszichologiai-hattere-bevezetes-94-tarsadalom-politika.html>
- URL10: *Journalists Not Terrorists*. <https://cpj.org/wp-content/uploads/2017/09/Cameroon-English-Web.pdf>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Pék R. T. (2022). Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2611–2630. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.4>



A mediáció szabályozásának története

The History of Regulating Mediation

Németh Viktor

Dr. PhD, felelős szerkesztő, egyetemi oktató, szakfelelős
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
viktor.nemeth@bm.gov.hu



Absztrakt

Cél: A konfliktus egyidős az emberiséggel. Ebből kifolyólag a konfliktusok megoldása érdekében tett törekvések is a kezdetektől velünk vannak. Különböző korokban és különböző kultúrákban más és más módon próbálták meg az egyének vagy az egyének csoportjai közötti konfliktusokat orvosolni. A követek küldése, a királyszék – mint választott döntőbíró intézménye –, vagy éppen a mediáció archaikus formája a „közbenjárás” több ezer éves historikus forrásokban is megtalálhatók. Ebben a tanulmányban a fókusz ezen folyamatok feltárására helyezük.

Módszertan: Az írásban az ókori görög világ konfliktuskezelési eszközeitől kezdve járjuk végig az alternatív vitarendezési módokat egészen a modern kori mediáció kialakulásáig, valamint a magyar EU jogharmonizációs rendelkezések bevezetéséig. Módszertanilag a korabeli források feldolgozását és összevetését alkalmaztuk.

Megállapítások: Mind a magyar, mind az európai kultúrákban több ezer éves hagyománya van a mediációs folyamatok valamely típusának. Sok helyen ez a mai napig érvényben van.

Értékek: Ez a cikk rávilágít arra, hogy a harmadik pártatlan fél bevonásával történő interperszonális vitarendezés archaikus emberi szükséglet. Szerepe megkerülhetetlen a mindennapi problémamegoldásban.

Kulcsszavak: mediáció történetisége, konfliktuskezelés, modern kori mediáció, problémamegoldás



Abstract

Aim: Conflict and conflict resolution are as old as humanity. At different ages, people try to remedy conflicts between individuals or groups in different ways. The sending of ambassadors or the court of the king's bench, as an institution of arbitration, or even the archaic form of mediation, can be found in thousands of years of historical sources. In this study, the focus is exploring the aforementioned processes.

Methodology: In this paper, we follow alternative dispute resolution methods from the ancient Greeks' conflict management tools to the development of modern mediation and the EU legal harmonization. Methodologically, we used the processing and comparison of contemporary sources.

Findings: In both Hungarian and European cultures, there is a tradition of a type of mediation process. In several European cultures, this can still be felt.

Value: This article highlights the fact that the third neutral party's presence in the interpersonal dispute resolution is an archaic human need. Its role is inevitable in everyday (alternative) dispute resolution.

Keywords: history of mediation, conflict management, facilitation, mediation

A mediáció történetisége

A mediáció szemléletként és problémamegoldó protokollként is jellemezhető (Németh, 2014). Az utóbbi a jog és a választott bíróság mellett a problémamegoldás és konfliktuskezelés következő lépcsőfokának tekinthető. A jog eszközeit, szabályait a speciális tudás és felkészültség birtokában lévő választott bíróság még jól felismerhetően magában hordozza. A mediáció mint protokoll azonban már jelentősen eltér tőle, olyannyira, hogy az ott hozott megállapodások ítéletbe foglalásakor annak megszületésének körülményeit a bíróság nem vizsgálja, csak tartalmának észszerűséget ellenőrzi.

Az emberek közötti megegyezésre, a viták megoldására, a problémák kiküszöbölésére való törekvés az emberiséggel egyidős. Különböző korokban és különböző kultúrákban más és más módon próbálták meg az egyének vagy az egyének csoportjai közötti különbségeket orvosolni. Azokban az esetekben, amikor a felek nem tudtak, de szándékukban állt megegyezni, bevontak egy harmadik felet, akinek a világlátását mindketten elfogadták. Azaz a harmadik fél bevonására került sor, aki vagy döntőbíróként vagy közvetítőként vagy mindkettőként jelent meg a problémamegoldás folyamatában.

Az ókori görög világban a szibüllák¹ közvetítették az istenek akaratát, véleményét egy-egy vitás kérdéssel kapcsolatban. A transzcendens kinyilatkoztatás megtestesítői voltak, így a döntésük megkérdőjelezhetetlen volt.

Később Arisztotelész a döntőbíróság intézményét az istenekénél emberségebb megoldásnak tartotta: „...a döntőbíró a méltányosságot tartja szem előtt, és ezért találták fel az arbitrátus eljárást, hogy a méltányosság érvényesülhessen...” (Dörömbözi, 1999). Seneca szintén a döntőbíró komplexebb látásmódját helyezi előtérben a törvényi alkalmazással szemben, mert abban benne foglaltatik az emberiség és könyörületesség.

Magyar viszonylatban a királyszék² döntőbírói intézménye, szintén a királyi bölcsesség, megértés, és a könyörületesség elveire épült. Az Árpád-házi királyok országjárásuk során lehetőséget biztosítottak a környék lakói számára peres ügyeik megoldásához, rangra való tekintet nélkül. A király meghallgatta a feleket, majd ítéletet hozott. Ezt a felek minden további nélkül elfogadták és végrehajtották. A felek itt elfogadták a király, vagyis a döntéshozó felsőbbrendűségét, ebből következett a döntés elfogadása és betartása is. A király vagy más esetekben a törzsi vezető – ilyenek említi Priszkosz³ rétor a hun Attilát is – a felek felett állt, de az ő konkrét érdekeiket, élethelyzetüket szem előtt tartva oldotta meg a fennálló problémát.

Ez a fajta döntéshozatali mechanizmus még ma is megfigyelhető sok archaikus kultúrában. Magyarországon ehhez legközelebb a cigány közösségben megfigyelhető, ősi gyökerekkel rendelkező sajátos igazságszolgáltatási rendszer, a romani kris intézménye áll. A romani kris „vitamegoldó”, „konfliktusfeloldó”, „igazságszolgáltatási” és „bíróági” fórumként szolgál az oláh cigányok körében. Közösségi intézményként működik, az itt hozott döntés kötelezően betartandó (Lőrincz & Loss, 2002). „A »jogszolgáltatási« mechanizmus az oláh cigány kultúra integráns részét képezi. Nemcsak a felmerülő problémákra tartalmaz megoldási lehetőségeket, hanem a mindennapi életvitelt is nagyban befolyásolja. A romani kris hatalmas tisztelet övezi. Az általa hozott döntéseket automatikusan elfogadják és végrehajjták. Nincs szükség külön végrehajtó intézményekre. A kris meghatározott szabályrendszernek megfelelően működik. Többnyire idősebb és bölcs (»nagy becsületű«) emberek vesznek részt a döntéshozatalban. Nem rendszeresen ülésezik,

1 A szibüllák vagy szibillák (sybilla) azon ókori görög és római jósnők voltak, akik az istenek jövőre vonatkozó akaratát közvetítették, így tudatva, hogy egy-egy vitás helyzetben mit tegyenek a földi halandók. A szibüllák intézménye hosszú évszázadokon keresztül működött, nem összekeverendő a Püthiákkal.

2 IV. Béla második államalapító királyunkkal kapcsolatban maradt fenn a legtöbb királyszéki ítélezéssel kapcsolatos írásos emlék.

3 Priszkosz rétor keletrómai történetíró 448–449-ben járt Attila udvarában, emlékeiből könyvet írt (Kézai & Priszkosz, 1999).

hanem csak a probléma felmerülésekor hívják össze, a romani kris még ma is létezik, és ma is igen nagy súllyal bír. Az egymás közötti kisebb vitás kérdések esetében a romák nem sietnek a magyar bíróság elé igazukat keresni, hanem inkább összehívják az öregeket, hogy tartsanak egy krist, és tegyenek igazságot közöttük. Ennek egyik oka, hogy minden igyekezetükkel megpróbálják elkerülni, hogy társaik közül akár egy is állami börtönbe kerüljön, vagy állami döntés, szankció következményei vonatkozzanak rá. Másrészt a pereskedés igen költséges: számolni kell az utazás költségével, a bíróság által megállapított eljárási költséggel, és különösen az ügyvédi segítségért fizetett összeggel” (Lőrincz & Loss, 2002).

A döntőbíráskodás alapjait már az antik világban is a vitában résztvevő felett lévő, felsőbbrendű vagy a felsőbbrendű kinyilatkoztatását direkt vagy közvetve közvetíteni képes személy közbenjárása jelentette. A szibüllák direkt közvetítették, míg a törzsek bölcsei, varázslói vagy éppen a királyok – ugyan isteni eredetű, de – már a saját bölcsességük által nyilatkoztatták ki a megkérdőjelezhetetlen döntést. A felek sokszor nem is értették a döntések pontos okát, ám ez nem zavarta őket annak végrehajtásában, mert annak eredetét – felette álló forrásból érkezik – meggyőződéssel elfogadták. Itt tehát a hit, a törzsi vagy bármilyen más formája a közösségi érzésnek – az estek túlnyomó többségében – megkérdőjelezhetetlen elkötelezettséget jelentett az ítélet betartására.

A felsőbb forrás közvetítéséhez kapcsolódóan vindikálta a papság az egyetemes döntéshez és ítélezéshez való jogot is, amely hosszú évszázadokig meghatározta az európai kontinens problémamegoldási eljárásának logikáját, protokollját. Minden ok-okozati viszonyt, amit nem lehetett az athéni hármak logikai rendszerével megoldani, Isten által eleve elrendelt, elrendezett okokkal magyaráztak. Így tehát a logika mentén szerveződő jog a hézagokat egy felsőbb entitás kinyilatkoztatásával magyarázta.

A keleti kultúrákban teljesen más kontextusban jelenik meg a probléma, és annak orvoslása is. Kínában a harmónia fenntartása sok vallási és filozófiai irányzatban megtalálható. Ez hatotta át az építészetet, a tárgyak térbeni elhelyezését, az öltözködést, az orvoslást, a harcművészeteket, és természetesen az emberi gondolkodást, és ebből következően a viselkedést is. A kínai társadalmi rendet a „li” (udvarias viselkedés erkölcsi és szokásjogon alapuló szabályai) és a „jang” (rugalmasság, engedékenység) normái hatották át (Bus & Baruch, 2004). Ez megkönnyítette a krízishelyzetek megelőzését, illetve megoldását. A konfliktusokhoz, krízisekhez való hozzáállás keleti mintáját nagyon jól szemlélteti, hogy a kínaiak hagyományosan ugyanazokat az írásjeleket használják a krízis és a lehetőség megjelölésére (Gyengéné, 2009).

A zsidó-keresztény kultúra első írásos emléke a közvetítésről a Bibliában, a Teremtés könyvében található, amikor az Úr Szodoma városának elpusztítását

tervezi, Ábrahám könyörögni és alkudozni kezd (Biblia, 1Moz:18). Az alku lényege, hogy nem kollektíve az egész város rossz, hanem lehet benne jó ember is talán. Ez a tanítás a dühből, haragból, azaz a túlzott érzelmi telítettségéből fakadó általánosítás, a sztereotipizálás, és az előítéletesség és a párbeszéd során megfigyelhető az emóciók eliminálásával párhuzamos, lépésről-lépésre való racionalizálás megjelenése.⁴

A közvetítőkről, pontosabban „közbenjárókról” szóló első magyar írásos emlékünknél *Szent István Király Dekrétumainak Második Könyve*, amelyben a tizenhatodik fejezet első paragrafus⁵ a szándékos emberölésről szól (Filei et al., 2003).

A hivatalos közvetítés akkor vált érvényessé, ha a közvetítő személye hiteles volt a felek és a közösség többi tagja előtt is. Országban belül ez a személy jellemzően a király vagy annak küldötte volt.

Az államok vagy királyságok közötti közvetítést jellemzően az egyházi vezetésre bízták Európában. A mindenkor pápa vagy az általa felhatalmazott képviselők működtek közre közvetítőként. A felfedezések korából az egyik leghíresebb mediációban létrejött megegyezés az 1494. június 7-én a spanyolországi Tordesillasban, a két ibériai állam között jött létre. Az eljárás tárgyát a felfedezett területek felosztása képezte. További jelentőségét az adja, hogy a megállapodás kizárta a többi államot a felfedezésekből (Gyengéné, 2009).

Az első európai közvetítő, akinek a neve és portréja fennmaradt a Velencei Köztársaság nagykövete, Aloysius Contareno volt, aki a harmincéves háború lezárását jelentő 1648-as vesztfáliai békekötésben a felek által küldött 148 követ mellett mint semleges közvetítő vett részt.

A mediációt – vagy közvetítést – mint a felvilágosult jogrendszer részét egészen a 20. század első feléig nem intézményesítették.⁷

A fennmaradt korabeli tudósítások alapján a közvetítői eljárást az 1800-as években is alkalmazták Európában. A legtöbbet emlegetett mediáció, a XII. Leo pápa idején a Szentszék által végzett mediáció volt a Spanyol Birodalom és Németország között, melynek a vitatott gyarmati szigetek képezték témáját

4 „Hozzálépett Ábrahám, és ezt kérdezte: Vajon elpusztítod-e az igazat is a bűnösrel együtt? Hátha van ötven igaz ember abban a városban? Akkor is elpusztítod, és nem bocsátasz meg annak a helynek azért az ötven igazért, akik ott laknak? Távol legyen tőled, hogy ilyet tégy, hogy megöld az igazat a bűnösrel együtt, és úgy járjon az igaz is, mint a bűnös. Távol legyen tőled! [...] Ábrahám ezt mondta: Ne induljon föl az én Uram, hogy még egyszer szólók: de hátha csak tíz található ott? Ő így felelt: Nem pusztítom el a tízért.” (Mózes I. k. 18:16-18-18:33)

5 „1. § Ebből ötvenet a király kincstárába vigyenek, a más ötvenet adják a rokonoknak, tíz pedig az ítélő bíráké és közbenjáróké legyen (arbitris et mediatoribus). És maga a gyilkos bőjtöljön a kánonok rendelkezése szerint” (Filei, et al., 2003).

6 „Ha valaki haragra gerjedvén és felfuvalkodván kevélységgel, szándékos emberölést követ el, tudja meg, hogy százötven arany pénzt fizet érte, a mint a mi tanácsunk végezte” (Filei et al., 2003).

7 Helyi szinten és ad hoc jelleggel nemzetközi szinten természetesen jelen volt. A jogrendszer legitim részének azonban csak 1947-ben került elfogadásra az USA-ban.

(Gyengéné, 2009). A nemzetközi közvetítések ekkor azért is élénkültek fel, mert a korábbi gyarmatosítás során megszerzett területek körül kialakult területi viták évtizedekig elhúzódtak jelentős elmozdulás nélkül. Ezek a konfliktusok sokszor negatívan hatottak az anyaországok európai kapcsolatára.

A 21. század egyik leghíresebb sikeres nemzetközi közvetítésének a 2002-es betlehemi templom körül kirobbant izraeli-palesztin konfliktus megoldását tartják.⁸ A huszadik század végén és a huszonegyedik század elején egyre több és több, az izraelihez hasonló esetben használják fel a mediációt vagy annak egyes elemeit, lehet az egy túszejtő akció, de lehet nemzetközi szintű béketeremtési kísérlet is. Ennek legjellemzőbb példája, amikor egy-egy híres politikus, volt vezető jár közben harmadik félként. Az egyik leghíresebb ilyen eset 2000-ben történt, amikor Bill Clinton egykori amerikai elnök közvetített Ehud Barak és Jasser Arafat között Camp Davidben.⁹

A modernkori mediáció kialakulása

A mediáció formalizációja és a jogi rendszerbe való beemelése egyértelműen abból a felismerésből ered, hogy a jog nem tud maradéktalanul minden interperszonális konfliktust kezelni. Nem tud formalizálni olyan személyközi helyzeteket, amelyek szintjén a problémák felmerülnek.

Másrészt mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind Európában egyre több és több időt vett igénybe az évekre elhúzódó jogi folyamatok lezárása, ami megemelkedett költségvonzatot is jelentett egyben. Ma Magyarországon egy peres eljárás átlagos időtartama négy-öt év, ami nem esik egy kategóriába a mediáció lehetséges 1-2 hónapos kimenetelével.

Ezek a nehézségek fokozták az új, alternatív lehetőségek felkutatására fordított figyelmet. Így került be, mintegy lehetséges átjáróként – köztes platformként – a formalizált jogrendszer és az ott nem értelmezhető interperszonális problémák világa közé.

8 „Az izraeli hadsereg 2002. március 29-én indította el »Védőpajzs hadművelet« nevű akcióját, melynek célja a terrorista infrastruktúra felszámolása volt a Palesztin Autonóm területen. Ennek során az izraeli hadsereg első ízben nyomult be mélyen és tartósan a palesztin területekre, így Betlehembe is, ahol palesztin fegyveresek többsége, mintegy 200 ember április 3-án a Születés Templomába menekült és ott elbarikádozta magát a templomban Levi papokkal és apácákkal együtt. Az izraeli hadsereg körül vette a templomot, ám semmiféle fegyveres akciót nem kezdetett – lévén az épület a kereszténység egyik legszentebb helye, ahol a hagyomány szerint Jézus született. A pathelyzet egy hónapig tartott, s végül kompromisszumos megoldás vetett véget neki: a templomban tartózkodó palesztinok közül azok, akiket az izraeliek le akartak tartóztatni, európai országokba mentek »száműzetésre«. A többi palesztint az izraeli hadsereg kihallgatás után elengedte” (Gyengéné, 2009).

9 2000. július 11–25. A felek az izraeli-palesztin csúcstalálkozó a közel keleti békefolyamat platformjaként szolgált.

A formalizáció kezdete

A jelenleg elterjedt és alkalmazott mediációs protokoll a múlt században alakult ki az Amerikai Egyesült Államokban. Kezdetben mint sajátos alternatív vitarendezési (ADR¹⁰) szemléletet képviselő mozgalom, majd 1947-ben megjelent a Robert Taft és Fred A. Hartley Jr. képviselők nevével fémjelzett Taft–Hartley törvény¹¹ (URL1), amely biztosította a jogi feltételeket ahhoz, hogy létrejöhesseken olyan intézmények, mint a Szövetségi Mediációs és Békéltető Tanács (Federation Mediation and Conciliation Service), az első közpénzen fenntartott mediációs feladatokat is – deklaráltan profilban illően – ellátó intézmény. Ezek az intézmények a mindenkori kormánytól független szervezetek voltak. a munkavállalók és munkaadók közötti érdekegyeztetés a fő tevékenységi területük, de mellette a mediáció is jelen van. (A legelső jelentős – modern kori – mediáció az 1947-es Betlehem Hajógyár képviselői és a hajógyári munkavállalók között volt.)

Az Amerikai Egyesült Államokban az angolszász jogrendet alkalmazták. Összevetve a kontinentális jogrenddel: a precedens jog logikáját tekintve, mindig pótolja a hiányos jogszabályt, ergo a bírói jogalkotás jelenik meg. Ezt, a kontinentális jogrendszerben nem alkalmazott gyakorlatot, és annak folyamatát, az előre leírt szabályozás, bizonyítás, kategóriarendszer és a hozzá tartozó teher-tétel határozza meg alapvetően. Az angolszász jogrendszerhez képest egy nagyon aktív, és a kontinentálishoz viszonyítva közvetlenebb és emberibb kommunikáció alakult ki a bíróságon.¹² Ez a közvetlenség jelentős szerepet játszott abban, hogy nyitottá váljon az alternatív vitarendezési módokkal való együttműködésre, mert az alkalmazott angolszász jogrendszer folyamatában a dinamikus a jellemző. Az intencionális esetvizsgálat a lehető legközelebbi, már megtörtént esetek révén keresi az adott esethez a leginkább hasonlót, folyamatosan javítja – ha úgy tetszik – építi önmagát. Ez a folyamatos fejlesztés sem elég ahhoz, hogy a jog rendszerében formalizálja az interperszonális problémák lehetséges variánsait. Így merült fel a mediáció mint lehetséges rendszeren kívüli megoldás a rendszer hiányosságaira.

Az elhúzódó ítélezési eljárás közvetve és közvetlenül is egyre nagyobb veszteségeket és anyagi terheket jelentett a pereskedő feleknek. A peres ügyek elhúzódásához hozzájárult az is, hogy a felek a jogi képviselőkön keresztül a lehető legnagyobb nyereséget szerették volna realizálni az eljárásaik során. A jog

10 Alternative Dispute Resolution: Alternatív Vitarendezési Eljárás.

11 Taft-Hartley Act (Taft-Hartley törvény) Harry S. Truman elnök 1947. június 23-án ratifikálta.

12 Ugyanakkor manipulatívabb is a kommunikáció, hiszen a bíró vagy adott esetben az esküdtszék meggyőzése külön előadásmód kifejlődését eredményezte a jogi képviselők körében.

alkalmazói a jog nyelvén harcoltak, és a kliens – aki az eredeti konfliktusnak, problémának a főszereplője volt – szinte marginális epizódszerepbe kényszerült. Így a jog és a jogtörténet ismerete, az abból történt felkészültségnek mértéke határozta meg az adott ügy sikeres kimenetelét, amely egyre kevésbé jelentett egybeesést a kliens céljaival.

Harvardi kooperatív tárgyalástechnika

A szervezeti és vállalati kultúrák változásával párhuzamosan fejlődtek a hozzájuk tartozó problémamegoldó protokollok is. Ilyen volt az előző fejezetben taglalt döntőbíráskodás is. Az arbitráció mellett azonban fejlődött a cégeken belüli problémamegoldás és vitarendezés is. A szervezeti kultúrákban alapvetően a versengő tárgyalástechnika volt jelen. A versengő tárgyalástechnika Pallai Katalin megfogalmazásában: *„Amikor a másik felet hallgatja a vitatkozó, ahelyett, hogy az ő nézőpontját próbálná befogadni, arra figyel, hogy hogyan tudná megdönteni a másik érveit és megvédeni a saját álláspontját. Mivel a sikert a vitázó általában abban méri, hogy álláspontja mennyiben győzött, figyelme alapvetően taktikai, és nem nyitott, befogadó a másik fél felé. Ezt a stratégiát nevezik pozíció alapú versengésnek. A pozíció azt az álláspontot jelenti, amit a vitatkozó vagy tárgyaló kialakított, és amiért harcol. A versengés tárgya a saját pozíció védelme és mind nagyobb mértékű elfogadtatása”* (Pallai, 2010).

A versengő szemléletmód nem jelentett szemléletváltást a társadalmi és erkölcsi normarendszerekhez képest. A saját pozíció védelme a nyugati kultúra része volt akár a hétköznapokban, akár a bíróságon. Egyfajta verbális harc volt, amelynek két kimenetele létezett, a vesztes és a nyertes. A fentiekhez képest paradigmaváltást jelent a kooperatív¹³ vagy érdek alapú tárgyalástechnika. A kooperatív tárgyalástechnika annyiban tér el a versengőtől, hogy a kezdő lépés a felek érdekeinek, szándékainak kölcsönös megismerése. Így, mielőtt a tárgyaláson a javak felosztásába kezdenének, egy nagyobb, átfogó képet látnak a felek, amelyet a saját felkészültségük és tudásuk alapján bővíthetnek a közös felosztandó növelésének érdekében.

Fontos kiemelni, hogy a versengő tárgyalással összehasonlítva a felek itt nem titkolják, és nem lépéselőnyre használják a másik szándékairól megtudott információkat. Ellenkezőleg, a célok és szándékok nyíltan, a közös szintéren kerülnek

13 Angolul „principled negotiation”, ami elvszerű tárgyalásnak fordítható. Ez a kifejezés azonban nem terjedt el egyáltalán Magyarországon. Helyette az együttműködő, kooperatív kifejezéseket használja a magyar nyelvű szakirodalom.

megjelenítésre. Ennek eredménye, hogy a tárgyalás dinamikája megváltozik: a megoldáskeresés vagy javak elosztása közben a résztvevő felek tudása, felkészültsége, ismereti rendszere összeadódik. Ezzel a felek egymás gyengítése helyett a közös, megoldandó probléma felé fordulnak. Itt gyakorlatilag egy színtérváltás történik, amikor a másik személyével szembeni támadás-védekezés helyett, a másik féllel közös problémamegoldandó feladat dimenziójába lépnek át. Ez a lépés teszi azt lehetővé, hogy az elosztandó javak megnövekedhetnek a közös források összeadódásából fakadóan. A kooperatív tárgyalás e szakaszában, a felek már a közös, nagyobb jószágot felhalmozva működnek együtt.

A saját érdekek és célok feltárásával kioltásra kerül a vagy-vagy típusú játszma, helyébe az is-is logikai megoldás kerül. Az elsőnek beiktatott szakasz tehát predesztinálja a tárgyalás további részének logikai kimenetelét. A felek számára szervezeti szinten is nagyon fontos, hogy megmaradjon – akár átalakult formában is – a kialakult jó kapcsolat, vagy ha lezárul a kapcsolat, az ne képezzen akadályt, ne hasson rombolóan a jövőben.

A kooperatív tárgyalástechnikát elsőként Roger Fischer és William Ury mutatta be a „*Getting to Yes*” című könyvben. A szerzők felosztása szerint a folyamat négy fő szakaszból áll melynek első fázisa során az érdekek feltárásával a probléma és az egyén szétválasztása valósul meg. A második szakaszban a fókusz az érdekek megvalósítására és a célok elérésére összpontosul. A harmadik szakaszban azoknak a lehetőségeknek a felderítésére kerül sor, amelyek bevonásával növelni lehet a közös jószágot, a felosztandót. A negyedik szakaszban a javak felosztására kerül sor, objektív kritériumok alkalmazása mentén. Fontos még megemlíteni a „BATNA”¹⁴ kifejezését is, amely a tárgyaláson elért legjobb kimenetet jelenti. Ezt a kimenetet, elérendő eredményt a felek a kooperatív tárgyalás előtt már meghatározzák magukban, és ezt szem előtt tartva tudják képviselni érdekeiket (Fischer & Ury, 1991).

A kooperatív tárgyalás hatalmas lökést adott a mediációs folyamatok fejlődésének. A transzformatív mediáció – ahogy azt a későbbiekben is láthatjuk – ebből a tárgyalástechnikából fejlődött ki. Hatása az európai kontinensre is kiterjedt. Fontos megemlítenünk, hogy a facilitációs vagy a narratív, mediációs típusok használata is jelen van a transzformatív mellett (Németh, 2020).

Európai viszonyok

Az Amerikai Egyesült Államok után sorra vették át az intézményesült alternatív vitarendezési protokollokat az Egyesült Királyság tagállamai, hiszen itt is az

14 Best Alternative to Negotiated Agreement – legjobb megegyezési forgatókönyv.

angolszász jogrendszert alkalmazták. Ahogy a mediációs szemléletet megismerték Európában is, úgy néhány évtized alatt a nyugat-európai országok is átvették. Ahogy problémamegoldó protokollként terjedni kezdett, egyre jobban kiszélesedett, és ezzel együtt megnövekedett a mediáció felhasználási területe is. Nemcsak munkahelyi és anyagi természetű viták rendezésére kezdték el használni, hanem megjelent a családi mediáció, a közösségi mediáció, az iskolai kortárs mediáció, az egészségügyi mediáció, az interkulturális mediáció, és megjelent a büntetőeljárásokban is, helyreállító igazságszolgáltatásként¹⁵ jelölve azt (Németh & Szabó, 2021a).

A mediáció egyes irányzatai más és más területeken váltak kiemelten fontossá, így például a munkaügyi mediáció az Egyesült Királyságban, a családi mediáció Németországban, az iskolai és kortárs mediáció a skandináv országokban – főként Svédországban –, az interkulturális mediáció pedig főként a déli országokban, így Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban (Németh & Szabó, 2021a). Ezek a specializációk az érintettség okán kerültek a figyelem középpontjába az egyes országokban. Olaszországban az albán és román bevándorlókkal alakultak ki konfliktusok, így ott egyértelműen erre a témakörre helyeződött a legnagyobb hangsúly az alternatív vitarendezéssel kapcsolatosan is. Magyarországon a közösségi vagy települési mediáció is egyre dinamikusabban terjed országwide, például települések rendezési tervének közösségi megvitatására alkalmazzák (Németh & Szabó, 2021b).

Magyarországi szabályozási viszonyok

A volt szocialista országokban a mediáció a rendszerváltozás után jelent meg mint szemlélet, és az ezredfordulón foglalták törvénybe. Magyarországon a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységekről, amely a polgári peres eljárásokban szabályozza a mediáció jogi kereteit.

A munkaügyi vitákban az 1992. évi XXII. törvény IV. része, az egészségügyben felmerülő viták rendezésére a 2000. évi CXVI. törvény, és végül a büntetőügyekben az 1998. évi XIX. törvény és a 2006. évi CXXIII. törvény rendelkezik. Ezek közül a legfontosabbak a 2002-es és a 2006-os törvényi szabályozások, ezek adják a legpontosabb iránymutatásokat és irányjelzéseket mind a mediációban részt vevőknek, mind a jogalkalmazóknak. A többi törvényi rendelkezésre az elmúlt évtizedben nem vagy csak nagyon ritkán hivatkoznak, kiegészítő jellegük miatt (Complex, 2003).

15 Restorative justice – helyreállító igazságszolgáltatás.

A magyarországi jogi szabályozás az idevonatkozó Európai Uniós ajánlásokat veszi alapul. Az Országos Mediációs Egyesület honlapján (www.mediacio.hu) összegyűjtve megtalálhatók ezek az ajánlások, név szerint ([URL2](#)):

- az Európa Tanács R (2002)10-es¹⁶ ajánlása a polgárügyi mediációról;
- az Európa Tanács R (2001)9-es¹⁷ ajánlása a közigazgatási hatóságokkal kapcsolatos viták esetén, a bírósági eljárás alternatíváiként alkalmazható eljárásokról;
- az Európa Tanács R (98)1-es¹⁸ ajánlása a családjogi mediációról,
- az Európa Tanács R (99)19-es¹⁹ ajánlása a büntetőügyi mediációról.

A mediációval kapcsolatban az Európai Unió 2001. március 15-i kerethatározatának 10. cikkelye kötelezi a tagállamokat arra, hogy a büntetőügyi mediáció jogi és intézményi hátterét kialakítsák. Az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért Küzdő Európai Bizottság (CEPEJ) ajánlásai az Európa Tanács büntetőügyi²⁰, családjogi²¹, valamint közigazgatási²² irányelveinek hatékonyabb alkalmazására 2007. december 7-én jelentek meg. Ezek az ajánlások a kezdeti lépések megtételében segítenek az egyes tagállamoknak. Arra tesznek javaslatot, hogy milyen főbb pontokra, a mediációs folyamat mely elemeire és hogyan kell hangsúlyt fektetni az egyes mediációs típusok esetében.

Jelenleg Magyarországon az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik mind a hivatalos mediátori engedélyek kiadása, mind a mediátorokat képző helyek minősítésének kiadása.

A magyar törvényi szabályozás nagyon gyorsan követte az európaiakat, amelyet nagyon sok hazai civil és más, a mediációt pártoló szervezet nagy elvárásokkal fogadott. Ezek a törvények azonban automatikusan, felülről és nem saját fejlődési útját bejárva léptek hatályba. A kényszer abból adódott, hogy Magyarország

16 Recommendation Rec (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters.

17 Recommendation Rec (2001)9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties.

18 Recommendation Principles on Family Mediation on January 21, 1998 the Committee of Ministers of the Council of Europe adopted a recommendation Number R (98)1 entitled Family Mediation in Europe.

19 Recommendation N° R (99) 19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 15 September 1999.

20 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning mediation in penal matters.

21 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters.

22 European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) Guidelines for a better implementation of the existing Recommendation on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties.

2004-ben belépett az Európai Unióba, így kötelezettségek terhelik a közös jogi szabályozás bevezetésének terén.

Ez a nem természetes, felülről irányított – kényszerített – szabályozás azonban nagyon sok nehézséggel jár a kivitelezés tekintetében. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy sem a bírók, sem az ügyészek, de még az ügyvédek sem tudják értelmezni a mediáció intézményét és annak helyét a konfliktusok megoldásában, valamint a törvényi szabályozásban. Jelentős a mediációval szembeni ellenérzés a jogvégezett emberek körében. Azok, akik támogatják, a jogi logikai rendszerbe próbálják beilleszteni, mintegy az ügyvédi praxis kiegészítéseként. Időre van szükség, hogy a mediációval és az alternatív vitarendezéssel foglalkozó civil szervezetek, egyesületek képviselői és eredményeik kellő ismertségre tegyenek szert az országban.

Felhasznált irodalom

- Baruch, R. A. B. & Folger, J. P. (2005). *The Promise of Mediation the Transformative Approach to Conflict*. Wiley.
- Dörömbözi J. (Szerk.) (1999). *Arisztotelész Rétorika*. Telosz Bt.
- Filei N., Hinkel J., Jablonszky L., Kétszeri Cs. & Nizalowski A. (2003). *Az 1000 év törvényei című internetes adatbázis a Corpus Juris Hungarici CD és a CompLex Jogtár Közlöny adatbázisának felhasználásával készült*. CompLex Kiadó Kft.
- Fisher, R. & Ury, W. (1991). *Getting to yes – Negotiating Agreement Without Giving*. Penguin Books.
- Gyengéné Nagy M. (2009). *Mediáció az Igazságszolgáltatásban - Családjogi specialitások*. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem.
- Kézai S. & Priszkos (1999). *Kézai Simon magyar krónikája. Priszkosz rétor töredékeiből*. Magyar Ház.
- Lőrincz V. & Loss S. (2002). Romani Kris a Dél-Békési Oláh cigányoknál. *Beszélő*, 7, 9–12.
- Németh, V. (2014). Mediation as Problem–Solving Scene in the Light of PTC. *KOME: An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 2(1), 3–13. <https://doi.org/10.17646/KOME.2014.12>
- Németh, V. (2020). The Evolution and Communicational Aspects of Mediation. *Belügyi Szemle*, 68(3.kesz), 94–110. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.3.7>
- Németh, V. & Szabó, Cs. (2021a). The effect of community mediations in the practice through an analysis of two municipal case studies. *Belügyi Szemle*, 69(6.kesz.), 73–88. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.6.5>
- Németh, V. & Szabó, Cs. (2021b). The characteristics of mediation according to fields of application. *Belügyi Szemle*, 69(4.kesz.), 93–107. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.4.7>

Pallai K. (2010). Kooperatív tárgyalás és konfliktuskezelés. *Jegyzet/gyakorlati segédlet*. Budapesti Corvinus Egyetem.

Szent István Társulat (1976). *Biblia Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás*. Az Apostoli Szent-szék Könyvkiadója.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Taft-Hartley Act by Adam Hayes*. Web. 4. March. 2022.

<https://www.investopedia.com/terms/t/tafthartleyact.asp>

URL2: *Országos Mediációs Egyesület: Nemzetközi jogszabályok, dokumentumok*. Web.4. March. 2022. <http://www.mediacio.hu/nemzetkozi-jogszabalyok/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Németh V. (2022). A mediáció szabályozásának története. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2631–2643.

<https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.5>



A körzeti megbízott közlekedésrendészeti feladatainak története

The History of the Neighbourhood Police Officer's Traffic Policing Tasks

Papp Dávid

mesteroktató, rendőr őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
papp.david@uni-nke.hu



Major Róbert

Dr. PhD, tanszékvezető, egyetemi docens, rendőrségi tanácsos, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
major.robert@uni-nke.hu



Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány rendeltetése, hogy bemutassa a körzeti megbízotti szolgálati forma komplex közlekedésrendészeti feladatrendszerének fejlődés-és változástörténetét.

Módszertan: A szolgálati forma kezdeti időszakával kapcsolatban számos, a kritikát sem mellőző, a szolgálati forma eredményeit értékelő és fejlődési lehetőségeit firtató írás látott napvilágot a korabeli szakemberek tollából, melyek a közlekedésrendészeti feladatok kapcsán is hasznos információval szolgálnak. Mindemellett a szolgálati forma létezése során ezidáig négy körzeti megbízotti szabályzatot élt meg, melyek a szolgálati forma alapelveinek tiszteletben tartása mellett – hol kisebb, hol nagyobb mértékben – változtattak a közlekedésrendészeti feladatok szabályain. Módszertanát tekintve a mű dokumentumelemzésen alapszik, a szakirodalom mellett a körzeti megbízotti szabályzatok is elemzésre kerülnek a történeti és rendszertani feldolgozás módszerével.

Megállapítások: A körzeti megbízotti szolgálati formát annak 1954-es bevezetésétől áthatja a feladatok összetettsége, sokoldalúsága. Hatványozottan igaz ez a közlekedésrendészeti feladatokra, ugyanis a körzeti megbízottakra a kezdetektől komoly nyomás hárul a balesetelemzésből adódó „3E” (Education – felvilágosítás, oktatás, nevelés; Enforcement – közúti ellenőrzés; Engineering – forgalomszervezés) valamennyi elemét illetően. Ugyanakkor a közúti közlekedés mellett kezdetekben komoly hangsúlyt kapott a vasúti, vízi és légiközlekedés rendszere, melyből a vasúti és légi közlekedés feladatai árnyaltabban ugyan,



de ma is léteznek, míg a légi közlekedéssel kapcsolatos teendők 2016-ban kikerültek a jelenleg hatályos szabályzatból.

Érték: A szolgálati forma közlekedésrendészeti feladatrendszerét érintő fejlődés- és változástörténet áttekintésének eredményeként következtetéseket vonhatunk le a jelenlegi működés rendeltetésszerűségét és eredményességét illetően.

Kulcsszavak: körzeti megbízott, közlekedésrendészet, történelem, változástörténet

Abstract

Aim: The purpose of this study is to present the history of the development and change of the complex system of traffic policing tasks of the neighbourhood police officers' form of service.

Methodology: In connection with the initial period of the form of service, several writings have been published by contemporary experts, which provide useful information on traffic policing tasks. Besides, during the existence of the form of service, four neighbourhood police officers' regulations have been used so far, which have changed the rules of traffic policing tasks to a lesser or a greater extent with respecting the principles of the form of service. In terms of methodology, the work is based on document analysis, in addition to the literature, the neighbourhood police officers' regulations are also analyzed, using the method of historical and systematic processing.

Findings: Since its introduction in 1954, the form of neighbourhood police officers' service has been imbued with the complexity and versatility of the tasks. This is especially true for traffic policing tasks, as neighbourhood police officers have been under severe pressure from all the elements of the "3E" (Education, Enforcement, Engineering) resulting from accident analysis. At the same time, in addition to road transport, the rail, water and air transport policing initially received a lot of emphasis, of which the tasks of rail and air transport still exist today, while in 2016 the tasks related to air transport were removed from the current regulations.

Value: As a result of the review of the history of development and change concerning the system of tasks of the traffic policing, we can draw conclusions regarding the purposefulness and effectiveness of the current operation.

Keywords: neighbourhood police officers' form of service, traffic policing, history, change history

Bevezetés

Már 1953-ban, a körzeti megbízotti szolgálati forma elődjeként említhető területfelelősi rendszer kapcsán is megfogalmazódtak bizonyos alapelvek (Falus, 1953), melyek a mai napig meghatározzák a szolgálat ellátást. Ilyen a személyes felelősség elve, aminek lényege, hogy a területfelelős, később a körzeti megbízott személyesen felel többek között a rábízott terület közlekedésrendjéért, közlekedésbiztonsági helyzetéért. A mai körzeti megbízottak közlekedésrendészeti feladatai tehát egészen a szolgálati forma elődjénél gyökereznek (Tihanyi & Papp, 2022a). A körzeti megbízotti szolgálati forma 1954-es bevezetését követően már 1955-ben napvilágot látott a körzeti megbízottak feladatainak csoportosítása, rendszerbe foglalása, elsőként Szüle Károly tollából. Szüle kifejezetten a nagyvárosi körzeti megbízottakra vonatkoztatta feladatrendszerét, melyben az általános közrendvédelmi feladatok között kapott helyet a közlekedési szabályok betartatása (Szüle, 1955).

A szolgálati forma alapvető rendeltetése (a lakossággal való kapcsolattartás) és a felismerés, miszerint a közlekedési balesetek számának és kimenetele súlyosságának csökkentése csak a társadalmi erők bevonásával lehet sikeres, komoly balesetmegelőzési szerepet hárított a körzeti megbízottakra. A civil társadalom baleset-megelőzéssel kapcsolatos aktivitása, a közlekedési fegyelem belülről fakadó igénye a rendőrség közlekedési nevelő jellegű propagandájának széles körűvé válásával öltött érezhető formát, mérhető eredményekkel. A polgári lakosság felismerte, hogy érdekelt a közlekedési balesetek megelőzésében, és az együttműködés eredményeként – részint rendőrségi kezdeményezéssel és lakossági támogatással, részint pedig lakossági kezdeményezéssel és rendőrségi támogatással – különböző, kifejezetten a baleset-megelőzést célzó mozgalmak születtek¹. Emellett megjelent a „közlekedés társadalmi ellenőre” státusz, ami – néhány lényegi különbség mellett – az önkéntes rendőri tevékenység egyik formájaként funkcionált. Míg a körzeti megbízott munkáját segítő önkéntes rendőr

1 A felelősségre vonás fokozása, az üzemorvosok, pedagógusok és az egyes civil szerveződések, csoportok vezetői (például úttörő csoportvezetők) által kifejtett oktató-, nevelőmunka (melyet a rendőrség által kiadott anyagok alapján teljesítettek) mellett életre kelttek olyan programok, mint a „Vezess baleset nélkül” vagy a „közlekedést segítő” mozgalma. Előbbi az ország közlekedési vállalatainak szólt, lényege pedig az volt, hogy amelyik vállalat gépkocsiveetői a legkevesebb balesetet okozzák a megtett kilométerekhez képest, negyedévente megkapják a rendőrség vándorszalajját. Utóbbi 10 és 18 éves kor közötti iskolásokat érintett, akik a reggeli órákban, rendőrökkel együtt, önkéntesen ellenőrizték iskolatársaik (akkoriban pajtásaik) közlekedését, és a szabálytalanul közlekedőket figyelmeztették vagy nevüket felírták. A felírt diákok szülei és/vagy iskolái figyelmeztető, figyelemfelhívó levelet kaptak a rendőrségtől. A közlekedési rendőrök mellett a körzeti megbízottak is oroszlánrész volt a mozgalmak sikeres működtetésében, jó példa erre, hogy Budapest I. kerületében ekkoriban minden körzeti megbízottnak volt „közlekedést segítő” iskolása.

számos sokrétű feladata közül egy volt a közlekedésrendészeti tevékenység, addig a közlekedés társadalmi ellenőre a közlekedésrendészeti rendőr mellett, fő szabály szerint kizárólag közlekedésrendészeti feladatokat látott el, és kivételes esetben intézkedhetett egyéb jellegű szabálysértés vagy bűncselekmény észlelése esetén, de akkor is csak a közúton. Egyéb területen észlelt jogsértő cselekménnyel kapcsolatban intézkedést kezdeményezhetett. Az önkéntes rendőrrel ellentétben – aki kizárólag a körzeti megbízott általános vagy konkrét utasításainak tett eleget – a közlekedés társadalmi ellenőre saját elhatározásból is intézkedhetett (Barát, 1956). Ez idő tájt az önkéntes rendőrök száma országosan meghaladta a tízezer főt (Pócze, 1956). Az önkéntes rendőrök jelentősége és sokoldalú alkalmazhatósága a későbbiekben is napirenden volt. Az önkéntes rendőrök a gyalogos- és járműforgalomban egyaránt ellenőrizhették a közlekedési szabályok betartását, és szükség esetén figyelmeztetéssel élhettek. Emellett szorgalmazták az önkéntes rendőrök bevonását a közúti közlekedési balesetek helyszínének biztosításába, a tanúk felkutatásába, a sérültek elszállításába és a forgalom elterelésébe (Patkoló, 1959).

Közlekedésbiztonsági helyzet

A korabeli beszámolók a rendőrség közlekedésrendészeti munkáját – elsősorban a közúti közlekedési balesetek számának kedvező alakulására alapozva – folyamatos és egyenletes fejlődéssel jellemezték. A Központi Statisztikai Hivatal 1938-as évről szóló zsebkönyve (Mike, 1938) szerint 9591 közúti közlekedési baleset történt az országban. A balesetek száma 1951-ben 7233-ra, 1952-ben 6873-ra, 1953-ban 5793-ra, 1954-ben 5388-ra, 1955-ben 5135-re csökkent és továbbra is hasonló tendenciát mutatott. Az eredmények kiváltképp azért voltak biztatók, mert a baleseti szám csökkenése a gépjárműpark rohamos bővülése mellett következett be. A közúti forgalomban részt vevő gépjárművek száma ugyanis 1956 szeptemberében meghaladta az 1938-as gépkocsiállomány kétszeresét², és elérte a motorkerékpár állomány tizenegyszeresét. Az értékelésnél ugyanakkor szerepet kapott a fényes eredményeket némileg beárnyékoló tényekkel kapcsolatos számadás is. Az 1955-ös évben ugyanis a közlekedési balesetek helyszínén, azok következtében 400 ember vesztette életét, amellel 2000 fő súlyosan megsérült, továbbá összesen mintegy tízmillió forintnyi kár

2 Magyarországon 1956. január 01-jén 9845 db személygépkocsit tartottak nyilván, ennek közel 80%-a (7729 db) állami, míg 2116 db magán tulajdonban volt (URL1). A tehergépkocsik és motorkerékpárok számát illetően a szerzők nem találtak adatokat.

keletkezett³ (Barát, 1957). A korabeli szakirodalmat szemlélve egyértelműen megállapítható, hogy a balesetmegelőzési tevékenység mellett kiemelkedő jelentőséggel bírt a balesethelyszínelés fejlesztése és az azzal kapcsolatos szakmai tapasztalatok megosztása.

A közlekedés biztonsága érdekében tett erőfeszítések eredményesnek látszottak, azonban a látszat valóságtartalmát rendkívül nehéz, sőt lehetetlen ilyen távlatból megítélni. A korabeli szakirodalmi források (például Barát, 1957) ugyanis utalnak arra, hogy a rendőri vezetők átértézték a közlekedésbiztonság javításának fontosságát, ami természetesen akkoriban is eredménykényszerrel járt együtt. A bevezetett intézkedések hatásfokát a közlekedési (elsősorban közúti) baleseti mutatók alapján ítélték meg. A statisztikai szemlélet és az emberi találmányosság természetesen azt eredményezte, hogy megkezdődött a „kozmetikázás”, így a számokban kimutatott eredmények nem minden esetben fedték a valóságot. Jó példa erre Pócze Tibor r. vezérőrnagy, miniszterhelyettes 1956. augusztusában tett megállapítása és azzal kapcsolatban megfogalmazott elvárása, miszerint „Az elmúlt fél évben az ország területén tovább csökkent a balesetek száma: 312 balesettel volt kevesebb, mint az elmúlt év azonos időszakában. A fővárosban még ennél is nagyobb arányú volt a csökkenés, itt elérte a 23%-ot. A balesetek kimenetelét vizsgálva meg kell azonban állapítani, hogy a halálos balesetek száma csupán hárommal csökkent, a súlyos balesetek száma 34-gyel emelkedett és több, mint 250-nel kevesebb sérülés nélküli baleset történt. Mit mutatnak ezek a számok? Azt, hogy a csökkenés ellenére a balesetek terén egyáltalán nem megnyugtató a helyzet. A balesetek kimutatásánál egyes szerveink nem tüntetik fel azokat a baleseteket, amelyeknél a nyomozást megtagadják, hanem csak azokat az eseteket mutatják ki, amikor nyomozást folytattak. Ezt a gyakorlatot haladéktalanul fel kell számolni. Nincs szükségünk a statisztikával való manőverezésre! Felelősségre fogjuk vonni azokat a vezetőket, akik a közlekedési balesetekről helytelen képet adnak.” (Pócze, 1956). A kritikai észrevételek nyomán a közlekedési balesetek statisztikai kimutatásának jelentősége felértékelődött, annak elveivel, módszereivel és azok egységes alkalmazásával kapcsolatban professzionális szakmai munka vette kezdetét. A statisztikákra a balesetek elkerülésének fontos eszközeként tekintettek, és megszületett az a nézet, miszerint a balesetek bekövetkezésének tényezői (ember, jármű, úttest⁴) a megfelelő statisztikákból levont következtetések alapján végrehajtott munkaszervezés mellett pozitívan befolyásolhatók (Pella, 1957). Mindezek mellett

3 Jogosan merül fel a kérdés, hogy mit is jelentett ez akkoriban. Az állami szektorban az átlagbér 1955-ben 1141 forint volt (URL2). Egy motorkerékpár 1956-ban 7000 forintba került (URL3).

4 Ma már környezet.

az 1956-os évre mind a mai napig egyfajta etalonként tekintenek a közlekedési balesetek számát illetően. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a baleseti statisztikai mutatók terén 2020-ban megjelenő eredményeket rögtön 1956-hoz hasonlították, és megállapították, hogy a járművek számának jelentős emelkedése⁵ ellenére a 2020-as év hasonló, de az 1956-ostól így is kissé elmaradó eredményeket hozott. Nyilvánvaló, hogy az említett eredmények kapcsán számottevő jelentőség tulajdonítható a koronavírus-járványnak, valamint az azzal járó, a szabad mozgás és tartózkodási hely szabad megválasztásának alapvető jogát erőteljesen korlátozó intézkedéseknek, azonban az 1956-os őszi eseményeiről sem szabad megfeledkeznünk, ugyanis feltételezhető, hogy az október 23-i eseményeket követően nem készült megbízható statisztika a közlekedési baleseteket illetően. Ennek köszönhetően az év utolsó két hónapja nagy valószínűséggel nem jelent meg az éves baleseti statisztikában. Ennek fényében az 1956-os év „eredményei” – amellet, hogy vitathatók – korántsem említhetők a balesetmegelőzési tevékenység kizárólagos gyümölcseként.

Az 1956-os év őszére a körzeti megbízottak jelentős erőfeszítéseket tettek baleset-megelőzés terén. Az ötvenes évek közepén gyökerezik a balesetmegelőzési előadások hagyománya. A közlekedést segítő iskolások foglalkoztatása mellett ugyanis erre is nagy hangsúlyt fektettek a körzeti megbízotti szolgálati formára valamilyen formában ráhatással bíró vezetők. Jó példa erre Veszprém megye, ahol a körzeti megbízottak jelentős része tartott előadást a közlekedési szabályok betartásáról, ki-ki a saját területén, vagy ahogy azt ma nevezzük, működési körzetében (Nagy & Rózsás, 1956). A forradalmi események miatt a körzeti megbízottakat összevonták, karhatalmi egységekbe szervezték. A felüggesztett szolgálati formát a rendőrség 1957-ben újraszervezte.

Az 1956-os események nemcsak a rendőrség és azon belül természetesen a körzeti megbízottak közlekedésrendészeti munkáját érintették, sőt rövid időre ellehetetlenítették, hanem a közlekedési infrastruktúrára is jelentős negatív hatást gyakoroltak. A fővárosban a villamos felsővezetékek 70%-a tönkrement vagy megrongálódott, a villamos és trolibusz gépjárműpark jelentős része megrongálódott, a gépkocsi állományból mintegy 3000 darab használhatatlanná vált vagy kikerült Ausztriába. Budapesten csaknem valamennyi forgalomirányító fényjelző készülék megrongálódott, 145 lámpás terelőoszlop megsemmisült vagy kidőlt, és hasonló sorsra jutott több száz fővárosi és vidéki jelzőtábla is. Többek között ennek köszönhetően felismerésre került a rendőrség baleset-megelőzés terén folytatott tevékenységének egyoldalúsága, mely szinte kizárólag a fegyelmezett közlekedésre nevelésre koncentrált, ami mellett háttérbe szorult

5 Körülbelül százszoros járműpark növekedés.

a közlekedés rendje és zavartalansága biztosításának igénye⁶. Az 1956-os események azonban az infrastruktúra mellett a közlekedési fegyelemre is negatív hatással voltak, és annak jelentős meglazulását eredményezték (Barát, 1957).

A körzeti megbízottak közlekedésrendészeti feladatai 1957-ben olyannyira hangsúlyosak voltak, hogy alapvető elvárásként fogalmazódott meg velük szemben az ilyesfajta tevékenység tervezéséről és végrehajtásáról történő beszámolás és támogatás kérés a települések tanácsainak irányába (Ferenc, 1957).

A korabeli feljegyzések és a szakirodalom alapján okunk van feltételezni, hogy az ekkoriban a vidéki körzeti megbízottól megkülönböztetett városi körzeti megbízottra több közlekedésrendészeti feladat hárult. Úgy tartották, hogy a városi körzeti megbízottak „*nagymértékben járulnak hozzá a közlekedés rendjének megszilárdításához*” (Patkoló, 1958). Ekkoriban gyökerezhetett a közrendvédelmi szolgálati ág közlekedési forgalom-ellenőrzésben ma tapasztalható aktív részvétele, ugyanis a közlekedési helyzetre tekintettel 1958-ban indokoltnak látták a közrendvédelmi szolgálati ág tagjainak erőteljesebb bevonását az ellenőrzésbe. A városi közlekedés helyzetét, valamint a közrendvédelmi szolgálati ág szerepét Tokaji K. András ekkoriban így értékelte: „*Sok problémát okoz nagyvárosainkban a biztonságos és zavar nélküli közlekedés megteremtése. Nem kívánok itt utalni arra, hogy hány ember halálát, súlyos sérülését, talán egy életre szóló rokkantságát, az állam vagy magánosok károsodását idézték elő a közúti balesetek. Az azonban tény, hogy az eddigi helyzeten csak úgy tudunk változtatni, ha közrendvédelmi elvtársaink is még többet foglalkoznak a közlekedésrendészeti kérdésekkel.*” (Tokaji, 1958).

A baleset-megelőzéssel kapcsolatban 1952-ben indult – már említett – társadalmi összefogás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A rendőrség közlekedésrendészeti és közrendvédelmi állománya – köztük a körzeti megbízottakkal – jelentős erőfeszítéseket tett a helyzet javítása érdekében, azonban – a korabeli rendőri értékelések szerint jobbára a rendőrségen kívül álló, ekkoriban meg nem nevezett okokra visszavezethetően – a helyzet javulása egyelőre váratott magára. A legégetőbb baleseti okként jelentkező ittas járművezetés visszaszorítására irányuló igyekezet mellett nagy hangsúly került a gyermekbalesetek megelőzésére. A Budapesti Rendőr-főkapitányság állománya rendszeresen látogatta az iskolákat előadások, filmvetítések megtartása céljából. A fővárosban ekkoriban két évente jutottak el a rendőrök visszatérően egy-egy általános iskolába. Az 1957-es év különösen aktív volt, ugyanis ekkor 381 filmvetítéssel egybekötött balesetmegelőzési előadás került megtartásra iskolákban és úttörő

6 Az 1950-es évek végén például több, részben vagy egészben a forgalomirányítással foglalkozó szakmai írást találhatunk.

táborokban, amely előadásokon több mint 56 000 gyermek vett részt (Horváth, 1959). A balesetmentes közlekedésre irányuló oktatás, nevelés azonban már ekkor sem csak a gyermekeket érintette. Az úgynevezett balesetelhárítási propagandának az volt a feladata, „*hogyan oktató és nevelőmunkával megteremtse a közlekedési fegyelmet, tudatosítsa a közlekedési szabályokat s ránevelje az embereket arra, hogy vigyázzanak az utcán magukra, gyermekeikre s a járművekre egyaránt. Sőt, ezen túlmenően, segítsék elő, hogy mások is ilyen magatartást tanúsítsanak, aminek következményeként csökkenne a közlekedési balesetek száma*” (Leib, 1959). Mindemellett a 100 000 lakosra jutó közúti közlekedési balesetek száma ekkoriban (1958-ban) 5,3 volt hazánkban, míg a szomszédos Ausztriában 1957-ben 28,7 (Vályi 1959). A Pest megyei adatok alapján 1958-ban a közúti közlekedési balesetek 30%-ában nem történt személyi sérülés (Vályi, 1960). „*A baleset-megelőzés mint rendőri feladat 1972-ben lépett magasabb szintre, amikor is a 2024/1972. számú MT határozattal létrehozták az Országos Közlekedésbiztonsági Tanácsot. A belügyminiszter és a közlekedési miniszter látta el a vezetési, irányítási feladatokat, a rendőrség pedig a végrehajtásban kapott szerepet. Az OKBT 1973. január 1-jén kezdte meg működését, és egészen 1992-ig folytatta. A 2002/1992. kormányhatározatban már a balesetek megelőzésére szolgáló közlekedésbiztonsági tevékenység irányítását is a rendőrség kapta feladatul. Ezért az Országos Rendőr-főkapitányság 1992. november 24-én létrehozta a napjainkban is működő Országos Balesetmegelőzési Bizottságot.*” (Mészáros, 2017).

A körzeti megbízotti szabályzatokban nevesített közlekedésrendészeti feladatok

Az első, a körzeti megbízotti szolgálati formára vonatkozó rendelkezéseket egységes formában tartalmazó szabályzat kiadására 1964-ben került sor.⁷ E szabályzat a körzeti megbízott általános feladatai körében intézkedési (intézkedés kezdeményezési) kötelezettséget írt elő abban az esetben, ha a körzeti megbízott illetékességi területének valamely részén a biztonságos közlekedés előfeltételei (jelzőtáblák, fényjelző készülékek, útburkolati jelek) hiányoznak. A szabályzat a körzeti megbízott általános (közúti) közlekedésrendészeti tevékenységén túl – amely természetesen a leghangsúlyosabb volt – három speciális közlekedésrendészeti feladatkört is meghatározott, melyek az alábbiak:

7 12.200/1964 számú Körzetmegbízotti szabályzat.

- 1) vasúti körzeti megbízott,
- 2) folyamrendészeti körzeti megbízott,
- 3) repülőtéri körzeti megbízott.

Az általános vagy közúti közlekedéssel kapcsolatban megfogalmazott elvárások körében szerepelt többek között:

- Körzete közlekedési rendjének, viszonyainak ismerete és az ennek megfelelő balesetmegelőzési tevékenység kifejtése.
- A magas balesetveszéllyel járó területek (például közlekedési csomópontok) ismerete.
- Közúti ellenőrzési tevékenység folytatása (különös tekintettel a mellékútvonalakra), valamint a közlekedés segítése.
- A közút és az ahhoz tartozó jelzőtáblák, fényjelző készülékek, útburkolati jelek állapotának figyelemmel kísérése, forgalomszervezési javaslatlétel.
- A közúti közlekedés körében elkövetett bűncselekmények és szabálysértések megakadályozása. Ennek körében az italmérő helyiségek környezetének rendszeres ellenőrzése és ezáltal az ittas járművezetés lehetőség szerinti megelőzése. Kiemelt figyelem szentelése az elsőbbségre, az előzésre, a személyszállításra, a vezetői engedélyre, valamint a gépjármű fényjelző berendezéseire vonatkozó szabályok betartására.
- Közúti közlekedési baleset helyszínén elsősegélynyújtás, helyszínbiztosítás, forgalomirányítás, a helyszínelő vagy a helyszíni szemlét lefolytató bizottság utasításainak végrehajtása.
- Közterületi helyfoglalások (például építkezések során) ellenőrzése.
- Segítségnyújtás a körzetében működő úttörő közlekedési járőrsoportoknak.

A vasúti körzeti megbízott feladatai közé tartozott többek között:

- Nem közlekedésrendészeti, inkább általános közbiztonsági feladatként jelentkezett, azonban a vasúttal volt összefüggésben a vasúti állomások várótermeinek, pénztárainak és azok környezetének folyamatos figyelemmel kísérése, a gyanúsán viselkedő személyek megfigyelése, a zseblogások, csomaglopások⁸, csempészés megelőzése és a már bekövetkezett jogsértő cselekmények esetén az elkövető felderítése. Ilyen feladatként jelentkezett a segítségnyújtás a vasúti dolgozóknak a közrend, közbiztonság szabályainak betartatásában, különösen a csúcsforgalom idején.
- A működési körzetében lévő vasútvonalak kapcsán leggyakrabban előforduló balesetek helyét, körülményeit illető, valamint a vasúti közlekedésre

8 Leginkább a csomagjukat őrizetlenül hagyó utasok elővigyázatosságra történő figyelemfelhívásával.

vonatkozó jelentősebb szabályok ismerete. Azon hiányosságok felderítése, amelyek baleset bekövetkezéséhez vezethettek és – általában javaslatlétellel – intézkedés azok megszüntetésére. Ennek kapcsán ellenőrizze, hogy a sorompó nélküli átjáróknál a vasúti síneken az áthaladás szabályosan történik-e, megvannak-e a figyelmeztető táblák, és azok jól láthatók-e.

- A közlekedés biztonságát fenntartani hivatott berendezések megrongálásának megelőzése. Segítségnyújtás a MÁV dolgozóknak (kiváltképp pályőröknek, váltókezelőknek) abban, hogy a balesetet előidéző magatartásokat meg tudják akadályozni.
- A mozgó vonatokra történő felugrás és azokról való leugrás, a pályatestek tiltott részein történő átjárás, a pályatesten vagy annak közelében az állatok legeltetése, a pályatesten történő kerékpározás megakadályozása.
- Külön megbízás alapján a vasút területén elkövetett szabálysértések helyszíni bírsággal történő szankcionálása.
- Vasúti baleset esetén a helyszín megjelölése, a nyomok biztosítása, tanúkutatás, a mozdonyvezető nevének és a mozdony számának feljegyzése és azt követően a vonat haladéktalan útjára engedése.
- Külön utasításra részvétel a kormányvonatok útvonalának biztosításában.

A folyamrendészeti körzeti megbízott feladatai és tevékenységellátásának szabályai közé tartozott többek között:

- A hajózási szabályokban előírt rendelkezések ismerete. A vízi járművek és vezetőik okmányainak ellenőrzése. A kompokra vonatkozó szabályok ismerete, ellenőrzése.
- Folyamszakasza hajózási szempontból veszélyes helyeinek megismerése. A baleset előidézésére alkalmas hiányosságok felderítése, azok megszüntetése vagy a megszüntetésre irányuló javaslatlétel.
- A hajóközlekedés biztonságára létesített berendezések megrongálásának megelőzése.
- A motor- és evezős csónakok szabályos közlekedésének biztosítása ellenőrzéssel, intézkedéssel.
- A vízi járművek terhelésének ellenőrzése.
- Intézkedés a vízi járművek ittasan történő vezetése, a horgászat, halászat szabályainak megszegése, valamint a fürdés szabályainak megsértése esetén.
- Lopások megelőzése a fürdőhelyeken.
- Halőrök ellenőrzése.

A körzeti megbízott életének és testi épségének megóvását célzó szabályként került megfogalmazásra, hogy kikötőben éjjel egyedül is teljesíthet szolgálatot, azonban vízi járművet nem használhat.

A repülőtéri körzeti megbízott feladatai közé tartozott többek között:

- A repülésre, ejtőernyős ugrásra vonatkozó szabályok és azok megszegésére vonatkozó okok ismerete.
- A repülőterek szabálysértés előidézésére alkalmas hiányosságainak felderítése, megszüntetése (intézkedéssel vagy javaslattétellel).
- Illetéktelen személyek repülőterre történő belépésének megakadályozása.
- A légi közlekedés biztonságára létesített berendezések megrongálásának megakadályozása.
- Repülések alkalmával a repülőtéri szolgálat tevékenységének figyelemmel kísérése. Hiányosság esetén a repülőtér vezetője figyelmének felhívása annak megszüntetésére.
- A területén rendezett látványos repülések, bemutatók, valamint légi fényképezések és filmezések ellenőrzése.
- A légi járművön történő fegyver, lőszer- és robbanóanyag-szállítás, az arra kiadott engedélykés és az abban foglaltak ellenőrzése.
- Részvétel a területén bekövetkezett légi balesetek helyszínbiztosításában, helyszíni szemléjén.

A repülőtéri körzeti megbízott légirendészeti feladatok ellátását célzó ellenőrzésére kizárólagos hatáskörrel a BM Folyam és Légiközlekedési Osztály rendelkezett.

A második körzeti megbízotti szabályzat kiadására 1978-ban került sor⁹, amely elődjénél helyenként részletesebben szabályozta a közlekedésrendészeti feladatokat. E szabályzatban kifejezésre került az ekkor már évtizedek óta hangzott és a normaalkotó meggyőződését tükröző elvárás, a társadalmi erők bevonása a közúti szabályok betartására és ezáltal a közúti balesetek visszaszorítására és a biztonságos közlekedés megteremtésére irányuló tevékenységbe. Érdekessége volt a szabályzatnak, hogy a körzeti megbízott közúti közlekedéssel kapcsolatos feladatai között a KRESZ szabályszegések észlelése esetén fennálló intézkedési kötelezettség kapcsán a főbb baleseti okként nyilvántartott szabálysértések figyelemfelhívó jelleggel, taxatív felsorolásra kerültek. Ilyen volt az elsőbbségi jog meg nem adása, a szabálytalan vezetés, az ittas vagy engedély nélküli vezetés, a szabálytalan személyszállítás és a kivilágítás elmulasztása. A felsorolt jogsértések a balesetek számára és kimenetele súlyosságára gyakorolt hatása ma sem kedvező, azzal a különbséggel, hogy az engedély nélküli vezetést önmagában nem tekintjük baleseti oknak, hiszen más, a közúti közlekedésre

9 A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2/1978. számú parancsa a Körzeti Megbízotti Szabályzat kiadásáról

vonatkozó szabály megsértése nélkül, közvetlenül nem vezet baleset bekövetkezéséhez. A szabályzat szintén konkretizálta, kiterjesztette a forgalom-ellenőrzés alanyainak körét (a járművezetők mellett). Meghatározta, hogy a körzeti megbízott ellenőrizzé a gyalogosokra és az utasokra vonatkozó rendelkezések betartását, a kerékpárok, segédmotoros kerékpárok és állati erővel vont járművek vezetésére, valamint az állatok hajtására vonatkozó szabályok megtartását.

A szabályzat árnyalta az egyes speciális (vasúti, vízi, légi) közlekedésrendészeti feladatokat, és azokat nem csupán az erre a feladatra kijelölt, hanem valamennyi – általános, szokványos működési körzettel rendelkező – körzeti megbízottnak meghatározta. Ilyen szabályként tartották számon a vasúti közlekedéssel kapcsolatban, hogy a körzeti megbízott

- területén, ha ott vasúti körzeti megbízott nem működik, ellenőrizzé a vasúti közlekedést a MÁV és VOLÁN pályaudvarok közrendjét, közbiztonságát;
- ismerje a vasúti közlekedésre vonatkozó fontosabb rendelkezéseket, kísérje figyelemmel azok betartását és megsértésük esetén intézkedjen;
- segítse a MÁV dolgozóit az utazási fegyelem fenntartásában;
- az utazóbűnözők felderítésének elősegítése érdekében a vasútállomásokon és vonatokon rendszeresen végezzen igazoltatást;
- kísérje figyelemmel a vasúti áruszállítást.

Vízirendészeti feladatait illetően a körzeti megbízott ellenőrizzé:

- a víziközlekedésre vonatkozó szabályok betartását;
- a halászatra, horgászatra, fürdőzésre vonatkozó rendelkezések betartását;
- a külföldi hajósok szárazföldi tevékenységét;
- a kikötők, vízparti táborok, kempingek területét;
- a vízi rendezvényeket.

A légirendészeti feladatok e szabályzatban szintén a polgári repülőterekhez kapcsolódva kerültek megfogalmazásra. Ezek szerint a körzeti megbízott köteles ellenőrizni:

- a repülési szabályok betartását, a személyzet szakszolgálati engedélyeinek, a légi járművek alkalmassági vizsgabizonyítványainak érvényességét;
- a repülőtereken elhelyezett biztonsági berendezéseket (szegély jelzők, figyelmeztető táblák), azok állapotát, a repülőtéri épületek, hangárok, raktárak üzem anyagtárolók biztonságát;
- a repülőgépek tárolásának biztonságát.

„Az 1978-as kmb szabályzat egészen a rendszerváltozásig, sőt azt követően is szabályozta a körzeti megbízotti tevékenységet. Hatályon kívül helyezésére

a Magyar Köztársaság Rendőrségének Körzeti Megbízotti Szabályzata kiadásáról szóló 11/1995. (VIII. 30.) ORFK utasítással került sor.” (Tihanyi & Papp, 2022b). Alapelvként fogalmazódott meg ekkor, hogy a körzeti megbízott feladata a vonatkozó szabályok betartatása, a tájékoztatás és a közlekedők ellenőrzése. A szabályzatban foglaltak szerint a körzeti megbízott általános (a közúti közlekedéssel összefüggő) közlekedésrendészeti feladatainak körét az alábbiak alkották:

- a közlekedést segítő létesítmények, jelzések, jelzőberendezések, jelzőtáblák és útburkolati jelek állapotának figyelemmel kísérése és a szükségessé váló intézkedések kezdeményezése az illetékes hatóságnál;
- segítségnyújtás a közúti közlekedési baleset résztvevőinek, szükség szerint orvos, mentő, helyszínelő értesítése, segítségnyújtás a műszaki mentésben, a holttest elszállítatásában és a rakományok biztonságba helyezésében, helyszínbiztosítás;
- az érkezési és a távozási időszakban a gyerekek úttesten történő balesetmentes átkelésének elősegítése a működési körzetében lévő iskolák előtt, ahol a közlekedés biztonsága megkívánja;
- a közúti forgalom akadályoztatása, torlódása esetén intézkedés a közlekedés folyamatosságának biztosítására.

A speciális közlekedésrendészeti feladatok körében az alábbi lényeges változások következtek be:

- A vasúti közlekedéssel kapcsolatban megmaradt a vonatkozó előírások és rendőri feladatok ismeretére irányuló elvárás, azonban a korábbi egyéb feladatok helyett megfogalmazódott a vasúti létesítmények dolgozóival történő szoros kapcsolattartás, együttműködés és a közforgalom számára nyitva álló vasúti létesítmények területén végzett folyamatos bűnmegelőzési és közrendvédelmi tevékenység igénye, valamint a közút-vasút kereszteződések biztonságának fenntartására irányuló ellenőrző tevékenység fontossága.
- A vízirendészeti feladatok a korábbi szabályzat rendelkezéseire képest annyival egészültek ki, hogy a körzeti megbízott ne csak ellenőrizze a vízi rendezvényeket, hanem vegyen részt azok biztosításában és a szabadvizekhez köthető tevékenységekre vonatkozó szabályok ismeretén, betartatásán és ellenőrzésén túl ismerje meg a szabad vizekkel kapcsolatos természetvédelmi vonatkozású szabályokat és ellenőrizze azok betartását. Kikerült azonban a feladatok közül a külföldi hajósok szárazföldi tevékenységének és a kikötők, vízparti táborok, kempingek területének ellenőrzése.
- A légirendészeti feladatok köre teljes egészében átalakult. A korábbi szabályok helyett megfogalmazásra került, hogy a körzeti megbízott felügyeleti

szolgálat ellátásával biztosítsa a légi és modellbemutatók helyszínét, emellett kísérelje figyelemmel a működési területén folyó repülő- és ejtőernyős tevékenységet, erről előljárójának tegeyen jelentést, valamint működjön közre a légi baleset, katasztrófa helyszínének átkutatásában, a mentésben és a helyszíni intézkedések megtételében.

A körzeti megbízotti szabályzatról szóló 26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás 2016. január 01-jén lépett hatályba és módosításokkal ugyan, de a mai napig hatályos. A témát illető legfőbb újítása, változtatása az volt, hogy szakított a speciális közlekedésrendészeti feladatok korábbi hármásával és légirendészeti feladatokat nem tartalmazott. Egyéb vonatkozásban a közlekedésrendészeti feladatok gyakorlatilag megegyeztek, megegyeznek az 1995-ös szabályzatban megfogalmazottakkal. Fontos azonban megjegyezni, hogy a körzeti megbízott nem vehető igénybe balesethelyszínelői feladatokra, mivel azok huzamosabb időre elvonják őt az eredeti rendeltetésének megfelelő alapfeladatoktól.

Összegzés

A körzeti megbízotti szolgálati forma közlekedésrendészetben, baleset-megelőzésben betöltött jelentős, hangsúlyos szerepe egészen a szolgálati forma létrejöttéig, 1954-ig nyúlik vissza. A területiség és a személyes felelősség elve alapján már ekkor megfogalmazódott, hogy a körzeti megbízott személyesen felel többek között a rábízott terület közlekedésbiztonságáért. A közlekedésrendészeti feladatokkal szemben a struktúra az első, 1964-ben kiadott körzeti megbízotti szabályzatban került megalkotásra, és egészen 2016. január 01-jéig ennek megfelelően alakult a körzeti megbízottak közlekedéssel kapcsolatos feladatrendszere, ekkor azonban a légirendészeti feladatok köre kikerült a tevékenységek közül. Megállapítható, hogy a szolgálati forma teljes fennállása során szerepet kapott a balesetelemzésből adódó „3E” (Education – felvilágosítás, oktatás, nevelés; Enforcement – közúti ellenőrzés; Engineering – forgalomszervezés) valamennyi szegmensében. A baleset-megelőzés akkor lehet igazán hatékony, ha ez a három terület kéz a kézben jár, ennek köszönhető, hogy az egymástól elkülönülő feladatok határai időnként összemosódnak. A közúti közlekedés ellenőrzése során a kontroll kiterjed a közlekedés rendjének és a forgalomszabályozásnak, valamint a közlekedési szolgáltatásnak és a járművek üzemeltetésének szabályszerűségére. Sőt, a forgalom-ellenőrzés legfontosabb alapelvei között tartjuk számon, hogy a kontroll során nevelő célú tájékoztatást kell adni (Juhász & Major 2021). A körzeti megbízottak közúti ellenőrző tevékenységének saját

működési körzetükben történő végrehajtása azonban erősen vitatható, ugyanis e tevékenység időnként szankciók alkalmazásával jár, ami eredményét illetően ellentétes a szolgálati forma alapvető rendeltetésével, amely egyértelműen a lakossággal történő kapcsolattartás, a lakosság rendőrség irányába tanúsított bizalmának erősítése és ezáltal az információszerzés. „*Nem fér meg egymás mellett egy szervezeti egységben a szolgáltató jelleg, a nyílt fizikai erőszak és a represszív büntetések alkalmazása. Márpedig akkor, amikor a KMB feladatainak komplexitását hangsúlyozzuk, elismerjük azt, hogy gyakran egymásnak ellentmondó cél elérése érdekében alkalmazzuk ezt a szolgálai formát.*” (Major, Tihanyi, Kovács & Vajda, 2014). Megfontolandó tehát, hogy a közösségi rendőri attitűddel mennyire összeegyeztethető a helyszíni bírságot, illetve a közigazgatási bírság kiszabása (Tihanyi, 2013). Ez természetesen nem feltétlenül jelenti azt, hogy a körzeti megbízottat indokolt lenne teljes mértékben kivonni a közúti ellenőrzésből. Megoldás lehet a problémára, ha a körzeti megbízottak e tevékenységüket nem a saját működési körzetükben fejtik ki, hanem más körzeti megbízottak területén. Ehhez természetesen a normatív környezetnek és a körzeti megbízotti szolgálat tervezésének, szervezésének is igazodni szükséges.

Felhasznált irodalom

- Barát I. (1956). Társadalmi erők bevonása a közlekedésrendészeti munkába. *Rendőrségi Szemle*, 4(3), 211–219.
- Barát I. (1957). Közlekedésrendészetiünk jelenlegi helyzete és perspektívái. *Rendőrségi Szemle*, 5(1-3), 30–36.
- Falus Gy. (1953). A körzeti megbízotti szolgálat. *Rendőrségi Szemle*, 1(12), 1122–1127.
- Ferenc J. (1957). A tanácsok és a rendőrség kapcsolata. *Rendőrségi Szemle*, 5(12), 864–869.
- Horváth J. (1959). A gyermekbalesetekről. *Rendőrségi Szemle*, 7(1), 76–79.
- Juhász A. & Major R. (2021). A közúti ellenőrzés pszichikai hatása és a szabályszegő magatartások háttere. *Magyar Rendészet*, 21(4), 155–170. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.8>
- Leib R. (1959). A közlekedési propaganda eszközeiről. *Rendőrségi Szemle*, 7(9), 707–714.
- Major R., Tihanyi M., Kovács S. & Vajda A. (2014). A nagyvárosi lakosság szubjektív biztonságérzetének javíthatósága. *Belügyi Szemle*, 62(5), 98–133.
- Mészáros G. (2017). A közlekedésrendészet feladata a közúti közlekedésben Rudnay Béla rendeletétől napjainkig. *Belügyi Szemle*, 65(3), 54–66. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.3.4>
- Nagy D. & Rózsás J. (1956). A körzeti megbízottak munkájának néhány tapasztalata Veszprém megyében. *Rendőrségi Szemle*, 4(9), 829–839.
- Patkoló K. (1958). A körzeti megbízotti szolgálat. *Rendőrségi Szemle*, 4(6), 471–475.

- Patkoló K. (1959). Szilárdítsuk meg az önkéntes rendőri szolgálatot. *Rendőrségi Szemle*, 7(8), 631–637.
- Pella, J. (1957). A közlekedésbaleseti statisztika a balesetek megakadályozásának fontos eszköze. *Rendőrségi Szemle*, 5(4), 183–194.
- Pócze T. (1956). Rendőrségünk feladatai a július 18-21-I K. V. határozat után. *Rendőrségi Szemle*, 4(8), 675–682.
- Szüle K. (1955). A körzeti megbízottak szolgálata nagyvárosokban. *Rendőrségi Szemle*, 3(9), 815–820.
- Tihanyi M. & Papp D. (2022a). A körzeti megbízotti szolgálat története 1. A kezdetek. *Belügyi Szemle*, 70(3), 589–605. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.8>
- Tihanyi M. & Papp D. (2022b). A körzeti megbízotti szolgálat története 2. A kezdetektől a rendszerváltozásig. *Belügyi Szemle*, 70(4), 689–703. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.4.3>
- Tihanyi M. (2013). A körzeti megbízotti szolgálat fejlődési lehetőségei, avagy a tudás alapú rendőrség. *Belügyi Szemle*, 61(6), 87–107.
- Tokaji K. A. (1958). Nagyvárosaink közrendvédelmi szolgálatáról. *Rendőrségi Szemle*, 4(2), 141–144.
- Vályi I. (1959). A motorkerékpár balesetekről. *Rendőrségi Szemle*, 7(12), 956–958.
- Vályi I. (1960). A büntetőpolitikai elvek következetesebb érvényesítéséért (Javaslat a közlekedési balesetekkel kapcsolatos eljárás egyszerűsítésére). *Rendőrségi Szemle*, 8(12), 921–924.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Miért nem jött a Nissan '68-ban Magyarországra?* https://m.mult-kor.hu/20130604_miert_nem_jott_a_nissan_68ban_magyarorszagra

URL2: *Normál- és reálbér, reáljövedelem.* <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/magyarorszag-3C8C/gazdasag-3CD7/nominal-es-realber-realjovedelem-3CF4/>

URL3: *Az 1956-os év számokban.* <https://1956.mti.hu/Pages/56Info.aspx>

Alkalmazott jogszabályok

11/1995. (VIII. 30.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrségének Körzeti Megbízotti Szabályzata kiadásáról

12.200/1964 számú Körzetmegbízotti szabályzat, A Belügyminisztérium II. Főcsoportfőnökség kiadványa 1964.

26/2015. (XII.9.) ORFK utasítás a körzeti megbízotti szabályzatról

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2/1978. számú parancsa a Körzeti Megbízotti Szabályzat kiadásáról (10-22/2/1978)

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Papp D. & Major R. (2022). A körzeti megbízott közlekedésrendészeti feladatainak története *Belügyi Szemle*, 70(12), 2645–2661. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.6>



A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete

The teaching-methodological situation of police officer training

Krauzer Ernő

rendőr ezredes
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
krauzer.erno@uni-nke.hu



Absztrakt

Cél: Jelen tanulmányban a szerző ismertetni kívánja „*A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani fejlesztése*” című kutatás során alkalmazott kérdőív egyes kérdéseire adott válaszokat.

A kutatás célja megvizsgálni a rendőrtiszthelyettes-képzésben alkalmazott didaktikai módszereket és annak fejlesztettségét. A kérdőív kérdései a Microsoft Forms Office alkalmazásba kerültek elhelyezésre, és a link megküldésével juttatta el a szerző a célszemélyekhez.

Módszertan: A kutatás a szerző saját oktatási tapasztalataiból, a rendőrtiszthelyettes-képzés történeti áttekintéséből, nemzetközi kitekintésből, hazai társzervek gyakorlatából, dokumentumok elemzéséből, kérdőíves felmérésből és interjúkból áll.

Megállapítások: A válaszadók a közrendvédelmi szolgálati ág vezetői, beosztottjai, illetve a rendőrképzéssel foglalkozó intézmények oktatói, kiképzői és rendőrtanulói, összesen 1421 fő. A válaszadók nagy számából és a válaszokból megállapítható, hogy a rendőrképzés megújítása időszerű, és a gyakorlatorientáltságot növelni kell. A válaszadók háromnegyede tanult intézkedéstaktikát, amely alapján saját tapasztalataiból merítette a véleményét. A válaszokból azt a következtetést lehet megállapítani, hogy az 1990-es évek második felében kialakított és bevezetett *Intézkedéstaktika* tantárgynál alkalmazott oktatási módszert célszerű kiterjeszteni a rendőrképzésre, mert az nagymértékben segíti a rendőrtanulók beilleszkedését a különböző szolgálati helyekre. Növelni kell a szituációs gyakorlatok számát, valamint okos eszközök alkalmazását is be



kell vonni a képzésbe. A válaszadók véleménye alapján lehetséges modellezni és modulokba oktatni a rendőri munkához szükséges ismereteket.

Érték: A kérdőívre adott válaszok arra engednek következtetni, hogy változtatni kell a rendőrtiszthelyettes-képzésben alkalmazott didaktikai módszereken. A további kutatások tárgya lehet az új didaktikai módszer kidolgozása. A rendőrtiszthelyettes-képzésben új didaktikai módszer alkalmazása paradigmaváltást jelentene.

Kulcsszavak: kérdőív, intézkedéstaktika, képzés, oktatás, didaktika, rendőr, gyakorlat, módszerek

Abstract

Aim: In the present study, the author presents the answers to the questionnaire used in the research “Educational-Methodological Development of Police Officer Training”. The aim of my research is to examine the didactic methods used in police training and its development. The questions in the questionnaire were placed in the Microsoft Forms Office application and the author sent the link to the target people.

Methodology: The research consists of the author’s own educational experience, a historical overview of police training, an international perspective, the practice of other Hungarian bodies, document analysis, a questionnaire survey and interviews.

Findings: The respondents are the heads and subordinates of the public order service branch, as well as the teachers, trainers and police students of the institutions dealing with police training, a total of 1421 people. From the large number of respondents and the responses, it can be concluded that the renewal of police training is timely and that practice orientation needs to be increased. Three-quarters of the respondents learned Police Tactics, based on which they drew their opinions from their own experiences. It can be concluded from the responses that the teaching method used in the subject of Police Tactics, developed and introduced in the second half of the 1990s, should be extended to police training, which greatly facilitates the integration of police students into different service positions. The number of situational exercises should be increased and the use of smart tools should be included in training. Based on the opinions of the respondents, it is possible to model and teach the knowledge required for police work in modules.

Value: The answers to the questionnaire suggest that the didactic methods used in the training of police officer need to be changed. The development of a new didactic method may be the subject of further research. Applying a new didactic method to police officer training would mean a paradigm shift.

Keywords: questionnaire, tactics of police measurment, training, education, didactics, policeman, practice, methods

Bevezetés

„*A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani fejlesztése*” című kutatásom során kérdőíves felmérést végeztem a rendőri szerveknél – a fővárosi és megyei rendőr-főkapitányságok, a Készenléti Rendőrség, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság –, és az oktatási – Körmenyi Rendvédelmi Technikum, Miskolci Rendvédelmi Technikum, Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ – intézményeknél. A rendőri szervek vonatkozásában elsősorban az egyenruhás szolgálatot ellátó közrendvédelmi szolgálati ág vezetői és beosztotti állományt és kiképzéssel foglalkozókat, az oktatási intézmények tekintetében pedig oktatókat, kiképzőket, tanulókat céloztam meg. A kérdőív kitöltése során arra törekedtem, hogy minél szélesebb körben történjen meg a mintavétel. A kérdőív linkjének megküldésekor 1000 fő kitöltését céloztam meg, amely jelentősen meghaladta a várakozásomat, mert összesen 1421 fő válaszolt a kérdésekre. A kérdőív kitöltése területileg lefedi az országot, illetve a közrendvédelmi szolgálati ág és az oktatási intézményekben érintettek létszáma alapján reprezentatívnak tekinthető. A kérdőívre adott válaszok arra engednek következtetni, hogy változtatni kell a rendőrtiszthelyettes-képzésben alkalmazott didaktikai módszereken.

A kérdőív

A kérdőív kérdéseit a Microsoft Forms Office alkalmazásba helyeztem el, és a link megküldésével juttattam el a célszemélyekhez – a rendőrségi hierarchiának megfelelően – a rendőri szerveken és a rendőrképzéssel, továbbképzéssel foglalkozó oktatási intézményeken keresztül. A Microsoft Forms Office alkalmazás lehetővé teszi a kérdőív kitöltésének anonimitását és hitelességét. A kérdőívet kitöltők részére az alkalmazás használatával teljes névtelenséget biztosítottam, a személyes adataik nem kerültek bele a kérdőívbe, ezért azok kezelésére nem került sor. Kizárólag a kérdésekre adott válaszaik kerültek exportálásra Excel táblázatba, amely pontosan naplózta a kitöltéssel kapcsolatos statisztikai adatokat. A kérdőívek kitöltésére – annak tesztelését követően – 2021. október 26-tól 2021. december 15-ig nyílt lehetőség. A kérdések és a válaszlehetőségek megfogalmazásánál, összeállításánál különösen nagy hangsúlyt helyeztem a semlegességre, hogy a válaszadókat ne befolyásoljam, valóban a saját véleményük, tapasztalataik jelenjenek meg. A kérdőív összesen 32 kérdésből

áll, amely a válaszok alapján logikai elágazást is tartalmaz. A kérdőív összeállításánál a rendőrtiszthelyettes-képzés közrendvédelmi szakmairány képzési programját vettem alapul (URL1).

A válaszadók nagy száma

Az 1421 fő válaszadó arra enged következtetni, hogy a kutatás tárgya foglalkoztatja a rendőrséget, a rendőri állományt, oktatókat és tanulókat, mert aktuális és időszerű. Ez összefüggésben lehet a különböző generációk tanulási szokásaival, életvitelükkel, értékrendjükkel, szocializációjukkal, valamint a rendkívül felgyorsult világunkkal, a technikai fejlődéssel, az okos eszközök elterjedésével, az információk szerzésének és feldolgozásának sokrétű lehetőségeivel.

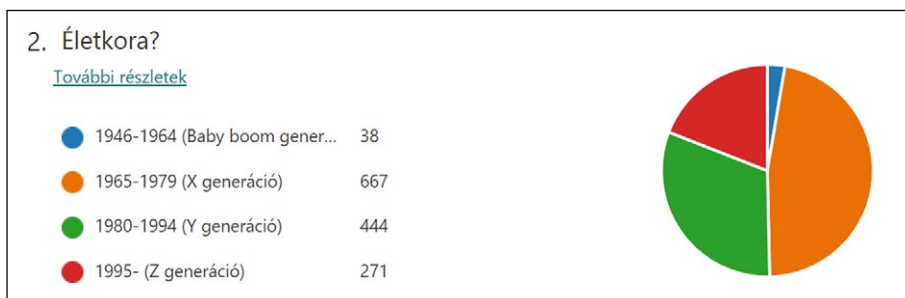
A válaszadók neme

A kérdőív 1. kérdése a kitöltők nemére vonatkozott, amelyre összesen 1420 fő válaszolt. Ebből 1010 férfi, 374 nő, illetve 36 fő nem kívánta megjelölni a nemét.

A válaszadók életkora

A kérdőív 2. kérdésére összesen 1420 fő adott választ, amely tartalmazza az életkorra vonatkozó adatokat. A kitöltőket a generációk alapján különböztettem meg, illetve soroltam be. Az összes válaszon kívül, amelyet az 1. számú ábra tartalmaz, külön vizsgálni fogom a generációk egyes kérdésekre adott válaszait. Látni szeretném, hogy mutatkozik-e különbség, ha igen, milyen területen és nagyságrendben. Az összesítés alapján megállapítható, hogy a kitöltők alapvetően az X és az Y generációhoz tartoznak.

1. számú ábra: Életkor besorolása a generációkba



Forrás: A szerző saját készítése.

A válaszadók szolgálati helye

A kérdőív 3. kérdésére összesen 1416 fő adott választ. Ebből 113 fő központi szerv, 510 fő területi szerv, 603 fő helyi szerv, 160 fő tanintézet, és 30 fő az egyéb választ jelölte meg.

A válaszadók szolgálati helye földrajzi elhelyezkedés alapján

A kérdőív 4. kérdésére összesen 1394 fő adott választ. Ebből a legtöbben Budapestet, Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megyét jelölték meg. A részletes adatokat az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. számú táblázat: *szolgálati hely földrajzi elhelyezkedés alapján*

Főváros/Megye	Fő
Budapest	384
Bács-Kiskun	63
Baranya	34
Békés	218
Borsod-Abaúj-Zemplén	60
Csongrád-Csanád	116
Fejér	1
Győr-Moson-Sopron	62
Hajdú-Bihar	44
Heves	1
Jász-Nagykun-Szolnok	165
Komárom-Esztergom	14
Nógrád	18
Pest	49
Somogy	19
Szabolcs-Szatmár-Bereg	53
Tolna	10
Vas	41
Veszprém	39
Zala	3

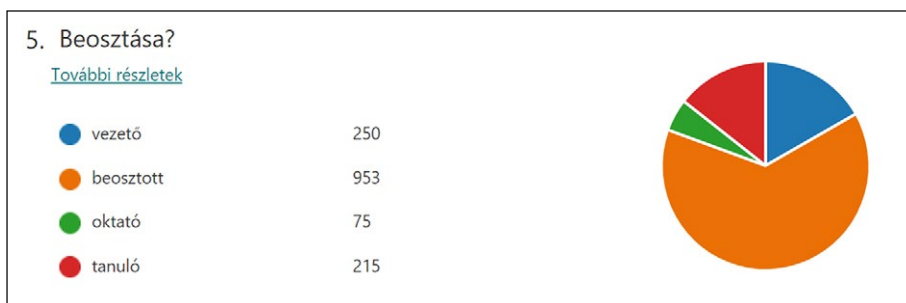
Forrás: A szerző saját készítése.

A válaszadók beosztása

A kérdőív 5. kérdésére összesen 1493 választ jelöltek meg, amely tartalmazza a kitöltők státuszára vonatkozó kérdéseket, amelyet a 2. számú ábra összesít.

A válaszadóknak lehetőségük volt több választ is megjelölni. A teljességre törekedve fontosnak tartom, hogy mind a vezetők, mind a beosztottak, mind az oktatók, és mind a tanulók véleménye megjelenjen (az előzőekben felsorolt négy kategória a továbbiakban: személyi kategóriák). A későbbiek során mind a négy kategóriára külön szűrni fogom a válaszokat.

2. számú ábra: Beosztási kategóriák



Forrás: A szerző saját készítése.

A válaszadók legmagasabb polgári iskolai végzettsége

A kérdőív 6. kérdésére összesen 1418 fő adott választ. Ebből 175 fő egyetemi, 393 fő főiskolai és 850 fő érettségi végzettséggel rendelkezik.

A válaszadók legmagasabb rendőri végzettsége

A kérdőív 7. kérdésére összesen 1408 fő adott választ. Ebből 46 fő a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar mesterképzését, 100 fő a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar alapképzését, 229 fő a Rendőrtiszti Főiskolát, 161 fő a rendészeti (rendőr) szervező képzést, 169 fő a zászlósképzőt, 589 fő a tiszthelyettes képzőt, és 114 fő az egyéb választ jelölte meg.

A válaszadó járt-e rendőrtiszthelyettes-képző iskolába, ha igen mikor és melyikbe?

A kérdőív 8. kérdése tartalmazza a kitöltő státuszára vonatkozó kérdéseket, amelyet a 3. számú ábra összesít. Szintén fontos szempont a hiteles válaszok

miatt, hogy a válaszadónak milyen tapasztalata, rálátása van a rendőrtiszthelyettes-képzésre, illetve van-e saját élménye (Falus, 2004). A válaszadók kétharmada járt rendőrtiszthelyettes-képző iskolába, amely a saját tapasztalaton alapuló válaszokat erősíti.

3. számú ábra: Tiszthelyettesképzőbe jártak megoszlása



Forrás: A szerző saját készítése.

A rendőrtiszthelyettes-képzés összes óraszámára, a tanintézeti képzés elméleti és gyakorlati, illetve a szakmai gyakorlat óraszámaira

A 9. és a 10. kérdés a 8. kérdésből következett. Azoktól kértem választ, akik jártak tiszthelyettesképzőbe, hogy mikor és hová. A mikor kérdésre adott válaszok alapján a kérdőívet kitöltők 1985 és 2021 között jártak tiszthelyettesképző iskolába. A hova válasza megjelölték az adyligeti, a budapesti, a körmendi, a csopaki, a miskolci, a soproni és a szegedi tanintézeteket. Ezekből arra következtettek, hogy a megkérdezettek ismeretei, tapasztalatai közel három és fél évtizedet ölel át, illetve az ország egész területét lefedi.

A 11–13. kérdések a jelenlegi képzés összes óraszámára, a tanintézeti elméleti és gyakorlati képzés, illetve szakmai gyakorlat óraszámaira, egymáshoz való viszonyításra vonatkoztak. Melyiket és milyen mértékben kellene növelni, illetve csökkenteni. A 11. kérdésre 1421 fő adott választ, amely nyolc válaszlehetőségéből azt a hármat ismertetem, amelyre a legtöbb választ adták. 422 fő szerint az összes óraszám megfelelő, de több területi szakmai gyakorlat órára lenne szükség. 282 fő szerint az összes óraszám megfelelő, illetve a tanintézeti órák száma és a területi szakmai gyakorlat óraszámaira is megfelelők. 202 fő szerint az összes óraszám megfelelő, de több tanintézeti gyakorlati órára lenne

szükség. A válaszadók közel 44%-a szerint növelni kellene a gyakorlati órák számát. A 12. és 13. kérdésre adott válaszok alapján az elméleti órák számát csökkenteni, a gyakorlati órák számát növelni kellene.

Az elmélet–gyakorlat (40–60%) aránya

A 14. kérdésre 1418 fő adott választ, amely alapján 513 fő szerint az elmélet–gyakorlat (40–60%) aránya megfelelő, 212 fő szerint az elmélet arányát, 544 fő szerint a gyakorlat arányát kellene növelni, illetve 149 fő a nem tudja választ adta.

A közrendvédelmi szakmairányban oktatott tantárgyak fontossági besorolása, mely tantárgyak óraszámát kellene növelni, illetve csökkenteni

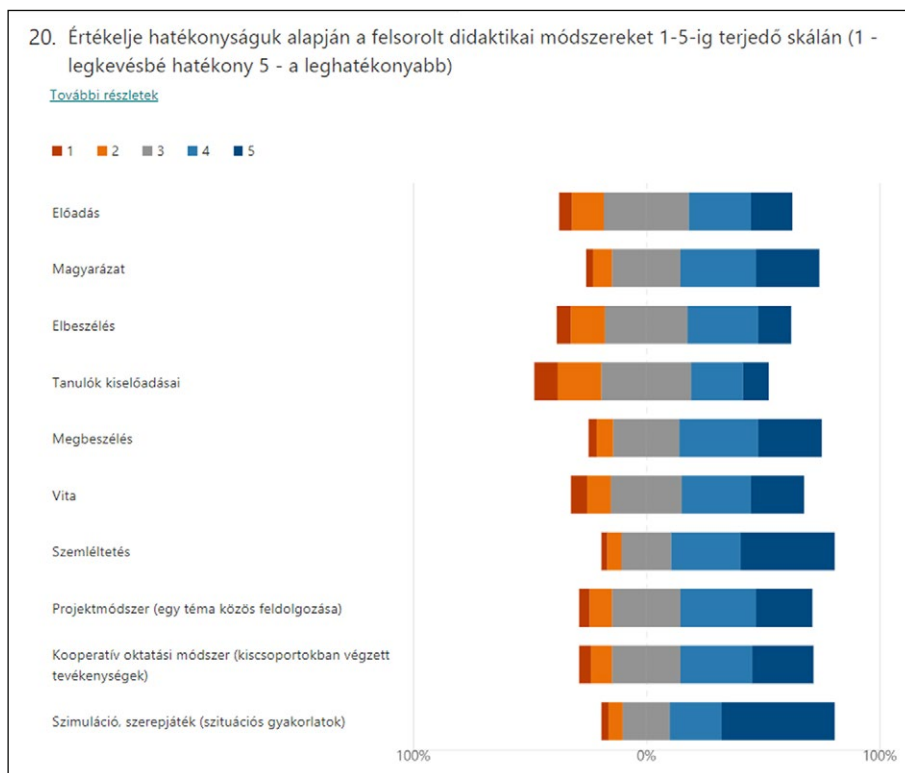
A 15. kérdés a tantárgyak fontossági besorolására kérdezett rá, amely alapján a válaszadók a legfontosabbnak jelölték a közrendvédelmi ismereteket, az intézkedéstaktikát és a közlekedési ismereteket, legkevésbé fontosnak az idegen nyelvet, a rendvédelmi informatikát és a társadalmi és kommunikációs ismereteket. A 16–19. kérdésekre adott válaszok szerint növelnék az intézkedéstaktika, a közrendvédelmi ismeretek és a lökiképzés óraszámait. Csökkentenék az idegen nyelvet, a társadalmi és kommunikációs ismeretek és a határrendészeti ismeretek tantárgyak óraszámait. Ezekből a válaszokból is azt a következtetést lehet levonni, hogy a válaszadók a gyakorlati képzést részesítik előnybe, azt erősítenék.

A szakirodalomban felsorolt didaktikai módszerek alkalmazásának hatékonysága

A szakirodalomban felsorolt didaktikai módszerek megjelennek a rendőrképzésben is. Az oktatási intézmény döntése, hogy melyik didaktikai módszert és milyen mértékben alkalmazza. Az alkalmazott didaktikai módszerek összefüggésben vannak az átadandó ismeretek sajátosságával, az elsajátítandó szinttel, illetve annak hasznosulásával, valamint az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az oktatott célcsoport tagjai milyen képességekkel, valamint előképzettségekkel rendelkeznek. Lényeges kérdés a didaktikai módszer kiválasztásánál, hogy elméleti vagy gyakorlati ismeretek átadására, bevésésére kerül-e sor. Az is nyilvánvaló, hogy az ismeretek átadása során több didaktikai módszer

is alkalmazható. A legfontosabb kérdés, hogy melyik didaktikai módszerrel vagy módszerekkel tudjuk az ismereteket hatékonyan átadni, illetve hogyan tudjuk a hatékonyságot növelni, és ezzel elérni az oktatási célt. Az összesített eredményt a 4. számú ábra szemlélteti. Érdekes képet mutathat a generációkra, illetve személyi kategóriák alapján történő elemzés, amelyet külön-külön el fogok végezni. A válaszadók véleménye alapján a leghatékonyabb didaktikai módszer a szimulációs szerepjáték, azaz a szituációs gyakorlatok, amelyet a szemléltetés, a magyarázat és a megbeszélés követ.

4. számú ábra: Alkalmazott didaktikai módszerek hatékonysága



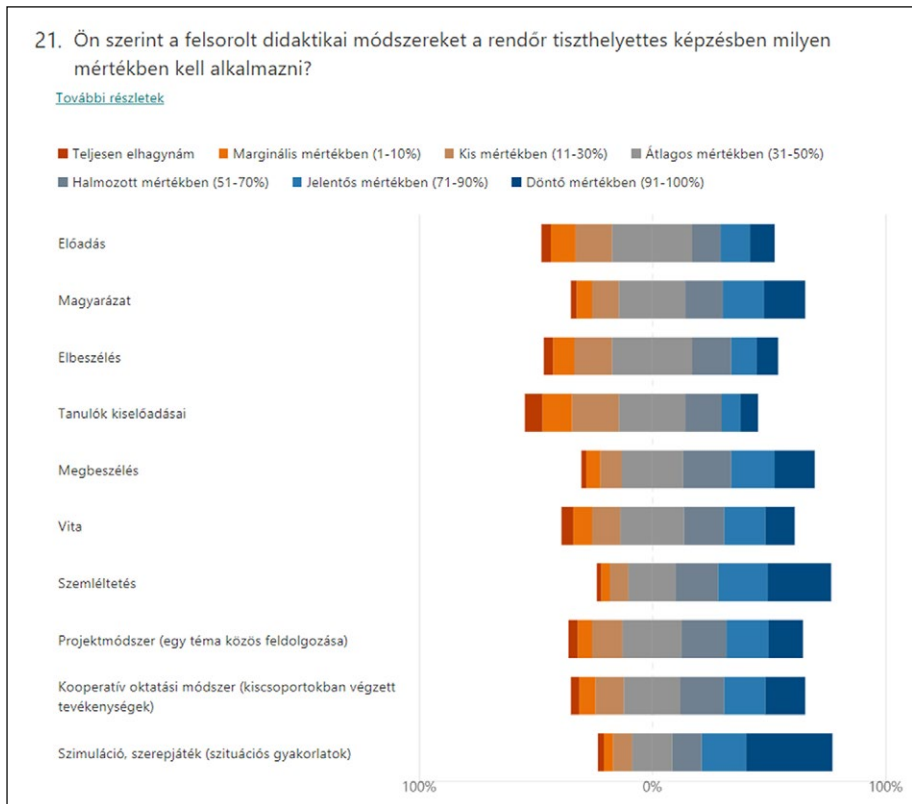
Forrás: A szerző saját készítése.

A didaktikai módszerek alkalmazásának mértéke

Az ismeretek minél hatékonyabb elsajátításához, bevéséséhez a legideálisabb didaktikai módszert kell alkalmazni. Ez abból a szempontból is fontos, hogy

a képzés során az elméleti ismereteket vagy a gyakorlati tudást kívánjuk erősíteni, előtérbe helyezni. Az 5. számú ábra bemutatja, hogy a didaktikai módszereket milyen mértékben kellene alkalmazni a képzésben. A válaszadók véleménye alapján a legnagyobb mértékben a szimulációs szerepjátékot, azaz a szituációs gyakorlatokat kellene alkalmazni, majd azt követi a szemléltetés, a megbeszélés és a magyarázat (Nánási, 1977).

5. számú ábra: Didaktikai módszerek alkalmazásának mértéke



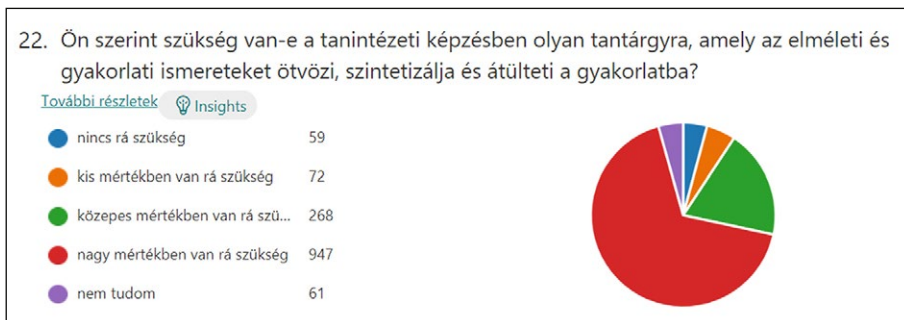
Forrás: A szerző saját készítése.

Az intézkedéstaktika tantárgy szükségessége

A kutatás szempontjából fontos kérdés, hogy a válaszadók szükségesnek látják-e olyan tantárgy alkalmazását a rendőrtiszthelyettes-képzésben, amely a gyakorlatorientáltságot erősíti. A válaszadók jelentős része, majdnem kétharmada,

nagymértékben úgy gondolja, hogy szükséges, amelyet a 6. számú ábra tartalmaz. Külön vizsgálni fogom az egyes generációk és személyi kategóriák válaszait, annak összefüggéseit.

6. számú ábra: *Komplex ismereteket tartalmazó tantárgy szükségessége*

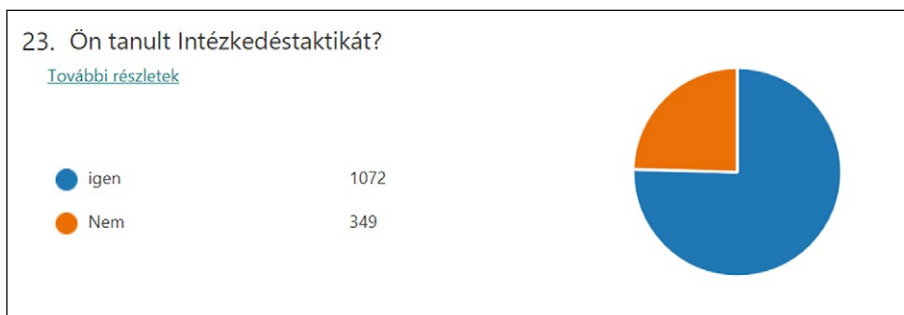


Forrás: A szerző saját szerkesztése.

Az intézkedéstaktika tantárgy ismerete

A válaszadók több mint háromnegyede tanult intézkedéstaktikát, amelyet a 7. számú ábra mutat be. Fontos szempont a hiteles válaszok szempontjából az intézkedéstaktika tantárgy ismerete. Jelentős képet fog mutatni a személyi kategóriákra történő elemzés.

7. számú ábra: *Intézkedéstaktikát tanultak megoszlása*

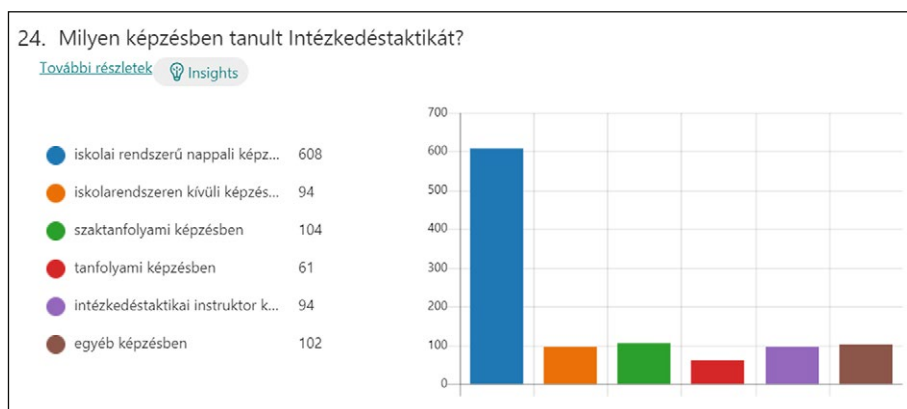


Forrás: A szerző saját készítése.

Honnan származik az intézkedéstaktika ismerete?

A válaszadók jelentős része, kb. fele iskolai rendszerű rendőrtiszthelyettes-képzésben találkozott az intézkedéstaktika tantárggyal, amelyet a szaktanfolyami képzés követ. A válaszokat a 8. számú ábra szemlélteti.

8. számú ábra: Milyen képzésben tanult intézkedéstaktikát?

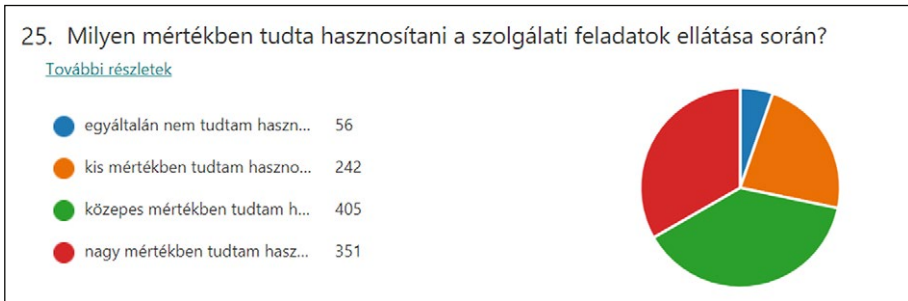


Forrás: A szerző saját készítése.

Az intézkedéstaktika tantárgy hasznossága

A válaszadók egyharmada nagymértékben, további egyharmada közepes mértékben tudta hasznosítani az intézkedéstaktika tantárgynál elsajátított ismereteket, amelyet a 9. számú ábra mutat be. Ezek a válaszok szintén azt támasztják alá, hogy szükség van egy olyan tantárgyra, amely a gyakorlatorientált oktatást helyezi előtérbe.

9. számú ábra: Intézkedéstaktika hasznosulása

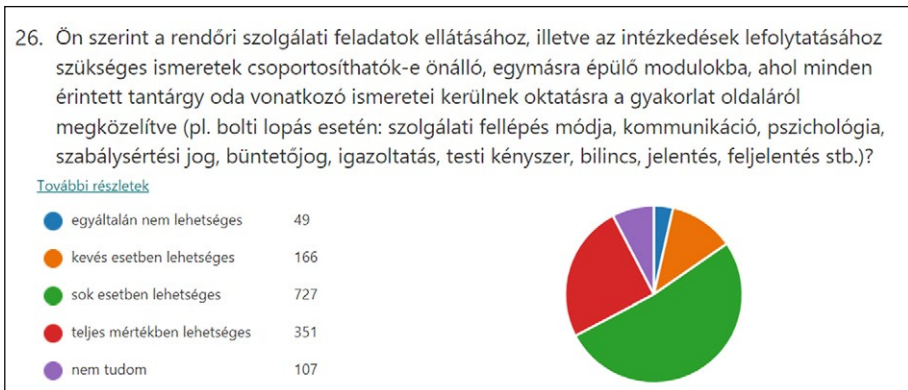


Forrás: A szerző saját készítése.

A rendőri munkához szükséges ismeretek modulokba történő csoportosítása

A válaszadók véleménye alapján lehetséges modellezni és modulokban oktatni a rendőri munkához szükséges ismereteket. A válaszok azt erősítik, hogy nemcsak lehetséges, hanem igény is jelentkezik rá. A válaszok összesítését a 10. számú ábra tartalmazza.

10. számú ábra: A rendőri szolgálati feladatok ellátásához szükséges ismeretek modulokban történő oktatása



Forrás: A szerző saját készítése.

A 27. kérdés az előzőre utal vissza, mely szerint modulokban történő ismeretek átadása során milyen osztálylétszámok és egyidőben jelenlévő oktatók száma lenne az ideális. A válaszadók közül 333 fő szerint 1–10 tanuló és 1 oktató; 285

fő szerint 1–10 tanuló és 2 oktató; 233 fő szerint 11–20 tanuló és 2 oktató lenne a legideálisabb.

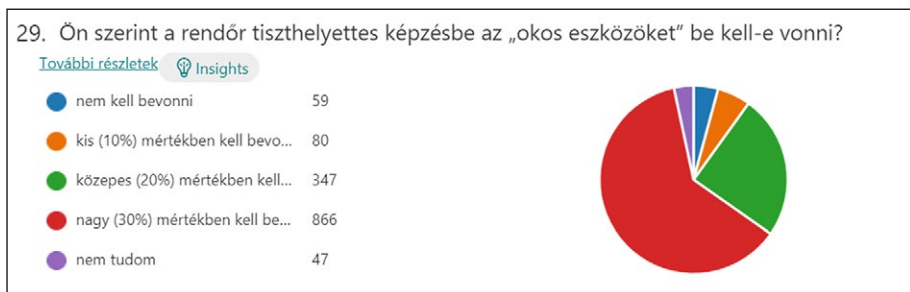
Az intézkedéstaktika tantárgy oktatásánál megjelenhető tantárgyak

A 28. kérdésre adott válaszok alapján a legnagyobb mértékben a közrendvédelmi ismeretek, a büntetőjogi ismeretek, jogi alapismeretek, a lökiképzés, a közlekedési ismeretek, és a rendőri testnevelés tantárgyak vonhatók be az intézkedéstaktika tantárgy oktatásába.

Az „okos eszközök” alkalmazásának szükségessége

A válaszadók több mint a fele szükségesnek tartja az „okos eszközök” alkalmazását a rendőrképzésben. Ez a megállapítás több szempontból is jelentőséggel bír. Egyrészt rávilágít arra, hogy ezeket az eszközöket nem tiltani kell, hanem racionálisan bevonni a képzésbe, amely a tanórák megtartását, annak módszereit és eszközeit átírják (Nagy, 1993). Ez többletfeladatot jelent az oktatóknak, kimozdíthatja őket a komfortzónájukból, ugyanakkor elősegítheti az ismeretek hatékonyabb elsajátítását. Továbbá a tanórákon nem az ismeretek bemutatására kell helyezni a hangsúlyt, hanem annak elemzésére, értelmezésére. A tanóra elméleti részéből felszabadult időt a gyakorlatorientált szemléltetésre, esetpéldákkal történő alátámasztásra lehet felhasználni. A válaszokat a 11. számú ábra összesíti.

11. számú ábra: Okos eszközök alkalmazásának szükségessége

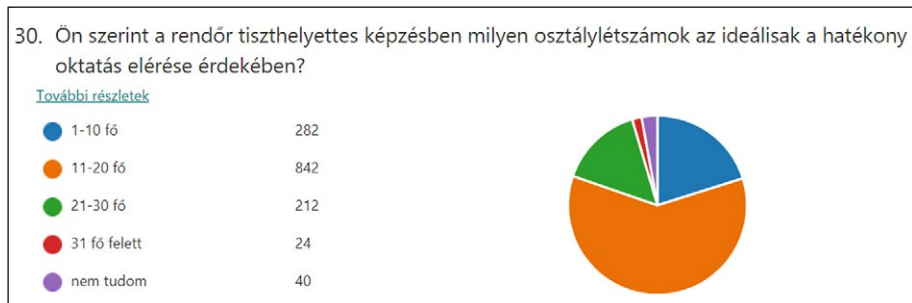


Forrás: A szerző saját készítése.

Ideális csoportlétszámok

A válaszadók jelentős többsége szerint a kiscsoportos, maximum 20 fős osztálylétszámok a legideálisabbak az oktatásra, amelyet a 12. számú ábra szemléltet. Az oktatás hatékonyságát a kisebb létszámú oktatói csoportok már önmagában is növelik. A kis létszám különösen a gyakorlati foglalkozások hatékonyságát növeli.

12. számú ábra: Osztálylétszám kategóriák

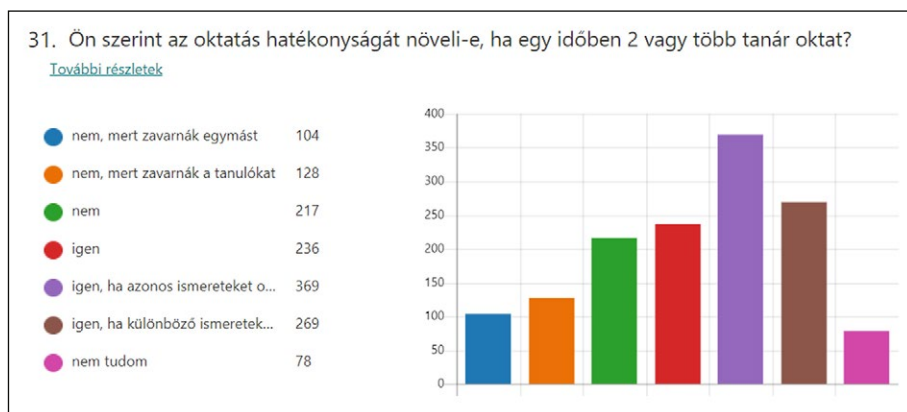


Forrás: A szerző saját készítése.

Több oktató együttes jelenléte az oktatásban

A válaszadók többsége hasznosnak ítéli, ha a tanulói csoportokat egyidőben több oktató tanítja, amelyet a 13. számú ábra tartalmaz. Az ismeretek átadása során a több oktató együttes jelenléte az oktatók részéről összehangoltságot feltételez, hogy megfelelően tudják egymást kiegészíteni. Több oktató együttes oktatása – különösen a gyakorlati képzés során – jelentősen segíti a feladatok megosztását, az ismeretek hatékonyabb átadását. Az oktatás színvonalát is jelentősen emeli, ha például gyakorlati foglalkozáson, szituációs feladat végrehajtása során olyan szaktanárok is jelen vannak, akik külön-külön tantárgy keretében oktatták a feladat végrehajtásához szükséges ismereteket.

13. számú ábra: Oktatók száma



Forrás: A szerző saját készítése.

A rendőrtiszthelyettes-képzést elvégző rendőrtanulók beilleszkedése a különböző szolgálati helyeken

A 32. kérdés arra vonatkozott, hogy a képzés során elsajátított ismeretek milyen mértékben segítik a rendőrtanulók beilleszkedését a különböző szolgálati helyeken. A kérdésre összesen 1400 fő adott választ, amely alapján 71 fő szerint nem segítik, 303 fő szerint kis mértékben segítik, 552 fő szerint közepes mértékben segítik, 414 fő szerint nagy mértékben segítik, 60 fő nem tudja.

Összegzés

Az összesített válaszokból kitűnik, hogy a válaszadók szükségesnek tartják a rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani fejlesztését, amely során elsősorban a gyakorlatorientáltságot növelnék. Az intézkedéstaktika tantárgynál bevezetett didaktikai módszer alkalmazását hatékonynak tartják, amely véleményük szerint kiterjeszhető a képzés jelentős részére, és jelentősen segíti a rendőrtanulók beilleszkedését a különböző szolgálati helyekre, közösségekbe.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni Dr. Balogh János r. altábornagy, országos rendőrfőkapitány úrnak a kutatásom támogatásával és a kérdőív kitöltésének engedélyezésével kapcsolatban. Dr. PhD. Németh József r. ezredes úrnak, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Képzésigazgatási Szervek Tanintézeti és Módszertani Főosztály vezetőjének a kérdőív kitöltésének koordinálásáért. A budapesti és a megyei rendőrfőkapitányoknak, a Készenléti Rendőrség parancsnokának, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság igazgatójának, a Körmendi Rendvédelmi Technikum igazgatójának, a Miskolci Rendvédelmi Technikum igazgatójának, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Rendőrképző Akadémia igazgató-helyettesének, az adyligeti és a szegedi Járőrképző Tagozat vezetőinek, illetve a dunakeszi Továbbképzési és Kiképzési Főosztály vezetőjének, valamint a csopaki Alparancsnoki és Továbbképző Központ vezetőjének a kérdőív kitöltéséhez nyújtott segítségért. Továbbá valamennyi kollégának – vezetőnek, beosztottnak, oktatónak, kiképzőnek – és rendőrtanulónak a kérdőív kitöltését, amellyel nagymértékben hozzájárultak kutatásom eredményes lefolytatásához.

Felhasznált irodalom

- Falus, I. (2004). *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó
- Nagy, S. (1993). *Az oktatás folyamata és módszerei*. Volos Bt.
- Nánási, M. (1977). *Pedagógia*. Tankönyvkiadó.

A cikkben szereplő online hivatkozás

URL1: *Képzési program a rendészet és közszolgálat ágazathoz tartozó 5 1032 18 03 rendőr tiszt-helyettes szakma közrendvédelmi szakmairányhoz*. https://www.mrvt.hu/images/docs/alapdok/kepzesi_program_kozrendvedelmi.pdf

Alkalmazott jogszabályok

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségből
- 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Krauzer E. (2022). A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2663–2680. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.7>



Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. száma elé

Recommendation to the VIII. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A rendészeti tárgyú külföldi szakirodalomról készült tájékoztatók azzal érik el céljukat, ha sikerül olyan forrásokat találni, amelyek a kutatómunkát végzők számára gondolatébresztő üzeneteket közvetítenek. A VIII. szám valamennyi recenziója rendelkezik ezzel az erénnyel.

Módszertan: Az elméleti tárgykörök sorában figyelmet érdemel az a felvetés, amely a rendészettudomány önállóságát és a közigazgatástannal fennálló szoros kapcsolatát vitakérdésként fogalmazza meg. A problémáról Beke József ismertetőjében olvashatunk. A tudományosan igazolt módszertan fontosságát emeli ki Bánáti Tibor, amikor a kihallgatástaktika olyan ajánlásairól szól, amelyek szilárd és igazolt elméleti alapok nélkül a nyomozások eredményességét veszélyeztethetik. Az anyagi igazság megállapításának akadályáról írt Elliot Aronson és Carol Tavris 2009-ben magyar nyelven is megjelent könyvükben (Aronson & Tavris, 2009). A kriminalisztikában módszertani követelmények az úgynevezett Daubert kritériumok: tudományosan igazolt metodika, publikált eredmények, hibahatárok kijelölése, kritikai fogadtatás (Romanek & Solymosiné Tauszik, 2004).

Megállapítások: Az igényes kutatómunka nem kerülheti meg az intézmények működési zavarainak feltárását, különösen akkor, ha olyan súlyos kérdések merülnek fel, mint a hatóságok intézkedéseiben megjelenő diszkrimináció, amelynek visszaszorítása csak alapos okkutatás nyomán lehetséges. Erről a törekvésekről Bacsó Bernadett írásából kapunk tájékoztatást. Az előítéletesség jelensége gyakran felmerül az iszlám vallással, illetve a muszlim országokból származott polgárokkal szemben. Kakócz Krisztián olyan szerzőtől idéz, aki arra figyelmeztet, hogy időnként a fogalmakról szerzett tudásunk hiányosságai húzódnak meg az idegeneket kirekesztő magatartások mögött. Tanulságokkal jár az



emberkereskedelem és az embercsempészet törvényi tényállásainak dogmatikai elemzése, különösen akkor, ha az kriminológiai szemlélettel is kiegészül. Az érintett bűncselekmény-kategóriákban a bűnösség és a kiszolgáltatottság elhatárolása csak így járhat sikerrel, amint azt a Herczeg Mónika által ismertetett külföldi kutatás igazolta. A Figyelőt Molnár Tamás *A klímaváltozás kriminológiája* című ismertetése zárja. Olyan könyvről ad ismertetést, amely „világosan rámutat arra a tényre, hogy az uralkodó társadalmi-gazdasági, ideológia érdekek és az ezt kiszolgáló rendszer jelenti a környezetre a legnagyobb veszélyt.” A témakör legjelesebb hazai művelője Irk Ferenc, aki a közelmúltban megjelent könyvében bemutatja az ember és környezete kizsákmányolásának metamorfózisát (Irk, 2021).

Érték: A külföldi szakirodalom a rendészeti kutatások legfontosabb erényeit hangsúlyozza akkor, amikor megerősíti a tudományos gondolkodás autonómiáját és a kutató felelősségét, valamint megköveteli a kellően megalapozott, széles körben publikált és a hibahatárokat is tekintetbe vevő metodikát. A Révai Nagy Lexikon XVIII. kötetében olvasható meghatározás szerint a tudomány „egy tárgyra vonatkozó kritikailag igazolt, azaz igaz ismeretek rendszere.” Az autonómia nem viseli el a kritikai mondanivaló elhallgatását, a felelősségvállalás pedig feltétele annak, hogy az elmélet a gyakorlattal együttműködésben dolgozzon ki megoldásokat a jogsértő és az eredménytelen hatósági beavatkozások elkerülése érdekében.

Kulcsszavak: biztonságtudományok, közbiztonság és közrend, kutatási téma

Abstract

Aim: The aim of the briefing notes on foreign law enforcement literature is to find sources that provide thought-provoking messages for researchers. All the reviews in issue VIII have this virtue.

Methodology: Among the theoretical subjects, it is worth noting that the autonomy of police science and its close relationship with public administration is a matter of debate. The problem can be read about in József Beke's review. Tibor Bánáti stresses the importance of scientifically proven methodology when he talks about recommendations on interrogation tactics which, without a solid and proven theoretical basis, could jeopardise the effectiveness of investigations. Elliot Aronson and Carol Tavris wrote about the obstacle of establishing the material truth in their book published in 2009 in Hungarian (Aronson & Tavris, 2009). In criminology, methodological requirements are the so-called Daubert criteria: scientifically proven methodology, published results, setting of error margins, critical reception (Romanek, Solymosiné Tauszik, 2004).

Findings: The demanding research work cannot avoid uncovering the dysfunctions of the institutions, especially when such serious issues arise as discrimination appearing in the actions of the authorities, which can only be curbed after a thorough investigation. Bernadett Bacsó's paper provides information on this endeavour. The phenomenon of prejudice against the Islamic religion and against citizens of Muslim origin often arises. Krisztián Kakócz quotes an author who warns that sometimes it is our lack of knowledge of concepts that lies behind exclusionary attitudes towards foreigners. There are lessons to be learnt from a dogmatic analysis of the legal concepts of trafficking and smuggling, especially when combined with a criminological perspective. The delineation of guilt and vulnerability in the relevant crime categories can only be successful in this way, as confirmed by the foreign research presented by Mónika Herczeg. The Observer concludes with a presentation by Tamás Molnár on the criminology of climate change. He describes a book that „clearly points to the fact that the prevailing socio-economic and ideological interests and the system that serves them pose the greatest threat to the environment.” Ferenc Irk, the most prominent domestic practitioner of the topic, has recently published a book on the metamorphosis of the exploitation of man and his environment (Irk, 2021).

Value: Foreign literature emphasises the most important virtues of law enforcement research when it affirms the autonomy of scientific thinking and the responsibility of the researcher, and requires a well-established, widely published methodology that takes into account the margins of error. According to the definition in Volume XVIII of Révai's Great Dictionary, science is „a system of critically validated, i.e. true, knowledge about a subject.” Autonomy does not tolerate the silencing of critical discourse, and the assumption of responsibility is a precondition for theory to develop solutions in cooperation with practice in order to avoid infringing and ineffective official interventions.

Keywords: security sciences, public security and public order, research topic



NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.

International Law Enforcement Observer VIII.

Bacsó Bernadett

doktorandusz, német nyelvtanár
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
bacso.bernadett@uni-nke.hu



Bánáti Tibor

Dr. doktorandusz, kiemelt főreferens,
rendőr alezredes Országos Rendőr-
főkapitányság, Bűnügyi
Főigazgatóság,
Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály
banati.tibor@uni-nke.hu



Beke József

doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
jozsef.beke@gmail.com



Herczeg Mónika

doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
herczegmonica@gmail.com



Kakócz Krisztián

doktorandusz, tanársegéd,
c. r. alezredes
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kakocz.krisztian@uni-nke.hu



Molnár Tamás

Dr. doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
mtamas1992@gmail.com

Bacsó Bernadett

A rendőrség diszkriminációja és rasszizmusa mint kutatási terület. Egy problémaorientált állapot/állományfelmérés

Discrimination and Racism in the Police as Field of Research. A Problem-oriented Inventory

A szerzők által feldolgozott téma, a rendőrségi munkában megjelenő diszkrimináció és rasszizmus kiemelt jelentőséggel bír napjainkban. Ezek a jelenségek szorosan összefüggenek, és érzékeny területeknek számítanak. Az ebben a témakörben felmerülő problémák okait keresik a szerzők, Astrid Jakobsen és Jens Bergmann, akik tanulmányukban a német és angol nyelvterületeken végzett kutatások eredményeit mutatják be. Céljuk az, hogy megismertessék, illetve tisztázzák a fogalmakat, és összevevessék a külföldi tapasztalatokat. Mindezek mellett olyan tényezőkre mutatnak rá, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy ezt a komplex jelenséget differenciáltan lehessen elemezni és kezelni.



A szerzők vizsgálták, hogy a rendőri diszkrimináció és rasszizmus kutatásával összefüggő kihívások megnevezése elősegíti-e a rendőrség megítélésének javítását. A tanulmány négy fő területen keresi a megoldást. Elméleti és módszertani síkon nélkülözhetetlen foglalkozni a jelenségek meghatározásával, valamint a perspektíva, a módszer és a normativitás problémájával. A mű rámutat arra, hogy a rasszizmusról szervezett nyilvános vita középpontjában a rendőrség állt, amelynek egyes diszkriminatívnak ítélt intézkedéseit szemrehányással illették azok a kritikusok, akik úgy vélték, hogy ezek a megnyilvánulások megfelelő képzések mellett elkerülhetők lennének. Kérdésként merül fel, hogy a rendőrök milyen alapon hozzák meg döntéseiket, és hogyan minősíthetők azok hatásai.

A tanulmány egyrészt kitér arra a tényre, hogy mit jelentenek az olyan fogalmak, mint a diszkrimináció és a rasszizmus, másrészt arra, hogy manapság is mekkora jelentősége van a társadalom hatalmi viszonyainak, és ez utóbbiak milyen egyenlőtlenségeket szülhetnek. Említésre kerülnek a műben a rendőri diszkriminációról szóló tanulmányok eredményei, a rendőrségi rasszizmust bíráló nézőpontok, és az ebből fakadó módszertani követelmények. A szerzők kérdéseken, példákon keresztül mutatnak be attitűdöket, gyakorlatokat, struktúrákat, amelyek a jövőben útját állhatják a hátrányos megkülönböztetésnek, és amelyeket fókuszba kellene állítani a rendőrök körében is.

A kutatást három fő területre osztották fel. Elsőként az egyéni attitűdöket és tapasztalatokat vizsgálták. A második terület az egyéni minták összetevése volt az intézményesített gyakorlattal. Harmadszor a cselekvési keretfeltételeket elemezték szerkezeti oldalról, ami azt jelenti, hogy azok, akik ezeken a területeken kutatásokat folytatnak, különböző szinteken, különféle módszertani megközelítésekkel tanulmányozzák az eseteket. Amíg a német nyelvű kutatási területek elszigetelődnek, tehát kevés információt adnak ki, addig az angolszász nyelvterületeket kiterjedt információközlés jellemzi. A rendőrséggel kapcsolatosan felmerülő diszkriminációs jelenségekből azt a következtetést vonták le, hogy stresszes helyzetekben leginkább a rendőrnőknél tapasztaltak rasszista megnyilvánulást, akiknek a munkájában gyakrabban jelentkeznek szélsőséges vagy idegengyűlölő attitűdök és előítéletek.

A szerzők utalnak arra, hogy túlnyomórészt a megfigyelés módszerét alkalmazták a kutatások folyamán. Arra jutottak, hogy amikor az intézkedések során fellép a diszkrimináció, a rendőrök döntéseit legtöbbször nem az etnikai hovatartozás befolyásolja, hanem lényegesebb szempontnak tűnik az egyének lakóhelye, a milió, a személy társadalmi-gazdasági állapota, a nem és az életkor.

Összegzés

A szerzők ismertetik és példákon keresztül bemutatják, hogy a rendőrség munkájában fellelhető diszkriminatív és rasszista vonások mint kutatási terület mennyire nélkülözhetetlen napjainkban. Megfogalmazódnak alternatívák a jelenlegi problémákkal terhes állapot megváltoztatására. A hátrányos megkülönböztetéshez, a jogsértésekhez vezető okok nagyon összetettek, szervezeti, politikai és jogi szinteken is felismerhetők. Szükség lenne a rendőrségen belül szituációs tanfolyamokra, a különféle kommunikációs helyzetek megvitatására, tehát diskurzuselemzésre, a helyes megoldások gyakorlására, a döntéshozatali folyamatok és elvárási struktúrák megbeszélésére, valamint a bekövetkezett esetek dokumentumainak tanulmányozására.

Bánáti Tibor

A terhelttől való információszerzéssel kapcsolatos, a hazugság felismerését szolgáló módszerek, valamint a kihallgatási taktika kritikai vizsgálatának szükségessége – pszichológiai és rendőrségi álláspont

The need for a critical examination of lie detection methods and interrogation/interview tactics for gathering information from suspects: a position paper from psychology and police

A cikk a Német Szövetségi Köztársaság rendőrképzéssel foglalkozó intézményeinek krimináltaktikai oktatási gyakorlatát veszi górcső alá. A német rendészeti oktatásban, az oktatott tananyag összeállításában aktívan részt vevő szereplők gyakran esnek abba a hibába, hogy nem győződnek meg a tárgyban szereplő publikációkban megjelenő állítások és eredmények kellő mértékű tudományos megalapozottságáról. A *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie* című folyóirat hasábjain Lennart May, Teresa Schneider és Malgorzata Okulicz-Kozaryn rávilágít arra a sajnálatos tényre, mely szerint a rendőrképzésben oktatott tudományos eredmények néha csak tudományosnak látszanak, de azok hatékonyságát nem vagy nem elég alaposan vizsgálták. Az írásban hivatkozott kutatási eredmények mindegyike a beismerő vallomások megszerzésére irányuló krimináltaktikai ajánlás, olyan kihallgatási taktikák, melyeket elismert, nagynevű tudósok publikáltak. A szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy a tudományosan nem kellően megalapozott eljárások gyakran vezetnek téves következtetésekhez, melyek a büntetőeljárások során beláthatatlan jogi, erkölcsi és pszichológiai károkat okozhatnak.

A 2022 januárjában publikált tanulmány bevezető részében megtudhatjuk, hogy a német rendőrség döntéshozói és nyomozói rendszeresen kapnak szakmai ajánlásokat többek között a gyanúsítottak kihallgatásának új taktikáiról. Mivel a rendőrség ilyen speciális témákban egyre nyitottabb a korábban zárt szakmai körök eredményein kívüli, úgynevezett „külső” tudományos eredmények megismerésére, a képzésekbe bevonták a német és nemzetközi piaci képzési és továbbképzési kínálatot is. Szakértő iránymutatás hiányában azonban a döntéshozók nem tudják megítélni, hogy ezek közül az ajánlások közül melyeket szabad és érdemes átvenniük a tanításban, majd később a gyakorlati alkalmazásban. A szerzők kiemelik, hogy különösen kockázatosak azok az álltudományos ajánlások, amelyek empirikusan nem teszteltek és nem megalapozottak, de tudományosnak látszanak, így a hatástalan módszer vagy taktika tudományos eredményként kerül elkönyvelésre. Az ilyen eredmények főként azért tűnhetnek megalapozottnak, mert nyelvezetük tudományos, publikálók pedig gyakran szakmailag elismert személyek. A bizonyítottan hatástalan hazugságfelderítési módszerek, a gyanúsítottak kihallgatására alkalmazott taktikák nyomozási hibákhoz, a nyomozói prekoncepciók megerősödéséhez, később esetlegesen téves ítéletekhez vezethetnek. A justizmord pedig beláthatatlan következményekkel járhat az ártatlanul elítéltek számára, a valódi elkövetők felelősségre vonása pedig elmarad.

A fentiek elkerülése érdekében a rendőrségnek kritikusan kell vizsgálnia az új ajánlásokat mind elméleti, mind gyakorlati megalapozottság szempontjából, és csak akkor ültethetik át azokat az oktatott szakanyagok közé, ha megfelelnek a nemzetközi tudományos szabványoknak.

A tanulmány hazugságvizsgáló módszerekkel foglalkozó részében megismerhetjük a hazugságfelderítés verbális és nonverbális indikátorokat használó módszereit. A kutatók különféle elméleti modelleket javasoltak az igaz és hamis állítások megkülönböztetésére. Ilyen például a régóta kutatott kapcsolat a hazugság és az élettani reakciók között. Ez alapján a megtévesztés izgalmat kelt az emberben, aminek olyan élettani reakciókban kell megjelenni, mint például a nagyobb pupillatágulás, fokozott pislogás, verejtékezés. Ezek a megközelítések feltételezik a különbségeket a megtévesztők és az igazat mondók között a nonverbális és olyan paraverbális mutatókon, mint a hangmagasság vagy a válaszadási, várakozási idő. Ezzel együtt az olyan verbális indikátoroknak is láthatónak kell lenniük, mint például a vallomás részletezésének hiánya. A fenti elméleti feltevésrel kapcsolatban számos tanulmány született, ezek eredményeit DePaulo és szerzőtársai egy kiterjedt analízisben foglalták össze 2003-ban. A kutatók összesen 116 tudományos tanulmányt elemeztek 120 független mintával és a hazugság 158 lehetséges mutatójának felhasználásával. Eredményük

alapján az elméleti modellekkel ellentétben a verbális, a nonverbális és a paraverbális viselkedésben csak kevés szignifikáns különbség található a hazugok és az igazmondók között. Azon kevés esetben pedig, amikor szignifikáns különbségeket detektáltak, a hatások olyan csekélyek voltak, hogy egyedi esetekben, így a mindennapi rendőri munkában sem használhatók. Analízisük eredményeként megállapíthatjuk tehát, hogy a korábban elterjedt feltételezésekkel ellentétben a verbális és nonverbális mutatók megfigyelése alkalmatlan a megtévesztések egyértelmű felismerésére. A szerzők további kutatási eredmények bemutatásával igyekeznek rávilágítani azon téves krimináltaktikai megközelítésekre, amelyek alkalmazása súlyos és költséges következményekkel járhat a büntetőeljárások minden érintettje számára. Élesen bírálják azt is, hogy a nyomozók képzésében még mindig szerepelnek ezek a tudományosan kétes hatékonyságú módszerek.

A következő részben az információszerzésről és a beismerő vallomás megszerzésére irányuló kihallgatási taktikákból kaphatunk ízelítőt. Az írók előljáróban leszögezik, hogy a nem hatékony kihallgatási taktikával a nyomozók azt kockáztatják, hogy megbízhatatlan vagy hamis információkat gyűjtenek be a gyanúsítottaktól. Mindez hamis vallomáshoz, majd téves nyomozáshoz vezethet. Több esetet elemezve kimutatták, hogy a kihallgatásból származó hamis vallomások káros hatással lehetnek más, látszólag független bizonyítékokra, mint például az igazságügyi szakértői véleményekre. A helytelen kihallgatási taktikák két fő csoportját mutatják be, az úgynevezett minimalizálást és a maximalizálást. Mindkét taktika kifejezetten a vallomások megszerzésére irányul. Amíg a minimalizálási taktika célja a bűncselekmény súlyosságának és a beismerő vallomás következményeinek lekicsinyítése, addig a maximalizálási taktika ezzel szemben eltúlozza és hangsúlyozza a bizonyítékok és a vallomás következményeinek súlyosságát. Annak ellenére, hogy az ilyen kockázatos kihallgatási taktikákat egyértelműen bírálják és elutasítják a nemzetközi kutatások, továbbra is szerepelnek a német rendőrségi oktatásban és gyakorlatban egyaránt.

Az írás további részében több olyan kihallgatási technikát is megismertetnek az olvasóval, melyek alkalmazása a mai napig gyakorlat, tudományosan azonban nem alátámasztottak, eredményességük és bizonyító erejük legalábbis fenntartásokkal kezelendő. Alkalmazásukkal szembeni legfőbb aggályként azt jelölik meg, hogy hiányos vagy csekély mennyiségű bizonyítékok esetén ezek a módszerek megerősíthetik a nyomozók esetlegesen fennálló preconcepcióit. Ha a kihallgatások során az aggályos kihallgatási taktikák eredményeként beismerő vallomások születnek, akkor szubjektív megerősítést nyer az alkalmazott taktika eredményessége.

Következtetésként a szerzők – mintegy keretbe foglalva írásukat – kiemelik a rendőrség döntéshozóinak és nyomozóinak felkínált áltudományos módszerek

és taktikák veszélyességét. Hangsúlyozzák, hogy az ilyen eredmények a közlő személye vagy a tudós társadalomban betöltött státusza okán tudományosnak tűnnek ugyan, de közelebbről megvizsgálva megállapítható, hogy a módszereket és taktikákat nem ellenőrzik szisztematikusan. Máskor kimutatható a bírált eljárások hatástalansága. Ezekben az esetekben egyedileg kell ellenőrizni, hogy a hazai és nemzetközi szakfolyóiratokban milyen megfelelő, szakértői értékelési folyamattal igazolt módszereket és taktikákat ajánlanak. A lektorált publikációk igazolják, hogy a szakértők alaposan megvizsgálták a tartalmat és a módszertant egyaránt.

Beke József

Közigazgatási tudományok, közbiztonsági igazgatás és a rendészet

Public administration sciences, public security administration and the law enforcement

A szerző a rendészettudomány és a rendészeti kutatások körül az elmúlt években kialakult helyzetet elemzi cikkében. A publikáció kulcskérdése az, hogy a rendőrséget érintő rendészetelméleti kutatások egy független tudományos diszciplína keretében történhetnek vagy társulhatnak-e más tudományágakkal is. A Németországban tartományi szinten működő Rendőrtiszti (Rendészeti) Főiskolák (Deutsche Hochschule der Polizei – DHPol), melyek felelősek a rendőri állomány kiképzéséért, továbbképzéséért és egyben a rendészeti célú tudományos munkáért is, kutatásokat kezdeményeztek és vitát folytattak a rendészettudomány, a közigazgatástan, valamint a közbiztonság kapcsolatáról.

A megoldatlan kapcsolat a rendészet, a biztonság és a tudomány között

Az elmúlt években a Münsterben található német rendőregyetem átfogó, elsősorban tartalommal kapcsolatos szerkezetátalakítás alatt állt. A tanintézetet 1945-ben alapították Németország brit zónájában. Központi rendőriskolaként (Zentral-Polizeischule) hozták létre a rendőrtisztek kiképzésére, mindezzel segítve a háború utáni demokratikus rend megszilárdítását. 1973-ban, az intézményt rendőrakadémiává (Polizei Führungs-akademie) alakították, ahol a tartományok és a szövetségi kormány összes rendőri szervének felsővezetői szintű

képzését és továbbképzését végezték. 2000-ben született döntés arról, hogy az akadémiát egyetemmé alakítják, melyre végül 2006. március 1-jén került sor. Tíz évvel később az intézet egyetemi státuszát megerősítette az, hogy belefoglalták Észak-Rajna-Vesztfália tartomány felsőoktatási törvényébe. A szerkezetátalakítás és az évforduló kapcsán két központi kérdés is felmerült: egyrészt, hogy mely területeken kell a német rendőregyetemnek fejlődnie és hogy mindez milyen tudományos keretrendszeren alapuljon? Az egyetem célja, hogy a rendészettudományt fejlessze. Ez az irány az intézet tudományos koncepciójában is megjelenik, mely kimondja, hogy „... az egyetem feladata a rendészettudomány fejlesztése kutatás, oktatás és továbbképzés révén”. A szerző álláspontja szerint az elmúlt tíz évben nem sikerült önálló tudományágat kialakítani a rendészettudományból. Szerinte ugyanis ilyen tudományág felállításához többek között rendészeti elméletekre és módszerekre lenne szükség, amelyeket azonban a közigazgatási főiskolák és a rendőrségi akadémiák, valamint a rendőregyetem eddig még nem tudtak kidolgozni. Ehhez pedig a következő kérdés is kapcsolható: van-e értelme önálló tudományágat kiépíteni a rendészet összetett, ugyanakkor koherens jelenségéhez, vagy a rendészet inkább szerves része egy átfogóbb biztonsági rendszernek?

A közigazgatás és a rendészet tudományának integratív megközelítése

A szerző alternatív javaslattal él arra az esetre, ha a független rendészettudomány létrehozása nem megvalósítható. Szerinte a rendészettudományt a közigazgatási tudományokban kellene megjeleníteni és rögzíteni, olyan más létező fókuszpontok mellett, mint például a közjog, a közigazgatás vagy a szervezeti szociológia. Az érv egy ilyen jellegű szintézis mellett az, hogy a közigazgatási tudományok jelenleg is intenzív vitákat folytatnak saját tudományáguk orientációjáról, ezért kölcsönösen mindkét tudományterület számára előnyös lehetne a közös gondolkodás. A rendészettudománynak az igazgatási tudományokban való rögzítése két feltételezésen alapul: először is azon, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, másodsor, a közigazgatási tudományok nagyon sok alapvető eredményt tudnak felmutatni, amelyek a közbiztonság és a rendőrség kutatásához hozzájárulhatnak. A lényeg, hogy a rendészet elválaszthatatlan részét képezi az állam működésének, a közigazgatási tevékenységnek, olyannyira, hogy a rendőrséget a lakosság az államiság meghatározó képviselőjeként érzékeli. A rendőrség legalább ugyanolyan alaposan – adott esetekben erősebben – szabályozott, mint bármely más közigazgatási ág.

A közbiztonsági igazgatás mint kapcsolat a közigazgatás és a rendészet között

A szerző szerint nem igaz az a megállapítás, hogy a rendőregyetem pusztán közigazgatási intézménynek akarja tekinteni magát a jövőben. Éppen ellenkezőleg. Az alkalmazott igazgatási tudományok mind az elmélet, mind pedig a gyakorlat szempontjából releváns ismereteket nyújtanak az államról és a közigazgatásról, és így hallgatólagosan a biztonsági igazgatásról is, amelynek szerves része a rendőrség. Közbiztonsági igazgatásról beszélhetünk szűkebb és tágabb értelemben. Tág értelemben véve a közbiztonsági igazgatás kiterjed valamennyi kormányzati területre, amelyre biztonsági feladatokat bízna.

A szerző megjegyzi, hogy kutatási szempontból is fontos különbséget tennünk külső és belső biztonság között. Az előbbi olyan kutatási megközelítéseket tartalmaz, amelyek a külügyi és biztonsági politikával foglalkoznak, továbbá sok tekintetben a politikatudományhoz kapcsolódik, különösen nemzetközi területén. A belső biztonság ezzel szemben a belpolitika és a politikai rendszerek elemzését jelenti. Az igazgatás területén olyan hatóságokat és intézményeket lehet ide sorolni, amelyek biztonsági feladatokkal vannak megbízva, kiterjedt beavatkozási hatáskörrel rendelkeznek, és főszabály szerint fel vannak ruházva a közvetlen kényszer alkalmazásának jogával.

Összegzés

A szerző következtetést von le a közigazgatási tudományok, a közbiztonsági igazgatás és a rendészettudomány közötti kapcsolatáról. Szerinte a közigazgatási tudományok szempontjából ez azt is jelenti, hogy a közbiztonsági kutatásokat a saját tudományos koncepciójának fókuszaként kell feltüntetni, mely által lefedhető a közigazgatás minden ága. Mindez szoros kapcsolat létrehozását jelenti a közigazgatási tudományok és a közbiztonsági igazgatás kutatásai között. A rendészettudomány számára ez a folyamat tartalmi szempontból összehasonlítható ugyan, de terminológiai vonatkozásban már sokkal nehezebb megoldani. Ha a rendészettudomány, annak a ténynek köszönhetően, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, akkor a közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatásokat is befogad. Ez esetben ismét azzal a kérdéssel szembesülünk, hogy miért hívják rendészettudománynak és nem például biztonságtudománynak. Végző soron a fogalmi zavar csak koncepcionálisan és a gyakorlatban oldható fel. A közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatások kapcsolatot képezhetnek az igazgatási tudományok, valamint a rendészettudományok között,

melyek egy szorosan működő biztonsági rendszer részeként tekintik magukat, nem pedig tudományos entitásként. A cikk másik fontos megállapítása, hogy a közigazgatás és rendészettudomány integratív megközelítése megfelel egy olyan fejlesztési modellnek, amely a többlépcsős folyamatban való együttműködésen alapul. A részt vevő tudományágak lazán összekapcsolt multidiszciplináris együttműködéséből mára eljutottunk az interdiszciplináris együttműködéshez, amelyben már a kutatás és az oktatás közös integratív normáit fejlesztik. Azonban, hogy ezek végső soron független tudományággá fejlődnek-e, továbbra is nyitott kérdés marad.

Herczeg Mónika

Beleegyezés, kényszer és megtévesztés az emberkereskedelem viszonyai közt

Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships

Az értekezés mintegy 22 országban végzett kutatás alapján az emberkereskedelem áldozataival és elkövetőivel készített interjúkra alapozott tanulmányok eredményeit felhasználva mutatja be az emberkereskedelem összetett jelenségét. A cikk bevezető része rávilágít arra, hogy az emberkereskedelem során az áldozatok és az elkövetők szembeállításának elemzése gyakran figyelmen kívül hagyja az empirikus valóságot. A „beleegyezés”, a „kényszerítés” és a „csalás” központi fogalmak az emberkereskedelem jogi meghatározásában, mégis gyakran kölcsönös kizsákmányolásról, más esetekben pedig „saját kezdeményezésről” van szó, ami egy összetett „gazdasági” rendszert tár fel, amely egyaránt kiterjed a legális globális ellátási láncokra és a helyi illegális vállalkozásokra. Az áldozatokkal és elkövetőkkel készített interjúk alapján a tanulmány rámutat az olyan jogszabályok, szakpolitikák és programok kidolgozásának fontosságára, amelyek az emberkereskedelem személyes, társadalmi és gazdasági dinamikájára reagálva a kizsákmányolókat és a kizsákmányoltakat is figyelembe veszi. A cikk az emberkereskedelemmel összefüggésben nemcsak az úgynevezett ragadozó bűnözőkre összpontosít, akik kihasználják a sebezhető és hiszékeny áldozatokat, hanem ennél egy sokkal bonyolultabb képet tár fel. A kutatás alapján ugyanis időnként maguk az emberkereskedők is áldozatok, akik tudatosan igyekeznek javítani saját életkörülményeiken.

A tanulmány a nemzetközi jog és gyakorlat szempontjából világos különbséget tesz az emberkereskedelem és embercsempészés között, a két bűncselekmény típusát ugyanis a kényszer, erőszak vagy csalás hiánya különbözteti meg.

Hozzáteszi azonban, hogy a gyakorlatban ezen megkülönböztetés kevésbé egyértelmű, hiszen az embercsempészség sokszor alakul át emberkereskedelemmé, elsősorban olyankor, amikor a felek közötti megállapodás nem teljesül, vagy például amennyiben az embercsempész további követeléseket fogalmaz meg az általa nyújtott szolgáltatás megtérítésére. Megállapítható, hogy az emberkereskedelem definíciója a szexkereskedelemtől jóval szélesebb tevékenységi keretet foglal magába, amely a gyermekkereskedelem és a munkaerő-kizsákmányolás mellett kiterjed a koldulásra kényszerítésre, az illegális gyermek-örökbefogadásra, a kényszerházasságokra, a gyermekkatonákra, a kiszolgáltatott emberek által kényszerített kábítószer-kereskedelemre és a szervkereskedelemre is. Az emberkereskedelem különböző formáinak átfedéséből adódó tényállások rámutatnak a szervezett bűnözői csoportok globális elterjedtségére és az ellenük irányuló határozottabb bűnüldözési beavatkozások szükségességére. Ennek ellenére jelen tanulmány megpróbál rávilágítani arra, hogy mind az áldozatok, mind maguk az emberkereskedők olykor a kizsákmányolás többféle formájának vesztesei, mivel a lehetőségeiket a gazdasági verseny, az eladósodás és a bevándorlásellenőrzési rendszerek befolyásolják.

A kutatómunka során a szerzők olyan empirikus tanulmányokra fókuszáltak, amelyekben az emberkereskedelem áldozataival vagy elkövetőivel készített interjúk olvashatók, és amelyeket az elmúlt 20 évben (2000–2019) publikáltak. Ezt az időszakot azért választották, hogy tükrözze a Palermói Jegyzőkönyv által generált globális konszenzust, amely 2000-ben a nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ egyezmény részeként tartalmazta az emberkereskedelemtől és a migráncsempésztől szóló jegyzőkönyveket. Az egyes tanulmányok kiválasztásakor a prioritás az emberkereskedelem során tapasztalt „élmény” megjelenítésére irányult, amelyek olyan kérdéseket érintettek, mint a pénzmosás vagy a szolgáltatók képzése. A szerzők a tanulmányok áttekintését követően azok típusa, helyszínei, módszerei és eredményei alapján egy olyan rendezőelvet dolgoztak ki, amely tükrözte a Palermói Jegyzőkönyvben és a tágabb értelemben vett nemzetközi jogban meghatározott, a beleegyezésre, a kényszerítésre és a csalásra fókuszáló elemeket. A fent említett elemzői tevékenység a későbbiekben kiterjedt további strukturális tényezőkre, mivel az áldozatokkal és az elkövetőkkel folytatott interjúk szélesebb körű befolyásolási szempontokra engedtek következtetni.

A beleegyezés, a kényszerítés és csalás szempontjainak kibontása során a tanulmány kiemeli, hogy az áldozatokkal vagy elkövetőkkel készített interjúk empirikus eredményei alapján a legtöbb felnőtt áldozat gyakran valóban beleegyezett az őket kizsákmányoló megállapodásokba, amennyiben kétségbeesett helyzetekben találták magukat. Továbbá, gyakran előfordul a függőségi viszony

az áldozatok és a kizsákmányolók között, legalábbis a kezdeti időszakban. A beleegyezéshez hasonlóan a kényszerítés is csak az adott kontextusban értelmezhető megfelelően. A kényszerítés lehet közvetlen (például fizikai fenyegetés, nemi erőszak vagy emberrablás), azonban a bemutatott esettanulmányok alapján a kényszerítés gyakrabban jelenik meg közvetett (azaz az egyénre gyakorolt nyomás) formájában. A csalás elsődleges célja általában a megtévesztés által történő vagyonszerzés. A pénzszerzés mindig központi eleme az emberkereskedelemnek, vagyis az áldozat becsapása azáltal, hogy kihasználásra kerül annak anyagi bizonytalansága.

A tanulmány szerint a beleegyezés, kényszerítés és megtévesztés kérdései általában közvetett és nem egyértelmű módon jelennek meg az emberkereskedelem kapcsolataiban. A személyes szint mellett három nagyobb strukturális tényező kényszerítheti az embereket az emberkereskedő vagy az áldozat szerepébe: a családi élet biztonsága, a bevándorlási szabályok sajátosságai, valamint az illegális migráció költségei.

Az áttekintett tanulmányokból kitűnik, hogy az anyagi bizonytalanság sok esetben „racionális döntéssé” teszi a kizsákmányoló helyzetbe történő beleegyezést, és így az áldozatok gyakran nem is tekintik magukat áldozatnak. Perkins és Ruiz tanulmányában a 40 kiskorú, szexuálisan kizsákmányolt áldozat egy része nem tekintett magára áldozatként. Ezek a gyerekek tevékenységüket úgy mutatták be, mintha a szexszel saját elhatározásukból, számukra szükséges dolgokért „kereskedtek” volna. Különösen igaz volt ez azok esetében, akik családi háttérükből kifolyólag mentális vagy szerhasználati problémákkal küzdöttek. Hasonló helyzet azonban felnőtt áldozatok esetében is megfigyelhető; a tanulmány által vizsgált ügyekben közös, hogy a kizsákmányolt áldozatok gazdasági nehézségei jelentették az ösztönzést, nem ritkán azért, hogy családjukról gondoskodni tudjanak.

Az anyagi kilátástalanság a kockázati tényezők halmozódásával olyan helyzethez vezethet, amelyben kecsesgető a pénzkereseti lehetőség elfogadása. Ugyanakkor a kereskedők elvárják a segítség visszafizetését is. Az áldozatok gyakran nem számolnak azzal, hogy kizsákmányolóik milyen költségek megtérítését (például szállás, étkezés, ruházat stb.) várják el tőlük, így az „adósság” beláthatatlan ideig fennmaradhat. Az áldozatok helyzetét különösen megnehezítheti, hogy gyakran híján vannak a megbízható szociális hálónak, így a toborzók hitetgetései a szebb és könnyebb életről könnyen táptalajra találnak. Ezt még tovább súlyosbítják azok a strukturális egyenlőtlenségek, amelyek eredményeként a nőket aránytalanul sújtja az oktatás és a munkaerő-piaci lehetőségek hiánya.

Az egyes emberkereskedők marasztalása mellett érdemes tekintettel lenni arra is, hogy a bevándorlással kapcsolatos nemzeti szabályozás hogyan vezethet

ahhoz, hogy a potenciális áldozatok magas kockázatokat vállaljanak minimális szükségleteik kielégítése érdekében. Az Egyesült Államokból hozott példa rámutat arra, hogy a farmokon dolgoztatott – gyakran gyerekként az országba csempészett – közép-amerikai áldozatokat idővel arra biztatták, hogy maguk is toborozzanak újabb munkásokat, és évekkel később is hálát éreztek csempészeik iránt, amiért állták az illegális belépésük költségeit.

Az olcsó munkát elváró iparágak különösen alkalmasak arra, hogy a kizsákmányolás helyszíneivé váljanak a migráns munkavállalók számára. Rámutat erre a halászhajón dolgozó koreai munkások példája, akiknek embertelen, veszélyes körülmények között kellett dolgozniuk, az új-zélandi állam azonban nem tett semmit védelmük érdekében, sőt idővel deportálásukról döntött.

A nyugati országok által a migráció útjába állított akadályok még tovább növelhetik az emberkereskedelem kockázatát. Az alternatív útvonalak és illegális határátlépési módok keresése könnyű bevételi forrást jelentenek az emberkereskedőknek és embercsempészeknek. Az illegális határátlépést sújtó pénzügyi szankciók sok esetben még tovább növelik a határátlépők eladósodottságát, ami akár több generáción át is fennmaradhat.

Az érem másik oldalát jelenti, hogy a kambodzai emberkereskedőkkel folytatott interjúkból kiderül, hogy munkalehetőség híján bevételi forrást és ezáltal a túlélést jelentette az illegális lehetőségek megragadása, így maga az embercsempészs és az emberkereskedelem.

A tanulmány rámutat arra, hogy az emberkereskedelem áldozatai nem minden esetben hiszékenyek, de elkeseredésük és kilátástalanságuk sok esetben oda vezet, hogy a jobb élet reményében olyan (magas kockázatú) ajánlatokat fogadnak el, amely végletes eladósodásukhoz vezet, ami rendkívül nagy kockázatnak teszi ki őket. Az emberkereskedők célkeresztjébe általában olyan csoportok kerülnek, akik hajlandók fizetni vagy adósságot vállalni annak érdekében, hogy országhatárokon átjussanak vagy gyorsan (és illegálisan) bevételhez jussanak.

A tanulmány állítása, hogy a kereskedők sok esetben kegyetlenségből nem fizetnek a kizsákmányolt áldozatoknak, de előfordul, hogy maguk is kilátástalan helyzetben vannak, és nem is tudnának fizetni (például saját bevétel hiányában), és ezzel az emberkereskedők és áldozatok közötti határ is elmosódik. Az elemzés korlátja azonban, hogy már lezárult ügyek vizsgálatán alapul, ezért szükség lehet további tanulmányok elvégzése is.

A cikk a kizsákmányoló kereskedők és hiszékeny áldozatok hagyományos narratívájához képest egy új, komplexebb képet mutat be, rávilágítva arra, hogy az emberkereskedelem jelensége nemcsak a beleegyezés, kényszerítés és megfélemlítés problémáján keresztül vizsgálható, hanem annak megértéséhez az események komplex vizsgálatára is szükség van.

Kakócz Krisztián

**„Iszlámofóbia” – egy tudományosan nem létező kategória.
Kritikai elemzés a szelektivitás hiányára
és a széles körű tartalomra**

**„Islamophobia” - a scientifically non-existent category. A critical analysis
of the lack of selectivity and the broad content**

A nyugati világban az iszlámmal és a jelentősen növekvő számú muszlimokkal szembeni széles körű, különböző formákban megjelenő ellenséges magatartás figyelhető meg, melyek összességére a köznapi nyelvben általánosan elterjedt az iszlámofóbia kifejezés használata. A cikk elsődlegesen arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként lehetne ezt a jelenséget és a használt kifejezést tudományos igénnyel egységes koncepcióban megragadni anélkül, hogy tartalma és jelentése konkrétan meghatározott volna.

Mit is jelenthet a köznapi nyelvhasználatban általánosan elterjedt iszlámofóbia kifejezés? Mi a különbség a muszlim és az iszlám között? Miért beszélünk fóbiáról, mit jelent ebben a formában? Mit takar az iszlámtól mint vallástól, kultúrától, életmódtól való félelmek összességét? Félelmet a muszlim emberektől vagy a velük szemben széleskörűen tanúsított konkrét, egyénekre vonatkozó vagy már eleve csoportos jellegű hátrányos megkülönböztetést? A muszlimok között is létező, az iszlámnak mint hitnek eltérő értelmezéséből kiinduló évszázados ellentéteket, avagy a felvilágosult iszlámértelmezést?

Egyáltalán létezik-e ilyen gyűjtőfogalom? Hogyan lehetne a jelenséget egységes koncepcióba helyezni, valamint a köztudatba általánosan használt, meglehetősen kevésbé konkretizálható kifejezést egyértelműsíteni? Egyáltalán lehetséges-e ilyen széles körű jelentéstartalomnak egy kifejezés általi átfogó, ám pontos, tudományos szempontból is egyértelmű megjelenítése?

A tanulmány elsődlegesen ezen fogalmak jelentésére, és azok tartalmi elemeinek azonosítására, elkülönítésére, valamint legfőképpen ennek szükségességére keresi a választ, vizsgálva a mérsékelt és a szélsőséges értelmezési formákat. Sorba veszi és vizsgálja a német nyelvterületen (Ausztria, Németország) a témához kapcsolódóan megjelent kiadványokban szereplő fogalomértelmezéseket.

A szerző a cikk elején megállapítja, hogy az iszlámofóbia kifejezés jelentésbeli tartalma nem egyértelműen meghatározott, a fogalmat széleskörűen alkalmazzák egymástól teljesen eltérő tartalmú jelenségekre is. A fogalom alatt döntő többségében a muszlimokkal szembeni, mint konkrét csoporthoz való tartozáson alapuló megkülönböztetést értenek.

Ide sorolhatjuk az emberi jogi szempontokat előtérbe helyező „iszlámkritikától” kezdődően a fejkendőt viselő nők sértegetésén és a muszlim hívők elleni erőszakos cselekményeken át a mecsetek felgyújtásáig, valamint a muszlimoknak kizárólag mint terroristákkal való azonosításáig terjedő nézeteket. A felsorolt jelenségek között nem tehetünk egyenlőséget, mivel az általuk okozott sérelmek következményei jelentős mértékben eltérhetnek egymástól, hiszen például a sértegetés kevésbé veszélyes, mint mondjuk a gyújtogatás. A különbségek érzékeltetése miatt mindenképpen indokolt az általánosan használt iszlamofóbia gyűjtőfogalom elemzése, a jelentéstartalom elkülönítése, illetve pontosabb jelentéstartalmú fogalmak használata.

A tanulmány elemzi Farid Hafez osztrák politológus és újságíró iszlamofóbiával kapcsolatos műveit, fogalomértelmezését, aki az európai „*Iszlamofóbia-kutatás Évkönyv*” (Hafez, Farid: Islamophobia in Austria. National Report 2018 Austria) szerkesztője és az „*Európai Iszlamofóbia Jelentés*” (Bayrakli, Enes/Hafez, Farid: European Islamophobia Report 2018, Ankara, 87–125.) című mű társszerzője. A szerző nem ért egyet Hafez megállapításával, mely szerint az iszlamofóbia egyenértékű volna az iszlámellenes rasszizmussal, mivel nézete szerint így egy nehezen behatárolható jelenséget magyarázna a szintén nehezen konkretizálható tartalmú fogalommal.

Az általánosan elterjedt iszlamofóbia mellett széleskörűen használatosak az „iszlámkritika”, „muszlimofóbia”, „muszlimkritika” vagy „muszlimellenes rasszizmus” fogalmak is. Valamennyi fogalom közös ismérve, hogy muszlimokkal szembeni negatív tartalmat közvetít. A velük való szembenállást hirdető csoportok részéről politikai „szlogenként” is felhasználhatók, egyes szélsőséges nézeteket vallók esetében pedig a kifejezés a muszlimokkal szembeni gyűlöletet képviseli.

Megállapítja, hogy a fogalom alatt döntő többségében a muszlimokkal szembeni, mint konkrét csoporthoz való tartozáson alapuló megkülönböztetést értünk.

Annak érdekében, hogy a fogalmakon mindenki ugyanazt a tartalmú tevékenységet, jelenséget értse, szükség van arra, hogy minden egyes konkrét fogalomhoz egyértelmű tartalmat társítsunk, illetve széleskörűen és következetesen alkalmazzák azokat. Ennek hiánya jelentős félreértésekhez vezethet. Az elkülönítés hiánya vezethet az iszlamofóbia alatt értett jelenségek, attitűdök negatív tartalmú, gyakran kifejezetten gyűlöletkeltésen alapuló vélemények politikai eszközként történő felhasználásához.

A szerző egyetért Hafez fogalomértelmezésénél azzal az állítással, hogy az „iszlám” és a „muszlim” kifejezések fogalmilag és tartalmukban is gyakran összekeverednek, holott az iszlám magát az iszlám hitet, a vallást, míg a muszlim alatt az iszlám vallás hívőit kell érteni. Hangsúlyozza, hogy ezeket nem

szabadna azonosnak tekinteni, sőt élesen el kell különíteni a muszlimokkal mint egy egyértelműen meghatározható embercsoporttal szembeni általános ellenségességet, idegengyűlöletet, illetve az iszlámmal mint vallással szembe helyezkedő kritikai észrevételeket. A korábban használt fogalomértelmezések erre egyáltalán nem voltak tekintettel. Kiemeli, hogy ezek sem külön, sem együttesen nem fedik le az iszlamofóbia kifejezést.

Példaként említi a nők hátrányos megkülönböztetését. Amennyiben ugyanis több autonómiát követelünk a muszlim nőknek, úgy az iszlám ide vonatkozó kritikája kifejezett előnyöket biztosítana a muszlim nők részére. Megállapítja, hogy nem csak Hafez fogalomértelmezése hagyja figyelmen kívül az iszlám-fóbia értelmezésének különbségeit.

Hafez munkássága sok kritikát kapott. Szélsőséges szervezetekkel is kapcsolatba hozták, mint például a Muszlim Testvériséggel, szerinte igazságtalanul.

A cikk említést tesz a felvilágosult iszlámkritika jelenségéről. Kifejti, hogy nem volna szabad a felvilágosult iszlámkritikát az iszlám vallás sarkalatos kérdéseivel és értelmezésével foglalkozó írásokat és a modernkori iszlám államfelfogásról szóló műveket azonos elbírálás alá vonni a muszlimok elleni szélsőséges idegengyűlölő uszítással, mivel így az negatív tartalommal ruházza fel az egyébként építő jellegű, előremutató kezdeményezéseket is. A mű megemlíti a másként gondolkodó muszlimokat, illetve a kritikus tudósokat is.

A liberális iszlámkritika esetén megállapítja, hogy azt nyilvánosan főként a keményvonalas iszlám részéről érik támadások. Az ő érdekeket elsődlegesen abban látja, hogy az iszlámmal szembeni kritika ne váljon el a muszlimokkal szembeni szélsőségesen ellenséges magatartásra vonatkozó kritikától, hanem azzal együtt elítélhető legyen. Így próbálják meg teljes mértékben hiteltelenné tenni a számukra elfogadhatatlan – akár az adott politikai rezsimre veszélyt jelentő – felvilágosult valláskritikát, illetve megbélyegezni vagy ellehetetleníteni a másképp gondolkodó muszlimokat vagy a fundamentalizmus-kritikus kutatókat.

Rávilágít arra is, hogy az iszlamofóbia alatt értett – a muszlimokkal szembeni – ellenséges magatartás jelensége nem egyoldalú, hanem kölcsönös. A muszlimok között ugyanúgy elterjedt a német nyelvterületen élő többségi társadalom attitűdjeitől egyértelmű, mérhetően erősebb vallási orientáció, a szegregációra való hajlam, az idegengyűlöletből adódó antiszemitizmus, a homofóbia jelensége, valamint az előző csoportokra irányuló erőszakos magatartási formák széles köre.

A cikk szerzőjének végkövetkeztetése az, hogy az iszlamofóbia kifejezést általános jelleggel ki kellene váltani a jelenséget tartalmilag sokkal kifejezőbb, konkretizálóbb, szűkebb tartalmú „muszlimokkal szembeni ellenségesség” kifejezéssel. A megfogalmazás legkevesbé sem vonja kétségbe azt, hogy valós,

széles körben létező, tág tartalmú jelenséggel állunk szemben. A fogalom szándékosan nem tartalmazza az „iszlám” kifejezést, mivel a szerző nézete szerint az ellenséges magatartás nem az iszlám vallás, a konkrét hit, hanem különböző okokból egy bizonyos embercsoport – a muszlimok – ellen irányul. Az okok széleskörűek lehetnek, például a muszlimok általános hozzáállása a nők helyzetéhez, a zsidó közösségekhez, a homoszexualitás jelenségéhez stb. Az „ellenségeskedés” alatt szűkebb értelemben az elutasító attitűdöket, a kritikát, míg tágabb értelemben az ezekből kiinduló konfrontációkat és az ezekhez kapcsolódó erőszakos magatartási formák összességét érti.

Az iszlamofóbia kifejezés alatt kifejezetten az iszlám vallásnak, valamint értékeinek a felvilágosult emberi jogokon alapuló kritikájától kezdődően az iszlám hit alapelveinek szigorú elítélésig, kétségbevonásáig, akár teljes elutasításig terjedően értelmezi. Megjegyzi, hogy ez nem kizárólag az iszlám sajátossága, hiszen más vallások esetében is tapasztalható az adott hitre jellemző állítások megkérdőjelezése, amely a szigorú racionalitáson alapuló kételkedésből kiinduló kritikától kezdődően a teljes tagadással járó elutasításig terjedhetnek.

A tanulmány arra a problémára keresi a megoldást, hogy milyen módon lehetne az iszlám vallással és követőivel, a muszlimokkal szembeni megkülönböztetést azok megjelenési formái és céljaik alapján következetesen elkülöníteni, és mindegyikre kizárólagosan vonatkozó egyértelmű fogalmakat alkalmazni. Igyekszik rávilágítani arra, hogy ennek hiánya – álláspontja szerint – ahhoz vezethet, hogy a többségi társadalom részéről tanúsított kritikus hozzáállás általánosan főképp a legsúlyosabb, legkevésbé elfogadható cselekményekből indul majd ki. A művet mindazok számára javaslom, akik szakmájuk, saját érdeklődési körük, avagy személyes tapasztalataik, érintettségük miatt kerülnek kapcsolatba a Nyugat-Európában élő muszlimokkal vagy hitükkel.

Molnár Tamás

A klímaváltozás kriminológiája

Climate Change Criminology

Üzlet, pénz, környezetvédelem. Ritka az olyan tudományos munka, amelyet nemcsak a környezet védelme iránti lelkesedés, hanem a józan, tudományos elemzés jellemez. Rob White „*Climate Change*” című könyve világosan rámutat arra a tényre, hogy az uralkodó társadalmi-gazdasági, ideológia érdekek és az ezt kiszolgáló rendszer jelenti a környezetre a legnagyobb veszélyt. Ki kell mondani: az ökológiai rendszert az üzleti sikerek elérése érdekében tesszük

tönkre. Az állami fellépés a környezetvédelem területén a befolyásos egyének és vállalatok javára torzul. Ennek szembeötlő példája, hogy a jogi szabályozás – főleg a büntetőpolitika vonatkozásában – olyan területekre koncentrált, amelyek gazdasági hatása elenyésző.

A könyv – témáját tekintve – egy szakmájában kimagasló zöld kriminológus szemüvegén keresztül foglalkozik a klímaváltozással, mint napjaink legfontosabb társadalmi-környezeti problémájával. Egyértelműsíti: a környezet pusztulása elsősorban a transznacionális vállalatok tevékenységének következménye.

A mű nyolc fejezetben, logikusan tárja az olvasó elé az éghajlatváltozás kriminológiai vonatkozásait azzal, hogy a problémák megoldásának eszközeként a nemzetközi bűncselekmények katalógusának kibővítését vízionálja egy ötödik emberiesség elleni, úgynevezett ökokid bűncselekménnyel.

A könyv megírásának célja egyértelműen az volt, hogy a szerző kidolgozza azokat az elméleti és gyakorlati kérdéseket, amelyekkel a kriminológusoknak foglalkozniuk kell a klímaváltozással kapcsolatban, hiszen – a szerző szavával élve – „*a hallgatás a változás tagadásának az egyik formája*”.

Az első fejezet a klímaváltozás kriminológia által vizsgálandó kérdéseit részletezi, megalapozva ezzel a további fejezetek koncepcionális és elméleti alapját.

A következő fejezet az ökokidium egyik formájaként – tehát emberi magatartásként – definiálja a globális felmelegedést, és empirikus kutatásokra támaszkodva arra a következtetésre jut, hogy egyértelműen a magánprofit védelme tölti ki tartalommal azt, amit valaha „közérdeknek” nevezünk. A kapitalizmus világában rendszerszintű kényszerek között élünk, ahol azért húzódik rendszer szinten feszültség a gazdaság és az ökológia között, mert egyik állam sem érdekelte a saját maga és üzleti partnerei tevékenységének korlátozásában.

Az éghajlatváltozáshoz vezető és annak következményeként előálló bűnözés tipizálását tartalmazza a harmadik fejezet, amely empirikus kutatások alapján vetíti előre az erőszakos bűnözés, és a migráció arányának – hőmérséklet emelkedésével párhuzamosan bekövetkező – növekedését, továbbá a kibocsátási kvóták által árucikké váló légszennyezés által életre hívott új típusú bűnözési formák megjelenését.

A negyedik fejezet a klímaváltozás következtében bekövetkező katasztrófákkal és azok társadalmi vetületeivel foglalkozik, miközben világosan kifejti: a transznacionális vállalatok következtében nem a természeti adottságok, hanem a piaci viszonyok szabják meg az egyes államok nemzetgazdasági jellemzőit. Sérelmezi különösen a termelői piacok megszűnését, a nemzetközi függőségi kapcsolatok kialakulását és megszilárdulását.

Az ezután következő fejezet az áldozat fogalmára fókuszál, és – a hagyományos viktimológiai perspektívák mellőzésével – ekként értelmezi az ökoszisztéma

valamennyi biotikus és abiotikus összetevőjét. Kiemeli, hogy az áldozattá válás kockázata és a társadalmi pozíció fordítottan arányos, a kettészakadó világban egyre nő a „megbélyegzettek” tábora a „kiváltságosokkal” szemben.

A hatodik fejezet a globális kapitalizmust a Föld szisztematikus pusztításával azonosítja, amely folyamat felhajtóerejeként a transznacionális vállalatok tevékenységét, valamint az általuk elérni kívánt profitot jelöli meg. Üzenete egyértelmű: a politikában jelenleg bizonyos magánérdekek dominálnak a közérdek felett, ezért a büntető igazságszolgáltatás rendszere elfogult bizonyos – gazdaságilag meghatározó befolyással rendelkező – csoportokkal és/vagy osztályokkal szemben. A javak és szolgáltatások elosztása piaci alapon, profitorientáltan valósul meg, nem pedig közösségi igényekhez, ökológiai adottságokhoz igazodóan. A szabadpiac illúziójának háttérében koncentrált tulajdoni viszonyok húzódnak meg, ennek okán a környezet állagának globális romlásáért azok tehetők felelőssé, akik az elit tagjai, vagy egy-egy szektorban nagy társadalmi tekintéllyel vagy befolyással rendelkeznek és társadalmilag káros magatartást tanúsítanak. Ezzel a szerző a genocídium sajátos típusaként írja le a környezet iparosítás általi pusztítását, amelyet a szándékosság és a következmények előre látása jellemez.

Az intézményes reakciókat vizsgálva a hetedik fejezet arra a megállapításra jut, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények nyomozása nemzetközi együttműködést igényel, továbbá az ítélkezésnek is nemzetközi büntetőbíróság előtt kellene történnie. Ennek nemzetközi jogi előfeltétele lenne azonban a környezethasznált ökológiai alapú, világosan megfogalmazott, erga omnes hatályú – keret – szabályozása. A világpolitika ezzel ellentétben a nemzetállamokra koncentrált a transznacionális vállalatok helyett. A jogalkotás és a jogalkalmazás terén bekövetkező változásokhoz azonban sürgető társadalmi fellépésre van szükség.

Az utolsó fejezet egyértelművé teszi, hogy a kriminológia csak akkor tudja szolgálni a klímaváltozás elleni fellépést, ha mellőzi a nemzetállami és egyéb érdekek szolgálatát. A védendő érték maga a Föld, illetve ennek immanens elemeként az emberiség, ezért elkerülhetetlen a jelenlegi tulajdoni viszonyok megreformálása mellett a közérdek érvényre juttatása az erőforrások kiaknázása felett. Csak ez eredményezheti a földre, vízre, levegőre, valamint az energiára vonatkozó, ökológiai szempontból kevésbé hátrányos döntések meghozatalát.

A mű relevanciája abban áll, hogy fontos vitát indít a klímaváltozás elleni intézményes fellépés strukturális kialakításának lehetőségeiről, hozzájárulva ezzel a környezetvédelmi és kriminológiai ismeretek egyidejű bővítéséhez. A kérdés csupán az, hogy ennek hatására milyen gyakorlati változások fognak bekövetkezni, tekintettel arra, hogy a klímaváltozás tényének kérdésében mintegy három évtizede egyetértés van, ugyanakkor a technológiai alapú piacszerzésen,

az úgynevezett „zöld kapitalizmuson” kívül nem sok érdemi lépés történt. Az eddigi erőfeszítések eredménye ökológiai értelemben maga az eredménytelenség. A témáról való diskurzus fontossága és a felvetett kérdések aktualitása mindemellett azonban vitathatatlan.

Köztudott, hogy a rendőrség kizárólag jogi alapokon lép fel a környezeti bűncselekmények elkövetői ellen. Ezzel szemben sem a kriminológiát, sem a rendészettudományt nem köti ez a béklyó akkor, amikor – annak ellenére, hogy mára a kriminálpolitikát a tudománytól való függetlenség jellemzi – olyan tudományosan megalapozott állításokat fogalmaz meg, amelyek az ökológiai rendszer védelmét szolgálják.

Javasolom a könyvet jogásznak, kriminológusnak és jogalkalmazónak, továbbá mindazoknak, akik úgy gondolják, hogy a környezetvédelem jogszabályokban visszatükröződő értékrendszere jelenleg azért nem megfelelő, mert a szabályozás súlypontja – kiemelten a büntetőjog területén – nem az ipari termeléshez szervesen kötődő magatartásokra tevődik.

Felhasznált irodalom

- Albanese, J. S., Broad, R. & Gadd, D. (2022). Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships. *Journal of Human Trafficking*, 8(1), 13–32. <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2019529>
- Aronson, E. & Tavris, C. (2009). *Történeki hibák (de nem én tehetek róla) Az öngazolás lélektana*. Ab Ovo Kiadó.
- Irk F. (2021). *Megbüntethetetlen bűnök I-II*. Bíbor Kiadó.
- Jens, B. & Astrid, J. (2021). Diskriminierung und Rassismus der Polizei als Forschungsfeld. Eine problemorientierte Bestandsaufnahme. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 4, 45–57. http://dx.doi.org/10.7396/2021_4_D
- Lange, H.-J. (2019). Verwaltungswissenschaften, Öffentliche Sicherheitsverwaltung und Polizei. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 2, 31–44. https://www.bmi.gv.at/104/Wissenschaft_und_Forschung/SIAK-Journal/SIAK-Journal-Ausgaben/Jahrgang_2019/files/Lange_2_2019.pdf
- May, L., Schneider, T. & Okulicz-Kozaryn, M. (2022). Notwendigkeit einer kritischen Prüfung von Methoden zur Lügenerkennung und Vernehmungstaktiken zur Informationsgewinnung von Beschuldigten: ein Positionspapier aus Psychologie und Polizei. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 16, 138–143. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11757-021-00703-7>
- Pfahl-Traugher, A. (2021). „Islamophobie“ – eine unwissenschaftliche Kategorie Eine kritische Analyse zu inhaltlicher Diffusität und mangelnder Trennschärfe. *SIAK-Journal – Zeitschrift für und polizeiliche*, 3, 4–15.

Romanek J. & Solymosiné Tauszik N. (2004). *Daktiloszkópia 1904-2004*. BM Kiadó.
White, R. (2018). *Climate Change Criminology*. Bristol University Press.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bacsó B., Bánáti T., Beke J., Herczeg M., Kakócz K. & Molnár T. (2022). Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2685–2704. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.8>



K Ö N Y V I S M E R T E T É S

Minősített élet elleni bűncselekmények nyomában Kriminálisztikai esettanulmány-gyűjtemény a Kádár-korszakból

In pursuit of criminal offences against life
A collection of forensic case studies from the Kádár era

Baráth Noémi Emőke

kriminológus, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
barath.noemi.emoke@uni-nke.hu



Absztrakt

Cél: A tanulmány célja Dulai Péter könyvének ismertetése annak érdekében, hogy megismerje minden olyan olvasó, aki szeretne közelebbről megismerkedni a Kádár-korszak kiemelt emberöléseivel.

Módszertan: Az írás a recenzált mű alapján készített ismertetés.

Megállapítások: Az erőszakos bűncselekmények közül az emberölések mindig kiemelt figyelmet érdemelnek. Az már más kérdés, hogy mely szakma, miként tekint ezekre a bűntényekre. Ez a könyv felkavaró, de a szakmai és laikus olvasó számára is tartogat fordulatos esettanulmányokat.

Érték: A most bemutatott könyv életellenes bűncselekményeket ismertető értéktétel nélkül, alapos és részletes forráselemzésekkel. A könyvet olvasva nem lehet elkerülni, hogy ne tennénk fel a kérdést, hogy milyen motivációk, körülmények vezettek a különböző kegyetlen gyilkosságokhoz.

Kulcsszavak: kriminálisztika, gyilkossági esetek, motiváció, erőszakos bűnözés, könyvismertetés.

Abstract

Aim: The purpose of this study is to present Péter Dulai's book and to introduce the outstanding murders of the Kádár era to all readers.



Methodology: The article was prepared based on the analysis of the monography, it's a book review.

Findings: The violent crimes, homicides always deserve special attention. It is another matter which profession how views these crimes. It is disturbing but contains case studies with a twist for the professional and for lay reader as well.

Value: The presented book describes crimes against life, without value judgments, with thorough and detailed source analyzes. By reading the book, we can not avoid asking the question of what motivations and circumstances led to the various cruel murders.

Keywords: forensic science, homicid cases, motivation, violent crime, book reviews

Dulai Péter első könyve a „*Gyilkosság a panel tetején – Minősített élet elleni bűncselekmények a Kádár-korszakban*” címmel jelent meg 2021 szeptemberében, a Cser Kiadó gondozásában. A szerző bűnügyi újságírói tevékenységének új oldala teljesedett ki abban, hogy tíz gyilkossági esetet dolgozott fel a 1955–1982 közötti időszakból. Ugyan 1955 még nem a Kádár-korszak, de az első gyilkossági eset úgy kapcsolódott a másodikéhoz, ezért került be a gyűjteménybe. Az írás során Dulait kriminalisztikai végzettsége is segítette a bűntények minél szélesebb körű tényfeltárásában.

A könyv borítóján látható fekete-fehér helyszíni szemle fotó, amely egy panelházat ábrázol, sejteti, hogy itt „aktákat” fogunk látni, írógéppel rögzített nyomozati anyagokat, vallomásokat, ítéleteket. Érdekesség, hogy a borítókép arról a panelről készült, amelyre a kötet címe is utal.

Mint az később kiderül, egy felfoghatatlan és megmagyarázhatatlan hármás gyermekgyilkosság a címadó bűntény. Egy apa felvitte gyermekeit a tízemeletes ház tetejére, ahol egyik még meg is kérdezte-a férfit, hogy nem fogja őket ledobni? Ő azt válaszolta, hogy nem, de hazudott. Miután lelökte gyerekeit, lement és közölte a közben összegyűlt tömeggel, hogy „Én voltam”.

A könyvet kezünkbe véve a régi írógépek talpas betűit idéző tipográfia már előrevetíti, hogy a szerző 159 oldalon keresztül a Kádár-korszak bűnügyi aktái közül azokat az életellenes minősített bűneseteket tárja az olvasó elé, amelyek szakembernek és laikusnak is hasznos információkat tartalmaznak. A kötet tíz gyilkossági esetet ismertet.

Felmerül a kérdés, hogy vajon miért ezeket a minősített emberöléseket dolgozta fel Dulai? A válasz pedig abban rejlik, hogy ezek voltak a legtöbb felkutatható releváns adattal elérhető kiemelt emberölési ügyek a vizsgált időszakban.

A szerző munkamódszerét illetően egy alapos és fáradtságos levéltározási adatgyűjtés eredményét láthatjuk. Még élő szakértők, hozzátartozók felkutatására is figyelmet fordított, így ez is része a könyvnek, nem csak a nyomozati anyagok, ítéletek, elkövetői vallomások. Több feldolgozott eset kapcsán az író maga is ellátogatott a bűncselekmények helyszínére, és szemléletesen leírja, hogy mi található ott napjainkban.

Az egyes bűnesetek egy-egy fejezetet ölelnek fel, amely tartalmazza a bűntények objektív leírását, majd ezek kiegészülnek korabeli újságcikkekkel és nyomozati, bírósági dokumentumokkal, így néhol – a korabeli ábrázolásának megfelelően – akár az elkövetőt is láthatjuk. Hiányérzet keletkezett bennem, amikor ezen gyilkosok személyiségéről nem nagyon olvashattam – feltételezem, mert nem is voltak fellelhető pszichológiai jellemzések, vagy arra utaló információk. Mindez nem a szerzőnek róható fel, hanem a kor sajátossága.

Az első fejezet egy kéjgyilkosságot dolgoz fel, melynek elkövetőjét a szerző által idézett periratból ismerhetjük meg. A tettes mindent tagadott, majd kiderült, hogy további 14 esetben követett el nemi erőszakot. Elénk tárulnak a bizonyítékok, amelyek a tettes ellen szólnak, de kiderül az is, hogy nem volt rendes kihallgatás. A bírósági tárgyalás dokumentálása, az ítélet indoklása azonban annál alaposabb, legalább 60 oldalas. Az ügyben az időjárás is perdöntő volt. Ez egy rendkívül fordulatos bűnügy, ahol elképzelhető, hogy nem az elítélt volt az elkövető, ám ennek a részleteit az esetleírása közben nem érzékeljük.

A második fejezet egy gyilkosságsorozatot mutat be. Kovács Péter, a martfői rém bűntetteit ismerhetjük meg, aki 1957–1967 között követte el kegyetlenséggel gyilkosságait. Ebben az esetben egy nagyon részletes lélekrajzot is megismerhetünk, mely az elkövető részletes élettörténetét is feltárja. A szerző az esetbemutatás során elismeri a rendőrség kemény munkáját, amelynek hatására elfogták az akkori kor legveszedelmesebb szexuális ragadozóját. A bírósági szakaszban az elkövető elmebetegséget próbált színlelni, mindent elkövetett, hogy megtévessze az igazságszolgáltatást. További értékes információkat tartalmaz a Barna Bálinttal készült interjú összegzése, mivel Barna volt Kovács egyik kihallgatója a nyomozás során. Megtudhatjuk, hogy milyen remek érzéssel és profizmussal kapcsolódott rá az elkövető játszmájára, és biztatta, hogy mondjon el mindent, mert ha nem beszámítható, úgysem ítélik el. Végül ez vezetett a beismeréshez is. Az esettanulmány kiemelkedő része a Münnich Iván által készített pszichológiai elemzés ismertetése is.

A harmadik fejezet egy szilveszteri darabolós gyilkosságot mutat be. Ebben az esetben a tanári beosztásban dolgozó férj ölte meg a feleségét, de gondosan ügyelt arra, hogy gyermekük közben a szomszédban legyen. Az ilyen típusú bűncselekményeknél az elkövetőt a gyűlölet, a harag, a bosszú vagy szexuális

aberráció motiválja a tette elkövetésére. Jellemzően defenzív jellegűek ezek a típusú gyilkosságok, vagyis az elkövető szeretné a holttestet eltüntetni. Érdekesség, hogy nem jellemző az értelmiségi szakmában dolgozókra az ilyen típusú bűncselekmény elkövetése.

A negyedik fejezet egy házasság előtti bizarr gyilkosságot tár elénk, ahol szexuális motiváció húzódik a gyilkosság mögött. A tettes három évig elhitte, hogy elkövette a tökéletes bűntényt.

Ezt követi két fejezet, amelyekből gyermekgyilkosságokat elkövető bűncselekmények részleteit ismerhetjük meg, s csak erős idegzetűeknek ajánlott elolvasni.

A hetedik fejezetben egy rablógyilkosságot ismertet a szerző. 1974-ben egy pécsi nyugdíjast öltek meg, ám a valódi tettes a mai napig ismeretlen, így izgalmas találgatásokba kezdhetünk. 15 évvel később, még az elévülés előtt képbe került egy gyanúsított, akire a személyleírás, elhagyott cetliken lévő telefonszám, cím is teljesen illett, de a DNS-vizsgálat egyértelműen kimutatta, hogy nem járt a helyszínen.

Egy feltehetően zavart mentális állapotú szexuális elkövetőt is megismerhetünk a nyolcadik fejezetben, akinek az életútja és egész elkövetői pályája is szemléletes. Ez az elkövető – kényszergyógykezelését követően – az Úttörővasút réme címét is megkaphatná, mivel itt vadászott áldozataira. Néhány éven belül négy embert, köztük a saját szüleit, majd egy gyermeket próbált megölni, és nem rajta múlt, hogy csak egyszer járt sikerrel. Ebben az esetben érezhető volt, hogy a szerző is az általa bemutatott bűntény hatása alá került, mivel gazdag forrásanyaggal dolgozhatott.

Az utolsó előtti eset a könyv címadó gyilkossága, amely elgondolkodtat azon, hogy a szerencse és a gyerekek intuitív megérzése életmentő is lehet, mint az a túlélő fiú esetében kirajzolódik.

A záró fejezet egy olyan bűntény, amely során megszólaltatja a szerző az áldozat testvérét, aki elmeséli, hogy miként torkollott egy hétköznapi betörés brutális emberölésbe. Az „élőhang” megszólaltatása által a bűncselekmény mit sem veszített tragikus súlyából.

Peck M. Scott (1997) szerint *„Az emberi gonoszság túl fontos és összetett, így nem fér el egyetlen gondolkodási keretben. A valóság tökéletes megértését soha nem érhetjük el, csupán egyre közelebb kerülhetünk hozzá.”* Dulai Péter aprólékos megközelítéssel mutatja be ezeket a hátborzongató bűncselekményeket. Objektívan, ugyanakkor izgalmas és közérthető esegyűjteményként használható könyvet írt, amelyet ajánlok elolvasásra rendészeti szakembereknek, kriminológusoknak, jogászoknak, történészeknek és a téma iránt érdeklődőknek. Remek kiegészítő tananyag lehet a jogi, rendészettudományi képzésben is.

Felhasznált irodalom

Dulai P. (2021). *Gyilkosság a panel tetején. Minősített élet elleni bűncselekmények a Kádár-korszakban*. Cser Kiadó.

Peck, M. S. (1997). *Ördögi emberek. Az emberi gonoszság lélektana*. Akadémia Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Baráth N. E. (2022). Minősített élet elleni bűncselekmények nyomában. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2705–2709. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.9>



TARTALOMJEGYZÉK

1. SZÁM

Gál István László: „Ma szép büntetőjogásznak lenni!” Tóth Mihály professzor úr köszöntése 70. születésnapja alkalmából.....	9
Újévi köszöntő	13
Baráth Noémi Emőke: Kutatói aranybánya? A Modus Operandi Nyilvántartás kutathatósága ..	17
Bellavics Mária Zsóka: Bűnügyi adatgyűjtés és adatfelhasználás a klinikai profilalkotás tükrében.....	31
Herédi István: A kiberbűncselekmények felderítésének nehézségei.....	47
Juhász Gyöngyike: A kriminalisztikai célú adatgyűjtés, az elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás jövője és kutatási lehetőségei.....	59
Keszi Tamás – Lohner Klaudia: A hálózatelemzés elmélete és rendőrségi gyakorlata.....	69
Bánáti Tibor: Rendőrségi adatgyűjtés és adatfelhasználás a profilalkotásban.....	87
Somogyvári Mihály: A szexuális bűnelkövetők karakterisztikája, és kezelési lehetőségei büntetés-végrehajtási keretek között.....	99
Christián László – Erdős Ákos: A rendőri jogalkalmazás társadalmi értékelésének netnográfiai vizsgálata.....	119
Füstös Mónika: A feljelentési hajlandóság és a rendőrségbe vetett bizalom összefüggései. Szisztematikus szakirodalmi áttekintés a Web of Science alapján.....	149
Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. Az igazságos rendészet elmélete	169
Dános Valér: Érdekes bűncselekmények, tanulságos nyomozások. Főszerkesztői megjegyzések az új rovat elé	187
Hertelendi Lajos: Egy kábítószer készítésének elősegítése büntett nyomozása és tanulságai ..	191
Németh Viktor: Hogyan döntünk? ...és hogyan kellene?	201
Hertelendi Lajos – Hornyik Zsuzsanna: „Mesterséges intelligencia a köz szolgálatában” Interjú Hajzer Károly informatikai helyettes államtitkárral.....	207

2. SZÁM

Szerkesztőségi előszó.....	227
Jakubovich Nóra – Berkes Márton: A nemzeti stratégia félidejében	229
Barabás Ildikó: Kiálllok érted! Szindarab és egyéb bűnmegelőzési tevékenységek.....	247
Balogh Krisztina – Windt Szandra: A munkáltatással összefüggésben elkövetett emberkereskedelem jellemzői elméleti és gyakorlati szempontból	259
Kolozsi Bálint: Nemzetközi bűnügyi együttműködés, közös nyomozócsoport magyar-német-román relációban	277



Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel	305
Windt Szandra: A világjárvány hatása az emberkereskedelemlre az első két év tapasztalatai alapján.....	327
Somogyi Gábor: Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába ...	345
Berkes Márton: Kutatásokkal az emberkereskedelem ellen.....	363
Antalóczy Péter – Nagy Sándor István: Az „Emberkereskedelem elleni küzdelem Európában” című egyetemi kurzus bevezetéséről, továbbá annak gyakorlati hasznairól.....	371
Dános Valér – Szabó Csaba: „Nemzetközi összefogással az emberkereskedelem ellen” Interjú Dr. Hegyaljai Mátyással, az emberkereskedelem elleni nemzeti koordinátorral, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkárával	383
Palicz Tamás – Bonnyai Tünde – Bencsik Balázs – Pintér Levente – Dombrádi Viktor – Joó Tamás – Bor Olivér – Hornyik Zsuzsanna: Biztonságtudatosság a kibertérben – a 2020-as országos lakossági felmérés eredményei.....	395
Finszter Géza: Király Tibor (1920–2021).....	419

3. SZÁM

Szerkesztőségi előszó	433
Finszter Géza – Korinek László: Köszöntő: Szikinger István 70 éves	435
Dános Valér – Hornyik Zsuzsanna – Galambosi Barbara – Varga Anita – Hertelendi Lajos – Szabó Csaba: Minősített folyóirat lett a Belügyi Szemle 2021-ben	443
Urbán Ferenc: A COVID-19 globális humán pandémia és a schengeni határellenőrzés rendje.....	459
Nogel Mónika: Bűnös vagy ártatlan? Igazságügyi genetikus szakértői vélemények relevanciája a védelem számára	481
Piros Attila – Kovács István: A laissez-faire megjelenése a mai kor rendészeti vezetőjének attitűdjében. Harmadik rész: kutatási eredmények	505
Rottler Violetta – Kovács Sándor: A magánbiztonság kezdetei és a magyar magánbiztonsági szektor fejlődése az első törvényi szintű szabályozásig	539
Kanyuk Petra Ágnes: Egy be nem váltott remény margójára? – avagy a családi kapcsolatok létesítésével visszaélés és a migrációs vonatkozású érdekkapcsolatok jelensége	559
Tihanyi Miklós – Papp Dávid: A körzeti megbízotti szolgálat története 1. A kezdetek	589
Hertelendi Lajos: Egy dark weben elkövetett bűncselekmény felderítésének tanulságai, a nemzetközi összefogás jelentősége	607
Mogyoródi Gergely: Rendőr kiválasztás Zürichben és az egyes svájci kantonokban.....	619
Barnucz Nóra: Járványszótár: A világjárványhoz köthető szavak és kifejezések	643
Dános Valér – Szabó Csaba: „A hűség és a szabadság városának különös rendészeti aspektusai.” Interjú dr. Herczeg Zoltánr. alezredes úrral, a Soproni Rendőrkapitányság vezetőjével.....	649

4. SZÁM

Előszó.....	663
Boda József: Prof. dr. Janza Frigyes rendőr tábornok köszöntése 75. születésnapja alkalmából	665

Zsiros Bettina: Túlbizonyítás, mint az igazságkeresés egy anomáliája a büntetőeljárásban...	669
Tihanyi Miklós – Papp Dávid: A körzeti megbízotti szolgálat története 2. A kezdetektől a rendszerváltozásig	689
Fórizs Sándor: Egy PhD-dolgozat megvédése, és az esemény háttere.....	705
Lippai Zsolt: A rendőrtiszthelyettes-képzés múltja és jelene	721
Merkel Zoltán: A rendészet szerepe és feladatai az állam „külső” védelmében	739
Szigeti Ákos: Szövegábrázolás a dark neten: rendészettudományi alkalmazások	757
Vájlók László: A rendészet egyedi megjelenése különböző országokban	769
Fibiné Babos Barbara: A mentális egészség relevanciája a rendészeti felsőoktatásban.....	789
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé.....	805
Lippai Zsolt – Zsákai Lénárd – Kalmár Ádám – Fekete Csaba – Nagy Ivett – Dulai Péter – Herczeg Mónika: Nemzetközi Rendészeti Figyelő V.	809
Mogyoródi Gergely: Rendőr kiválasztás Bajorországban és a különböző német tartományokban	831
Dános Valér – Varga Anita – Szabó Csaba: Sallai János: A rendészettudomány etablációja és akkreditációja Magyarországon című könyvéről, kiemelten a rendészetelméleti szakmai folyóiratok hatása a rendészettudomány kialakulásával foglalkozó fejezetekre.....	851
Dános Valér: Út az állatorvosi műtőasztaltól a belügyi oktatási főszemléléségig. Interjú a 75 éves prof. dr. Janza Frigyes nyugalmazott rendőr vezérőrnagy úrral	867

5. SZÁM

Előszó	885
Korinek László: Rekviem egy álomért.....	887
Tihanyi Miklós – Papp Dávid: A körzeti megbízotti szolgálat története 3. A rendszerváltozástól	907
Fázi László – Fekete Magdolna: Kegyeleti kérdések a büntetőjogban.....	927
Major Zsolt – Kovács Tibor: A vagyonőrök alkalmassági vizsgálatának koncepciója.....	943
Petrétei Dávid: Nyomelmélet és nyomtan a 21. században.....	961
Sallai János – Borszéki Judit: A nemzetközi rendőri együttműködés kezdetei	983
Czenczer Orsolya – Hinkel Tamás: Webshop a börtönben, avagy a zárt láncú csomagküldési rendszer tapasztalatai és hatása a biztonságra.....	1005
Erdélyi Ákos: Kriminológiai pszichológia: hogyan segíthet a pszichológia a bűnüldözésben?.....	1025
Teknős László – Ambrusz József: Az Európai Unió humanitárius segítségnyújtási és polgári védelmi szakpolitikájának bemutatása	1039
Fliegauf Gergely – Sófi Gyula: Gondolatok a gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzzsal (CSA) kapcsolatban.....	1057
Hertelendi Lajos: A Disaster Victim Identification – az Interpol speciális részlege	1077
Budavári Árpád: Absztrakt rendőrség.....	1089
Hornyik Zsuzsanna: Éltető erőforrásunk, a víz védelme napjainkban. Interjú dr. Szöllősi-Nagy András professzorral.....	1101

6. SZÁM

Előszó.....	1115
Blaskó Béla – Horgos Lívია: A vagyonekbevitel és a polgári jogi igény érvényesítésének problematikája a bírói gyakorlat tükrében.....	1117
Szaktor Roland György – Turi András – Budaházi Árpád: Gondolatok a büntetőügyekben alkalmazható egyezségről.....	1157
Juhász Anikó – Molnár Sára Melinda: A gépjárművezetés közbeni mobiltelefon-használat hatása a figyelemre.....	1177
Héder Klára: A felügyelet és az integritás lehetséges interferenciái.....	1193
Tampu Stelian: Az 1989-es NDK menekültek humanitárius helyzete (krízise).....	1215
Gáspár Miklós: Az intézkedéstaktika tantárgy online oktatásának tapasztalatairól.....	1229
Erdős Ákos: Kockázatos alkoholfogyasztás a rendészeti hallgatók körében.....	1257
Budavári Árpád: A holland rendőrség reformja.....	1273
Skorka Tamás János: Az (új) általános szabálysértési hatóság és a pandémia.....	1293
Juhász Anikó: A labdarúgó-mérkőzések rendezvénybiztosítási koncepciója.....	1321
Hertelendi Lajos – Hornyik Zsuzsanna: „A kibebiztonság jelentősége a mindennapokban” Interjú Kovács László dandártábornokkal.....	1327

7. SZÁM

Előszó.....	1346
Lévay Miklós: Az Egyesült Nemzetek Szervezete Tizennegyedik Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgálati Kongresszusa; a Kiotói Nyilatkozat.....	1349
Boda Zoltán – Bagossy Mária: A büntetőbíráskodás tekintélyének védelme és a társadalmi értékítélet összefüggései.....	1369
Mágó Barbara: Szankciós elemek megjelenése a magyar állampolgársági jogban.....	1395
Bánáti Tibor – Nagy Ivett – Németh Ágota: Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre.....	1415
Nyeste Péter: Pandémia, bűnözés, bűnügyi hírszerzés.....	1429
Pokrócos György: Az emberi méltóság a rendőrséget is érintő válságkommunikációban.....	1447
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő rovat elé.....	1469
Pék Richárd Tamás – Fekete Csaba – Gál Erika – Erdélyi Katalin – Bánáti Tibor – Bacsó Bernadett: Nemzetközi Rendészeti Figyelő VI.....	1471
Herczeg Mónika: Az Európai Unió tagállamainak schengeni térséghez való viszonya.....	1491
Ambrusz Aliz – Petlyánszki Gábor – Malét-Szabó Erika: Egészségfejlesztés és egészségvédelem a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság állományában.....	1507
Erdős Ákos: A COVID-19-járvány első két hullámának hatása a rendészeti hallgatók alkohol- és koffeinfogyasztására, valamint dohányzási szokásaira.....	1529
Zsákai Lénárd: Schengen Stratégia – úton egy erősebb és ellenállóbb schengeni térség felé?.....	1551
Boczán József: Szövetségi ügynökök Magyarországon.....	1567

Gáspár Miklós – Regényi Kund Miklós: Simonyi Ottó: A mesterlövész.....	1577
Hornyik Zsuzsanna: „Legfőbb erősségünk a támogatás” Interjú dr. Tarcsa Csaba r. vezérőrnagy úrral, a Készenléti Rendőrség parancsnokával	1581

8. SZÁM

Előszó.....	1597
Antalóczy Péter – Gonda Éva: A családon belüli erőszak az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatában	1599
Hegyí Viktória: Néhány gondolat az ügyész szerepéről a kapcsolati erőszak és a kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt folytatott nyomozásokban, különös tekintettel a gyermek jogainak biztosítására.....	1613
Héra Gábor: A kapcsolati erőszak eseteinek rendőri kezeléséről	1627
Nagy Sándor István – Petrus Mihály: A keresztyén egyházak és a bűnüldöző szervek együttműködésének lehetőségei a családon belüli erőszak elleni küzdelemben	1641
Nagygyőr Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során	1653
Solt Ágnes: Otthoni erőszakosságok	1671
Windt Szandra: A gyerek: érték vagy értékes árucikk?.....	1687
Hertelendi Lajos: Családon belüli erőszak – amikor a férfi az áldozat. Hisz tudjuk, nincs két egyforma ember, de...!?	1705
Hornyik Zsuzsanna: „Segíteni igazán csak tettekkel lehet” Interjú dr. Varga Judit igazságügyi miniszterrel a magyarországi áldozatsegítő rendszerről.....	1711

9. SZÁM

Előszó.....	1725
Pádár Zsolt – Nogel Mónika – Kovács Gábor – Gárdonyi Gergely – Zenke Petra: A vadvilági bűnözés sajátos kriminalisztikai kihívásai Magyarországon.....	1727
Lohner Klaudia – Csomós István: Potenciális terrorista elkövetők kockázatelemzése.....	1749
Hegedűs Ákos: A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben	1763
Erdélyi Katalin: A kockás papírtól a digitális e-jegyzőkönyvig. A kézírás szakértői vizsgálatának dokumentálása.....	1793
Baráth Noémi Emőke: Látens és manifeszt hatások a rendészeti felsőoktatásban	1809
Lippai Zsolt – Sallai János: Helyet kér a rendészettudomány	1829
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VII. száma elé.....	1853
Erdélyi Katalin – Zsakai Lénárd – Dulai Péter – Csizner Zoltán – Mátés Gábor: Nemzetközi Rendészeti Figyelő VII.	1855
Hertelendi Lajos: Egy kamion – 71 halott. Kegyetlen, profitorientált embercsempészek, akik nem válogatnak a módszerekben	1873
Halász Viktor: Zsarolóvírusok és a No More Ransom projekt	1887
Balatonyi László: Magyarország kisvízfolyásainak árvizei	1907
Szombati Ivett: A szakértői bizonyítás aktuális kérdései – Kézikönyv a szakértői tevékenységről és a szakvéleményről szakértőknek és jogászoknak.....	1919

Dános Valér – Hornyik Zsuzsanna: „A legfontosabb a társadalmi konszenzus” Interjú dr. Rétvári Bence miniszterhelyettessel, a Belügyminisztérium parlamenti államtitkárával	1925
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------

10. SZÁM

Előszó	1941
Balla József – Vájlok László – Vedó Attila: A határrendészeti tisztképzés harminc éve – már nem katonák kellenek!	1943
Bogotyán Róbert Lajos – Forgács Judit: A jövő útja: a modern büntetés-végrehajtás tisztképzése	1959
Barabás Andrea Tünde – Fantoly Zsanett – Pallagi Anikó: A bűnügyi tudományok oktatásának jövőbeni kihívásai az NKE Rendészettudományi Karán	1977
Nagy Ádám Ferenc – Freyer Tamás: Rendvédelmi dolgozók fizikai teljesítményének fejlesztési lehetőségei fizikai érterápiás készülékekkel, BEMER érterápiával.....	1995
Hautzinger Zoltán: A migrációs igazgatásra felkészítés akkreditálása a rendészeti felsőoktatásban.....	2011
Fekete Márta – Hegedűs Judit – Molnár Katalin – Hlavacska Gergely – Molnár István Jenő: A magatartástudomány helye és a kompetenciafejlesztés lehetőségei a rendészeti felsőoktatásban	2029
Kovács Gábor: A Rendészettudományi Kar további fejlesztésének főbb irányai.....	2047
Kovács Tamás: Társadalomtudományok helye és szerepe a modern rendészeti felsőoktatásban	2061
Pallo József: A rendvédelmi felsőoktatás mint a belügyi tudományosság egyik oszlopa.....	2077
Szabó Andrea – Magasvári Adrienn – Erdős Ákos: A Vám- és Pénzügyőri Tanszék publikációs teljesítménye 2012–2021 között	2095
Ürmösné Simon Gabriella – Barnucz Nóra – Kudar Mariann: Út az Innovatív Tanszék első helyezett díja felé.....	2113
Vass Gyula Lajos – Kátai-Urbán Lajos: A katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés fejlődése és jövője	2135

11. SZÁM

Előszó	2161
Bakai Kristóf Péter: Tudás a hatékony szervezet működéséért, avagy a Belügyi Szemle jelentősége a magyar vámhatóság hatékonyságának biztosításában	2163
Balatonyi László: Belügyi Szemle 70, vízügy 70, közös kötelemben 9 év.....	2171
Balláné Fűszter Erzsébet: Paradigmaváltásnak lehetünk tanúi a cannabis-kérdésben.....	2179
Balogh János: Gondolatok egy évforduló kapcsán. A Belügyi Szemle mint a mentori tevékenység szakmai és tudományos forrása.....	2185
Barabás Andrea Tünde: Kriminológia a Belügyi Szemlében. Lehetőségek és víziók.....	2189
Boda József: A Belügyi Szemle a nemzetbiztonság szolgálatában	2195
Bolcsik Zoltán: Az olvasó szemével	2201
Christián László: A vészharang visszhangja. A rendészeti tisztképzés kilátásai.....	2205

Cieleszky Péter: Útkereső elődök nyomában	2211
Cs. Csala Károly: LXX	2217
Csendes László: A kortalan Szemle	2219
Dános Valér: Gutenberg-galaxis vs. online galaxis. A Belügyi Szemle jövője	2223
Deák József: A Belügyi Szemle korábbi küzdelmei a sajtónyilvánosságért, a tudomány szabadságáért, a politikai és hierarchikus hatások ellen	2229
Domokos Andrea: „Kiket” jelentett nekem a Belügyi Szemle? Szubjektív visszaemlékezés a rendszerváltozás korából.....	2237
Erdős Ákos: A Belügyi Szemle szakmai információmegosztó szerepe a drogtémában.....	2241
Éberhardt Gábor: A Belügyi Szemle mint a magyar rendészettudomány tudásfája.....	2247
Fantoly Zsanett: A Belügyi Szemle mint a rendészettudomány szakirodalmi bázisa	2251
Fenyvesi Csaba: Minden rendőrség annyit ér amennyi adata van	2257
Finszter Géza: Hány éves a Belügyi Szemle?	2261
Főrizs Sándor: Meghatározóan egyéni gondolatok a Belügyi Szemle hetvenéves évfordulójához kapcsolódóan	2265
Gaal Gyula: Quo vadis Belügyi Szemle? Fókuszban a szakmaiság és a tudományosság	2269
Garamvölgyi László: A mennyek ajándéka	2273
Gál István László: Közbiztonság és állambiztonság régen, ma rendészetelmélet, bűnügyi tudományok és nemzetbiztonság: 70 éves a Belügyi Szemle.....	2277
Gárdonyi Gergely: Belügyi Szemle: a bátor vállalkozás, az igazodási pont, a közösségteremtő fórum	2281
Góra Zoltán: Gondolatok a 150 éves tűzoltóság új kihívásairól a koronavírus-járvány kezelése kapcsán	2287
Görbe Attiláné Zán Krisztina: 70 éves Belügyi Szemle kontra 35 év belügyi szolgálat	2293
Gyaraki Réka: Rólunk írták, rólunk írják	2297
Halmosi Zsolt: A Belügyi Szemle a reformok (változások) prognózisa, illetve hírnöke.....	2301
Hautzinger Zoltán: A bűnügyi tudományok és a rendészettudomány forrása.....	2305
Herke Csongor: Azok a nyolcvanas évek – a Belügyi Szemle első aranykora.....	2311
Hertelendi Lajos: „70 év 70 gondolat”.....	2317
Hornyik Zsuzsanna: Írásos emlékek és a digitális jövő	2319
Jármay Tibor: Útikalauz rendészeti stopposoknak	2323
Keckés László: Régimódi jogtanárként – modern dolgokról.....	2327
Koltay András: Hét évtized, fél évszázad, egy évtized: a rendészettudomány és a rendészeti felsőoktatás hármasszög-jubileuma.....	2329
Korinek László: Egy hűján harminc belőlem.....	2333
Kovács Gábor: A kriminálisztikatudomány adósságai egy paradigmaváltás küszöbén.....	2335
Kovács Gábor: Az NKE Rendészettudományi Kar fejlesztési eredményeinek bemutatása – tematikus különszám megjelentetése útján.....	2343
Láng István: Az elmúlt évtizedek jeges árvizeinek tapasztalatai és azok alkalmazása	2347
Lévay Miklós: A Belügyi Szemle sajátosságai, jellegzetességei – ahogy én látom	2355
Malát-Szabó Erika: Belügyi Szemle: a gyakorlat visszatükröződése a tudományban – a pszichológus szemével	2359
Mészáros Bence: A kezdők szerencséje és a Belügyi Szemle mint főnyeremény.....	2365
Münnich Ákos: Az ablak, amit mindig nyitva kell hagyni.....	2369

Németh József: Tudománnyal támogatott „jó gyakorlat”	2371
Nogel Mónika: Mit tanulhatunk az „51-es felvétel” történetéből?	2377
Petrétei Dávid: #BSz70 – Gondolatok a hetvenéves Belügyi Szemle kapcsán	2385
Polt Péter: Digitális fejlődés és büntetőjog – akkor és most.....	2389
Sallai János: A rendészettudomány gondolatának eredete – a Belügyi Szemle múltja, ősforrásai	2395
Sándor István: A jogtudomány hatása a joggyakorlatra	2399
Sárkány István: A népességöregedés népességfogyást generáló hatása.....	2405
Solt Ágnes: Kimondani, megoldani – együtt! Szakmaközi párbeszéd és nyílt szakmai diskurzus	2411
Szabó Andrea: Pénzügyörként a Belügyi Szemléről.....	2415
Szabó Csaba: Belügyi Szemle a minőségi tudomány képviselője	2419
Szabó Marcel: „ <i>A tegnap és a ma tapasztalatainak összegezése sokat jelent, de a holnaphoz még nem elég</i> ” – A Belügyi Szemle 70. évfordulója elé	2423
Szakács Gábor: A Belügyi Szemle és a tehetséggondozás.....	2427
Takács Tibor: Az emberség értékéről	2433
Tóth Nikolett Ágnes: A sportrendészet jubiláló elemei	2437
Tóth Tamás: Köszöntő gondolatok a hetvenéves Belügyi Szemléhez.....	2443
Windt Szandra: Stabilitás – Belügyi Szemle a neved.....	2449
(Sz.n.): A Rendészeti Szemle első évfolyamának első száma elé [1991].....	2453
Korinek László: Egy folyóirat évfordulói [1993]	2455
Déri Pál: Néhány szerkesztőségi tapasztalat [1993]	2459
Nyerges Lajos: Ünnepi köszöntő [1993].....	2465
Finszter Géza: A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívája [1998].....	2467
Felkai László: A politika értékelvűsége, a tudomány autonómiája [2011].....	2475
Pintér Sándor: Hatvanéves lett a Belügyi Szemle [2013].....	2479
Blaskó Béla – Fantoly Zsanett: Rendészet a büntetőjog tükrében – Szamel Lajos munkássága alapján [2015]	2481
Mészáros Bence: A kriminálstratégia szerepe a bűnözés elleni küzdelemben [2016].....	2497
Nyiri Sándor: A nyomozóhatóságok és az ügyészség kapcsolata a büntetőeljárásról szóló törvényben [2018]	2507
Urbanovics Anna – Sasvári Péter: Tudományos láthatóság vizsgálata a rendészettudomány esetében [2021]	2519

12. SZÁM

Előszó	2543
Fliegauf Gergely – Sófi Gyula: A személyi szabadság megvonásának élménye Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése	2545
Ambrusz Alíz – Borbély Zsuzsanna – Malét-Szabó Erika: A kiégés vizsgálata a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állománya körében	2569
Kalmár Ádám: Rendészeti együttműködés a Duna Stratégia égisze alatt	2591

Pék Richárd Tamás: Kitekintés a terrorizmus definiálásának problémájára a tudományos kutatásokban	2611
Németh Viktor: A mediáció szabályozásának története.....	2631
Papp Dávid – Major Róbert: A körzeti megbízott közlekedésrendészeti feladatainak története	2645
Krauzer Ernő: A rendőrtiszthelyettes-képzés oktatásmódszertani helyzete	2663
Finszter Géza – Korinek László: Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. száma elé.....	2681
Bacsó Bernadett – Bánáti Tibor – Beke József – Herczeg Mónika – Kakócz Krisztián – Molnár Tamás: Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.	2685
Baráth Noémi Emőke: Minősített élet elleni bűncselekmények nyomában. Kriminálisztikai esettanulmány-gyűjtemény a Kádár-korszakból	2705

KÜLÖNSZÁMOK

SPECIAL ISSUE 2022/1.

Preface	6
Judit Szabó – György Virág: Love in the Time of Pandemic. Domestic violence during the first wave of COVID-19 in Hungary	7
Dávid Ludányi: Regulation of Advancement and Salary Systems in the Hungarian Public Administration	35
Zsófia Ivanics: Conceptual issues and theoretical considerations regarding the study of prison labour	53
Árpád Budaházi: Limitations of Brain-based Lie Detection	69
Zoltán Hazafi – Edit Kajtár: The Impact of COVID on the Development of HRM in Public Service	88
Zsolt Lippai – Ágnes Nikolett Tóth – Erna Uricska: Excerpts on football hooliganism...107	
Kund Regényi – Nándor Jasenszky – Zsolt Lippai: The concept of security awareness, its development from the point of view of national security, counter-terrorism, and private security	122
Péter Stauber – Detlef Schröder: CEPOL's External Action: Evolution and Outlook.....138	
Zsolt Lippai – Tamás Nagy – Erna Uricska: Maintenance of Order in the Honourable House – Establishment and Role of the Guard of the House of Representatives.....148	
Gábor Steiner: The issue of limitation in the context of transitional justice.....161	
Viktor Németh – Csaba Szabó: Collaborative Society. The MIT Essential Knowledge Series	179

SPECIAL ISSUE 2022/2.

Preface	6
Zsolt Lippai – Erna Uricska – Tamás Nagy: The protection of very important persons in Hungary – the legislation of personal protection from 1997 to the present day	8

Ákos Erdős: Cops and drugs: Illicit drug abuse by police personnel.....	21
Vince Vári: Crimes related to new psychoactive substances in rural selegates of Miskolc in Hungary.....	37
Elena Nikolajová Kupferschmidtová: Communication with third-country nationals in detention facilities.....	58
Attila Vedó: The army's participation in maintaining the public order in the Kingdom of Hungary between 1867–1918.....	79
Viktor Németh: Critical Thinking. The MIT Essential Knowledge Series.....	97
Gábor Éberhardt: The sociology of migration 3.0.....	102

KÜLÖNSZÁM 2022/3.

Szerkesztőségi előszó	6
Horgos Livia: Gondolattöredékek az előkészítő ülésről a vád és a bizonyítás viszonylatában.....	8
Serbakov Márton Tibor: Az incel mozgalom mint nőgyűlölő terrorfenyegetés	27
Tóth Nikolett Ágnes: A rendőri egyenruha mint szimbólum	43
Szabó Lajos: Szemelvények a belügyi sport, a labdarúgás és a sportrendezvények biztosításának 20. század eleji történetéről.....	59
Cseres Judit: Újszülöttgyilkosságok Németországban. Egy nagyszabású tanulmány ismertetése.....	71
Farkas Johanna – Malkócs Tamás: A rendőri pálya vonzóná téételének lehetőségei	99
Mogyoródi Gergely: Európai rendőrségek bemeneti követelményei a szervezeti és képzési jegyek tükrében: esettanulmány Skóciáról.....	124

KÜLÖNSZÁM 2022/4.

Szerkesztőségi előszó	6
Di Blasio Barbara: A megtérés útjai – felnőtt katekézis női fogvatartottak körében.....	8
Erdélyi Csaba: Az egyes felekezetek börtönlelkészi gyakorlatának és eredményeinek bemutatása	47
Stift Zoltán: A bírói ítélet börtönlelkészi szempontból történő értelmezése	62
Szilassy Roland: A fogvatartottak vallásgyakorlásának aspektusai	78
Faith Ákos Áser: Börtön mint a szabadság kapuja? A hagyományos zsidóság álláspontja a börtönbüntetéssel kapcsolatban	96
Tihanyi Miklós: A bűn és büntetés etikája.....	103
Kovács Mihály: A Börtönlelkészi Szolgálat múltja, jelene és jövője egy rendhagyó interjú keretében bemutatva	120

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal Systems folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle-ben megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.



A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index



Ára: 530 Ft

